

วิเคราะห์วรรณกรรมของพระยาทรง

THE LIBRARY
COLLEGE OF EDUCATION
BANGKOK. THAILAND

ปริญาพนธ์

ของ

ทัศนีย์ คานตวกิต

14 ส.ค. 18

เสนอหอมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
พฤษภาคม 2517

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิติได้พิจารณาปรียากันพินิจบัดนี้แล้ว
เห็นสมควรรับ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒโต

..... ประธาน

..... กรรมการ

..... กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาของอาจารย์วันทร์ นวมารค แห่งโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา รองศาสตราจารย์กระแสร์ นาคยาภรณ์ และอาจารย์สุภา ปานเจริญ แห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ได้แนะนำแนวทางการศึกษา ตลอดจนตรวจแก้ไขปริญญานิพนธ์นี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณไว้เป็นอย่างสูง ณ ที่นี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ก่อวิธ วิบูลย์ศิลป์ แห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ได้กรุณาตรวจแก้ไขเนื้อความภาษาอังกฤษให้มีความยินดียิ่ง ช่วยให้อปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ คุณสุชาติ พงษ์พานิช แห่งวิทยาลัยครนครสวรรค์ ที่ได้กรุณาแนะนำแหล่งความรู้แก่ผู้เขียน ช่วยให้ผู้เขียนค้นคว้าความรู้อย่างรวดเร็ว

และสุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณอาจารย์สุธีระ ทานควธิธ แห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ได้ช่วยเหลือด้านการพิมพ์ การอัดสำเนา การเช่ารูปเล่ม และเป็นที่กำลังใจแก่ผู้เขียนมาโดยตลอด

ทศนีย์ ทานควธิธ

สารบัญ

บทที่	บทนำ	หน้า
1	บทนำ	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาคนควา	7
	สมมุติฐานในการศึกษาคนควา	7
	ความสำคัญของการศึกษาคนควา	7
	ขอบเขตของเนื้อหา	8
	ขอบเขตของการศึกษาคนควา	8
	คำจำกัดความศัพท์เฉพาะ	9
	วิธีดำเนินการศึกษาคนควา	11
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคนควา	11
2	ประวัติของพระยาทรงและวรรณกรรมของท่าน	14
	ประวัติชีวิต	14
	วรรณกรรมของพระยาทรง	24
3	เกณฑ์การวิเคราะห์วรรณกรรม และลักษณะของวรรณกรรมประเภทโคลงนิราศ โคลงเฉลิมพระเกียรติ และกลอนเพลงยาวของกวีรุ่นก่อน	31
	เกณฑ์การวิเคราะห์วรรณกรรม	34
	ลักษณะของโคลงนิราศ	36
	ลักษณะของโคลงเฉลิมพระเกียรติ	39
	ลักษณะของกลอนเพลงยาว ..	40
4	วิเคราะห์วรรณกรรมของพระยาทรง	41
	วิเคราะห์วรรณกรรมประเภทโคลงนิราศ	41
	1. รูป	41
	2. ทำนองเขียน	53

2.1 การไต่ถามค่าและภาษา	53
2.2 ทักทาย	74
2.3 ประคิณการ	78
2.4 การพรรณนา	84
3. แนวความคิดในการแต่ง	93
4. สิ่งที่มีอิทธิพลต่อโคลงนิราศของพระยาทรง	93
5. คุณค่าของโคลงนิราศของพระยาทรง	104
วิเคราะห์โคลงก้นเจ็ดมโหรี เกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	113
1. รูป	113
2. ทำนองเขียน	134
2.1 การไต่ถามค่าและภาษา	134
2.2 ทักทาย	145
2.3 ประคิณการ	147
2.4 การพรรณนา	149
3. แนวความคิดในการแต่ง	152
4. สิ่งที่มีอิทธิพลต่อโคลงก้นเจ็ดมโหรี เกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	152
5. คุณค่าของโคลงก้นเจ็ดมโหรี เกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	157
วิเคราะห์เพลงยาวของพระยาทรง	171
1. รูป	171
2. ทำนองเขียน	176
2.1 การไต่ถามค่าและภาษา	176
2.2 ทักทาย	186
2.3 ประคิณการ	187
2.4 การพรรณนา	191

3. แนวความคิดในการแต่ง	193
4. สิ่งที่มีอิทธิพลต่อเพลงยาวของพระยาบวร	193
5. คุณค่าของเพลงยาวของพระยาบวร	197
5 สรุป อภิปรายผล และขอเสนอแนะ	203
ความมุ่งหมายในการศึกษาครั้งนี้	203
สมมุติฐานในการศึกษาครั้งนี้	203
ความสำคัญของการศึกษาครั้งนี้	203
ขอบเขตของการศึกษาครั้งนี้	204
การดำเนินการศึกษาครั้งนี้	204
เกณฑ์การวิเคราะห์วรรณกรรม	204
ผลการวิเคราะห์วรรณกรรม	205
อภิปรายผลการวิเคราะห์วรรณกรรม	209
ขอเสนอแนะ	211

เนื่องจากวรรณคดีมีความสำคัญและมีคุณค่าเป็นอย่างมาก ดังนั้นการที่จะศึกษาและเอาใจใส่งานวรรณคดีจึงนับว่าเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง¹ แต่เท่าที่ปรากฏในวงการศึกษาวรรณคดีของไทยเรานั้น หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ กล่าวไว้ว่า "ในวงการศึกษาวรรณคดีถือเป็นที่ยิ่งทางความรู้ โดยเฉพาะ ศัพท์และศีลธรรม ส่วนการประพันธ์นั้นถ้อยคำกันเดียวว่า ที่ผู้หลักผู้ใหญ่ยกย่อง เป็นวรรณคดีนั้น มีกระบวนการหรือโครงสร้างเป็นอย่างไรแล้ว เราจะเห็นว่าในโรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย มีการวิพากษ์-วิจารณ์ในเรื่องนั้นน้อยที่สุด"² แสดงว่าการศึกษาวรรณคดีของไทยเรานั้นยังทำกันเพียงเพื่อประโยชน์ทางด้านความรู้และศีลธรรมเป็นแง่สำคัญ หากได้มีการศึกษาหรือวิจารณ์วรรณคดีกันในทุกแง่มุมไม่ โดยเฉพาะถ้าเป็นวรรณคดีที่ได้รับยกย่องแล้ว คนทั้งหลายก็จะพากันเห็นคล้อยตามกันไปหมด สิ่งที่เกิดขึ้นเช่นนี้มันไ้กว่า งานศึกษาวรรณคดีของเราไม่ไ้ก้าวหนาไปกว่าสมัยโบราณเลย

สิทธา พิณีจวบอด ไ้กล่าวถึงการศึกษาวรรณคดีในสมัยโบราณไว้ว่า "การศึกษาวรรณคดีแ่สมัยโบราณมีจุดมุ่งหมายเพื่อ 'ทำความเข้าใจ' เท่านั้นเอง วิธีการศึกษาก็ใช้การพิจารณาด้วยตนเอง (Introspection) เป็นส่วนใหญ่...ขอบเขตของการทำความเข้าใจก็ว่าก้ค้อยู่ในวงแคบ ๆ ก้อไ้ห้รู้เนื้อเรื่องว่าเกิดขึ้นอย่างไร แล้วมีเหตุการณ์ใดคล้ายคลึงไปอย่างไร จวบงอย่างไร นอกจากนั้นก็เข้าใจเรื่องการเรียบเรียงถ้อยคำความลึกไ้ยากกรณี สนใจถ้อยคำ ความหมายของคำ และการแต่งไ้หลักตามแบบแผน

¹ พจนีย์ เห็นพิทักษ์ การวิเคราะห์วรรณกรรมภีราศสมัยรัตนโกสินทร์
ตอนคน หน้า 3

² ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ แนะแนวทางวิจารณ์วรรณคดีประเภทร่ายกรอง หน้า 7

ที่ว่างไว้ การศึกษาวรรณคดีสมัยโบราณไม่มุ่งที่จะ "เข้าใจ" องค์ประกอบต่าง ๆ ของเรื่อง" ¹

เมื่อเป็นเช่นนี้ เราจึงควรได้ศึกษาวรรณคดีของไทยเราในกว้างขวาง นอกเหนือไปจากเนื้อเรื่อง ไวยากรณ์ ความหมายของคำ และแบบแผนในการประพันธ์ เช่น ศัพท์มูลวิทยา คือปะในการแต่ง บ่อเกิดหรือสาเหตุที่มีวรรณคดีนั้น และสิ่งที่มีอิทธิพลทำให้วรรณคดีมีลักษณะเช่นนั้น ไป

สำหรับวิธีการศึกษาวรรณคดี สัทธา พินิจกุล ไคเสนอ "แนวทาง การศึกษาวรรณคดี" ไว้ดังนี้

1. ศึกษาในแนวประวัติ (History of literature)
2. ศึกษาในแนววิจารณ์ (Literary criticism)
3. ศึกษาในแนวเปรียบเทียบ (Comparative literature)
4. ศึกษาในแนววรรณศิลป์ (Literary art)

การศึกษาวรรณคดีในระดับมหาวิทยาลัยต้องศึกษาโดยรอบด้านและลึกซึ้ง เพื่อสร้างไว้ซึ่งคุณค่าทุกแง่มุมของวรรณคดี ²

สฤา ทิวธน ³ กล่าวว่า "การศึกษาวรรณคดีในระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นระดับที่สูงกว่าระดับประถมและมัธยม ผู้เรียนจะได้ศึกษาในกว้างขวางและลึกซึ้งกว่าในระดับต้น ๆ กล่าวคือ นอกจากจะเรียนเพื่อให้เกิดความึก ความรู้

¹ สัทธา พินิจกุล ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย หน้า 36

² อ.ก. หน้า 46 - 47

³ สฤา ทิวธน วิเคราะห์กลอนเพลงยาวสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 2199 ถึง พ.ศ. 2310) และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325 ถึง พ.ศ. 2411) หน้า 1

ความเพิกเพี้ยนแล้ว ยังควรจะได้มีการวิเคราะห์หรือวิจัยวรรณคดีด้วยตนเอง "

หม่อมหลวงคฤช ชุมสาย ¹ เสนอแนวคิด (approach) ในการวิเคราะห์วรรณคดีไว้มากมายแนวทางด้วยกันคือ

1. แนวคิดเชิงชีวประวัติ (Biographical Approach) เน้นว่าการที่จะเข้าใจความนิยมในวรรณคดีชิ้นใดชิ้นหนึ่ง ผู้พินิจควรนิยมนำความคิดและบุคลิกภาพของกวี ผู้พินิจจึงต้องพยายามเรียบเรียงประวัติของผู้ประพันธ์เพื่อให้เข้าใจและเข้าใจบทประพันธ์นั้น ๆ

2. แนวคิดเชิงสังคมวัฒนธรรม (Sociocultural Approach) เน้นว่าการที่จะเข้าใจและนิยมบทประพันธ์ใดของใครก็ขึ้นอยู่กับสภาพวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดบทประพันธ์นั้น จึงว่าเป็นที่ที่จะต้องศึกษาภาวะสังคมซึ่งทำให้เกิดบทประพันธ์นั้นขึ้น และบทประพันธ์นั้นได้สะท้อนให้เห็นภาวะสังคมอย่างไร ✓

3. แนวคิดเชิงมานุษยวิทยา (Anthropological Approach) แนวนี้จะพยายามค้นคว้า ในบทประพันธ์แต่ละบทว่ามีอะไรบางอย่างที่เป็นลักษณะสากลของจิตใจคน และสะท้อนออกมาในรูปของศิลปะ

4. แนวคิดเชิงจิตวิทยา (Psychological Approach) ในหลักจิตวิทยาเขาช่วยในการศึกษาวรรณคดี

5. แนวคิด Impressionistic เป็นการวิเคราะห์โดยไม่มีหลักเกณฑ์ แต่ขึ้นกับรสนิยมส่วนตัวของผู้วิเคราะห์

เจตนา นาควัชร ² กล่าวถึงแนวการวิจารณ์วรรณคดีในแนวทาง ๆ ดังนี้

¹ ม.ล. คฤช ชุมสาย วรรณกรรมพินิจเชิงจิตวิทยา หน้า 158 - 159

² เจตนา นาควัชร "วรรณคดีวิจารณ์และการศึกษาวรรณคดี"

3. สไตล์ในการเขียน (Style) ของกวีแต่ละท่าน เทคนิคในการสอดแทรก ความรู้ ความคิด จินตนาการ ความเชื่อ และสิ่งที่น่าสนใจลงในนิราศ

4. คุณค่าของวรรณกรรมในแง่สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) และคุณค่า กานอื่น ๆ

4.1 คุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์ใดแก่ สำนวนภาษา สไตล์ในการร้อยคำ เสียงคำ และความหมายของคำ กวีเลือกใจเหมาะสมเพียงใด โฉมภาพมาอุปมาอุปไมย เปรียบ เเจาะไพเราะอย่างไร

4.2 คุณค่าด้านอื่น ๆ ใดแก่สภาพสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนก่านิยมใน เรื่องต่าง ๆ ของคนในสมัยเกี่ยวกับกวี ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับประวัติและบุคลิกภาพ ของกวีซึ่งปรากฏในนิราศ

5. อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อการเขียนของกวีในสมัยรัตนโกสินทร์ ก่อนตน

จากที่กล่าวมาแล้วนี้ แสดงให้เห็นว่า วิธีการศึกษาวรรณคดีนั้นอาจกระทำได้ หลายแนวทาง ทว่า แต่ละแนวก็มีลักษณะบางประการที่ร่วมกันอยู่ เช่น ศึกษาประวัติของกวี และประวัติของงาน ศึกษาบุคลิกภาพของกวี และศึกษาวรรณศิลป์ เป็นต้น

✓ ในส่วนหัวของยูเขียนเอง สนใจการศึกษาวรรณคดีของกวีเฉพาะบุคคล เพื่อ จะหาลักษณะเฉพาะหรือเอกลักษณ์ของงานสร้างสรรค์ของกวีผู้นั้น ดังที่ เจตนา นาควัชร ะโคเสนอแนวคิดไว้ ส่วนแนวทางที่จะศึกษาวรรณคดีของกวีเฉพาะบุคคลนั้น ยูเขียนได้นำ แนวคิดของ สัทธา พิณจูกุล เมธมธองหุ่ย จุมสาย เจตนา นาควัชร และพจน์ย์ เห็นพิทักษ์ มาพิจารณา ไตรตรอง แล้วเห็นว่า เกณฑ์ในการศึกษาวรรณคดีของกวีเฉพาะบุคคลน่าจะ กระทำได้ดังนี้

1. ศึกษาชีวประวัติของกวี และประวัติของงานแต่ละชิ้น
2. ศึกษาลักษณะของวรรณคดีประเภทเดียวกันที่กวีผู้นั้นแต่ง ซึ่งมีกวีอื่น ๆ เคย แต่งมาแล้ว เพื่อทราบลักษณะทั่วไปของงานประเภทนั้น ๆ ในสมัยก่อนหน้ากวีผู้นั้น
3. วิเคราะห์วรรณคดีของกวีผู้นั้นในแง่

3.1 รูป

3.2 ทำนอง เขียน

3.3 แนวความคิดในการแต่ง

3.4 สิ่งที่มีอิทธิพลต่อวรรณกรรม

3.5 คุณค่า

4. ศึกษาคุณค่าภาพหรือลักษณะเฉพาะของกวีนี้ขึ้นจากการศึกษาประวัติ และจากการวิเคราะห์วรรณกรรมของท่าน

* กวีที่ผู้เขียนเห็นว่าไม่มีประวัติและผลงานที่น่าศึกษาก็คือ "พระยาตรัง" เพราะ "พระยาตรัง เป็นที่นับถือกันมาในหมู่มกวีปางก่อน" ¹ แต่มีบุตราประวัติของท่านน้อยมาก เป็ลื่อง ก. นกร กล่าวว่ "เราทราบประวัติของพระยาตรังอย่างรว ๆ เต็มที่" ² ทั้ง ๆ ที่ "ท่านเป็นกวีชรคนเคียวที่มีชอยู่ใประวัติวรรณคดี...ผลงานของท่านแปลกกว่ากวีอื่น ทาหาความคึกของผอาน และแฝงลักษณะเฉพาะของกนเอง...ไค่ศึกษางานของกวีโบราณ ไวมก กล่าวไควาทานเป็นกนบกที่ศึกษาประวัติวรรณคดี" ³

ควยความสำคัญและเหตุจูงใจเช่นนี้ กอปรกับในปัจจุบันยังไม่มีผู้ใดศึกษา เรื่องนี้้อย่างจริงจัง ผู้เขียนจึงคิดว่ ผลของการวิเคราะห์วรรณกรรมของพระยาตรัง อย่างพิณีวิเคราะห้ครั้งนี้ว่จะเป็นประโยชน์ว่การศึกษาวรรณคดีไทย และอาจเป็นแนว ทางให้ผสนใจใดศึกษาวรรณกรรมของกวีอื่น ๆ ได้อีกควย

¹ สบเค็จกรมพระยาคำรงราชานุภาพ วรรณกรรมพระยาตรัง หน้า ง

² เป็ลื่อง ก. นกร โคลงกวีโบราณและวรรณกรรมพระยาตรัง หน้า (4)

³ มะ เนาะ ยูเค้น เทพนิทัศน์เสียงกำมรยายเรื่องวรรณกรรมพระยาตรัง

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

✓ 1. เพื่อศึกษาประวัติชีวิตของพระยาตรัง และประวัติของวรรณกรรมของท่านแต่ละเรื่อง

2. เพื่อวิเคราะห์วรรณกรรมของพระยาตรังในด้าน รูป ทำนอง เขียน แนวความคิด และคุณค่า เพื่อให้ทราบลักษณะการแต่งวรรณกรรมของท่าน บุคลิกภาพและประวัติชีวิตที่แฝงอยู่ในวรรณกรรม

3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของสิ่งต่าง ๆ ที่มีต่อวรรณกรรมของพระยาตรัง

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. พระยาตรังมีลักษณะเฉพาะของตนในการสร้างสรรค์งานวรรณคดี
2. วรรณคดีที่ท่านจะมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมของพระยาตรังคือ ลิลิตยวนพ่าย กำนตรวดที่ปราชญ์ โกลนนิราศพระบาท และเพลงยาวเจ้าฟ้าธรรมธเบศร์
3. พระยาตรังมีความสามารถในการเขียนโคลงมากกว่าเขียนกลอน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ผลของการศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมของพระยาตรังจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ใฝ่ใจศึกษาทางวรรณคดีโดยทั่วไป เพราะได้สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประวัติและผลงานของท่าน

2. ผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะทำให้เห็นแนวทางในอันที่จะศึกษาวรรณคดีของกวีเฉพาะบุคคล

3. ผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นประโยชน์แก่มุขีการวรรณคดี คือ

- 3.1 ผู้ศึกษาวรรณกรรมนิราศ
- 3.2 ผู้ศึกษาวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ
- 3.3 ผู้ศึกษาวรรณกรรมเพลงยาว
- 3.4 ผู้ศึกษาวรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
- 3.5 ผู้ศึกษาการประพันธ์ร้อยกรอง
- 3.6 ผู้ศึกษาภาษาบาลี

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้เขียนได้ศึกษาวรรณกรรมของพระยาทรงโคโดยใช้ข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) คือ
 - 1.1 ประชุมนิราศคำโคลง รวบรวมโดย พ. ต. ประมวลมารค
 - 1.2 รุมนมเพลงยาวสมัยโบราณฉบับหอสมุดแห่งชาติ
 - 1.3 วรรณกรรมพระยาทรง ฉบับสำนักพิมพ์บรรณาคาร
 - 1.4 โคลงกับเกล็ดพระ เกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ฉบับพิมพ์ในงานครบรอบ 201 ปี วันพระราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
2. ชื่อพระยาทรงนั้น มีผู้บางท่านเขียนว่า "พระยาทรงค์" ถือว่าเป็นบุคคลคนเดียวกัน

ขอบเขตของการศึกษาครั้งนี้

1. การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะศึกษาจากวรรณกรรมของพระยาทรง เท่าที่ขอบข่ายกัน 4 เรื่องคือ
 - 1.1 โคลงนิราศกลาง (โคลงนิราศพระยาทรง)
 - 1.2 โคลงคั่นนิราศตามเสด็จทัพล้านนา
 - 1.3 โคลงกับเกล็ดพระ เกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
 - 1.4 เพลงยาวพระยาทรง
2. เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จำเป็นต้องศึกษาวรรณคดีรุ่นก่อนบางเรื่อง โดยแยกตามประเภท ดังนี้
 - 2.1 ประเภทโคลงนิราศ
 - 2.1.1 โคลงนิราศทริภุชไชย
 - 2.1.2 โคลงทวาทศมาส
 - 2.1.3 ราชาธิลาปกำฉันท
 - 2.1.4 กำกรวดเร่ปราชญ์

- 2.1.5 โคลงนิราศพระบาท
- 2.1.6 โคลงนิราศเวฬุาลงกูย
- 2.1.7 โคลงนิราศนกรสวรรค์
- 2.2 ประเภทโคลงเฉลิมพระเกียรติ
 - 2.2.1 โคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
 - 2.2.2 โคลงยอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี
 - 2.2.3 โคลงสรรเสริญพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
- 2.3 ประเภทเพลงยาว
 - 2.3.1 เพลงยาวเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์
 - 2.3.2 เพลงยาวสำนวนนายบุญขึ้นขาว
 - 2.3.3 เพลงยาวสำนวนนายจันอุแว
 - 2.3.4 เพลงยาวเจ้าฟ้าจ๊ก

✓ คำว่าทัศนคติที่เกาะ

วิเคราะห์ หมายถึงการศึกษารวบรวมอย่างวิจิตรวิเคราะห์ โดยอาศัยแนวทางการศึกษารวบรวมข้อมูลทางคุณวุฒิ ซึ่งผู้เขียนนำแนวทางนั้น ๆ มาจัดแปลให้เหมาะสม

ท่านอง เชื้อม หมายถึงการแสดงออกเป็นลักษณะเฉพาะตัวของกวีในการแต่งบทประพันธ์ใดแก่ ภาษา กวีทัศนะ ประติรูปการ การพรรณนา รวมถึงกลวิธีต่าง ๆ ที่กวีแสดงออกในบทประพันธ์ทั้ง กวี

X แนวความคิด หมายถึงลักษณะสำคัญอันเป็นลักษณะโดยส่วนรวมของเนื้อเรื่อง

คุณค่า หมายถึงสิ่งที่มีค่าอันได้รับจากวรรณกรรมในด้านอารมณ์และจินตนาการ ปักค่านจะประสบการณ์ที่สตรบ วัฒนธรรมและประเพณี ประวัติศาสตร์ รวมถึงการบ่งบอกถึง ปุคคิภาวของกวี

ทัศนะคติ หมายถึงความรู้สึกนึกคิดของคนที่ถือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. ทัศนะเชิงบวก หมายถึงความรู้สึกนึกคิดที่ถือว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
เป็นไปในทางดีงาม ยินดี รื่นเริง ชอบพล ภาคภูมิใจ
2. ทัศนะเชิงลบ หมายถึงความรู้สึกนึกคิดที่ถือว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
เป็นไปในทางไม่พอใจ เกราะสลด
3. ทัศนะเชิงประสม หมายถึงความรู้สึกนึกคิดที่ถือว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
เป็นไปทั้งในทางบวกมีดีทางลบ จะรู้สึกนึกคิดในทางใดก่อนก็ใด

ประติมากรรม หมายถึงการสร้างสรรคสิ่งซึ่งไม่เคยมีมาก่อน แบ่ง เป็น
2 ลักษณะ คือ

1. ประติมากรรมเชิงแรก คือ ประติมากรรมสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ
ที่ไม่เคยมีมาก่อนในทางวรรณกรรม เช่น การสร้างฉาก สร้างโวหาร สร้างแนวคิด และ
สร้างแบบฉันทลักษณ์ใหม่ เป็นต้น
2. ประติมากรรมการดัดแปลง คือ การนำความคิดหรือสิ่งที่อยู่แล้วมา
ดัดแปลงใหม่อย่างมีคุณค่า

เพลงยาว หมายถึงคำประพันธ์ประเภทกลอนที่มีลักษณะการแต่งดังนี้

1. ขึ้นต้นถวญวรรคที่สองของกลอน
 2. วรรคหนึ่งใช้คำ 7 ถึง 9 คำ มีลักษณะสัมผัสเสมอกันจนสุภาพ
 3. จะแต่งยาวเท่าไรก็ได้ แต่ต้องจบเรื่องถวญวรรคที่สองของกลอน
- โดยคำว่า เอย

เพลงยาวแบ่งตามลักษณะของเนื้อความได้ 2 ชนิด คือ

1. เพลงยาวสังวาส เป็นเพลงยาวที่เขียนขึ้นเพื่อใช้ เป็นวาทะบาย
เกี่ยวพาราสัมพันธ์ระหว่างชายกับหญิง มีการรำพึงรำพันถึงความรักหรือความผูกพันใน
ความรักอย่างเปิดเผย
2. เพลงยาวธรรมบาลี เป็นเพลงยาวที่เขียนขึ้นเพื่อใช้ยกเหตุการณ์
สั่งสอน สรรเสริญพระเกียรติยศ ะมหากษัตริย์ พยากรณ์ เยาะเยย หรือเสียดสี

โคลงนิราศ หมายถึงวรรณกรรมที่เกิดขึ้นเพราะการพลัดพรากจากนางที่รัก หรือจากถิ่นที่อยู่ของกวี และเดินทางไปยังที่ต่าง ๆ เมื่อพบเห็นสิ่งใดที่สะกิดใจก็ทำถวายเป็นถ้อยคำที่รักของตน ทั้งนี้มักเร้าคนถวายเป็นและโคลงชมบ้านเมืองและสรรเสริญพระเกียรติพระมหากษัตริย์แล้วจึงพรรณนาความในใจจนจบ

โคลงเฉลิมพระเกียรติ หมายถึงบทประพันธ์ที่ถวายเป็นถ้อยคำแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และถวายเป็นสรรเสริญพระเกียรติคุณและพระบารมีของพระมหากษัตริย์ของตน

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และเสนอ รายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูล ثانรอง (Secondary Sources) โดยนวัตกรรมการดังนี้

1. ศึกษาประวัติชีวิตของพระยาทรงและประวัติวรรณกรรมแต่ละเรื่อง
2. วิเคราะห์วรรณกรรมของพระยาทรงในแง่ รูป ทำนอง เนื้อหา แนวความคิด ในการแต่ง สิ่งที่มีอิทธิพลต่อวรรณกรรม และคุณค่า เพื่อให้เห็นรายละเอียด การแต่งวรรณกรรมของท่าน ตลอดจนบุคลิกภาพ และประวัติที่แฝงอยู่ใน วรรณกรรม

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

ในวงการวรรณคดีของไทยเรานั้น หลักฐานต่าง ๆ เช่น ประวัติของกวี ที่ตกทอดมาถึงปัจจุบันมีน้อยมาก หรือแม้วรรณกรรมก็สูญหายหรือขาดตอนไป บางเรื่องมีหลายฉบับแต่เนื้อความไม่ตรงกัน ทำให้ผู้ศึกษาวรรณคดีไทยต้องใจกว้าง ยากายในการ สืบค้นไปมา

พระยาทรงและวรรณกรรมของท่านก็เช่นกัน มีแต่ประวัติของท่านน้อยเต็มที ทั้ง ๆ ที่ท่านเป็นกวีคนเดียว แลผลงานของท่านก็หาไม่ยากที่จะหาได้จากจดหมายเหตุต่าง ๆ ที่ท่านเป็นกวีคนเดียว แลผลงานของท่านก็หาไม่ยากที่จะหาได้จากจดหมายเหตุต่าง ๆ ที่ท่านเป็นกวีคนเดียว แลผลงานของท่านก็หาไม่ยากที่จะหาได้จากจดหมายเหตุต่าง ๆ ที่ท่านเป็นกวีคนเดียว

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช 1 ทรงสืบนิมิตฐานประวัติของ
พระยาตรังจากแหล่งยาวของพระยาตรัง และจากคำบอกเล่าว่า พระยาตรังเป็นชาว
นครศรีธรรมราช เกี่ยวข้องเป็นญาติกับเจ้าพระยาแสน (ทัศน์) ไก่เป็นตำแหน่งพระยาตรัง
ในสมัยรัชกาลที่ 2 เมื่อสิ้นรัชกาลที่ 2 ไก่เข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ พระยาตรังก่อนจะ
แต่งกลอนทองเสกมณฑลขึ้นตนว่า "ตรังเอ๋ยตรัง เทวกำเนิดเกิด" และพระยาตรังเป็นกวี
โวหารกลา

พระวรเวทย์พิสิษฐ์ 2 กล่าวถึงภาพเดิมของพระยาตรังว่าชื่อ จีไพบ
เยียมยง สุริยจรรพการ 3 กล่าวถึงประวัติและผลงานของพระยาตรัง
จากคำบอกเล่าของขุนอาเทศกดิ์ และจากการศึกษาคนควาภายในตนเองว่า นามเดิมของ
พระยาตรังคือ จันทร ต่อมาเดิมคำว่า ตรี เป็น ตรีวันทร เป็นบุตรของออกพระศรี-
ราชสงครามราชบุรุษกิจเข่ง เป็นน้องของพระยาพิพัฒน์ (จุ้ย) กับหม่อมแม่ จีดาของ เจ้าพระยา-
นกร (พิศ) * ท่านเป็นกวีเจ้าคุณ มีภรรยาหลายคน เป็นกวีทะเลคน ถิ่นค้ำในทางโคลงกลอน
ว่าเหนือใจ ท่านมีฝีมืออยู่จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และถึงแก
อนิจกรรมที่นครศรีธรรมราช เพราะถูกกลอนยิง

เปลื้อง ๗ เกร 4 กล่าวว่า เราทราบประวัติของพระยาตรังอย่างรว ๆ
เต็มที และวรรณกรรมของท่านก็มีจนรู้จักน้อย นอกจากนักเลงกาพย์กลอน พระยาตรัง
มีสำนวนตั้งตั้ง โวหารกึกกัก โจ่งครึม แสดงว่า เป็นคนชอบสนุกและไบเกรงใจใคร

1 สมเด็จพระนเรศวรมหาราช วรรณกรรมพระยาตรัง หน้า คำนำ

2 พระวรเวทย์พิสิษฐ์ วรรณคดีไทย หน้า 74

3 เยี่ยมยง สุริยจรรพการ ของดีปกไต่ หน้า 1 - 62

4 เปลื้อง ๗ เกร โคลงกวีโบราณและวรรณกรรมพระยาตรัง หน้า (4)

* กวีเกี่ยวกับเจ้าพระยานกร (ทัศน์)

กุหลาบ มัลลิกะมาส¹ กล่าวถึงพระยาตรังตามคำบอกเล่าของขุนอาไทศคดี (กลอน มัลลิกะมาส) ว่า พระยาตรัง เป็นกวีสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย บิดเข้านั้นคือ โคลงกั้นนิราศตามเสด็จทัพ ล้านนาอย โคลงนิราศถด่าง โคลงกั้นเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เพลงยาวนิราศวาทาตรังไปวางตราเป็นเจ้าเมืองตรัง โคลงกระทู้เบ็ดเตล็ด และ เพลงยาว เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ และโคลงกวีโบราณ พระยาตรัง เป็นกวีมีปากดี โวหาร กล่า นิยมมีปากของศรีปราชญ์

¹ กุหลาบ มัลลิกะมาส "พระยาตรัง" วารสารวิวัฒนาการ หน้า 12 -18

ประวัติของพระยาตรังและวรรณกรรมของท่าน

ประวัติชีวิต

เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์วรรณกรรมของพระยาตรัง ผู้เขียนคง
อาศัยชีวประวัติของท่านประกอบการวิเคราะห์ด้วย ชีวประวัติของพระยาตรัง เท่าที่สืบ
คนใด มีดังนี้

พระยาตรัง เป็นกวีผู้ปากกึ่งหนึ่ง ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
ตลอดมาจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย¹ ส่วนวงโคลงที่พระยาตรัง
แต่งควรนับว่าแท้จริง เพราะกะชั้น จึงใกล้เคียงกันมาในหมวกที่แต่งก่อน² แต่
ในคำชี้แจงประวัติของพระยาตรังจะไม่เป็นที่รู้จักอันดีเท่าที่งานเขียนของท่าน³

กาแม่

พระยาตรัง เป็นชาว เมืองนครศรีธรรมราช วันเวลาเกิดของท่านไม่มี
ผู้ทราบแน่นอน เขียนมยง สุรกิจบรรหาร โคลงลาวไวว่า "ดาวดวงหนึ่ง เป็นดาวปรางค์
ไคร่งโรจน์เรืองแสงขึ้นในปากน้ำของปากไค ตั้งตาแต่ในกรุงธนบุรีแล้วมองใส
อรามาในรัชกาลที่ 1 แวมแสงสะกาว เป็นที่สุคติในรัชกาลที่ 2 แลควมสิ้นแสงไป
ในรัชกาลที่ 3 ดาว เกณดวงนั้นของปากไคกรือ พยาตรังคฤมาภิบาล (ศรีจันทร์)"⁴

¹ กุหลาบ มลลิกะมาส "พระยาตรังกับ" วารสารวัฒนธรรม หน้า 12

² สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดโชฯ วรรณกรรมพระยาตรัง หน้า 9

³ กุหลาบ มลลิกะมาส ด.ก. หน้า 15

⁴ เขียนมยง สุรกิจบรรหาร ของวิปากไค หน้า ๑๖๓

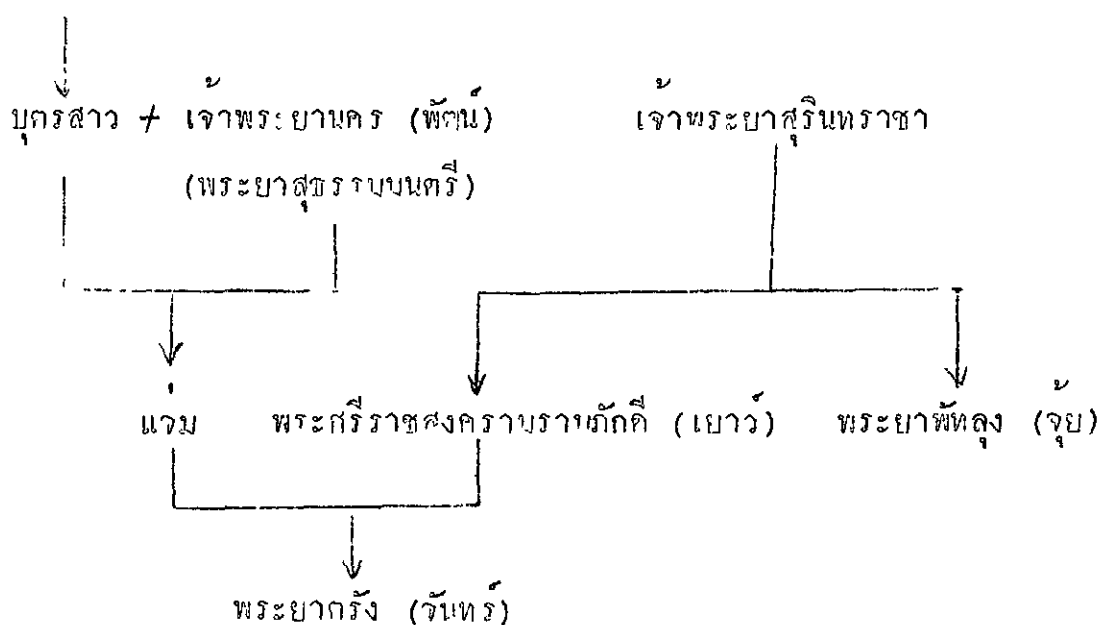
เมื่อพิจารณาตามข้อความนี้ นาวะคิดว่ พระยาทรง เกิดในสมัยกรุงธนบุรี ทว่าเมื่อไ้
ศึกษาไปถึงประวัติวรรณกรรมของท้าว โคตมนิราศธาดา ซึ่งแต่งใน พ.ศ. 2328
(ตรงกับรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก) ท่านจะมีอายุเพียง 18 ปี เท่านั้น
(สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี เริ่มกน พ.ศ. 2310) ดังนั้น จึงน่าสันนิษฐานว่ ท่านเกิด
ก่อนสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี คืออย่างเร็วที่สุดคงไปก่อน พ.ศ. 2300 (ตรงกับสมัย
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ) เพราะการที่ท่านสามารถเสด็จทัพไปทำศึกธาดาขึ้นแสดงว่
ท่านคงมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี

วงศ์สกุล

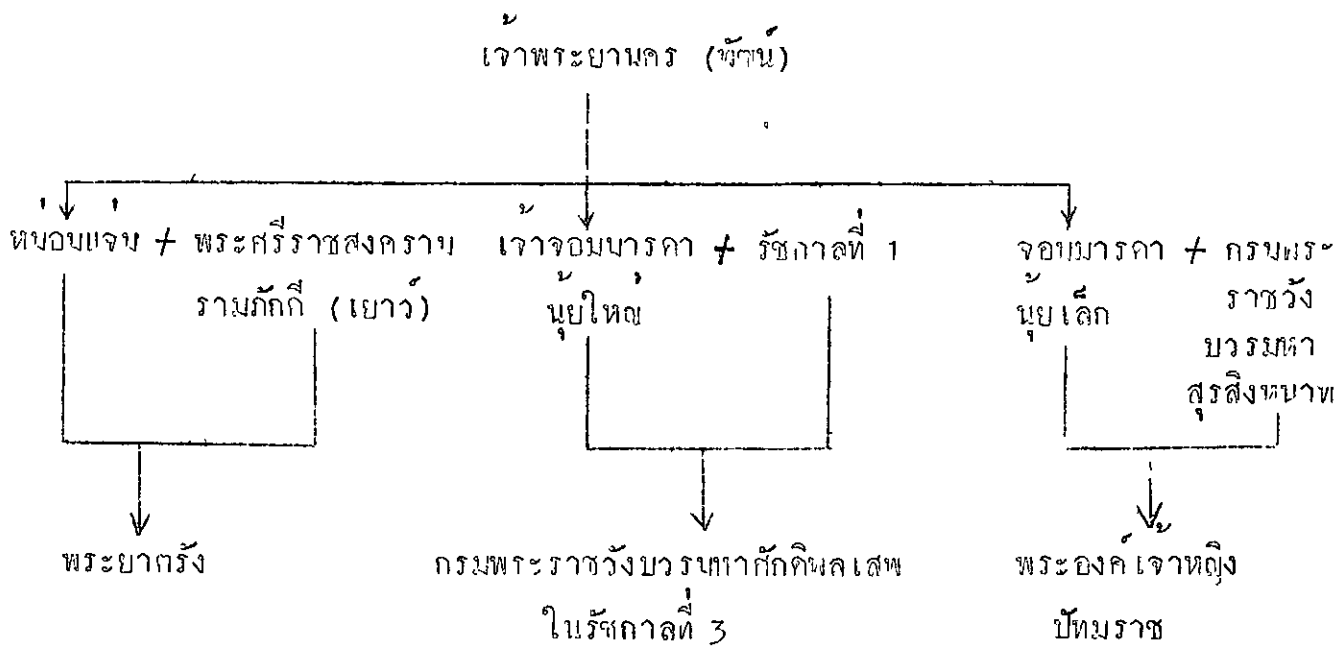
วงศ์สกุลของพระยาทรงั้น ตามคำบอกเล่าที่ เปี่ยมยง สุรทิวรรหาร
บันทึกไว้ว่ พระยาทรง เป็นบุตรของพระศรีราชสงครามรามภักดี (เขาวัว) ปลัดเมือง
นครศรีธรรมราช และเป็นน้องของพระยาพิทลุง (จุ้ย) ซึ่งท่านทั้งสองนี้เป็นบุตรของ
เจ้าพระยาสุรินทราชา และมารดาของพระยาทรงก็ว่ หม่อมแถม ธิดากาญจนาของ
เจ้าพระยานกร (พัก) กิ่งแก้วมณี :

ออกพระศรีราชสงครามรามภักดี (วิฑู)

เจ้าเมืองนครศรีธรรมราช

ความข้อนี้ตรงกับที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงบันทึกไว้ว่า
 "เจ้าใจว่าพระยาตรังคนนี้เป็นทวนกร จะเป็นเชื้อแถวอย่างไร ทางเจ้าพระยาแคว้น
 เป็นพระญาติกับกรมพระราชวังบวรมหาดักกิลเสฟ" ¹ เพราะในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกนั้น ตามพงศาวดารเมืองนครศรีธรรมราชของหลวงอนุสรณ์สิทธิกรรม
 กกว่า "เจ้าพักเขาไปกรุงเทพ เป็นโจทก์ของเจ้านครศรีธรรมราชพอตา และใน
 ครั้งนั้นได้ถวายเจ้าจอมมารคานุกุใหญ่เข้ารับราชการฝ่ายใน ฯ พระบาทสมเด็จพระพุทธ-
 ยอดฟ้าจุฬาโลก และถวายจอมมารคานุกุเล็ก ฝ่ายสมเด็จพระราชวังบวรมหาดักกิลเสฟ
 ทานทั้ง 2 เป็นนางของทาน อาศัยอยู่ในรูปราชครว เคี้ยวกับทาน" ² แสดงว่าพระยาตรัง
 และกรมพระราชวังบวรมหาดักกิลเสฟ เกี่ยวข้อง เป็นญาติกับตรงที่เป็นหลานตาของ เจ้าพระยา-
 นกร (ทัศน์) เหมือนกัน ดังแผนภูมิ :

¹ สมเด็จพระนารายณ์ทรงบันทึกไว้ว่า วรมณกรรมพระยาตรัง หน้า จ

² เย็นนง สุกิจบรรหาร ของก็ปักใต้ หน้า 22

✓นามเดิม

นามเดิมของพระยาตรังนั้น พระวรเวทย์พิสิฐ¹ กล่าวว่าชื่อ สีไทน แตกจากประวัติของพระยาตรัง ซึ่งขุนดาเทศก๊กไกรบุรี มาจากผานกลาง ถ นคร อยู่เป็น ขิดาเจ้าพระยานาร (นอยกลาง) กับ ขุนประจักษ์ (ก้อง บุษย์เกียรติ) ซึ่งขึ้น² 2 คน คือ ขุนพิชัยอักษร (หนู บุษย์เกียรติ) และ หลวงรามพิไชย (เดช บุษย์เกียรติ) ไก่ไป รับราชการอยู่ที่จังหวัดตรังในสมัยรัชกาลที่ 4 - 5 ว่า พระยาตรังมีชื่อเดิมชื่อ "จัน" ไปเคยได้ยินชื่อว่าชื่อ "สีไทน"³ ส่วน เกี่ยมมย สุรกีบรรหาร³ กล่าวว่า เดิมพระยา- ตรังชื่อ จันท์ มาเดิมคำว่า ศรี ในภายหลัง เพราะท่านแดงโกลงทาหายนักปราชญ์ เกา ๆ เช่น ศรีมโหสถ ศรีปราชญ์ ๆ ว่า ศรีคนไหนจะยอดเยียบกว่ากัน จึงเกิดคำ ว่า ศรีจันท์ และ ศรีไทน หรือ สีไทน ขึ้น

ในเรื่องนามเดิมของพระยาตรังนี้ ยังไม่เป็นที่ยุติได้ เพราะขาด หลักฐานที่เป็นลายอักษรอักษร แต่ในทางการสันนิษฐานของผู้เขียนเองเห็นว่า นาม เดิมของพระยาตรังน่าจะเป็น จัน หรือ จันท์ มากกว่า เพราะมีหลักฐานพยานบุคคล ที่เกิดในสมัยใกล้เคียงกับท่าน กับเหตุผลที่ว่า คำว่า ศรีจันท์ หรือ ศรีไทน หรือ สีไทน มาเกิดขึ้นภายหลัง เพราะท่านแดงโกลงทาหายนักปราชญ์ที่ชื่อจันตนควยกว่า ศรี นั้น ก็น่าเชื่อถือได้

¹ พระวรเวทย์พิสิฐ วรรณคดีไทย หน้า 74

² กุหลาบ มีฉิมมาศ "พระยาตรังค์" วารสารวัฒนธรรม หน้า 15

³ เกี่ยมมย สุรกีบรรหาร ของดีปักษ์ใต้ หน้า 6

การก่อกวน

เขียนมย สุรกิจบรรหาร¹ สันนิษฐานว่า พระยาตรังคงได้รับก่อกวนจากวัดทามอน * (วัดศรีทวี) เพราะเป็นวัดในเขตปกครองรอบเป็นแห่งกลางที่ขานมในการรักพระทางน้ำ กับเพราะเป็นวัดที่อยู่ใกล้ของพระยาตรังตามที่ผู้บอกเล่าสิ่งที่เริ่มลงจะใกล้เคียงตามที่ชาวปากน้ำที่เคยได้เคยได้เคยเรียนกันมาแต่โบราณคือการอ่าน การเขียนหนังสือของไทย **

บุตรกรรมา

พจน์ย์ เห็นพิทักษ์ กล่าวไว้เมื่อกล่าวถึงโคลงนิราศตาม สัจจพิพลาณาฉบับว่า "พระยาตรังมิได้เขียนบทกวีในนิราศกวีใด" 2 และเมื่อกล่าวถึงโคลงนิราศถลางว่า "ดูเหมือนว่า พระยาตรัง จะเขียนเพื่อสตรีคนหนึ่งที่ชื่อ นิง เพราะในโคลงบทที่ 21 กล่าวไว้ว่า

ถึถึงบางฝั่งย่ำ	อันหญิง
แควเห็นฝั่งลง	ถิ่นดง
ออกเรือนิราศ	จิตรจว ฝั่งนา
แควเห็นฝั่งลง	คลาดย่นามบาง

แต่อย่างไรก็ตาม พระยาตรังก็มีโคลงถึงหรือรำพันถึงสตรีผู้หนึ่งอีกโดยอิงไปจากองค์ความเงิบลงไปอย่างแน่ชัดได้ว่า พระยาตรังรำพันถึงสตรีในแต่ญเดียว หาก

¹ เขียนมย สุรกิจบรรหาร ของกัมปโก หน้า 10

² พจน์ย์ เห็นพิทักษ์ การวิเคราะห์วรรณกรรมนิราศในสมัยรัตนโกสินทร์
ตอนต้น หน้า 85

* เขียนมย สุรกิจบรรหาร เขียนว่า วัดทามอน

** คือการเขียนภาษาไทยด้วยอักษรขอมเก่าที่จารในใบลานของพระสงฆ์

โดยเก็บทุเรศเรศเจ้า จอมสมร เรียงโดย
โดยเสด็จเจตจำนง
นางกัณท์ทรงสร สวมเค็ม
สูกะยิงแยงแกว กองเฝ้า
พระยาตรัง

คำว่า เจ้าจอมสมร และ จอมสมร ในโคลงสองบทนี้จะหมายถึงนางที่รัก
ผู้ซึ่ง เปี่ยมมวง สุกิจบรรหาร¹ โดยยกข้อความจากเพลงยาวพระยาตรังมาอธิบาย
ว่า

ตั้งหาที่เฝ้ามาเฝ้ามองนวล	ตั้งใจไปเฝ้ามโหฬาร
ไม่ว่าใจตนเลยวาทน์คำศักดิ์	เฝ้าก็ควรหรือมารีให้เร่งกรม
หมายใจอยู่ว่าใจอยู่ในจอม	มารีรักที่ไม่ควร ประคองดบ
....	มีแต่ขอมทนมาคอยให้ประมาณ
หาพบเห็นพลอยเพชรอันธวัช	
หมายมาแหวจอมจุลจักรพรรดิ	ถนัดป่านปณโกหรือควรปอง
	ไท่เลื่อนสวัสดิ์รักก็มีมิหยาบ

คำว่า จุลจักรพรรดิ นั้นคือ เจ้านราสุริย์วงศ์ ผู้ครองนครที่ธรรมราช
ที่พระยาตรังเขียนว่า มาหมายมาแหวจอมจุลจักรพรรดิ หมายความว่า หาแมกคิกมาเฝ้า
ธิดาของเจ้านราสุริย์วงศ์ ซึ่งความชอบนี้ ขุนประชาคึก (คึก บุดยเกียรติ) เป็นเหตุราช
คำา พระยาตรังเป็นลูกเขยของเจ้านราสุริย์วงศ์ ธิดาของเจ้านราสุริย์วงศ์ที่เวลานี้ ก็
เจ้าหญิงเกณีนี หรือ เกณีนี หรือ เกณ ซึ่งพระยาตรังเขียนถึงไว้หลายแห่ง เช่น

เกณนี้อมเรศเฝ้า	องค์แมลง เจ้าฤา
ถาศุเรนทรชุมแปลง	หลากหลา
ลาตธวัชคเณ	ลวงรูป ฤาแม
หลศุเรนทรยวณนา	พี่เขาเนาใจ
	พระยาตรัง

¹ เปี่ยมมวง สุกิจบรรหาร ของดึกดำบรรพ์ หน้า 12 - 26

บันทึกฉบับนี้
ชุกกิด เกษทองไว
โท
จูมแก้ว
พระยาตรัง

เมื่อพระยาตรังกับเจ้าหญิง เกษณีนัดลอบโกเสียกัน หลังจากเขียนเพลงยาว
โต้ตอบกันไปมาในที่สุดเจ้านราสุริยวงศ์จับได้ จึงสั่งให้คุมขังพระยาตรังไว้ จนเจ้านรา-
สุริยวงศ์ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. 2319 พระยาตรังจึงหนีจากคุกมาตั้ง แลวครอบครัวของเจ้านรา-
สุริยวงศ์ก็ตองกลับคืนเจ้ากรุงธนบุรี เพราะสมเด็จเจ้ากรุงธนบุรีไม่รักเกล้าฯ เานนั้น
ทวนกับภรรยาจึงตองพรากจากกัน

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระยาตรังได้เดินทาง
เข้ามาบริหารราชการที่กรุงเทพฯ ได้ออกทำสงครามมีความกล้าความหาญ และได้อำนาจเจ้าจอม-
มารคานุย์ใหญ่ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ซึ่งเป็นนางสาวของท่าน ได้
รับพระราชทานเจ้าหญิง เกษณีนัดลอบโก จากนั้นท่านก็มีภรรยาอีกหลายคน

กุดจาง มัลลิกะมาส¹ กล่าวว่า ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้าน-
ภาลัย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาตรังไปเฝ้าเจ้าเมืองตรัง ซึ่งขณะนั้นยังขึ้น
กับเมืองนครศรีธรรมราช แลภรรยาของท่านพักอยู่ที่เมืองนครศรีธรรมราช ทางจึง
ไป ๆ มา ๆ อยู่ที่นครศรีธรรมราชบ้าง อยู่ที่เมืองตรังบ้าง จึงไม่เป็นที่ถกเถียงกัน
เจ้าพระยามนทร (น้อย) กอมาบัตว์รองว่า พระยาตรังพาคนทนาย คือ ข้าราชการที่ลอบ
ทำกับภรรยาของท่านที่เมืองตรัง เมื่อพิจารณาจากความจริงแล้ว ทางนครศรีธรรมราช
จึงมีใบบอกส่งตัวพระยาตรังเขาไปยังกรุงเทพฯ ส่วนทางเมืองตรัง เจ้าพระยามนทร-
(น้อย) ได้จัดให้พระอุไทยธานี (ม่วง) บุตรของเจ้าพระยามนทร (น้อย) เอง และเกี่ยว
ของเป็นบุตรเขยของพระยาตรังไปเป็นประกันการ

พระยาตรังถูกส่งตัวเขาไปอยู่ในกรุงเทพฯ ราว 2 - 3 เดือน พระองค์-
เจ้าหญิงปัทมราช พระธิดาสมเด็จพระราชวังบวรวิเศษสังฆนท ไบ จอมมารคานุย์เล็ก
ได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานอภัยโทษต่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระ

กรุณาบอกโหมให้ ทอมาพระยาตรังได้กลับมาอยู่ที่เมืองนครศรีธรรมราชโดยมิได้รับรางวัล
แต่อย่างใด

✓บุตรภรรยาของพระยาตรัง นอกจากที่กล่าวแล้ว ยังมี

1. ภรรยาชื่อเวี่ยว มีธิดาชื่อทิม สวรรคตที่พระอุไทยธานี (มวง ๓ นคร)
2. ภรรยาชื่อคง มีธิดาชื่ออม บางอแป้นบุตรชื่อนายจัน นาง เยี่ยม นายแตม
นางบวม เวยแถมเคยรับราชการ เป็นปลัดอำเภอที่อำเภอรามัญ จังหวัดยะลา ใ้ได้รับ
บรรดาศักดิ์เป็น ขุนบำราบรามัญ

3. ภรรยาชื่อแคง มีบุตรชื่อนายภ

4. ภรรยาชื่อฉิม มีธิดาชื่อนางเจิม

✓อุปนิสัยและความเป็นกวี

กุหลาบ มัลลิกะมาส¹ กล่าวตามคำบอกเล่าว่า พระยาตรัง เป็นคนเจ้าชู้
ชอบเล่นนกเขา ชอบนกเขา และชอบรับประทานนกเขาปาก มีนิสัยขี้เล่น โกร่งวาย
หาญรื้อ คนมักชอบเรียกกันด้วยคำว่า "พระยาตรัง รังหยาว" คำว่า รังหยาว เป็น
คำปักษ์ใต้ แปลว่า เป็นคนใจน้อย โมโห และหงุดหงิดง่าย เยี่ยมยง สุรกิจมรรคา²
กล่าวว่า พระยาตรัง เป็นคนทะนงศักดิ์ทะนงตน ไม่ยอมยกมือให้กับกวีคนใด ถือดีในทาง
โกล่งกลอนว่าอยู่เหนืออื่น จึง เมื่อแต่งนิราศตามเสด็จที่ลำน่านอนันต์ ไฉนคงโกล่งบทหนึ่ง
ไว้ว่า

นครศรีธรรมราชหมาย	เมธี พอลา
แสงอโยธยา	กวีรอง
เจกิมพาหน์นาคี	โกล่งเสกข์ เก็กเด
นิราศเรื่องพองหนา	อแรงก

๑

¹ กุหลาบ มัลลิกะมาส "พระยาตรังค์" วารสารวัฒนธรรม หน้า 17

² เยี่ยมยง สุรกิจมรรคา ของดีโกโก้ หน้า 37

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงทราบข่าว 1 ทรงบันทึกไว้ว่า "กล่าวกันว่าเป็นผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด เกือบจนจะถึงวิปัสสนา มีเรื่องเล่ากันว่า พระยาตรังมีมณฑลสำหรับเสกเมื่อก่อนจะลงมือแต่งกลอน ขึ้นต้นว่า 'ครั้ง เวียงตรัง เทวคาถาบังเกิด'"

พระยาตรังชอบแต่งโคลง เล่นกวีปราชญ์ และเป็นที่รักใคร่หวงแหนของไพร่พล เป็นโคลงเหมือนกวีปราชญ์เช่นกัน ในเรื่องที่เป็นปฏิภาณทวีนี้อีกกันว่า ในสมัยพระยาตรังนั้น ที่เวียงนครศรีธรรมราช มีคนเจ้าไท่เจ้าทอนอยู่หลายคน เช่น นายช เรียกกันว่าชปราชญ์ (คือเขียนแบบกวีปราชญ์) เมื่อมีโอกาสพบกัน พระยาตรังจึงเขาไปตามว่า

พระยาตรัง :	แจ้งรื่องนามชื่อทั้ง	นายช
นายช :	กรั๊ว โปรคทินวิญ	รูปบาง
พระยาตรัง :	มาสถิตสถานอย	อ ที่ ไคเฮย
นายช :	มาสถิตสถานาง	วัชราชธานี 2

ราชทินนาม

สร้อยราชทินนามของพระยาตรังมีว่าอย่างไรไม่ปรากฏ เพื่อท่านแต่งโคลงก็เรียกตัวเองว่า ครั้ง เท่านั้น เช่น

รอยยี่สิบหกสิ้น	แบบฉบับ โคลงแฉ
นิราศ <u>ตรัง</u> ไปลับ	เก็ส
	พระยาตรัง

กำสรดงสาธกเรกสรอย	สารศรี ปราชญ์
เวียรนจรรนุไกล	กลิน
จรรบารบิงส์วิศ	เก็ยวนว ออนเอย
<u>ตรัง</u> กระถัลยสุเกรา	สุดครอม
	พระยาตรัง

1 สบเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงทราบข่าว วรรณกรรมพระยาตรัง หน้า ๙

2 กุณลาบ มีคณิศราช "พระยาตรังค" วารสารวัฒนธรรม หน้า 17

แต่อย่างไรก็ตามได้ปรากฏนามพระยาธรรมาจิงเวกตรัง เจ้า พ.ศ. 2461
ว่า พระศรีศุภกษัตริย์ (เจ้า ปันยารชุน) จึงทำให้เราใจกันว่า พระยาตรัง กวี
ที่ปากเอกตนสมัยรัตนโกสินทร์ก็มีราชทินนามเช่นเดียวกัน ฉะนั้นแม้ในชั้นเดิมจะเรียก
กันแต่เพียงสั้น ๆ ว่า พระยาตรัง ก็จริง แต่สมัยหลัง ๆ มา ก็นิยมเรียกว่า พระยา-
ตรังคภูมาภิเษก

บันทึกท้ายของชีวิต

พระยาตรังถึงแก่อสัญกรรมในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
โดยถูกนางจิบ ภรรยาของท่านเล่นกบกับชายชู้ใจอาวธเป็นคบขึงขณะนั่งรับประทานอาหาร
ค่ำๆ นับว่ากรรมใดตามสนองท่านเป็นก่าเกี่ยวนอง เกวียน เพราะท่านเคยเที่ยว
ขายที่เป็นลูกภรรยาของท่านที่เมืองตรังจนตายคาเวลายของท่าน นับว่า พระยาตรัง
เป็นผู้ที่ยังใจในเรื่องของความรัก และจบชีวิตลงเพราะเรื่องความรักนั่นเอง

วรรณกรรมของพระยาตรัง

วรรณกรรมของพระยาตรัง เท่าที่ยกยวรับกันและปรากฏแพร่หลายนั้น มี
ดังต่อไปนี้

1. โคลงนิราศกลาง หรือ โคลงนิราศพระยาตรัง

พ. อ. ประมวลวารก กล่าวว่า "นิราศพระยาตรังส่วนใหญ่นับว่า
ล้นน่านอบ ฉะนั้นจะเป็นเรื่องตอนศึกท้าวเทพกระษัตรี ศรีสุนทร ในรัชกาลที่ 1
(พ.ศ. 2328)" ¹ แตกกรมกิลปากกร ² เปลื้อง ณ นคร ³ และกุหลาบ มัลลิกะมาส ⁴
เห็นตรงกันว่า พระยาตรังแต่งนิราศเรื่องนี้เมื่อคราวไปตีเมืองกลาง ซึ่งพม่ายกทัพมา

¹ พ. อ. ประมวลวารก ประจักษ์นิราศกวีโคลง หน้า 10

² กรมศิลปากร วรรณกรรมพระยาตรัง หน้า ก

³ เปลื้อง ณ นคร โคลงกวีนิพนธ์และวรรณกรรมพระยาตรัง หน้า (7)

⁴ กุหลาบ มัลลิกะมาส "พระยาตรังค" วารสารวัฒนธรรม หน้า 17

ที่เมืองชุมพรและเมืองถลางใน พ.ศ. 2352 ค.ศ. 1799

ถ้าพิจารณาตามจำนวนการแต่งตามที พ. ย ประมวลมารก กล่าวไว้ จะเห็นว่า จำนวนโคลงนิราศถลางกับจำนวนโคลงกั้นนิราศถลางเวียงพันลำน้อย เมื่อนำมาเปรียบกับ พบว่า ใบวาง เป็นการให้ค่า การให้ค่าเปรียบ การให้ค่าแพง หรือการพรรณนาในโคลงกั้นนิราศถลางเสด็จทัพจำนวนกย พระยาทรงทำโค่นกว่าใน โคลงนิราศถลางมาก แสดงถึงความเชี่ยวชาญมากกว่า

นอกจากนี้แล้ว ถ้าพิจารณาตามพระราชพงศาวดารรัชกาลที่ 1 และ รัชกาลที่ 2 จะพบว่า

ตามพงศาวดารรัชกาลที่ 2 ¹ นั้น เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2351 อะเจิงวุ่น เกวฬจะยกลงมาตีอยุธยา แต่พระเจ้าปะดุงสั่งให้ยกเลิกเกวฬทัพ อะเจิงวุ่น จึงออกไปตีเมืองชุมพร เมืองตะกั่วป่า เมืองตะกั่วทุ่ง เกาะถลาง พระเจ้าปะดุงทรงเห็นชอบด้วย อะเจิงวุ่นจึงต่อเรือรบเป็นจำนวนมาก เสรีวเปื้อเดือน 11 ปีมะเส็ง พ.ศ. 2352 ยกมาตีไทย ทางกรุงเทพฯ ขณะนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เสด็จสวรรคตเมื่อเดือน 9 ปีมะเส็งนั้นเอง พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งเสด็จเสวยราชย์ได้เพียง 2 เดือน โปรดให้ "พระยาทัญยิศา พระยาราชประสิทธิ์" เป็นข้าหลวงรับลงไปเกณฑ์กองทัพเมืองไชยา แล้วให้ยกตามเขมมคายไปทางปากพนม ไปช่วยรักษาเมืองถลางก่อน แล้วเกณฑ์กองทัพกรุงเทพฯ ให้พระยาทัญยิศาเป็นทัพหน้า เจ้าพระยาบวรราชนายก ซึ่งคราวหลังได้เป็นเจ้าพระยาอภัยภูธร เป็นแม่ทัพเรือไปขึ้นที่ เมืองนครศรีธรรมราช เกณฑ์กองทัพเมืองนรา และเมืองอื่นไปช่วยเมืองถลางอีกทัพ 1 แล้วให้เกณฑ์กองทัพวังมอญ ให้พระยาจายสนยากร บัว เป็นแม่ทัพเรือพล 5,000 ยกเคียวบก ไปช่วยเมืองปัตตานี ทัพ ² ในที่สุดกองทัพพม่าหนีไป ไทยได้รับชัยชนะ

น่าสังเกตว่า หากพระยาทรงเป็นชาวองวังหนาทตามทีสมเด็จพระยา - คำรงราชานุภาพทรงกล่าวไว้แล้ว การศึกครั้งนี้ พระยาทรงคงต้องถูกเกณฑ์ให้เคียวบก

¹ สมเด็จพระยา คำรงราชานุภาพ ไทยรบพม่า หน้า 654 - 660

² อ.ก. หน้า 655

ไปทำศึก ปีจอไปทางเวียงคังที่พระยาตรังบอกไว้ในเรื่องว่า

เสด็จโดยเสด็จสังสิน	สอนสมร พินา
<u>ลงสู่สาบขาว</u>	<u>จากคง</u>
รอยยากยเคยรอน	รักพราก ดกแบ
ใจหนึ่งนามเก็บสรวง	เนื่อง รอยรุมกระสัน
	พระยาตรัง

แต่เมื่อพิจารณาตามพระราชพงศาวดารรัชกาลที่ 1 เรื่องศึกกลาง พ.ศ. 2328 พบว่า ศึกกลางครั้งนี้พระเจ้าปะดุงจัดทัพเข้ามาตีไทยถึงเก้าทัพด้วยกัน ที่นำสนใจคือ ทัพที่ 1 ซึ่งให้ "แมงยี" แม่ของยกยอ เป็นแม่ทัพ มีทั้งทัพบกทัพเรือ จำนวนพล 10,000 เรือกำปั่นรบ 15 ลำ ลงมาถึงที่เมืองมะริด โดยยกทัพบกมาตีหัวเมืองไทยทางบกก็ได้ ตั้งแต่เมืองชุมพรลงไปจนถึง เมืองสงขลา ส่วนทัพเรือนั้น ไล่ตีหัวเมืองฝ่ายทะเลตะวันตกตั้งแต่เมืองตะกั่วป่าลงไปจนถึง เมืองกลางในพงสาวตาวพม่าว่า แมงยี แม่ของยกยอ ยกลงมาแต่เดือน 8 ปีมะเส็ง ควบพระเจापะดุงให้เป็นแม่ทัพนำรวบรวมเสบียงอาหารไว้สำหรับกองทัพหลวงที่จะยกลงมาตั้งประชิดทัพที่เมืองเบะตะมะควย ครั้นเมื่อ กองทัพหลวงยกลงมาไม่ไกลเสบียงอาหารไว้พอการ พระเจापะดุงทรงพิธีโรหิไทยประหารชีวิตแมงยี แม่ของยกยอ เสีย แล้วตั้ง เกงทูนแมงยี มาด่าตีห่มสุมระ อัครมหาเสนาบดี เป็นแม่ทัพที่หนึ่งแทน¹

เมื่อทัพนี้ยกไปตีตะกั่วป่า ตะกั่วทุ่งโดยฉับ จึงยกไปตีกลาง โดยตั้งกองทัพล้อมเมืองไว้ พอที่พระยาตากถึงฉะเชิงเทรา ก็ยกมาถึงวันทร์ ภรรยาพระยาตากคนที่ถึงแก่อนิจกรรม กับนางบุคทองสาว คิอานกักรมการ เบื้องปองกันเมืองไว้ เห็นความสามารถของถอยกลับไป

ส่วนทัพไทยที่ยกไปหัวเมืองปักษ์ใต้คราวนี้ "ยกลงมาจากข้างเหนือทั้งทัพบกทัพเรือ" ล้วนแต่คนสังกัดฝ่ายพระราชวังบวรฯ รวมจำนวน 2,000 ไปตั้งเมืองชุมพร

พรอมกันในปลายเก็ล 4 ป๊ะเจ็ง * 1

เห็นไควา ถ้าหากพระยาตรัง เป็นข้าของวังหน้า การไปทัพครั้งนั้นตั้ง
ทัพยกทัพเรือ พระยาตรังคงไคไปทางทัพเรือและแต่งโกลนนิราศถวายนพรอดนา
การเดินทางทางเรือของยก

แต่เพียงเห็นนำ(โคลงนิราศกลาง หรือโคลงนิราศพระยาตรัง)นี้ น่าจะ
แต่งขึ้นเมื่อ ครึ่งศตวรรษในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก น.ศ. 2328
ตามเหตุผลทางประวัติศาสตร์ที่โลกกล่าวมาแล้ว

โคลงนิราศเรื่องนิมิตตขึ้นถนนควยราย 1 บท ตามควยโคลงสุภาพ 126 บท
ตรงตามที่พระยาตรังบอกไว้พ่ายเรื่องว่า

รอยเย็บหกลี	แบบฉบับ โคลงแด
นิราศตรังไปชัย	เกือก
ฉวางบอก เกตุมางทัฬ	หูกามตัก ฉวางนา
ควรวเกล้าพรารมณ	อานางอวยลา
	นระยาตรัง

ศักดิ์ศรี แยมันดดา^๑ ก็สันนิษฐานว่า ระยะเวลาที่แต่งนิราศเรื่องนี้ในคราวตามเสด็จ
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกไปเมืองทวายใน พ.ศ. 2330 นั้น เกี่ยวกัน
แต่ ๗. ๖ ประมวลมารค โคคักคานาว่า "ข้าเจ้าไม่เกี่ยวข้องกับความงามอันน่าขบขัน
ถ้าจะเกิดความรักถึงสมเด็จฯ ว่าระยะยาวถึงเป็นชาววังหน้า นิราศสำเนาฉบับนี้จะแต่ง
พ.ศ. 2334"^๒

* บันทึกพิจารณาตามพระราชพงศาวดารรัชกาลที่ ๑ ว่า ในปีมะแม พ.ศ.
จุลศักราช 1149 (พ.ศ. 2330) นั้น รัชกาลที่ ๑ ทรงพระราชดำริจะเสด็จพระราชดำเนิน
ยกทัพหลวงไปตีเมืองทวายใหม่ เห็นว่าไทยก็กำลังพอจะทำศึกถอยทัพโดยง่าย จึงมี
พระราชดำรัสให้เตรียมทัพไว้ในพรรษา ครั้น ๗ วันเสาร์ เดือนนี้ ขึ้น 5 ค่ำ เวลา 3
โมงเช้า 4 บาท โดยทางชลมารค จึงพระบาทสมเด็จพระบรมนาถนพิตกร เสด็จออกหัว
เสด็จยาดราขวาวผู้ทัพหลวงจากกรุง เพมหาศครโดยทางชลมารค... ถึงท่าตะกั่ว แม่น้ำ
น้อย จึงเสด็จขึ้นประทับ ณ พระตำหนักภายในหลวง ซึ่งกองมณฑลไพร่ไว้เสด็จ แลกล่าวรส
ในกองมณฑล กองมณฑล เป็นคน 10,000 ยกหลวงหน้าไปก่อน แลทัพหลวงจึงจะเสด็จ
พระราชดำเนินตามไป"^๓ ตรงกับความที่พระยาตรังเขียนไว้ว่า

147	คิดเกลยประเวธรื่น	แ ขุนนาง นาง เอย
	ชมหม่มศุขานฉาย	เฝ้าอาว
	อาทวามิ่งขมกลืน	มาภาศ กุณา
	นรชอุไทนทวงกว้าง	ไฉฉน

1 ศักดิ์ศรี แยมันดดา ศักดิ์ศรีแมน หน้า 180

2 พ. ๖ ประมวลมารค ประมุขนิราศคำโคลง หน้า 10

3 เป็คอง ๓ นคร โคลงกวไโบราณและวรรณกรรม ระยะยาว หน้า (10)

148 ๙ ปีกษัตริย์

แฉก สนิท

เดจิงอาศัพระพลาโดย

เพียงวาทคอบเขา

โศภา

เพียบ เฝ้า

กรม ทารพาน

จักรี

... ..

... ..

แฉก ร้าง เคียงข้างสาร

น้ำเสด็จแบบตะกรบ

แฉกทางไหนไปโคกคอง

ปนปองวางจางนาออย

รับราชบรรลวัญยศ

ถึงชมเขาเสด็จทอง

เด็กเกริกกพบแค้น

หวังทแพพรงพรอมเขา เขตรับ

หากในแฉกแตกคอกา

สมกักกันมางาบอก

วง เกล็ด เสร็จ เกล็ดคอบ

รอยหนึ่งสละกบ

ฐานทางทองนงคัก

สง เสร็จ เทาเยาใจเสก

คลีพยุบสนยา ยานราช ทรงเอย

พระยาตรัง

*

หากพระยาตรังบอกชื่อสถานที่ที่เขตกั้นนั้นก็จะชัดเจนยิ่งกว่า ท่าน
แต่งโคลงนิราศเรื่องนี้ไว้ตามเสด็จทัพพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ไปที่พะเยา
เมื่อ พ.ศ. 2330

โคลงนิราศเรื่องนี้แต่งเป็นโคลงฉันท์ 183 บท และราย 3 บท มีฉันท
แฉก เกินคอบเขาอีก 6 บท พระยาตรังเขียนบอกไว้ตามเรื่องว่า "รอยแปดสิบเจ็ด
เสร็จสาร โคลงนา" และมีโคลงท้ายเรื่องเพิ่มอีก 1 บท มีใจความบอกความฉิบหาย
ในการแต่ง และเชิญนักปราชญ์ช่วยแก้ไข

3. โคลงฉันท์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

พระยาตรังแต่งขึ้นเมื่อปีจอ พ.ศ. 2361 เป็นโคลงบาทกฤษ 478 บท
และราย 2 บท พระยาตรังได้เขียนบอกไว้ตามเรื่องว่า

"เพื่อทำนั้น จุลจักรราช 1180 ปีจอ นักบวช สัมฤทธิ์ผล ทำเจ็ดเดือน
สิบสามวัน เป็นโคลงบาทกฤษ 478 บท ฯ"¹

¹ พระยาตรัง วรรณกรรมพระยาตรัง หน้า 210

4. เพลงยาวพระยาตรัง

เป็นเพลงยาวที่พระยาตรังแต่งขึ้นในหลายโอกาส แต่ละบทมีความยาวไม่เท่ากัน เท่าที่ปรากฏว่าเป็นเพลงยาวของพระยาตรังตามฉบับเอกสารแห่งชาติ มีอยู่หกสำนวนด้วยกัน

ฉบับวรรณกรรมที่ไม่อยู่ในขอบเขตของการวิเคราะห์ แยกออกแล้วถึง เพื่อให้ทราบอุปนิสัยและความสนใจของพระยาตรัง คือ โคลงกวั๊โบราณ ซึ่งเป็นหนังสือที่รวบรวมโคลงของกวีที่มีชื่อเสียงแต่โบราณหลายท่าน เป็นโคลงที่แต่งมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา บางโคลงก็บอกว่าเป็นพระราชนิพนธ์ แต่ไม่ทราบว่าพระราชนิพนธ์รัชกาลไหน บางโคลงก็บอกว่าเป็นของพระมหาราชบาง พระเทวีบาง และพระเยาวราชบาง ถนนับประชุมโคลงกวั๊โบราณซึ่งได้มาจากกรมพระราชวังบวรฯ มีบานพับกล่าว "ข้าพระพุทธเจ้า พยาตรัง จาโคลงบุราณไว้ออวาย" ¹ เรียกว่า เก่งว่าไว้ออวายกรมพระราชวังบวร-มหาศักดิพลเสพ" ² จำนวนโคลงทั้งสิ้นมีอยู่ 127 บท

¹ พระยาตรัง วรรณกรรมพระยาตรัง หน้า 229

² สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร วรรณกรรมพระยาตรัง หน้า ๓

บทที่ 3

เกณฑ์การวิเคราะห์วรรณกรรม

และลักษณะของวรรณกรรมประเภทโคลงนิราศ

โคลงเฉลิมพระเกียรติ และกลอนเพลงยาวของกวีรุ่นก่อน

ในการวิเคราะห์วรรณกรรมของกวีเฉพาะบุคคลนั้น สิ่งที่สำคัญนอกเหนือไปจากการรู้ประวัติของกวีก็คือ การวิเคราะห์วรรณกรรมของกวีนั้นอย่างพิถีพิถันเพื่อสำหรับเกณฑ์ของการวิเคราะห์วรรณกรรม โดยมีตัวอย่างตามเสนอแนวทางไว้ เช่น

เสฐียรโกเศศ¹ ได้ให้หลักการวิจารณ์วรรณคดีประเภท 6 ประการ ซึ่งเรานำมา เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์วรรณกรรมได้ คือ

1. ความนึก
2. ความสะเทือนใจ
3. การแสดงออก
4. องค์ประกอบ
5. ท่วงทีแสดงออก
6. เทคนิค

สีหะ พินิจวาท² กล่าวถึงการวิจารณ์วรรณคดีแบบวินิจัยคุณค่าตามหลักสิ่งแวดลอมว่า วิธีการปฏิบัติต้อง เริ่มตนด้วยการศึกษาลักษณะของวรรณคดีคือ ถิ่นบารมีชีวิตของผูกแต่ง อิทธิพลของครุฑอครุฑ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และอื่น ๆ ที่แวดลอมผูกแต่ง

นอกจากนี้แล้ว สีหะ พินิจวาท³ ยังได้อธิบายลักษณะพื้นฐานของหนังสือที่ควรรู้ไว้ว่า ให้วิจารณ์จาก

¹ เสฐียรโกเศศ การศึกษาวรรณคดีในแง่วรรณศิลป์ หน้า 174

² สีหะ พินิจวาท ความบริสุทธิ์ไปทางวรรณกรรมไทย หน้า 484

³ ล.ค. หน้า 26 - 27

1. รูปและเนื้อหาที่มีลักษณะที่เมาะสมกับ

2. ภาษา ใ้รับการเลือกเฟ้นอย่างประณีต เพื่อให้เกิดความไพเราะ
รื่นหู ถ้อยคำมีความหมาย มีพลังอำนาจ มีความประทับใจ นอกจากนั้นควรมีถ้อยคำ
สำนวนที่แปลกใหม่ แสดงลักษณะเฉพาะและความสามารถแบบ ๆ ของผู้เขียนด้วย
ลักษณะเฉพาะที่จะทำใ้ เวิร์กกรบั่นเป็นที่พักใจของผู้อ่านและช่วยเพิ่มคุณค่าทางวรรณกรรม
ด้วย

3. กุศลา กุรมีคุณค่าหลายด้านดังนี้

3.1 มีความงามหรือสุนทรีย์ภาพ ทั้งรูปแบบและองค์ประกอบทั้งหมด
ไ้สัสดวนและ เขากันไ้ได้อย่างแนบเนียน

3.2 มีสาระที่เป็นประโยชน์แกจิตใจ สมอง บะความรู้สึก ช่วยสร้าง
ความเจริญงอกงามใ้แกสติปัญญาและความรู้สึกนึกคิดที่สขเหตุผล

3.3 มีความใหม่ แปลก ริเริ่มสร้างสรรค์ในทางที่งาม

เวทนา นาคำวัระ ¹ ไ้กล่าวถึงสิ่งที่ควรศึกษาในการวิจารณ์วรรณคดีว่า
อาวครอบคลุมไปถึงการศึกษากลวิธีการแต่งคำประพันธ์หรือฉันทลักษณ์ด้วย กับยังควร
ศึกษากวามเปรียบที่กวียกมาอาจด้วย

สุภา ทิวณนม ² ไ้วิเคราะห์กลอนเพลงยาวสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัย
กรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยใ้เกาศ์ดังนี้

1. ลักษณะฉันทลักษณ์ของกลอนเพลงยาว

2. ลักษณะพิเศษของกลอนเพลงยาว

2.1 การใ้คำ

2.2 ทั้ณะกวี

2.3 ประทับรุกรการ

¹ เวทนา นาคำวัระ "วรรณคดีวิจารณ์และการศึกษาวรรณคดี"
วรรณไวทยากร : วรรณคดี หน้า 29 - 30

² สุภา ทิวณนม วิเคราะห์กลอนเพลงยาวสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ.
2199 ถึง พ.ศ. 2310) และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325 ถึง พ.ศ.
2410) หน้า 59 - 200

3. คีลาหรือท่วงนอง เขียน

3.1 การขึ้นตา

3.2 การเลือกถ้อยคำและสำนวน

3.3 แนวความคิดในการแต่ง

3.4 การจบ

4. คุณค่าของกถาขยเพลงยาว

4.1 คุณค่าทางความบันเทิง

4.2 คุณค่าทางความรู้

✓ พจนีย์ เห็นพิทักษ์ 1 ใว้วิเคราะห์นิราศสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นตามเกณฑ์

ดังนี้

1 รูป (Form) ของวรรณกรรมนิราศ การเลือกใช้เทคนิคของคำประพันธ์ ตลอดจนธรรมเนียม (Convention) ในการเขียนนิราศ

2. เอกลักษณ์ (Uniqueness) ของนิราศแต่ละเรื่อง

3. คีลาในการเขียน (Style) ของกวีแต่ละท่าน เทคนิคในการสอดแทรก ความรู้ ความคิด จินตนาการ ความเชื่อ และสิ่งที่น่าสนใจในวรรณกรรมประเภทนิราศ

4. คุณค่าของวรรณกรรมในแง่สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) และคุณค่า อื่น ๆ

4.1 คุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์ ได้แก่ สำนวนภาษา คีลาการร้อยคำ เสียงคำ และความหมายของคำ กวีเลือกใช้เหมาะสมเพียงใด โวหารอุปมาอุปนัย เหมาะเจาะไพเราะอย่างไร

4.2 คุณค่าด้านอื่น ๆ ได้แก่ สภาพสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนค่านิยม (Values) ในเรื่องต่าง ๆ ของคนสมัยเดียวกับกวี ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับประวัติและ บุคลิกภาพของกวีที่ปรากฏในนิราศ

5. วิถีพลของสิ่งแวดล้อมที่ต่อนแนวการ เขียนของกวีในสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น

1 พจนีย์ เห็นพิทักษ์ การวิเคราะห์วรรณกรรมนิราศในสมัยรัตนโกสินทร์

ในเรื่องการวิเคราะห์เนื้อหาของวรรณคดีนั้น กระแสร์ มาดยารักษ์¹ โดยแสดงคุณค่าของวรรณคดีไว้หลายประการ เป็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1. คุณค่าทางอารมณ์
2. คุณค่าทางปัญญา
3. คุณค่าทางศีลธรรม
4. คุณค่าทางวัฒนธรรม
5. คุณค่าทางประวัติศาสตร์
6. คุณค่าทางจินตนาการ
7. คุณค่าทางประสมการคดี
8. คุณค่าทางการรณรงค์ในความหวัง
9. คุณค่าทางทักษะเชิงวิจารณ์
10. คุณค่าทางภาษาและเนื้อหา

เกณฑ์การวิเคราะห์วรรณกรรม

จากการศึกษาแนวทางของผู้อื่นดังกล่าว ผู้เขียนจึงได้ตั้งเกณฑ์ในการวิเคราะห์วรรณกรรมไว้ดังนี้

1. วิเคราะห์รูปแบบ (form) ได้แก่
 - 1.1 ศึกษาวิธีการขึ้นต้นวรรณคดีแต่ละเรื่อง
 - 1.2 ศึกษาลักษณะฉันทลักษณ์
 - 1.3 ศึกษาการดำเนินเรื่อง
 - 1.4 ศึกษาลักษณะการจบเรื่อง

¹ กระแสร์ มาดยารักษ์ วรรณคดีเปรียบเทียบเบื้องต้น หน้า 24 - 27

2. วิเคราะห์ท่าทางเขียน (Style) ของกวี โดย
 - 2.1 ศึกษาการใช้คำและภาษา
 - 2.1.1 การย่ำคำและซ้ำเสียงพยัญชนะ
 - 2.1.2 การใช้คำกระชับให้ความหมายเกินจริง
 - 2.1.3 การใช้กาเลียนเสียง
 - 2.1.4 การใช้ความเปรียบ
 - 2.1.5 การใช้คำย่น
 - 2.1.6 การใช้ภาษาบาลีและคำโบราณ
 - 2.1.7 การใช้สร้อยคำ
 - 2.2 ศึกษาทัศนะกวี
 - 2.2.1 ทัศนะเชิงบวก
 - 2.2.2 ทัศนะเชิงลบ
 - 2.2.3 ทัศนะเชิงประสม
 - 2.3 ศึกษาประติมากรรม
 - 2.3.1 ประติมากรรมเริ่มแรก
 - 2.3.2 ประติมากรรมตามแบบ
 - 2.4 ศึกษาวิธีการพรรณนา
3. วิเคราะห์แนวความคิดในการแต่ง (Theme)
4. วิเคราะห์สิ่งที่บ่งชี้ถึงพลวัตวรรณกรรม
 - 4.1 ศึกษาวิถีชีวิตจากชีวิตและสิ่งแวดล้อมของกวี
 - 4.2 ศึกษาวิถีชีวิตจากภายนอก
 - 4.2.1 สภาพสังคมสมัยกวี
 - 4.2.2 บรรณคดีรุ่นก่อน
5. วิเคราะห์คุณค่าของวรรณกรรม (Values)
 - 5.1 คุณค่าทางอารมณ์
 - 5.2 คุณค่าทางปัญญา
 - 5.3 คุณค่าทางศีลธรรม

5.4 คุณภาพทางวัฒนธรรม

5.5 คุณภาพทางประวัติศาสตร์

5.6 คุณค่าทางการแสดงออกซึ่งบุคลิกลักษณะของตัว

เนื่องจากการวิเคราะห์วรรณกรรมตามเกณฑ์นี้ จะต้องวิเคราะห์ถึง
อิทธิพลของวรรณคดีที่รบกวนด้วย จึงจำเป็นต้องศึกษาลักษณะของวรรณคดีประเภทเดียวกัน
กับพระยาตรังใดแต่จะได้อีก

1. ลักษณะของโคลงนิราศ

2. ลักษณะของโคลงเจดีย์พระเกียรติ

3. ลักษณะของกลอนเพลงยาว

ในการศึกษาลักษณะของวรรณคดีประเภทต่าง ๆ เหล่านี้ จะศึกษาแค่
เพียงขอให้เห็นลักษณะรวมเพื่อให้เห็นอิทธิพลต่อวรรณกรรมของพระยาตรัง ซึ่งจะได้
วิเคราะห์ในบทต่อไป เท่านั้น

ลักษณะของโคลงนิราศ

1. ลักษณะ เนื้อเรื่องและวิธีการพรรณนา พจน์เห็นพิทักษ์¹ ได้ศึกษาลักษณะ
เนื้อเรื่องและวิธีการพรรณนาของวรรณคดีนิราศสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลางและ
ตอนปลาย โดยศึกษาจากวรรณคดีนิราศต่อไปนี้

1. ราชานิลาปคำฉันท์

2. โคลงนิราศทริภุชชัย

3. โคลงทวาทศมาส

4. กำพรสลักรูปราชนิก

5. โคลงนิราศนครสวรรค์

6. โคลงนิราศเจ้าฟ้าอภัย

¹ พจน์เห็นพิทักษ์

การวิเคราะห์วรรณกรรมนิราศในสมัยรัตนโกสินทร์

7. ภาพยนตร์โคลงนิราศธารทองแดง

8. ภาพยนตร์โคลงนิราศธารโศก

9. โคลงนิราศพระบาท

ผลการศึกษาของ พูนชัย เป็นพิทักษ์ ปรากฏว่า

1. มีการนำเนื้อเรื่องจากการรจนาเก่า ๆ มาเขียนเป็นทำนองนิราศ
2. การเขียนนิราศ อาจเป็นการเขียนพรรณนาคร่ำครวญ โดยที่กวี
มิได้เดินทางไปไหนจริง ๆ ก็ได้ แต่เป็นการเขียนแสดงความอาลัยที่นางที่รักต้องจากไป
จน ราชานิลาล

3. มีการนำความเกรงใจโลกเสียใจของกวีที่ตกลูกนางไปเปรียบเทียบกับ
กับการพลัดพรากจากกันของพระ - นาง ในวรรณคดี กำนาน หรือนิยายเก่า ๆ ที่มีมาก่อน
เรื่องที่กวีมักยกมากล่าวอ้าง มี

1. รามเกียรติ์ (พระราม - นางสีดา)

2. ดุริยพิทยาสรรพ์ (พระอุรุ - นางอุมา)

3. สมุทโฆษ (พระสมุทโฆษ - นางพินทุ์)

4. มโนห์รา (พระสุธน - นางมโนห์รา)

5. ท้าวสุรนัย (ท้าวสุรนัย - นางจิระประภา)

6. พระรถเสน (พระรถเสน - นางเบรี)

7. คำานสร่างปราสาธนิพนธ์ (ท้าวปราจิณ - นางอรพินท์)

4. การเขียนนิราศเป็นการเขียนที่กวีจากนางที่รัก

5. วิถีพรรณนา กวีอาจพรรณนาไปคาบคำกับสถานที่ที่ผ่านไป หรืออาจ
พรรณนาตามลำดับเวลาเป็นวัน เดือน ปี ก็ได้

★ 6. ลักษณะเนื้อหา เป็นไปในเชิงแสดงความอาลัยอาวรณ์ บสลง
อารมณ์ของกวีมาก

7. นิราศบางเรื่อง กวีเน้นหนักไปในเชิงพรรณนาธรรมชาติ โดยไม่
เกี่ยวข้องความรักกัน เช่น ภาพยนตร์โคลงประพาสธารทองแดง

8. การเรียกชื่อนิราศ อาจเรียกในลักษณะดังนี้

1. เรียกตามสถานที่ที่กวีเดินทางไป เช่น โคลงนิราศหรืออุทิศ

2. เรียกตามชื่อผู้เขียน เช่น คำสรวกรวีปราชญ์

3. เรียกตามลักษณะในการพรรณนา เช่น ทวาทสมาส เป็นการพรรณนาตามเงื่อนไขต่าง ๆ ในรอบนี้

จากยอการตีความของ พจนีย์ เห็นพิทักษ์ ถึงคำว่าแก่นี้ ถ้าตัดลักษณะที่ 7 ซึ่งเป็นลักษณะของกาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดงโดยเฉพาะ ก็จะทำให้มองเป็นลักษณะเนื้อเรื่องและวิธีการพรรณนาของโคลงนิราศรุ่นก่อนวรรณกรรมทอง ระบายรังไค

2. ลักษณะกันท์กัญญ์ ลักษณะอันท์กัญญ์ ที่ใช้ใช้ในการเขียนโคลงนิราศนั้น เมื่อโคลงชนิดต่าง ๆ ก็คือ

1. โคลงสี่สุภาพ เช่น โคลงนิราศศรีสุทนต์ โคลงนิราศนครสวรรค์ และโคลงนิราศพระบาท

2. โคลงคันทวิธมาลี เช่น โคลงทวาทสมาส

3. โคลงคันทบาทกฤษร เช่น ก่ำถรวจรีปราสาท

3. ลักษณะแนวคิดของกวี พจนีย์ เห็นพิทักษ์ โคลงดังกล่าวบรรยายวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ 1 ของ กุญญา มัลลิกะมาส ที่กล่าวไว้ว่า การเขียนของกวีไทยในสมัยโบราณมักแบ่งเป็น เรื่องวรรณคดี ความรู้สึกสะท้อนใจมาจากทางปัญญา

(Intellectual) และการเขียนพรรณนาถึงสิ่งต่าง ๆ นั้น ก็มักทำตามแบบธรรมเนียมนิยม (Convention) ที่เคยมีอยู่มาก่อน

จากที่กล่าวข้างบน พจนีย์ เห็นพิทักษ์¹ ได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดในการเขียนนิราศพบว่า บรรดาวรรณกรรมนิราศของไทยได้ถือตามธรรมเนียมนิยมที่เห็นชัดคือ

1. เริ่มทบทวนประณามตน

2. กล่าวยกเกียรติพระมหากษัตริย์และบรรณานุกรมความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองในสมัยของตน

3. กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการเขียนเรื่องนั้นหรือวัตถุประสงค์ที่จะเดินทางไป

¹ พจนีย์ เห็นพิทักษ์ การวิเคราะห์วรรณกรรมนิราศในสมัยรัตนโกสินทร์

4. กล่าวถึงความเชื่อทางศาสนา
5. นักพรตมาเรื่อง เกี่ยวกับธรรมชาติโดย
 - 5.1 ชมธรรมชาติตรง ๆ
 - 5.2 ชมธรรมชาติผนวกกับอารมณ์ของกวี
6. การกล่าวชมนางในวิราล มักเป็นความงามแบบอุดมคติ (Ideal) เป็นความงามเล็กไม่มีใครเทียบได้
7. การใส่กอบคำเปรียบเทียบกับกวีทำให้ทราบความนึกคิด ความเชื่อของคนในยุค เกี่ยวกับกวีได้ชัดเจน
8. มีการสอนทรรคความรู้เกี่ยวกับแบบประเพณีต่าง ๆ
 พระศรีโศภิตา ราชเทวีทรงโปรด นิราศสมัยก่อนวรรณกรรมของพระยาทรงนันทน์ กวีไม่ว่ามีแนวคิดที่แปลกใหม่สัก ส่วนใหญ่คงเขียนแบบกวีรูปเก่า ๆ หรือปฏิบัติตามธรรมเนียมนิยมกันสืบมา และแนวคิดบางประการสะท้อนให้เห็นสังคมสมัยกวีได้บาง

ลักษณะของโคลงเฉลิมพระเกียรติ

จากการศึกษาโคลงเฉลิมพระเกียรติสิบเจ็ดพระนารายณ์ที่ปรากฏ ซึ่งพระกรัณโสดเป็นศูนย์กลาง โคลงยอพระเกียรติพระเวภารมุนี ซึ่งนายสวนมหาเด็กเป็นผู้แต่ง และโคลงสรรเสริญพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ซึ่งไม่ปรากฏผู้แต่ง พบว่าลักษณะทั่วไปของโคลงเฉลิมพระเกียรติครั้งนี้

1. ลักษณะเนื้อเรื่องและวิธีการพรรณนา โคลงเฉลิมพระเกียรตินิยมขึ้นต้นเรื่องด้วยคำกล่าวยอพระเกียรติพระมหากษัตริย์และพรรณนาตามความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมือง บางเรื่องบอกผู้แต่งไว้ในตอนต้นเรื่องด้วย เช่น โคลงยอพระเกียรติพระเวภารมุนี จากนั้นจึงเล่าเหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ ในสมัยของพระมหากษัตริย์พระองค์นั้น ในตอนจบ ทุกเรื่องจะขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ถวายแด่พระมหากษัตริย์ของตน
2. ลักษณะฉันทลักษณ์ ทุกเรื่องแต่งด้วยโคลงสี่สุภาพ มีบางโคลงเป็นโคลงกระทู้เรื่องความไพเราะหรือเพื่อยำความ
3. แนวคิดของกวี แนวคิดของกวีในการแต่งโคลงเฉลิมพระเกียรติคงเป็นไปตามธรรมเนียม เช่น การพรรณนาถึงความงดงามของบ้านเมืองหรือการขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นไปคล้ายกันทุกเรื่อง

ลักษณะของกลอน เพลงยาว

จากการศึกษา เพลงยาวสมัยอยุธยา จะสรุปลักษณะของกลอน เพลงยาว
ได้ดังนี้

1. ลักษณะ เนื้อเรื่องและวิธีการพรรณนา เพลงยาวสมัยอยุธยาส่วนใหญ่
เป็นเพลงยาวเชิงสัจวาสนี้ข้อความกล่าวถึงความรักและการตัดพ้อตอบว่าเพื่อให้เห็นใจใน
ความรักของตน วิธีพรรณนานั้นใช้วิธีการเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นจริงจูงยั้งขึ้น เช่น
เปรียบคนรักว่าสูงส่งราวดวงจันทร์แต่ตนเองต่ำคดอยเหมือนกระต่าย เป็นคน

2. ลักษณะฉันทลักษณ์ สุภา ทิวถนอม¹ ได้ศึกษาลักษณะฉันทลักษณ์
กลอน เพลงยาวสมัยกรุงศรีอยุธยา พบว่า กลอน เพลงยาวจัดอยู่ในประเภทยกฉันทลักษณ์
มีข้อบังคับอย่างเดียวกับกลอนแปด แต่นิยมขึ้นต้นด้วยวรรคมี จำนวนคำในวรรคหนึ่ง มี
7 - 9 คำ

3. แนวคิดของกวี มีลักษณะคล้ายกันทั้งนี้ คือ บอกความงามความรัก
บอกถึงความรัก คร่ำครวญถึงความยากลำบากหรือตัดพ้อตอบว่า นับว่าเป็นการทำตามธรรมเนียม
นิยมเช่นเดียวกับวรรณคดีประเภทโคลงนิราศจะโกศล เจดิมพระ เกียรติก

¹ สุภา ทิวถนอม วิเคราะห์กลอน เพลงยาวสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ.
2199 ถึง พ.ศ. 2310) และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325 ถึง พ.ศ.
2410) หน้า 59 - 61

วิเคราะห์วรรณกรรมของพระยาทรง

เนื่องจากวรรณกรรมของพระยาทรงมีอยู่หลายประเภทด้วยกัน ดังนั้นในการวิเคราะห์วรรณกรรมของทานครั้งนี้ ผู้เขียนจะวิเคราะห์แยกเป็นประเภท ๆ ไป คือ

1. ประเภทโคลงนิราศ ได้แก่ โคลงนิราศพระยาทรง กับ โคลงคันนิราศตามเสด็จทัพล้านนอย
2. ประเภทโคลงเฉลิมพระเกียรติ ได้แก่ โคลงเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
3. ประเภทเพลงยาว ได้แก่ เพลงยาวของพระยาทรง รวม 6 ส่วน

วิเคราะห์วรรณกรรมประเภทโคลงนิราศ

4. รูป

4.1 วิธีการขึ้นคนวรรค

ลักษณะที่พระยาทรงใช้ขึ้นคนโคลงนิราศทั้ง 2 เรื่อง เป็นราย 1 บท จากนั้น จึงเป็นโคลงพรรณนาความตามที่ต้องการ ส่วนเนื้อความของรายและโคลงคนเรื่อนั้น เป็นทำนองประภาษพจน์ คือ กล่าวชมบ้านเมือง ยอดพระเกียรติพระบาทนักรบ และให้วิพระรัตนตรัย จากนั้นจึงกล่าวถึงการนักรบจากนางที่รักและคร่ำคร่าถึงนาง ถึงตัวอย่างการขึ้นคนโคลงนิราศกลาง ว่า

กรีธาวิจิตรบรร นรศรีอุทรเยก อุดเทพพุ่งฟ้า จบ -
แหลงหาเกรงยศ เกียรติปรากฏทั่วดาว ทุกไทยท้าวฟ้าก็ แลนโลกโยกโยก
แปรบใจเมืองบึงเย็น เป็นเมืองมงคลจักรพาฬ ภิบาลสุสมบุรณ ปันแสนมารังสฤทธิ
เพียวพิตรเจ้าทาง ยศยิ่งยศฤาถาง ราชโองการสั่ง

อุทรยาโสภิตโชน	มาแปลง เป็นฤา
ถาวาบุตเพรงแสง	พระสราง
สิ่งเขตนพิมานแสง	สมบโลกย์
แสงสุวรรณพรางพราง	นระวิพรปราศ

มร่ายพรา ^๑ ยพระพ ^๑ ท ^๑ ท ^๑ แ ^๑ ว	ม ^๑ ร ^๑ ก ^๑ ก ^๑
ศ ^๑ ร ^๑ ี ^๑ ศ ^๑ ว ^๑ ร ^๑ ร ^๑ อ ^๑ แ ^๑ จ ^๑ ม ^๑ ว ^๑ ร ^๑ ค ^๑	ร ^๑ ุง ^๑ ร ^๑ เ ^๑ า
พ ^๑ ิ ^๑ ห ^๑ า ^๑ ร ^๑ เ ^๑ อ ^๑ น ^๑ ม ^๑ ข ^๑ ล ^๑ ค ^๑	ร ^๑ ุ ^๑ จ ^๑ ิ ^๑ ร ^๑ เ ^๑ ว ^๑ ร ^๑ เ ^๑ ็ ^๑ ค ^๑ ง ^๑ แ ^๑ ธ ^๑
ไ ^๑ ท ^๑ ร ^๑ โ ^๑ ล ^๑ ก ^๑ ย ^๑ เ ^๑ ็ ^๑ ง ^๑ ค ^๑ ำ ^๑ เ ^๑ า	น ^๑ อ ^๑ บ ^๑ น ^๑ อ ^๑ ม ^๑ ก ^๑ ร ^๑ ด ^๑ ว ^๑ า ^๑ ย ^๑
ค ^๑ ิ ^๑ ร ^๑ เ ^๑ ก ^๑ ร ^๑ ุง ^๑ เ ^๑ ็ ^๑ ย ^๑ ว ^๑ ร ^๑ ิ ^๑ ด ^๑ ิ ^๑ เ ^๑ า	จ ^๑ ั ^๑ ก ^๑ ร ^๑ พ ^๑ า ^๑ พ ^๑
จ ^๑ ุง ^๑ จ ^๑ ิ ^๑ ท ^๑ ร ^๑ พ ^๑ ล ^๑ เ ^๑ ็ ^๑ ม ^๑ อ ^๑ ง ^๑ ส ^๑ ถ ^๑ า ^๑ น	ส ^๑ เ ^๑ ฟ ^๑ า
ก ^๑ ั ^๑ ด ^๑ ย ^๑ าง ^๑ ค ^๑ ัน ^๑ ค ^๑ ม ^๑ ภ ^๑ า ^๑ ด ^๑	ร ^๑ า ^๑ ย ^๑ ธ ^๑ ัน ^๑ ข ^๑ ม ^๑ แ ^๑ ธ ^๑
โ ^๑ ส ^๑ ก ^๑ ิ ^๑ ท ^๑ ก ^๑ พ ^๑ เ ^๑ ็ ^๑ ง ^๑ ห ^๑ ล ^๑ า	แ ^๑ ห ^๑ ล ^๑ ง ^๑ ล ^๑ ว ^๑ า ^๑ เ ^๑ ก ^๑ ษ ^๑ ม ^๑
	พ ^๑ ร ^๑ ะ ^๑ ย ^๑ า ^๑ ต ^๑ ร ^๑ ัง

~~รายละเอียดของเรื่องที่ยกมานี้ แสดงให้เห็นการหมิ่นประมาทและ
ความเท็จจริง เรื่องของบ้านเมือง ตลอดจนการยอพระ เกียรติของ พระมหากษัตริย์
จากหนังสือกล่าวถึงการปลัดพรากจากบ้านด้วยความรู้ความเข้าใจ~~

4 เสนาะสารเสาวไก่นอง ราชรรค บถคงนา

บ้างนิราชมรมรัก	เมตรไ
อกเรียนตระถึงกัลย	สุดสิ่ง รักแม่
"สนกระชิกโศกไซ	จนไซไวเรียน
	ระยากรัง

~~๕~~ และตัวอย่างการขึ้นต้นโคลงชั้นโบราณตามเสด็จพี่หลานนอชวา

[illegible]

ใจก็ยัสลับส้างพระ	พรายบสง ทองแ
โบสถ์สระศาลาหน้าเ	เนื่องคาว
ขรรมาท่นวาทนส่งม้แคง	เสคาะสัตว์ ทุกขทั
แผนสุธาทาวสวาง	สัจกิด
เมยอเมยง ไตรรศกั	เกื่อนใจ โลกยแ
เสวอบหามินรุธร	ทรุคชั
ยากยกชัคิยแณโค	โคยงาย
ภุมเมกร์สุรณไฟ	เฟื่องคูก
สนมเสนอคึกฝายคณา	คณานุสน
คาคาบเพียชุนเ	พวกกาง
เสวีรานราวตรน	ราวัก เส็กแ
ชอมสินากชางมา	มีเมือง
พระจอมชกริกเณาย	เณยเช็ด
ทรงชั่งทศธรรมเเมือง	เเมืองเคียง
สิมานครเพ็ญ	พลอาจ ยจกเอย
แรงอรินทรเพ็ญเอื่อง	พงกา
6 ปางแสงกฤตกราชเื่อง	เบาราช
สนกนักรวงคราไย	เพ็ญวค
ชัแสงสุรทวยหาร	เขิมเสร์จ
พองพลอตพานอบ	พานดัง
	พระยาทรง +

1.2 ลักษณะฉันทลักษณ์

เนื่องจากพระยาทรงแต่งโคลงนิราศทั้งสองเรื่องด้วยโคลงต่างชนิดกัน ดังนั้น ผู้เขียนจึงกล่าวแยกเป็น เรื่อง ๆ ไป คือ

1.2.1 โคลงนิราศถดาง ขึ้นต้นด้วยทศสุภา 1 บท และต่อด้วยโคลงสี่สุภา 126 บท ระหว่างโคลงแต่ละบทไม่มีการรับโคลง (คือการส่งสัมผัสระหว่างบท)

พจีย์ เห็นพิทักษ์¹ ไ้ได้กลับมาล้นและสัมผัสและฉับหลักของ
โคลงนิราศกลาง พบว่า พระยาตรัง เขียนโคลงถูกต้องตามลักษณะบังคับของฉันทลักษณ์
เป็นส่วนใหญ่ ปีที่ผิดแปลกไปบ้างเล็กน้อย คือ ราชนำคน เรื่องทอนหายควรจบแบบ
โคลงสองสุภาพ แต่พระยาตรังกลับแต่งผิดไป คือ ควรเป็น

๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ (๐ ๐)

กลั๊วเป็น

เชื่อบพิตร เจ้าราช ยุติยังยุตถาวาง อ่าวให้ทิ้งบสยง

จะเห็นว่า คำว่า เจ้า ควรเป็นคำเอก พระยาตรังกลั๊วใจ
กว่าโท (แต่การใส่คำโททวนยวรรคเช่นนี้ คงใส่กันทั่วไปในสมัยนั้น ตัวอย่างเช่น
ราชนำทละครเรื่อง รามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 1 ก็เป็นแบบเดียวกัน)

ส่วนการสัมผัสฉันทลักษณ์นิยมสัมผัสกับรมากกว่าสัมผัสสระในแต่ละ
บาท และสัมผัสคำอุททวยวรรคตน กับคำทวนวรรคทาย (หรือการโยนสัมผัส ซึ่งนิยม
ให้เป็นสัมผัสฉันทลักษณ์การวางฉันทลักษณ์ของพระยาอุปถัมภ์สรวร² นั้น พระยาตรังทำได้
อย่างสม่ำเสมอและทำได้ดีกว่า ดังตัวอย่าง

* จักรพรรดิภูมามารถไ้ ทศวงศ์

ธมวิ เบียรเชษฐมงคล เนื่องมา

ภิรมย์ศยรยง ยุชโยค แบบ

สนทนพิศุจรทหา แฉงนองกอดเกี่ยว

พระยาตรัง

จะเห็นว่าทุกบาทมีสัมผัสอักษรและโยนสัมผัสสระวางวรรคด้วย
โดยเฉพะาบทที่ 3 นั้น โยนสัมผัสอักษร ย ถึง 2 คู่ นับว่าหาใจดีมาก และถึงแม้จะ
ไม่เป็นเช่นนี้ทุกบาทในทุก ๆ บท แต่พระยาตรังก็พยายามวางสัมผัสในในทุกบท แม้

¹ พจีย์ เห็นพิทักษ์ การวางวรรควรรคการนิราศในสมัยรัตนโกสินทร์
ตอนต้น หน้า 103 - 104

² พระยาอุปถัมภ์สรวร ไวยากรณ์ไทย - ฉันทลักษณ์ หน้า 40 - 41

จะขาดไปเป็นบางบทก็ตาม เช่น

พิโยคจากยศแก้ว	ถามา ภูเอย
เรียบกระสันโกกหา	แบเวน
น้ำเนตรที่ดวงตา	ตกรั่ว วันแม่
ทรงยิงไกลเคี้ยวเถิน	ตากรอนพันแสง
	พระยาตรัง

เกาะครามเขียวเลไล้	กราบลุง
พิศทางนัศราอเนก	นุชยอม
ถนอมปลื้มจากอรุณค	นาฬิ มมนา
โหยรทลทรวงนอม	แนบนาทางกระสัดย
	พระยาตรัง

สำหรับการใช้คำเอกโทม โทโทม บ้าง เพื่อรักษารันทลักษณ์ และรักษาความไว้ เจน

ทวดว่า เกี้ยวเจ้าสรรม	ม่อนอยนางแกง
	พระยาตรัง
คำว่า มอ เป็นคำเอกโทม มาจากคำว่า หมอ	
ถาวานชุแยบนี้	วิเฒ่นกลโค
	พระยาตรัง
คำว่า เฒ่น เป็นคำโทโทม มาจากคำว่า เฒ่น	
ลมละ เจริง ลอยหลัง	แนวทวาย
	พระยาตรัง

คำว่า ทวาย เป็นคำโทโทม มาจากคำว่า วาย

1.2.2 โคลงกัณนิราศตามเสด็จทัพล้านนาของขุนตนควยรายกัน

1 บท ตอนควยโคลงกัณนิราศทุกบท 148 บท แถบบทกรายกันไว้อีก 1 บท โคลงที่ 149 เป็นโคลงมีความต่อกับราย จากนั้นเป็นรายคำแทรกอีก 1 บท โคลงที่ 150 - 182 เป็นโคลงกัณนิราศ ส่วนโคลงที่ 183 - 188 ซึ่งเป็นบทสุดท้ายเป็นโคลงกัณนิราศทุกบท

นำสัง เกกว่า พระยาตรังแต่งโคลงนิราศเรื่องนี้แปลกไปจาก
โคลงนิราศรุ่นก่อน คือมีรายแทรกอยู่ในเรื่องถึง 2 บท ไคเก้ รายต่อจากโคลงที่ 148
และรายต่อโคลงที่ 149

*พจนีย์ เห็นพิทักษ์¹ ไค้ก็มาดัดภะสัมผัสและฉันทลักษณ์ของ
โคลงคั่นนิราศตามเสด็จทัพล้านนาบอย พบว่า พระยาตรัง เขียนโคลงนิราศเรื่องนี้ไค้ถูกต้อง
ตามฉันทลักษณ์ทุกบท มีเพียงบทเดียวที่มีลักษณะแปลกคือ

29 อรุณางค์พิโยกอุ้ม	อาทร
กึกก่ำเงยพวง	พฟ้า
ทุกหัวทิดาจร	เจียรวย
ร่ำร่ำพรพรกตาดอย	ถนอญ

30 กรเกลยผกชบสง	สารแดง
เกื่องโคกขามหึ่งหวด	หั้นสรอย
รณนรเทแรง	รวาเร
ซังถิ่นโคกนอยคี่	ลิบแสว

คำสุดท้ายของบทนี้คือ "แดง" น่าจะส่งสัมผัสมายังกำสุดท้าย
วรรคแรก บาทที่ 2 ของบทหลัง ผกกลับไปเป็นคำเดียวกับกาพย์บาทที่ 1 ของบทหลัง
ทำให้วรรคพรก บาทที่ 2 ของบทหลัง จากสัมผัสไป 1 แห่ง

ส่วนสัมผัสในนี้ พระยาตรัง เสนสัมผัสฉกนรและโยนสัมผัส
ข้ามวรรคแทบทุกบท นับเป็นการเพิ่มความไพเราะของโคลง และแสดงถึงความ
สามารถของกวี เวน

โยนเห็นทูลเจตรเจ้า	จอนสมร เรียบเอิบ
โคยเสด็จคจโสภิต	พิไล
อาจกแมตรงนร	สุภาพกรม
สูกะยิงแยงนกร	ถองกร
	พระยาตรัง

¹ พจนีย์ เห็นพิทักษ์ การวิเคราะห์วรรณกรรม นิราศในสมัยรัตนโกสินทร์
ตอนจบ หน้า 90 - 92

แปลกจิตร เว็บ เกว กิน กวง นิด เบ ทร เอย
 ก ม ฐาน ส แสน ที่ ท ม ท ะ
 ฎา เว บ เท า โ ม ก ิด โ ษ ม ช ก ท ร ว ง เี
เ ื่อง เ ื่อง น ำ ท ำ แ ้ง อ ง ไ ติ ล
 พระยา ก ร ัง

× ส่วนโคลงที่ไม่โยนสัมผัสซ้ำบรรทัดมีเพียง 11 บาทเท่านั้น

ทว่า ในแต่ละบาทเท่านี้มีการเจาสัมผัสอักษรทั้งสิ้น คือ

โคลงที่ 5 บาทที่ 2 ทรวงซึ่งทศรรมเมือง เ ื่อง เ ื่อง ปี่ส่งสัมผัสสระ
ชาบรรค

โคลงที่ 5 บาทที่ 4 แรงอรินทรเพียง เ ื่อง เ ื่อง พงผา เสียง /พ/ บรรค
หนาเลื่อนเขาไป 1 คำ

โคลงที่ 32 บาทที่ 2 คลองมหาไชยสนาย ล ัว ล ัว เสนสัมผัสอักษร ล
1 กู

โคลงที่ 49 บาทที่ 2 เห็นท่าอัมพวาน ว ง แขนง 2 คำท้ายบรรคหน้า
เลขสัมผัส /ทว/

โคลงที่ 63 บาทที่ 2 เสด็จวิลาหนุ น ี ภา ก ัน เสนสัมผัสอักษรถึง 3 กู
คือ /ล/ /น/ และ /ค/

โคลงที่ 90 บาทที่ 2 หลั่งหลั่ง ส ี ร ุ ค ุด น ค ุด น ทุ ก ไ ทุ เสนสัมผัสอักษร
3 กู คือ /ล/ /คล/ และ /ค/ สำหรับเสียง /ล/ และ /คล/ นั้น ซ้ำคำอีกควย

โคลงที่ 92 บาทที่ 3 นำพา ป ระ ป ราช เก ี่ ย ิง ฤ ค ำ ย ำ ค ี่ เสนสัมผัสอักษร
2 กู คือ /ปร/ และ /คค/ สวบเสียงโยนสัมผัสขึ้น เสียง /กค/ และ /กค/ โกลเคียง
กันมาก

โคลงที่ 115 บาทที่ 2 อารัก ก ำ ร ำ ร ำ ท ำ พ ำ ค ำ ส ี ย ิง ช ุ ม เสนสัมผัส
อักษร 2 กู คือ อ – ร กับ ส

โคลงที่ 132 บาทที่ 4 คั้น บ ำ ย ำ ว ำ น ห ำ ว ำ ห ำ ค ำ เ ื่อ เสนสัมผัสอักษร
2 กู คือ /ว/ และ /ค/ สำหรับเสียง /ว/ นั้น เสนถึง 3 คำ

โคลงที่ 135 บาทที่ 2 สุนัขหากวาง เสนอ ถิ่นทาง เสนอสัมผัสอักษร
1 คือ เสียง /ท/

โคลงที่ 165 บาทที่ 2 แนวที่ล้มลงวง แว่นแก้ว เสนอเสียง /ว/
ถึง 3 คำ ✕

นอกนั้นโยนสัมผัสซ้ำมวรรคละ เสนอสัมผัสอักษรทุกบาท นับว่าพระยาตรัง
มีความสามารถในการแต่งโคลง เป็นเยี่ยม

พระยาตรังได้เขียนบอกไว้ในโคลง 2 บทสุดท้ายว่า

รอยแปดสิบเจ็ดสิ้น	เสร็จสาร โกลงนา
คิดคำกาพย์คงสาม	สิบหา
กำโลงขาวสองสถาน	โทที่ สองแ
สองอักษรขาค้าง	หลาค เคียง
ธีรางครือถวน	ถาวร บึง เอย
โธชาคเห็ดทรายเรียง	เรียบรอย
ถอนแถมที่อักษร	เสียคู่ คือ นอ
เจิมกระแจะไหนอย	หนึ่ง เหนอ

พระยาตรัง

หมายความว่าท่านแต่งคาโธชาคไปสองแห่ง แต่เท่าที่พบเท่า
นี้เท่าโธชาคไป 3 แห่งคือ

โคลงที่ 122 บาทที่ 4	ไปรักทั้งโพลงเขว ยาว เอย
โคลงที่ 165 บาทที่ 4	กคโกชันขานแล้ว เสนอ
โคลงที่ 175 บาทที่ 4	จบกลีฬาคงวงทรง หลานเสียง

สำหรับการใช้คำเอกโทและโทโทนี้บางไม่มากนัก เช่น

งงวงหิวหา^๒ราง ภิรวน

พระยาตรัง

คำว่า ราง เป็นคาโทโท มาจากคำว่า ราง

แน่นนอน^๒ว่าสุ เสือหนัง

พระยาตรัง

คำว่า ทั่ว เป็นคาโทโท มาจากคำว่า ทั่ว

1.3 การดำเนินเรื่อง

– 1.3.1 โคลงนิราศดลาง ขึ้นต้นด้วยการชมบ้านเมืองและ
ยอพระเกียรติพระมหากษัตริย์ จากนั้นบอกสาเหตุที่ต้องจากนาง คร่ำครวญถึงนางแล้ว
ออกเดินทางผ่านสถานที่ต่าง ๆ เมื่อถึงสถานที่ที่ชวนให้ระลึกถึงนางก็พรรณนาถึง
ความรัก ความอาลัยที่มีต่อนางที่รัก เส้นทางที่กล่าวไว้ในนิราศเป็นไปตามลำดับ
ดังนี้

จากกรุงเทพฯ ลงเรือเดินทางผ่านวัดสามถ้ำ – ท่าคัง
ฉางเกลือ – วัดทอง – บ้านคอกควาย – คาวคอง – วัดราชบุรณะ – บางฝั่ง –
วัดคอกไม้ – ชองนพบุรี – บางขนง – สามะโรง – กุงจากแดง – บางควี – คาน
สมุทรปราการ – แดงมฟายา – หาดหลังเขาเตา (ออกทะเล) – เกาะสีชัง – เขา
สมมุข – เกาะกราม – เกาะไผ่ – เกาะส้ม – ปรางบุรี – เจ้าจาวคาย – โชลกเขาผี
– เกาะนมสาว – เขาสาบรอยยอก – อ่าวเกลียว – เขาตามองลาย – เมืองใหม่ –
เขาเกียรวิฑ – เขานางราพ – เกาะทะเล – มานวัง – เขาหมอน เกาะเวียง –
เกาะโพน – แดงมไพร ขึ้นบกที่นี่ จากนั้นไม่ไกลควาถึงสถานที่ใดอีกเลย เป็นการ
คร่ำครวญโดยตลอด

โคลงกอบเจบข้อให้คำร่ำพันนี้แทนถ้อยคำของตนมากลอม
นางยามนอน โคลงบทสุดท้ายบอกร่ำนวนโคลงว่า 126 บท บอกเหตุที่แฉงและบอกว่า
โคลงนี้ควรที่นักปราชญ์จะได้อ่าน

✱ 1.3.2 โคลงคัมภีรตามเสด็จทัพล้านน้อย ขึ้นต้นเรื่องด้วย
การชมบ้านเมืองและยอพระเกียรติพระมหากษัตริย์ จากนั้นกล่าวถึงการโดยเสด็จ
พระมหากษัตริย์ไปทำสงคราม เป็นเหตุให้ต้องจากนางที่รักจึงคร่ำครวญถึงนาง ผ่านนาง
ให้ใจของนางรักภักดีนางเอง แล้วออกเดินทางผ่านสถานที่ต่าง ๆ เมื่อถึงสถานที่
ใด ชวนให้ระลึกถึงนาง ก็ร่ำพันถึงความรักความอาลัยที่มีต่อนางที่รัก เส้นทางที่
เดินทางผ่าน มีตามลำดับดังนี้

ออกจากกรุงเทพฯ – เจ้าคองบางหลวง – วัดหงษ์ –
วัดสังขยา – คาน – ทานางนอง – เกียรกระบือ – เขาลองบหาชัย – ทาวีน –
บ้านบอนาเกลือ – คลองสุนัขหอน – แมกคอง – เมืองสมุทร (สงคราม) – อัมพวา –

คลองมอญ - บางขวาง - บางน้ำतर - ทางาม - เจ้าเสมียน - บางแขง - โพธาราม
 - ลุแก - วังทอง - หวายเหนียว - ท่าพระ - มวงชุม - ถ้ำหีบ - ปากแพรก -
 ทากระทุม - เขาปูน - เขาน้ำตก - แงดหลวง - บานกลวย - ไธสง - แงไผ -
 ถานน้ำตก - ไทรโยค ขึ้นบกที่ไทรโยคเกิดทางต่อไป ขอความที่พระรณาคอไปนั้น
 เป็นการรวมกระบวนทัพ สมยก ชมไม ชมศัควา และธรรมชาติต่าง ๆ ไปไกลเอยถึงคือ
 สถานที่ใดอีกเลย

โคลงก่อนจบเรื่องความ ขอลิสาารรองตนอยกับนางแทนตัว
 ที่ทางไกล แล้วยอดนึกของโกลงที่แต่งว่า วิทยาบทสุร กับ วิวิธมาลี ซึ่งบ่งขึ้นเพราะ
 ความเกรงที่กองจากนางที่รักไปทำศึก โคลงทั้งนี้มี 187 บท แต่งกาโฆชาตไป 2
 แห่ง เจ็ดผู้ช่วยยกไซไหควย +

1 4 ลักษณะการเรียบเรียง

โคลงนิราศทั้ง 2 เรื่องนี้จับด้วยคำประพันธ์ประเภทโคลงซึ่งมี
 เนื้อความแสดงถึงความสำคัญของคำประพันธ์ว่า โขแทนตัวถึงอยู่ทางไกลนาง จากนั้น
 จึงกล่าวถึงโกลงที่แต่งมาทั้งแบบควา บัณฑิต เป็นโคลงชนิดใด เด็ดใจจึงแต่ง กับทั้งเรียก
 ในนักปราชญ์อ่านและแก้ไขส่วนที่ผิดพลาด ถึงตัวอย่างการจบเรื่องโคลงนิราศกล่าววว่า

ว่าพรกษำอาวอาจ	ออกองค์ อรเอย
เขาจะกนทรวรลง	รำไว
สารสมคสมรคง	คำที่ แทนบับ
ยามเมื่อ นอนจักใด	กลอยซาบทนนาง
	พระยาตรัง

โคลงบทนี้ กวีชื่อ ผาสุกซึ่งแสดงความในใจของตนไว่กลอนบางยามนอน จากนั้น
 โกลงบทสุดท้ายจึง เป็นการบอกว่ำนานโกลงาปี 126 บท บอกเหตุที่แต่งว่า เพราะ
 พระยาตรังไปทำศึกกับพม่าที่เมืองดาง และว่า โกลงของตนควรที่นักปราชญ์จะได้อ่าน
 โดยเขียนไว้ว่า

รอยยี่สิบกลลื่น	แบบฉบับ โคลงแะ
นิราศตรังไปค้ำ	เก็กสุ
กลางบอกแห่ง เด็ดขึ้น	พุกามกึก ดางนา
ควรแก่สำปราชญ์	อ นอางอวยผล
	พระยาตรัง

และการจบโคลงคั่นนิราศตามเสด็จทัพ่าน้อยว่า

182 สารนี้สายสวาสกิเจ้า	วงสงวน ไว้ม
แท่นเพ็ญพดุมมองค์	แอพรอง
ไฉนควรมอบยากร	คำที่ เพรงเลย
เจ้าคำเอนทองนอง	ด. ตรี

พระยาตรัง

โคลงบทนี้ ถูฝากสารไว้กับนาง เพื่อให้อยู่ใกล้ชิดกับนางแทนตน บทต่อไปจึงบอกลักษณะ
คำประพันธ์ว่า เป็นโคลงบาทกฤษณและวิหิมาสี ซึ่งมีคำเอก 7 คำ คำโท 4 คำใน
1 บทว่า

183 เอกเว็จโทสึง	จก.บ.ย. คอ.ธ
แบบบาทกฤษณมี	แบ.ไย
วิหิมาสีกลาย	กลอนเอก รัตน
ใบสีมเอ็ดพรอมไซ	ชื่อโคลง

พระยาตรัง

โคลงบทต่อไปบอกเหตุที่แต่งว่า เพราะจากนางที่รักไปไกล มิใช่จะฉวค
แสดง ขอให้นักปราชญ์ทั้งหลายอย่าไกรงเกียจ โดยเขียนว่า

184 แม่น้ำบิเกลแก้ว	กั.เก. ไว.เอ.ย
ไรจะอาจจอกโกง	กล.สง
ไปรักเด็กหมเมธา	ธรรมศาสตร์
อวยารวังคักของชาว	เค.ย.ค.ก.

พระยาตรัง

จากนั้น จึงกล่าวว่า การจากนางที่รักทำโน่นเสไรโศกยาก จึงเขียน
โคลงนี้ขึ้นมาเพื่อให้พอไค้ถึงความโศกเพราะคัมความทุกข์ไค้มา โดยเขียนไว้ว่า

185 ขยมนนาคนิราศราง	แร.บ.สม
ความไปมีน้ำโยง	ยาน.สัน
โศกบ.สง.สิ่ง เค.ย.ว.ร.ค.	ราว.ส.ว.ส.ค.
อ.ก.จะ.แตก.คว.ย.ค.	ค.ม.น.

พระยาตรัง

โคลงบทต่อไปกล่าวว่า เมืองนครเวียงจันทน์ขาดน้ำประจวบเสียแล้ว
กวีจึงเข้ามาหาคนแข่งในอยุธยา บะโคตามเสด็จทัพไปทำศึกจึงได้เขียนนิราศเรื่องนี้
ขึ้นมา โดยกล่าวว่า

146 กรุงศรีธรรมราชหมาย เมธี พงศา
แสงอยุธยา ครอบ
เฉลิมบาทนุกดิ์ โดยเสด็จ เก็กแอ
นิราศเรื่องพองทนา ปรังค
พระยาตรัง

โคลงต่อไปบอกจำนวนโคลงว่า มี 187 บท (ความจริงมี 188 บท คือ
บทสุดท้ายจบเรื่องอีก 1 บท) และกาพย์อีก 35 คำ (คงได้แก่ราย 3 บท "ราย
3 บทนั้นมี 44 วรรค) ถ้าบอกกล่าวว่าแต่งคำไท่ดึกไป 2 แห่ง โดยกล่าวว่า

147 รอยแปดสิบเจ็ดสิ้น เสรีสาร โคลงนา
กิดคำกาพย์ลงสาร สิมหา
กันโลงขาดสองสถาน โทที่ ส่งแอ
สองดึกบรรชาพล่ง พาดคเคียง

สำหรับโคลงบทสุดท้ายมีความว่า เติบโตให้ปราชญ์ช่วยแก้ไขความผิดพลาด
ในควย โดยเขียนไว้ว่า

148 ธีรจักรถิถวน ดาวร ยิง เอย
โทวาคเจ็ดชวยเวียง เรียบรอย
ถอแถมที่อักษร เสียค ค่อ ๓
เจิมกระแจะในนอย กิ่ง เหนอ
พระยาตรัง

จะเห็นได้ว่า ลักษณะการจบเรื่องของโคลงนิราศทั้ง 2 เรื่องของพระยาตรัง
เป็นไปตามธรรมเนียม แต่ พระยาตรังทำอย่างกะเอ็กละออ แสดงลักษณะของ
ท่านว่าเป็นคนละเอียกถิถวน

2. ทำนองเขียน

2.1 การเฝ้าดูและภาวนา

พระเวทรวงศ์เชอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์¹ ทรงแสดงปาฐกถาไว้ มีความตอนหนึ่งว่า "นักบรรพคตินอกจากจะมีความรู้สึกนึกคิดหรือจิตใจในธรรมชาติและจิตแล้ว ยังต้องสันตติภาวนา คือรู้จักเฝ้าดูและภาวนาในสวายนาม ไฟเพราะเพราะจริง เพราะฉะนั้น ในการศึกษารวมทั้งจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาเรื่องดูเฝ้าดูและภาวนาที่จริง เป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของตนออกมาในญาณใดก็ตาม

2.1.1 การย่ำค่ำ และการหาเสียงพยักชนะ สุภา ทิวณอม² กล่าวว่า "การเฝ้าดูคำ ๆ กับ ทำให้นอนเกิดความรู้สึกเจ็บจี๊ดเรื่อย ๆ นอนเป็นการเฝ้าดูโดยนอนเขาถึงอารมณ์ของแบบใดก็ได้" ส่วนการทำเสียงพยักชนะให้ช่วยในคำประพันธ์เสียงไฟเพราะยิ่งขึ้น กับทั้ง เสียงบาง เสียงยังช่วยให้เข้าใจความหมายของคำ และช่วยให้นอนเกิดความผ่อนคลายตามและภาวนาจนได้ โคลงนิราศของพระยาตรังมีการย่ำค่ำและหาเสียงพยักชนะ เพื่อประโยชน์ดังกล่าวนี้เช่นกัน ดังตัวอย่าง

(ถึงวัดศาลาเดิมยิ่ง	อาไฉย
คิดแหม่ลุ่มใจใจ	จักว่า
แม้วันจะคอยเฝ้า	กรวณปล่อย นางนา
โศปถัมภ์กลุ้มปล้ำ	เปลี่ยนรอนเภา เรียบ /
	พระยาตรัง

โคลงบทนี้ย่ำคำว่า อกัณ และย่ำคำว่า ปล่อย ปล้ำ และ เปลี่ยน ซึ่งช่วยเสียงพยักชนะ /ปล/ เป็นพยักชนะตนเข้าด้วยกัน ช่วยทำให้เสียงไฟเพราะยิ่งขึ้น และยังช่วยให้ทราบอารมณ์ของคำว่าไม่ปลมเหมือนความหมายของคำ

¹ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ รวมวิทยากรท่าเวรรณ หน้า 313

² สุภา ทิวณอม การวิเคราะห์กลอนเพลงยาวสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 2199 ถึง พ.ศ. 2310) และ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325 ถึง พ.ศ. 2411) หน้า 76

+

(ถึงสามร้อยยี่สิบ)

๑๑๑๑

สกลสังสกลโกกสมร

ଶିକ୍ଷା ମେରୀ

สคยบคยง สิง ขร

ตงฺสงฺก นาง เอย

สหายอดรักรักเจ้า

ยัง รอยพันทวี

พระยาตรัง \

โคลงบทนี้บอกว่า สุด ในคำว่า สุดสัง สุดโลก สุดเสรา สุดยอด และ สูงสุด ช่วยให้อ่านเกิดอารมณ์เสรา อาลัยอาวรอรรถลอยตาบทนี้ และโคลงบทนี้ยัง เล่นเสียงหน่วยเสียง /ส/ ซึ่งเป็นเสียงเสียดแทรกภายในโพรงนาสิกถูกบีบอัดตายเสียงที่เสียดแทรกออกมา ถาลองอ่านออกเสียงบทที่ 2 จะเห็นจริงตามนี้

ภาคยทรวงพฬาวหวิ

ไพบูลย์

พระบาททรง

โคลงบาทมีเส้นเสียงหน่วยเสียง /ว/ ซึ่งเป็นเสียงอักษระที่ไ้รับฟังได้ทั้งสอง เป็นตัวทำเสียง การซ้ำเสียงอักษรถึง 4 คำ ทำให้เสียงเพราะและควยี่แผ่อาวรณ์ลึกทวาควณไว้นั่นคง

๑๔๒๒
ปากแผลกาฬำฬำ

மாக ஸீயங் மதம் ஸீயங்

๑๑. ระบากรัง

โคลงบาทนี้ ทวีข้าคำว่า คำ นาฬารตกานี้ หึงประกอยควย หนวยเสียง /ร/ หนวยเสียง
สระ /อะ/ และ มี หนวยเสียง /ม/ เป็นเสียงสะกด ก็มีเสียงวรรณยุกต์โท หนวยเสียง
/พ/ เป็นเสียงหยุด หนวยเสียง /บ/ เป็นเสียงนาสิก และ ทั้งสองหนวยเสียงนี้
รวมเข้าด้วยกันเป็นคำเสียง เสียงทั้งสองนี้รวมเข้าด้วยกันเป็น หนวยเสียงสระ
/อะ/ เป็นสระกลาง - คำ รินมีปากไม่พอจะเอาเสียง ส่วนเสียงวรรณยุกต์โทนั้น เป็น
ระดับเสียงสูงแล้วลงต่ำ ทำให้อวัยวะภายในของเสียง เพราะฉะนั้นคำว่า คำนาฬาร
รวมเข้าด้วยกันเป็นคำ (ตามโคลงบาทนี้) เสียงทั้ง ๒ คำนี้รวมเข้าด้วยกัน เมื่อมาโคความ
ในวรรคทายว่า ผาดเสียงมดเสียง รวมเข้าด้วยกันเข้าไปอีก ยิ่งทำให้อ่านเกิดภาพพจน์
ชัดเจนยิ่งขึ้น

แสงสุวรรณพราง พราง พระพรหมพรายกา

พระยาตรัง

โคลงบทนี้เล่นเสียงหน้าเสียง /พร/ ซึ่งเป็นเสียงควบกล้ำ /พ/ กับ /ร/ เสียงนี้
ช่วยให้เห็นภาพพริบพริบ ระยิบระยับ ทำให้ความหมายของโคลง เกะเขี้ยวขึ้น

นอกจากนี้ พระยาตรังยังแต่งโคลงซึ่งมีการย่ำคำคำเกี่ยวพันหลายความหมาย
และซ้ำเสียงพยัญชนะ เป็นคู่ ๆ อีกหลายบท ก็จะยกมาเป็นตัวอย่างดังนี้

นก <u>แกว</u> รัก <u>แกว</u> เจบ	เรียบรัก
โถม <u>แบ</u> ก <u>อ</u> แกว <u>จัก</u>	ษา
เบญ <u>จ</u> วร <u>ร</u> ก <u>ัง</u> ว <u>ัย</u> จัก	ชวน <u>ชื่น</u>
แกว <u>พ</u> เอย <u>จัก</u> ก	ลับ <u>แคว</u> ม <u>สม</u> ร

พระยาตรัง

จะเห็นได้ว่าในโคลงบทนี้พระยาตรังย่ำคำว่า แกว และคำว่า วัณ (วรรณ) ซึ่งมีความหมาย
คนละอย่าง คำว่า วกว ในบาทที่ 1 หมายถึง นกแกว และ กนแกว ตามลำดับ ส่วน
แกว ในบาทที่ 2 หมายถึง แกวตา และในบาทที่ 4 หมายถึง นางที่รัก สำหรับคำว่า
วรรณ ซึ่งมาของ เสียงกับ วัณ ก็มีความหมายไปคนละทาง คำว่า วรรณ ในบาทที่ 3 เป็น
ส่วนหนึ่งของคำว่า เบญจวรรณ ซึ่งเป็นชื่อของนกชนิดหนึ่ง วรรณในที่นี้หมายถึง สี แต่คำว่า
วัณ หมายถึง วัณเวลา แสดงว่า พระยาตรัง เป็นกวีที่มีความสามารถในการเลือกใช้คำ
ได้ดียิ่ง นอกจากการย่ำคำแกว ในโคลงบทนี้ยังมีการซ้ำเสียงพยัญชนะเพื่อความไพเราะ
อีกด้วย ก่อซ้ำเสียง /ช/ ในบาทที่ 3 และซ้ำเสียง /ล/ ในบาทที่ 4

ยาย <u>ขาว</u> สาว <u>สุ</u> ทอง	ทาง <u>ถ</u> น
ฉวาง <u>อ</u> วั <u>ค</u> กร <u>ม</u> กัน	กอด <u>เก</u> ียว
สาว <u>ส</u> บ <u>บ</u> วง <u>ม</u> ี <u>ค</u> น	กับ <u>ส</u> เ <u>น</u> ท
เป <u>ย</u> ง <u>ภ</u> ท <u>ง</u> ค <u>เล</u> ือ <u>ย</u> เล <u>ี้ยว</u>	ไ <u>ค</u> ริ <u>ง</u>

พระยาตรัง

โคลงบทนี้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ความสามารถในการซ้ำเสียงพยัญชนะของพระยาตรังนั้น
สูงมาก ในบาทที่ 1 ซ้ำเสียง /บ/ /ค/ และ /ท/ บาทที่ 2 ซ้ำเสียง /ฉว/ และ
/ก/ บาทที่ 3 ซ้ำเสียง /ส/ และ /ค/ และบาทที่ 4 ซ้ำเสียง /พ/ และ /ล - ร/

2.1.2 การใช้คำกระชับและให้ความหมายเกิน โคลงนิราศทั้งสอง เรื่อง
ของพระยาตรัง บทพระไพบูลย์โคเลที่ท่านเขียนเป็นเยน คำที่ท่านใช้ทุกคำล้วนแต่มี
ความหมายจะช่วยคำเน้นความทั้งสิ้น แนวที่ท่านจะใช้คำที่เข้าใจยากในบางแห่งก็ตาม
แตกต่างกับคำที่ท่านใช้อย่างตรงต่อแล้ว ก็ระทรวงความคิดของท่านที่แสดงออกได้ เช่น

เจ็บเรียมสูกทอหิ้ว	หาบหาบ แมฮา
ยอกซึ่งหนามเอาหนาม	สะเสี้ยน
บงพิศมขวากความ	เจ็บแม บดแม
ภาวะเบี่ยงใจเขียน	พิวตรอมตาย
(ถึงมถนวนานของ	นพทร
เรียมก็เมิลทญญ	หมโม
ลิตขงพมสศศรี	เกลื่องโสศ แมเอย
เรียมก็ไซไซไซ	ววยไวใจตรอม

พระยาตรัง

เมื่อพิจารณาโคลงทั้งสองบทนี้ จะเห็นว่าในโคลงบทที่ 1 นั้น คำว่า หอม หิ้ว หาบ
บะ หาม ในบาทที่ 1 ล้วนเป็นคำง่าย ๆ ที่ให้ความหมายในทำนองเดียวกัน คือทอไซ
แรงงาน แดควยอริยาบถต่าง ๆ กัน ช่วยให้เห็นภาพอย่างชัดเจน ในบาทที่ 2 เป็น
ตัวอย่างของการเรียงลำดับคำที่ดี ซึ่งเป็นภาษาของกวีโดยเฉพาะ แทนที่จะเขียนว่า
หนามซึ่งยอกเอาหนาม สะเสี้ยน พระยาตรังกลับเขียนว่า ยอกซึ่งหนามเอาหนาม
สะเสี้ยน อีกทั้งคำว่า สะ ซึ่งซ้ำเสียงพยัญชนะกับคำว่า เสี้ยน ช่วยให้เสียงไพเราะ
และความหมายของคำว่า สะ ซึ่งหมายถึงการเอาเครื่องมีอันอื่นให้หลุดจากที่เดิมเป็น
แผน ๆ เช่นเดียวกับคำว่า สะ ก็ให้ภาพพจน์อย่างเด่นชัด และในสองบาทสุดท้าย
ก็ใช้คำง่าย ๆ และให้ความหมาย เช่นคำว่า บงพิศม (คือคำว่า บงนิย) เบี่ยงใจ บะ
ตรอมตาย ประกอบกับเนื้อความของโคลงที่ให้อารมณ์ออกอย่างเด่นชัด

สำหรับคำในบทที่ 2 ก็ล้วนแต่เป็นคำง่าย ๆ นี้ความหมายเด่นอยู่ในตัว
คำทุกคำช่วยคำเน้นความให้เป็นที่ตามความประสงค์ของกวี ก็แสดงกวางตรอบใจที่
ตอจากนางที่รักมา จนแมเมือของศุภรรมาศักดิ์ไพบูลย์ความสวยงาม กลับเห็นเป็นว่า
ธรรมธาคีก็พลอยหม่นหมอง ครอบครอบไพบูลย์

เผือกเผื่อนสลกหน้าโจค เจาสา ทัตเอย
 เปี้ยววาคายเปี้ยวไร ฤ
 เทยาออกนัคยา ไยบิง วิง เคา
 แะเง็งนอนว้าส เสือหาง

พระยาตรัง

โคลงบทนี้ก็เช่นเดียวกับโคลงสองบทที่แล้ว คือคำทุกคำในโคลงมีความหมายชัดเจนอยู่ในตัว และทุกคำช่วยคำเป็นความในนิมิตหมายเข้าใจ เจตนาที่รู้ต้องการแสดงให้ทราบ จะตัดออก หรือเปลี่ยนคำใดคำหนึ่งไม่ได้เลย แต่โคลงบทนี้ใช้คำบางคำเข้าใจยากกว่าคำในโคลงสองบทก่อนเล็กน้อย เช่น คำว่า เผือกเผื่อน ซึ่งคงจะมีความหมายคล้ายกับคำว่า เผื่อน ซึ่งหมายถึง การวางแผนหาไม่สนิท และคำว่า เปี้ยวไร ซึ่งหมายถึง ทำโน่น หรือ ทำอย่างไร แต่คำทั้งสองนี้ช่วยเพิ่มรสทางวรรณคดี ถ้าใดศึกษาได้เข้าใจความหมายของคำแล้ว จะเห็นจริงตามที่กล่าวมาแล้วนี้

นอกจากนี้ ยังมีอีกมากมายหลายแห่งที่พระยาตรังใช้คำใดก็ กระชับ ให้ - ความหมายเด่น แสดงอารมณ์และภาพพจน์ชัดเจน ทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจ และซาบซึ้งในคำประพันธ์ของท่าน เช่น

โถมแม่ออกกรูไว	ในคา ฟ้า
รตไอบรูโปกนาสา	ทราบชา
ถัดเคเสียงนาญเสาวนา	เสนาะโสด อยู่แม่
ตรงที่กายเรียบปลำ	ปกอบนางรศสมร
น้ำเนตรพิศวงตา	ศกพรำ วันแม่
จากนางกัศศเขา	เมรุมัก
สุกจะสอดตาแนว	แผนฟ้าคิษา
สอกล่อกทุกคำเจ้า	อดสู ทัตเอย
ตากตากระเนอง เตรียม	กอยแม่ มาภา
วังเวกัจว้าเหวียง	ทวาคทวน
ลิ้มครแวงว้าวาย	วัดแสด

พระยาตรัง

จากตัวอย่างที่ยกมานั้นจะเห็นได้ว่า พระยาตรัง เป็นกวีที่ถนัดการไต่คำง่าย ให้เสียงกลอนข้างต้นหรือหวน แต่เป็นคำที่มีความหมายเกินถัก ภาพพจน์ชัดเจน และแสดงอารมณ์ได้ดี +

2.1.3 การไต่คำเลียนเสียง การไต่คำเลียนเสียงธรรมชาติในคำประพันธ์ เป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยในคำประพันธ์นี้เสียงไพเราะ ช่วยให้อ่านไต่กันทั้งเสียง และเห็นทั้งภาพที่กวีพรรณนาถึง

โคลงนิราศของพระยาตรัง มีการไต่คำเลียนเสียงธรรมชาติบ้างในบางแห่ง หากแต่ไม่มากนัก เพราะส่วนใหญ่ท่านจะไต่คำที่ง่าย มีความหมายเกิน ภาพพจน์ชัดเจน และแสดงอารมณ์เสียมากกว่า จะขอยกตัวอย่างการไต่คำเลียนเสียงธรรมชาติซึ่งมีอยู่ในบางแห่ง ดังนี้

ชะนีโกนกกอง	กาคอง
หุยวิเวกเสียงหลง	ละหอย

เสียง หุย เป็นคำเลียนเสียงร้องของชะนี	พระยาตรัง
ส่วนคำว่า วิเวก ที่ตามมานั้น ช่วยให้เรา	
เสียงร้องของชะนีนี้ เป็นเสียงร้องอย่างโดยหวาน	ชวนให้รู้สึกเพลิดเพลิน วังเวงใจ
ก็คงหลวงชกชั้น	เขินขวาง แม่น้ำ
หกดโคจรหิว	หึ่งกอง

พระยาตรัง
เสียง หึ่ง ปกติไต่กับเสียงของ นกหรือเสียงฝั่งหรือเสียงแมลงภู่บิน การที่พระยาตรังนำมาไต่กับเสียงการทศน้ำ ช่วยให้เห็นภาพน้ำที่ไหลแรงและมีเสียงดังกองอยู่ในหุบตลอดเวลา

155 มาเท็กปุเจ้าจุ	เจ็บโอย โอยทาน
--------------------	----------------

พระยาตรัง

โคลงบาทที่ให้ความว่า ขอเท็กปุเจ้ามาช่วยบรรเทาอาการเน่น อึกอัด เจ็บปวด จนต้องร้องโอดโอย คำว่า โอย เป็นเสียงร้องแสดงความรู้สึกเจ็บปวดของมนุษย์ เมื่ออ่านมาถึง 2 คำ ทำให้รู้สึกถึงความเจ็บ ความอึกอัด ที่ยากจนต้องร้องครวญครางออกมา

176

* โคตสารมัทธมแทน
 ค.เกื้อคณีนเปริยงแปร

กันผุง
 ไอลาง

พระยาตรัง

คำว่า โคตสาร น่าจะเป็นคำเดียวกับคำว่า กตสาร นั้นเอง บละเสียง แปร นั่นคือ
 เสียงรองของวาง ซึ่ง เมื่อนำมาประกอบความในโคลงนี้ ราววิทยุผองเห็นภาพตรงตักัน
 สงเสียงรองแปรไปพลาง จึงใส่อางอื่นไปพลาง

จะเห็นว่า แบบพระยาตรังจะใส่อำนาจคำเลียนเสียงธรรมชาติมากนักก็ตาม
 แต่เมื่อใดในทีใดก็สรวลใจได้อย่าง เหมาะสมกับสิ่งที่ทำให้เกิดเสียง และ เหมาะกับคำ
 อื่น ๆ ในที่นั้นด้วย โดยมีคำอื่นช่วยขยายความคำเลียนเสียงบาง คำเลียนเสียงขยาย
 ความคำอื่นบาง เป็นต้น

2.1.4 การใช้ความเปรียบ การใช้ความเปรียบในคำประพันธ์ใด
 ก็ตาม ขอมหาวิทยุผองเขาใจความรู้สึกนึกคิดของกวี และเข้าใจเกิดภาพพจน์ในสิ่งที่กวี
 พรรณนาอีกด้วย ซึ่ง กวีแทบทุกท่านจึงอดเสียมิได้ที่จะใช้ความเปรียบในคำประพันธ์
 ของตนเพื่อแสดงกล่าวขลุ่ย อันจะนำพาซึ่งความซาบซึ้ง และอารมณ์ลอยตามของผู้อ่าน
 ที่มีต่อคำประพันธ์นั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในวรรณคดีประเภทนิราศซึ่งกวีต้องการแสดง
 อารมณ์ บละความรู้สึกให้ชัดเจนที่สุด การใช้ความเปรียบจึง เป็นเครื่องมือที่ดีที่จะช่วย
 ในบรรลุลุลตามทีกวีต้องการ

การใช้ความเปรียบในวรรณคดีประเภทนิราศนั้น กวีอาจทำได้
 หลายทางตามความเหมาะสม เช่น

การเปรียบกับตัวละครในวรรณคดีหรือตำนานซึ่ง เป็นที่รู้จักกันดี
 โดยเฉพาะ วรรณคดีที่ตัวเอกของเรื่อง คือกวีพระและนางทองผัดพรากจากกัน หรือต้อง
 ได้รับความเจ็บปวดเพราะความรัก กวีจะนำเหตุการณ์นั้น ๆ มาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์
 ที่ตนต้องพลัดพรากจากนางที่รักจนได้รับความเจ็บปวด เศร้าโศก เพราะเหตุนี้

โคลงนิราศของพระยาตรังมีการใช้ความเปรียบตนเองน้อยมาก
 ซึ่งแสดงไถ่อย่างหนึ่งว่า พระยาตรัง เป็นกวีที่รู้จักวรรณคดีเดิม ๆ มากมาย จึงสามารถนำ
 มาเปรียบเทียบกับตนเองได้ แม้เรื่องทีกวีอื่น ๆ ไม่สืบทอดถึงพระยาตรังก็ยังคงกล่าวถึง
 ไว้ด้วย เช่นเรื่องพระจันทร์กินรี และเรื่องท้าวชครด เป็นต้น นอกจากนี้แล้วท้าวชครด

กล่าวถึง เรื่องรามเกียรติ์ เรื่องพระรถ - เมรี เรื่องอุตุรุต เรื่องสมุทโฆม และยังกล่าวถึงพระนารายณ์กับพระลักษมี ศรีปราชญ์กับท้าวจุฬาลักษณ์ และนางในอุตรกรูทวิปอีกด้วย กังจะไยยกโคลงมาให้เห็นดังนี้

เจ็บบั้นทกนเรศกรัน	กรวญกราง
สรสอเสียบอรทางค์	เมือมวญ
ตราครกกระณำปาง	ปวดยอก ทรวงแม
เจ็บบั้นไปนเจ็บบวญ	ที่รอนรนเรียม

พระยากรัง

โคลงบทนี้พระยากรัง เปรียบเทียบความเจ็บบอกของคนที่ต้องจากนางที่รักมา ว่ามากกว่าความเจ็บบอกของพระจันทกนิวี (ปางหนึ่งของพระโณสีแก้ว) ที่ถูกสรของท้าวพรหมทัตจนสิ้นชีวิต

ชตรถเหบวราชผาย	ผาดผของ
บาทพเนจรวอง	จอกเทา
ทยองค์พระลงสยง	สยบสัง เหมนา
เรียมกักคินคัก เกา	คจไททวนองค์

พระยากรัง

โคลงบทนี้พระยากรัง เปรียบเทียบตนเองกับท้าวชตรถพระยาหงส์ ซึ่งถูกขังขาศล้องจำไว้วาตนเองก็มีความเจ็บบอกเช่นเดียวกับท้าวชตรถเหมือนกัน

ปางโจมราเบศนาว	กรทรวง
แดงราพวยชีงลง	เบหลงหลู
เสวีจกีสักคาง	กั้นบาท พระนา
สีกที่ทรวง เรียมสุ	รบแพฤาถอย

พระยากรัง

โคลงบทนี้พระยากรังอ้างถึง เรื่อง รามเกียรติ์ว่าพระ รามซึ่งทำศึกกับบรรดายักษ์ทั้งหลาย ได้แดงกรมายักษ์โก จึงไกรับชัยชนะ เมื่อเสวีจกจึงไคหางสีกากลับไป เปรียบกับศึกในใจของตนว่าถึงแม้จะรบแพฤาถอย กงทองสัจจนกว่าจะไกรับชัยชนะ และไคนางที่รักบาวญญุ่เคียงกัน (เอนเกี่ยวกับพระ รามกับนางสีดา)

หนึ่งองค์ เริ่มร่าง	แรมศุกร ✓
โคมหาภูเมรีจร	จากทอง
ยัง เหวตฝังสาคร	คงรักตร นางแม
ควรวอนงกนุชนอง	นิงไครวฤดา

พระยาตรัง

โคลงบทนี้พระยาตรังพรรณนาถึง เรื่องพระรถ - เบรีว่า แพบพระรถซึ่งหนึ่งนาง เบรีมานั้น
เมื่อมาถึงริมฝั่งน้ำก็บังโคพบหน้ากัน แตนางที่รักของคนกับปายอใดทนทองคร่ำครวญ
หานาง (โดยมิโคพบกัน)

สี่กรรอนยุทสิน	รกรินทร์
เสรีจ เสรีจบรรทมสินธุ์	สมุทนั้น
ลักษณะอิศรยุพิน	โดยเสด็จ พระนา
รอยวานอแกลงกลัน	กลับไผชาย เจริญ

พระยาตรัง

โคลงบทนี้พระยาตรังกล่าวถึง พระนารายณ์กับพระลักษมีว่า พระลักษมีก็เกิดตามพระนารายณ์
ไปทุกแห่ง แตนางที่รักของคนกับตองไผคนเจริญสวน (แต่กระนั้นนางก็ยังไผมาหา)

ปางหลวนกนกบอแว	จากวงศ์
กรือมา เยาวอนงค์	แมงน้อย ✓
พลันคืนสสมทรง	ยุพราจา แบบม
เรียบจะพลันสมสรอย	เส.เยเจ้าปางโค

พระยาตรัง

โคลงบทนี้พระยาตรังพรรณนาถึง เรื่องพระอรุทว่า แพบพระอรุททองจากกับนางอนา
แต่ในที่สุดก็โคถัดมาพบและโคอยู่ควยกัน แตนางเองนั้นไผรู้ว่าจะโคพบและโคสุสบ
กับนาง เมื่อไร

กริปราชนิราศท้าว	วศาลัน
รำเรื่องรำรักทุก	น่านกวาง
ทวาทสมากแก้คดี	สาบปราช รังแธ
ยังไผปานเรียบร่าง	รำไผนาสมร

โคลงบทนี้พระยาตรังกล่าวถึงกรีปราชญ์ในโคลงกำรรวลกรีปราชญ์ ซึ่งทองจาก
ท้าวศรีจุฬาลักษณ์และไคร้รักความรักไว้มากแห่งที่นานไป กับท้าวทศบาล ซึ่งกวี 3 ท่าน
แต่งไว้วา ยังไม่เท่าที่พระยาตรังแต่งนานาง

10 รกภิมุข

หลังกระหนาบพาลโกล

แหกเหลือจะโคยคาม

มีเทรียปลำ

สงกรม โพนแบ

พวกช้า

กำแหงไปโค

ปลุก เชิญ

พระยาตรัง

๔ โคลงบทนี้พระยาตรังพรรณนาถึงวิทยากรชื่อรกภิมุขในเรื่องสบทไม่ว่า ถกทำร้ายจน
ไกลตายจึงไคแต่คิดถึงนาง โดยยิไคกล่าวเปรียบกับตนเอง แต่ก็เป็นทีเฝ้าใจว่า
พระยาตรังละความเปรียบไว้ เพราะควรเป็นที่เฝ้าใจไคว่าตนก็คล้ายรกภิมุขเช่นกัน

11 โอโถมอรแออาจ

พิมพ์ักตร์จันทร์กลแห

จะหาประ เหลสมร

จากเปลวใจชนไซ

อุทร ทวีป

เพิ่มไว

เสมอนาฏ มีดา

ชาวผอบ

พระยาตรัง

โคลงบทนี้พระยาตรังอ้างถึงความงามของหญิงชาวอุตรกรทวี่ว่า มีใบหน้าเต็มอ้ม
คิ้วดวงจันทร์ แต่ก็ยังหาที่งามเท่านั้นที่รักของตนไม่ไค ความขอนี้พระยาตรังอ้าง
ไคตรงตามความจริงดังที่เสฐียรโกเศศ¹ เขียนไว้ในหนังสือ เล่าเรื่องในไตรภูมิ ว่า
"หญิงชาวเมืองอุตรกรทวี่ป็นงามทุกคน ... และเห็นดวงหน้าเขาใสกระจ่างจันทร์
อันเพ้งบุรุษนั้น" แสดงว่าตรงกับข้อความในเทมมิกดาของเขาลีไท่ทวี่

69 จากศรีไกรลาสลำ

พักทาโพธาราม

เจียงพมพระโพทอง

ดาวพระโชนอนน

ลำยอง

มรอน

เทเวศ

แวนพินธุ

พระยาตรัง

โคลงบทนี้พระยาตรังพรรษานาถึง เรื่องสมุทโฆษะว่า เมื่อถึงโพธารามก็อยากพบพระโศภิต
 เคยยอมพระสุทโธมไปสมรสกับนางจินตพที และโคลงอีก 7 บททอจากโคลงบทนี้ท่านโก
 กลาวถึง เรื่องนี้รวมกับอนวอนไศพระโศภิตกนเวรเอนที่ เคยช่วยพระสุทโธม

๔ การเปรียบกับสิ่งซึ่ง เป็นที่รู้จักหรือโงม เห็นกันโดยทั่วไป
 ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้าใจในกณฺฑวาน เพื่อจะได้เกิดอารมณ์คล้อยตามหรือเกิดภาพพจน์
 ได้ชัดเจน เช่น

๑	แปลมจิตร เจ็บ เคมกิม	ควงนิล เนกร เอย
	<u>คมชณแสนต์</u>	ทุมบง
	อาเจ็บเทาโอบกิล	โชนชุก ทรวงพี
	เฌอง เฌองนำหนาแอง	ถึงไหล

พระยาตรัง

โคลงบทนี้พระยาตรัง เปรียบความเจ็บปวดที่เกิดจากคนชุนที่ยิงบาสักแสนที่ว่า ยังไม่เจ็บ
 เท่าที่นางมากระแทกกระหน่ำใจของคน (โชน เป็นภาษาถิ่นใต้ หมายถึงยกขึ้นกระแทกลง)
 การเปรียบจำนวนมากของความมาก (เช่น แสนเทาของความเจ็บจากคมชณ) เช่นนี้
 ช่วยให้อ่านซาบซึ้งและ เกิดอารมณ์คล้อยตามได้ง่าย นอกจากนี้แล้วในโคลงนิราศของ
 พระยาตรังยังมีความเปรียบท่านองนี้อีกหลายแห่ง เช่นในโคลง 2 บทนี้

“ใจหนึ่งหนามไฉนบสคง	เฌอง รอยรุมกระสัน
ทรวงยิ่งคาลเค็ดคเตน	<u>ตากรอนพันแสง</u>
<u>นาฬิกาฬเอย</u>	บอกยาย
<u>ทรายรินโรยตาม</u>	จงนอย
ประ เหล้นรบอกความ	ในย่า ยาบแง
ทรายคังสาย เนกรยอย	หยาดน้ำตา เรียบ

พระยาตรัง

โคลงบทนี้พระยาตรังกล่าวถึงนาฬิกาทราย และเปรียบให้เห็นภาพน้ำตาของตนซึ่งไหล
 อยุ่ตลอดเวลา เหมือนทรายในนาฬิกาทรายนั้น

หิ้งหอยจับ ฤกษ์ราย
แสงคังหอยเพชรหอย

เรียงกั๊ว ไกวนา
กรีกน้ำนาง เวียง

พระยาตรัง

โคลง 2 บาทนี้ พระยาตรัง เปรียบแสงหิ้งหอยกับแสงหอยเพชรที่แวววาวงทำให้
เป็นภาพวิบวับแวววาวของ เพชรหอยเหล่านั้น

ทูลถามอารักขาอัน
ใบไกวปานธง

ลบเออ
ทบบวน

พระยาตรัง

โคลง 2 บาทนี้ช่วยให้เห็นว่า ในขณะนั้นสงกตบงจรทั้งใบไม้ก็ใบไหว กราว
กั๊วตรงที่มวนเอาไว

คั้งน้ำกุง เตน

กั๊ว

พระยาตรัง

โคลงบาทนี้ พระยาตรังชมความงามของดวงตานางว่า เปรียบโคกน้ำที่มุง เตนอยู่
เพราะกุง เหล่านั้นค้ำค้ำห้อยห้อยลงไป นับว่าเป็นความ เปรียบที่แปลกและไพเราะ
โคกค้ำมาก โคลงบาทนี้จะช่วยในผู้อ่านนึกถึงนางผู้มีดวงตานวาวแวววาว เป็นประกาย

+ การใ้ความเปรียบในคำประพันธ์ พระยาตรังใจคำต่อไปนี้
แสดงความหมายว่า เปรียบเทียบ คือ

(ประ)	นึ่ง	เสนในโคลงบทที่	13	โคลงนิราศพระยาตรัง
เหมือน		เสนในโคลงบทที่	20	โคลงนิราศพระยาตรัง
เพียง		เสนในโคลงบทที่	17	โคลงนิราศพระยาตรัง
เอก		เสนในโคลงบทที่	18, 22	โคลงนิราศพระยาตรัง
คั้ง		เสนในโคลงบทที่	41	โคลงนิราศพระยาตรัง
คุง		เสนในโคลงบทที่	38	โคลงนิราศพระยาตรัง
ปาน		เสนในโคลงบทที่	37	โคลงนิราศพระยาตรัง
ฤา... เหา		เสนในโคลงบทที่	9	โคลงคั่นนิราศตามเสด็จทัพล้านนอย
ประเศ		เสนในโคลงบทที่	11	โคลงคั่นนิราศตามเสด็จทัพล้านนอย

เทพ *	เทพในโคลงบทที่ 7	โคลงกัณนิราศตามเสด็จทัพล้านนอย
คจายคจาย	เทพในโคลงบทที่ 24	โคลงกัณนิราศตามเสด็จทัพล้านนอย
คือ	เทพในโคลงบทที่ 35	โคลงกัณนิราศตามเสด็จทัพล้านนอย
เปรียบ	เทพในโคลงบทที่ 43	โคลงกัณนิราศตามเสด็จทัพล้านนอย
เพียง	เทพในโคลงบทที่ 47	โคลงกัณนิราศตามเสด็จทัพล้านนอย
เช่น	เทพในโคลงบทที่ 114	โคลงกัณนิราศตามเสด็จทัพล้านนอย

2.1.5 การเฝ้าฯ เพลง การเฝ้าฯ เพลงในคำประพันธ์นี้ เป็นความนิยมอย่างหนึ่งซึ่งกวีป็นสิทธ์ที่จะทำไ้โดยไม่ผิดว่าเป็นความผิด (เรียกว่า เป็นกวียานุโลมอย่างหนึ่ง) ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการ โดยก่ ประโยชน์ในการส่งสัมผัส และประโยชน์ในอันที่จะหลีกเลี่ยงการเฝ้าฯ คำซ้ำ ๆ กัน

ในโคลงนิราศของพระยาสุรสีห์ ปรากฏว่ามีความประ เภตคำของ อยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะคำแสดงประเภทที่เปลี่ยนเสียงสระแล้วนำ ๓ มาสะกด กัณฐ์อย่าง

คำว่า นาริศ	แปลงมาจากคำว่า นาริ	นาริศ	แปลงมาจากคำว่า นาริ
เกมเฝ้าฯ เรตเฝ้าฯ	แปลงมาจากคำว่า เกม	เกมเฝ้าฯ เรตเฝ้าฯ	แปลงมาจากคำว่า เกม
กาสุเรนทรชุมแปลง	แปลงมาจากคำว่า กาสุเรนทร	กาสุเรนทรชุมแปลง	แปลงมาจากคำว่า กาสุเรนทร
ศาลงครกเฝ้าฯ	แปลงมาจากคำว่า ศาลงครก	ศาลงครกเฝ้าฯ	แปลงมาจากคำว่า ศาลงครก
ทักสุเรทรวรณนา	แปลงมาจากคำว่า ทักสุเรทรวรณนา	ทักสุเรทรวรณนา	แปลงมาจากคำว่า ทักสุเรทรวรณนา
คำว่า ออเรต	แปลงมาจากคำว่า ออเรต	คำว่า ออเรต	แปลงมาจากคำว่า ออเรต
อาโณเรทวิคทอง	แปลงมาจากคำว่า อาโณเรทวิคทอง	อาโณเรทวิคทอง	แปลงมาจากคำว่า อาโณเรทวิคทอง
คำว่า บาเคต	แปลงมาจากคำว่า บาเคต	คำว่า บาเคต	แปลงมาจากคำว่า บาเคต
กรกบโกเบศอน	แปลงมาจากคำว่า กรกบโกเบศอน	กรกบโกเบศอน	แปลงมาจากคำว่า กรกบโกเบศอน
คำว่า โกเบศ	แปลงมาจากคำว่า โกเบศ	คำว่า โกเบศ	แปลงมาจากคำว่า โกเบศ

* เป็นภาษากวีเฝ้าฯ ออกเสียงว่า เกม พจนานุกรมฉบับใหม่แปลว่า ลักขณะ, ประพจน์ประพาย

+ ประโรคเทเวศขวาง ขวานขวัญ แขนวแม่
 คำว่า เทเวศ แผลงมาจากคำว่า เทว , เทวา
เวหาฟ่วนเป็นทวัน คลีคลิ่น นองดา
 คำว่า เวหาศ แผลงมาจากคำว่า เวหา
 เรียบพินยเรกรอง ริมคง
 ขุนมยุระเวียนวง กกกอง
 คำว่า มยุเรศ แผลงมาจากคำว่า มยุระ และหายไปเฝ้ากับ คำในบาทที่ 2
โนรีโนรีศรอง มันเสียน เสีียงนา
 คำว่า โนรีศ แผลงมาจากคำว่า โนรี และหายไปเฝ้ากับคำไคควย
 เหลือบเห็นสุริเยกสอง สมณาย แสงนา
 ภาสุริยบังกาย แบไว
 คำว่า สุริเยศ แผลงมาจากคำว่า สุริยะ และหายไปเฝ้ากับคำควย
 เลียสนทรเทพี พาลิศ
 คำว่า พาลิศ แผลงมาจากคำว่า พาล ซึ่งแปลว่า หนุม , อ่อน
 ส่วนที่แผลง เป็นสระ"ละ"ตัวสะกดก่อน ๆ ก็มี เช่น
บุติศาสตราบ เรืองทะ วีปแธ
 คำว่า บุต แผลงมาจากคำว่า บุต
 ท้าณะอินทิน เทวีกุเอย
 คำว่า นทิน แผลงมาจากคำว่า นที
 ตรีอดทณชารินโปรบ ปรคปรบ
 คำว่า ชาริน แผลงมาจากคำว่า ชาร
 โคคสารมันชุมแกม กันผง
 คำว่า โกค แผลงมาจากคำว่า คช ซึ่งก่งแผลงตามส่าเนียงพค
ประกิงอรกักคอบ คุเคียว เจนา
 คำว่า ประคิง แผลงมาจากคำว่า ประเคียง หรือ เปเคียง
 แอวกวากี่ยังนี้คำแผลง เสีียงสระ เอน
 สมภูนานาฏเมน เนียรมิต น
 คำว่า เนียรมิตร แผลงจาก นิรมิต หรือ เนรมิต เสีียง อิ, เอ แผลงเป็น เอีย ไก

โนรีโนรีร่อง

บันเสียน เสี่ยงนา

คำว่า บันเสียน ความหมายปริพทความจะแปลมาจากคำว่า บรรสาน นั้นเอง

ปางบสงกนกศิริราชเบื่อง เบาราว

คำว่า เบาราว แปลมาจากคำว่า โบราณ เสี่ยง โอ แปลเป็น เอา ได้

ลือองอูรเวกเส

สินธุชา

คำว่า ลืออง ญูรค่าและความแล นจะแปลมาจากคำว่า ลือลาง

อนิจอนาถคำ

กลั่นด้วย

คำว่า อนิจอนาถ แปลมาจากคำว่า อนิจอนาถ

เพลงพาทย์กันท์สามัง

เสนาะไม

คำว่า สามัง ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ว่า แปลมาจาก สิ่ง แปลว่า อยู่ แต่ทว่าความหมายปริพท นจะแปลมาจาก สำเนียง มากกว่า

กะมาคะ เมณอัน

อ่าอิง ออเบอ

คำว่า กะมาคะ เมณ นจะแปลมาจากคำว่า ฐาเมณ ถึง ขยับถึงออกต้นอาการกระดูก อักอันเอาไป

พระยาตรังยังแปลคำโดยการรวบคำ ละ เกมเสี่ยงกลางคำ

อีกคำ เจน

//๘ อ้าจาร์กเมียงไน

เจ็นไทย ฆอตา

กฐลูปัน

แปเพาง

แมนสิสุราไอย

คงคำ นีเอย

ปากแม้ว เกอสราง

ลัมมุต

พระยาตรัง

คำว่า พิสสุราไอย นจะมาจากคำว่า พิศุคัย กับ สุราคัย รวบรวมแล้วตัดลง เหลือเพียง พิสสุราไอย หมายถึงตาย

เทพรวงกชัย เกลือกกลิ้ง มอญน ฆาแป

ภาอรินทรยด

ยอดก

อาทวนาภาวากตน

ทราภี เอาแม

เคียงวิสามาส

โศกกินเกี้ยวสมร

พระยาตรัง

คำว่า เกียงริสา น่าจะมาจากคำว่า เกียงสำ แปลว่า รู้ความควรและไม่ควร ซึ่ง
คงหมายถึงตัวตัวเอง เกมคำว่า ชี ซึ่งเป็นเสียงแสดงความไม่วิใจลงกลางคำ
เคียงสา กลายเป็นคำว่า เกียงริสา

เกล็ดคึกภานเวิ้อ
หวลวาเกลือเจือสรุบ

จงเสพบ รศบธ
บอนพนางแกง

พระยาตรัง

คำว่า สรม พระยาตรัง เกมเสียง ร กลางคำว่า สบ ซึ่งเป็นภาษาถิ่นใต้หมายถึง
รสเปรี้ยว +

2.1.6 การใช้ภาษาถิ่นและคำโบราณ เนื่องจากพระยาตรังเป็น
กวีชาวปัตตานีโดยกำเนิด ดังนั้นในโคลงนิราศทั้งสอง เรื่องของท่านจึงมีคำภาษาถิ่น
ภาคใต้ปะปนอยู่เป็นจำนวนมาก ประกอบกับพระยาตรังได้ศึกษาวรรณคดีเก่า ๆ สมัย
อยุธยา และมีความนิยมวรรณคดีนั้น ๆ จึงนำคำโบราณจากวรรณคดีนั้น ๆ มาใช้
ในวรรณคดีของท่านด้วย โดยเฉพาะในโคลงนิราศที่ทราบแน่ชัดที่พูดว่าน้อยเต็มไปด้วย
คำแสดง คำภาษาถิ่น และคำโบราณ ทำให้ยากแก่การเข้าใจ นับว่าเป็นเหตุหนึ่งที่
ทำให้โคลงนิราศของท่านไปสูญหายไปหลายชิ้นนอกจากในหนังสือกวีนิพนธ์วรรณคดี แต่อาจอ่าน
เพื่อความรู้เรื่องคำแสดง คำภาษาถิ่นภาคใต้ และคำโบราณต่างแล้ว จะเข้าใจและซาบซึ้ง
ในงานวรรณกรรมของพระยาตรัง เป็นอย่างยิ่ง และจะมองเห็นว่าการวิภาษต่าง ๆ
เหล่านี้เป็นลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งของพระยาตรัง

ตัวอย่างการใช้คำภาษาถิ่นภาคใต้ในโคลงนิราศของพระยาตรัง

บอนองค์นารีเณอม แขนพรวง
ลุมบุตรเซรินควง สวากีใหม่

พระยาตรัง

คำว่า เซริน น่าจะมาจากภาษาถิ่นใต้ว่า เซน แปลงโดยเกม ร ลงกลางคำ หมายความว่า
ว่า เซ หรือ เอน

เกณเณมเรศเณม
ฤาสุเรนเทพบุปผเณม
ลาคงธรณิศแสง

องกัณเณม เจ้ากา
หาคณฉลา
คงรูป กานพ
พระยาตรัง

คำว่า แลง น่าจะตัดมาจากคำว่า จ่าแลง การตัดเสียงหน้าออกเป็นอักขระอย่างหนึ่งของสำเนียงภาษาถิ่นใต้

โฉมแมดอครุไว ไนเทา ฟ้า
รกโอบไทรกนา ทราบว่า

พระยาตรัง
คำว่า โบก ภาษาถิ่นใต้มายังถึง ฉาบเงาไป เช่น โบกปน ซึ่งภาษากลางก็มีใช้เช่นกัน
สุคร-สอทดานแว แสงเงาหินหา

พระยาตรัง
คำว่า สอด ภาษาถิ่นใต้มายังถึง ใสทางของหรือทางขวางทาง เมื่อใช้เป็นคำคำว่า
สอดตา จึงให้ความหมายและภาพพจน์ชัดเจนมากกว่า กริยาสอดสายตามานางทุกหนทุกแห่ง
คิดเคียงสารกเบื้อง บัวปราง เจาเนา

พระยาตรัง
คำว่า ส่า ภาษาถิ่นใต้มายังถึง รู้สึก เพราะฉะนั้น สารศ จึงหมายถึง รู้สึกถึงรสเมื่อใด
เคียงคู่กันนาง

คมชนแสนที่ ทูบแห่ง
จาเจ็บเทาโฉมศึก โชนชุก ทรวง

พระยาตรัง
คำว่า โชน ภาษาถิ่นใต้แปลว่า ยุบซ้ำกระแทกลง ในความหมายเช่นนี้ทำให้คำว่าใน
วรรณทวยท่าา โชนชุกทรวง เดิมทีมาก

ชุมเจ็ดเสวกสิทธทาน ฝ่ายพระนครดอนแก้วตริย
ถักรอนราร ภรชาดไกรยทุกซ์ ปลุกเปือกเปิง เป็นเยื่อ

พระยาตรัง
คำว่า ชุม เป็นคำที่ตัดมาจากคำว่า ประชุม คือตัดเสียงพยางค์หน้าออก และคำว่า
เรวีย ก็ตัดเสียงพยางค์หน้า เวกับ ถัด ถัดมาจากคำว่า สรรเรวีย ส่วนคำว่า เยื่อ
เป็นภาษาถิ่นใต้มายังถึง เนื้อ ฉะนั้นวรรณทวยของว่า ที่ยกตัวอย่างมาี้จึงมีความหมาย
เดิมและกระชับมากคือ ใจกาว่า เปือก ตรงกันข้ามกับคำว่า เยื่อ

โบสถ์สระกาฉานต์ เมืองดาว

พระยาตรัง

คำว่า นันต์ เป็นคำที่ตัดมาจากคำว่า นันท์ โดยตัดเสียงข้างต้นออก

สืมาบรรเพ็ญ

พลอาจ เจริญเอย

แรงอินทรเพียง เอื้อง

พญา

พระยากรัง

+ คำว่า อาจ ภาษาดั้งเดิมหมายถึง ลึกกระดอง ทำให้เป็นภาพพจน์ที่มีความลึกตะกอนและ
กระหายใคร่รวม ส่วนคำว่า เอื้อง ภาษาดั้งเดิมหมายถึง ไม้ใบขนาดเล็กหนึ่ง ลำต้นเป็น
ช่อดวง ใบคาย ลำต้นใบกินได้ ฉะนั้นเมื่อเรียกเมื่อขง เขาไปสัณก็กับตะกอนยับ นับว่า
การวิเศษความเปรียบโดยใจภาษาดั้งเดิมของ พระยากรังในที่นี้ช่วยให้รู้ถึงความขอยยับของชาติ
ที่มาคือกรุง เทพ ฯ

พวงมณฑมาศทอง

นัถา เจริญเอย

สาครพันถนอมโถม

เอื้อง หึง

พระยากรัง

คำว่า เถก ภาษาดั้งเดิมตรงกับคำว่า ดึก ในภาษากลาง คือเสียง อี ในภาษากลางจะ
เปลี่ยนเป็นเสียง เอ เมื่อเป็นภาษาดั้งเดิม

บอนกระตังใจคราง

กรันแก้น

พระยากรัง

คำว่า กระตัง ภาษาดั้งเดิมหมายถึง งง ประหม่า

บาทพเนจร อุ้ง

จอกเตา

พระยากรัง

คำว่า จอง ภาษาดั้งเดิมหมายถึง จองจำ

ประ เสน่ขบถความ

ในย่า ยามแบ

พระยากรัง

คำว่า ประ เสน่ ภาษาดั้งเดิมหมายถึง ประหนึ่ง ประจุ

ตากตา กระ หอง เกรียม

คณนพ ภาภา

พระยากรัง

คำว่า กระเหงอง ภาษาดั้งเดิมหมายถึง จอ คอยดู คำนี้นอกจากจะให้ความหมายคือแล้ว
เสียงของคำยังช่วยให้เห็นภาพว่า คอยอย่างหงอยเหงา

ตัวอย่างคำภาษาเขมรที่ปรากฏในโคลงนิราศของ พระยาตรัง

เกาะดวงคง เค็ง คึกตา อยู่แน

พระยาตรัง

คำว่า เกาะ ภาษาเขมรแปลว่า นม ส่วนคำว่า เค็ง คือคำว่า เค็ง นั้นเอง

ร่ำปากทุกยามเภา มนวลสินธุ์

อาจร เมียล ทกขนิม ถึงรอบ

พระยาตรัง

คำว่า รเมียล ภาษาเขมรเขียน รบิล แปลว่า ภูเขา ถ้าเขียนเป็นภาษาไทยต่าง เขียน

รเบียร แต่พระยาตรังเขียนรูปคำว่า รเมียล แสดงอิทธิพลภาษาเขมร

กรือต ฤบวารินโปรบ ปรุกปรุก

พระยาตรัง

คำว่า กรือต ควรสะกดว่า ตฤา หรือ ศรี เป็นภาษาเขมรหมายถึง ปลา

เอกเจเนง เสียวไสยาว ยอดทรง

พระยาตรัง

คำว่า เจเนง มาจากภาษาเขมรว่า เจเนง แปลว่า เขาสัตว์

การรสุรโคกคั่น เกิง

กำเลาะ กำลั้งแรง รานราย

พระยาตรัง

คำว่า กำเลาะ ภาษาเขมรแปลว่า ทุบ

สิงหิตทินยรณลง จมสมร ปองแน

พางพิโคร ทรงอร โอบเออน

พระยาตรัง +

คำว่า พิโคร ภาษาเขมรใช้กับเกลือ แปลว่า พุ่งไป

2.1.7 การใจสรอยคำ พระยาอุปถิตถิลปสาร¹ เขียนไว้ใน
หนังสือไวยากรณ์ไทย : ฉันทลักษณ์ ว่า คำสรอยนั้น แบ่งเต็มพยางค์ของโคลงตาม

¹ พระยาอุปถิตถิลปสาร ไวยากรณ์ไทย : ฉันทลักษณ์ หน้า 42 - 43

ข้อนี้กับเพื่อให้ไถ่ความครบ ถ้าไถ่ความครบแล้วก็ไปจำเป็นต้องใส่สร้อยลงไป
และมีหลักวรรคถึง เกตคือ คำสร้อยก็ลงตัวไปนั้นมีย ๒ คำ คำที่ช่วยต่อความจากคำ
ข้างหน้าไถ่ไถ่ความครบ ส่วนคำหลัง เป็นคำเสริมเท่าที่ช่วยในคำว่าไฟเราะขึ้นหรือ
ชัดเจขึ้น และยังโดยสงที่ไถ่ความหมายที่เฉพาะของคำสร้อยต่าง ๆ ไว้ด้วย

ใบโคลงนิราศของพระยาทรงนี้ ผู้เขียนว่าพระยาทรง
ไถ่คำสร้อยส่วนในชุดตรงกับที่พระยาอุปทิศอุปสารรวมรวบไว้ เช่น

พอ แบ นี ไถ่ เรียกยั้งไถ่ทรายหรือไถ่ทอย ไถ่

สาโรธรเสาวนาลัย วายกลี แลแบ

นา รา ศา เอย บอ ไถ่บอกเล่าตัว ๆ ไถ่ ไถ่

เสนาะสาร เสาวนิตนอง ราพรรธ แดลงนา

เจิบเรียบสุกขอยัว ทาบทาม แมสา

บุษิกสาสราวม เรืองทะ วิปเอย

พิหารเล็กละลุกล รุวิเรธ เรืองแ

เอย ไถ่กับความปฏิเสธ เช่น

สลกเนตรทัศน์นาใน รักกรแบ วายเเอย

เอย ไถ่ปล่อยโยนผู้ไถ่ เรือราพิง เช่น

งามเงื่อนสุภาวสร้อย สาวโสม บุรกเเอย

ภา ไถ่ในความหมายว่า หรือ และไถ่เื่อความ เช่น

โคมแขวนอุรุไถ่ ในตา วิภา ๑, ๘

นอกจากนี้ยังมีคำสร้อยอื่น ๆ อีก เช่น

เปรียบประระเหยตา ทายหะ ไถนเอย

เล็งกลมส่งส่งโพ้น ภาโน นาเเอย

มาเทิญเจาจุก เจิบโย โยทาน

และที่น่าถึง เกตคือการใช้คำที่มีความหมายเต็มในที่ของคำสร้อย
ซึ่งเป็นที่วิจารณ์ว่าทำให้โดยความไพเราะ ดังตัวอย่าง

ขรรมาถนอวณสงขสสง	เสเกาะศัตว ทุทขทั
ควาโคเลยเถทัพน	ภุมพินร ภาพ <u>เรา</u>
กิดไวยวณะสนร	เสบอญ แพญ
ถววยสงรบาพยุคล	ขอสิ่ง ใ <u>โก</u> ใ
เคินพลางที่พลางมาว	ชวัญผาก ปาก <u>รา</u>
อารักขรักทาคน	เกยว ใ <u>โก</u> ใ

+ 2.2 ทักษะ

ทักษะ หมายถึง ความบกิเห็นของกวีที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจจะเหมือนหรือต่างจากที่บุคคลธรรมดาที่มีความคิดเห็นต่อสิ่งนั้น ๆ ก็ได กวีมักจะแสดงทัศนะของตนไว้ในวรรณกรรมที่แต่งขึ้น ซึ่งผู้อ่านอาจจะศึกษาเพื่อวิเคราะห์ทัศนะต่อสิ่งต่าง ๆ แม้กระทั่งทัศนะต่อชีวิต ของกวีได้ โดยเฉพาะในคำประพันธ์ประเภทนิราศ ทักษะกวีแทบจะว่าเป็นหัวใจของนิราศกวีได้ ทั้งนี้เพราะ เมื่อกวีเดินทางไปในที่ใด กวีมักจะแสดงความรู้สึก หรือความบกิเห็นของตนที่มีต่อสิ่งนั้นไว้ในนิราศ

เท่าที่เป็นที่ยอมรับกันอยู่ในวงการวรรณคดีขณะนี้ ทักษะกวีแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ตามที่ เปลื้อง ณ นคร¹ อธิบายไว้ คือ

1. สัมผัสทักษะ เป็นความรู้สึกนึกคิดที่กวีถือเอาตัวเอง เป็นอิ หข คังนั้นในสิ่ง เกี่ยวกัน กวีต่างมุกกคกันอาจเห็นต่างกันไปก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะ ความเป็นอยู่ หรือการศึกษาวรรณ

2. วิสุทธิทักษะ เป็นทักษะที่ถือเอาธรรมเป็นใหญ่ ใ้ถือเอาตัวเอง เป็นใหญ่ กวีที่แสดงวิสุทธิทักษะ เป็นกวีที่ซึ่งใคร่บียกย่อง เพราะจะนับบทกวีชิ้นเยี่ยม ๆ จึง เป็นประเพณีคคิทรบที่ทุกคนยอมรับว่าเป็นความจริง

¹ เปลื้อง ณ นคร "วิชาประ ันธสาสตร์ว่าควบถาพยักกอน (ฉบับที่ 3)"

ในการวิเคราะห์วรรณกรรมของพระยาทรงศรีครั้งนี้ ผู้เขียนขอเสนอ
แนวศึกษาทัศนะของกวีอีกแนวหนึ่ง ซึ่งต่างไปจากที่กล่าวมาแล้วคือ วิชาทัศนะกวี
โดยแบ่งทัศนะกวีเป็น 3 ประเภท คือ

1. ทัศนะเชิงบวก หมายถึงความรู้สึกนึกคิดที่กวีมีต่อสิ่งใด
สิ่งหนึ่ง เป็นไปในเชิงชื่นชมยินดี

2. ทัศนะเชิงลบ หมายถึงความรู้สึกนึกคิดที่กวีมีต่อสิ่งใด
สิ่งหนึ่ง เป็นไปในเชิงไม่พอใจ เสียดสี

3. ทัศนะเชิงประสม หมายถึงความรู้สึกนึกคิดที่กวีมีต่อ
สิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นไปทั้งทางบวกและทางลบ

พระยาทรงศรีโดยสองทัศนะของท่านไว้ในโคลงนิราศทั้งสอง เรื่อง
ในแนวทาง ๆ ดังนี้

1. ทัศนะเชิงบวก เช่น ในร่ายและโคลงต่อไปนี้
ศรีสวัสดิ์วิจิตรบรรพณกรรืออยู่พักเยศ อุดมคุณแห่งฟ้า
จอมพลหงสเกรงยศ เกียรติปรากฏทั่วขาว ทุกไทยท้าวพำนักรี เจนหลักโลกย์
ภูคเกษม เปรมาจเมืองมิ่งเย็น เป็นเมืองมงคลจักรวาล พิศาสุขสมบุรุษ
ปณแมนมารังสุมติ เพื่อบพิตรเจ้าราช ยกย่องยถาอา อาจเฝ้าวังแสง

อุทุมพรยาไธภักโทณ มาแปลง เป็นฤา

ฤาพาญเกรงแสง พระสรวง

สิงคานพิชิตาณสงฆ์ สมโยลกย์

ยงสุวรรณหรรษาพร่าง พระพรหมเรายศ

พรายพรายพระพุดแก้ว บรมภู

ศรีสุวรรณจุมจรต รุงเรา

วิกรมเลื่อนบุลล รุจิเรศ เรืองยศ

ไตรโลกย์เคียงคำเรา นอบน้อมถวายเป็น

ภิเรกกรุง เกียรติเรา จักรนา

วงวิตรพดเฝ้าสถาน สุนา

กัลยาณกนิษฐาณ ชาญฉันท

โสภณภพเลื่องลือ แสงดาวฤกษ์เกษม

พระยาทรง

ร้ายและโศกตบเรื่องนี้แสดงให้เห็นความชื่นชมที่พระยาศรีมิตตพรหมเทวกับตรีย์
 บานเื่อง และพระพุทธศาสนา เมื่ออาบแล้วจะรู้สึกถึงความภาคภูมิใจที่พระยาศรี
 มีตอสังคายนา ดังกล่าวไว้ในฐานะที่เป็นคนไทยคนหนึ่ง จึงนับได้ว่าเป็นทัศนะเชิงบวก
 ของพระยาศรี

เื่องจุมไปคลาบัน	ชมสมร แม่เคย
แตกกระแสงทนศพราย	พรางแพรว
ยิ่งชมวนาคร	แกนเถื่อน นีนา
ยากอวงงามล้ำแกว	เกลไศล
	พระยาศรี

โคลงบทนี้ แสดงทัศนะเชิงบวกของพระยาศรีที่มีต่อความงามของธรรมชาติที่โคพบ เห็น
 นั่นคือ บึงควาย เบิกบานใจและสดชื่นรื่นรมย์เมื่อได้ชมป่า พระยาศรีบสลงทัศนะเชิงบวก
 ไว้ในโคลงบทนี้โคได้ชื่นชมจนทำให้นอนหลับเกิดทัศนะรวมไปควย

2. ทักน เื่องดบ	เื่อง ตัวอย่างโคตงทอไปใจ
ถึงรักสร้างปล้มยิง	อาไฉย
คิดแบบปลอใจใจ	จักขว่า
นับวันจะคอยใคร	จรวผลอบ นางนา
โธพี่ปล้มกดับปล่า	เป็ียนรอนมา เรียบ

พระยาศรี

โคลงบทนี้พระยาศรีแสดงความรู้สึกเบื่อ เื่องทางมาถึงวัดข้างปลอว่า หากนางมีความ
 ปลอใจที่ทอจากกัน ทนก็จะบ่แตกความทุกข์ โคลงนี้จึงแสดงถึงความทุกข์โศกของกวี
 เมื่อพบสิ่งที่ไม่สะกิดใจ

กานพนบทนจาก	ใจทาย
หลากปลากออาเภา	ทวทพอง
ออบเอยจะชอนนาย	จมเวณ เภาภา
ยากจะปิดป้องทบ	แมบธ

พระยาศรี

โคลงบทนี้ พระยาศรีแสดงความรู้สึกนึกถึง เมื่อ เื่องทางมาถึง เื่องชอนว่า เป็นทวง เื่อง
 นางจะชอนนายไว้ เื่องเมื่อชอนเขา นั้น และทนก็บ่สามารถป้องกันนางไว้ได้ โคลงนี้
 จึงแสดงความรู้สึกทวง ทวง และกริ่ง เื่องใจของกวี

3. ทักนะ เจริงประสม	เรน โดคงก่อไปนี้
จักรพรรดิวนารณไท	ทศวงศ์
“บวิเจียรเจยอนงก	เมืองหนา
ภิรมย์รศยรรยง	ยุบโยก แมมม
สนกนทีสุรศรหา	นางนองกเคเคียว
ถวิตรกรทอณโ	เอาใจ ฟีนา
สรงสระทิพย์มาไลย	หลังน้ำ
จากสมรพิเศสยโค	กาบุง เด่นกนเลย
ฉายบตสาย เนตรชำ	ทราทรู เรี่ยมกวิล
กรกุ่มโกเมศอณ	ๆ เจย
กคินสุคนธร เทย	หันง
นาสาประสงคเศย	จบสัง แลยกร
ทรวงทับทรวงสกุสคง	สควกบควดาร์
อญเทอญสุกสวากิสรอย	สงสาร
เวียนจากนาไไหนน	เนียบา
สาโรธรศเสาวมาลย์	วายุกลิน แลวเม
รักจักโรยเรมณนา	แบณนาเวลณจง

ระยาตรัง

โคลงที่ยกตัวอย่างมานี้ แสดงความรู้สึกของระยาตรังว่า เป็นคนรักใคร่ใคร่ที่ไคยรวบกับนางที่รัก
แต่พอกลับไคยเฝ้าที่ทองจากกัน การแสดงความรู้สึกนี้ก็ถูกยัดยัดนะทั้ง เจริงบวค
และ เจริงลบเรนนี้ นับว่าเป็นทักนะ เจริงประสม

ปลากทุ รศโค	เคียวดู ถึงดา
ระยะยานเวาย เชนวอ	อควา
กือเทกลองง เชนง	เกนงหลอก ทยอคม
ควายวิคหวากสคงควา	ควายเขว

โหมจวนครบออกแถม
รวบรันกันธเตลา
ปานกลืนสุรางค์สรวง
ยามเขววันไถกคำ

เกลปราง ทง เอย
ลยไล
สมก ทัพยนา
กลันลม

พระยาทรง

โคลง 2 บทที่แสดงความรู้สึกของพระยาทรง เมื่อมาถึงบ้านหวายแก้วเยว่นองทางว่า เหว
เหียวคาย แหว่นีก้องครั้งทนต์เกลยน้ำกลองไ้ไปตลอดทางจนนางตกใจกลัว และ
ทนไ้ยอมรับจำนางก็พอทำไ้เกลยทุกไ้ไกลาง การแสดงความรู้สึกเกิดทั้งทักนะ เจิงลม
และทักนะ เจิงบวกเนน นัยว่า เหวทักนะ เจิงประสม

การศึกบททักนะกั้ของพระยาทรงตามแนวดังกล่าวนี้ จากโคลงนิราศ
ทั้ง 2 เรื่องพบว่า ทักนะที่มีมากที่สุดคือทักนะ เจิงลม ซึ่งก็น่าจะเป็นเช่นนั้น เพราะ
นิราศเป็นคำประพันธ์ที่เกิดจากความเศร้าในการที่ทักต้องพลัดพรากจากนางที่รักไป
ความรู้สึกนึกคิดที่แสดงออกมาจึงมักแสดงถึงความโศกเศร้า ไ้บังเอิญ สดุดเหตุ

ส่วนทักนะที่ปรากฏรองลงไปคือ ทักนะกวี เจิงประสม เชนกวี เกิด
ความเศร้าแคว่กิดถึงครั้ง เกลยรวมรักกับนางก็กลั้เบ็ชานนีน หรือกวีจันสมถั้ธรรมชาติ
แลงกลับหอเหียว เพราะไม่มีนางมาคอย ทักนะเนนเป้ไปไ้ปลุชที่กองพลัดพราก
จากสิ่งทีรัก เพราะการระลึกถึงความสดชื่น เบ็ชครั้งทีไ้รวบไ้ความสดกับนางชวยไ้
จิตใจเองไ้สชื่น และถาหากวากิสิ่งสดชื่นแต่เพียงผู้เดียวก็อดไ้ไ้ทีจะคิดถึงนางและ
เกิดกวางว่าเหว เสรว่าโศก

สำหรับทักนะ เจิงบวกเนน ส่วนไ้ปรากฏอยู่ไ้เนนเรื่องคือพรธดา
ถึงบานเบ็ช ความรุ่งเรืองของศาสนา และยอพระ เกียรจิพระมามาถั้กวีควยกาชารม
กับถอนทีพรธดาถึงความงามของธรรมชาติและพรธดาถึงความงามของนางไ้บางตอน

2.3 ประโยชน์การ

ประโยชน์การหมายถึงการกิดสร้างสรรพสิ่งทีไ้เคยมีแต่ไ้ดทำมาถอ
เปล็อง ๓ นคร¹ กล่าวว่า ถ้าไ้ไ้ประโยชน์การจะเิงยกย่องว่า เป็นกั้ดีถึงไ้ใหญ่ไ้ไ้

¹ เปล็อง ๓ นคร "ประโยชน์การยณะภูมิตรกรบ" คำบรรยายภาษาไทย
ชั้นสูงของชนบทภาษาไทย ศุภสภา หน้า 34 - 41

และไฉนประการวิจิตรการไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. ประดิษฐการเริ่มแรก คือการสร้างสรรพสิ่งที่ไม่เคยมีมาก่อน
ในทางวรรณกรรม

2. ประดิษฐการตามแบบ คือการนำความคิดที่มีอยู่แล้วมาตกแต่ง
เป็นรูปใหม่ อาจทำให้สวยงามขึ้น นานานขึ้น หรือชัดเจนขึ้น

3. ประดิษฐการเชิงวิจิตรการ คือการถนอมรวบรวมเรื่องราวที่มี
อยู่แล้วมาตั้งเป็นหลักการ หรือหลักวิชาขึ้น

สำหรับโคลงนิราศของพระยาตรัง เท่าที่ได้อศึกษาค้นคว้า ผู้เขียนพบว่า
พระยาตรัง เป็นกวีที่ประพันธ์กลอนหลายอย่าง ทั้งในลักษณะประพันธ์การเริ่มแรก และ
ประพันธ์การตามแบบ ก็จะโดยยกตัวอย่างมาแสดงให้เห็นดังนี้

X ประดิษฐการเริ่มแรกทางกวีนิพนธ์

1. พระยาตรัง เป็นกวีคนแรกที่แต่งโคลงนิราศโดยแต่งราย
คันโคลง โดยยกโคลงคันนิราศตามเสด็จทัพล้านนาก่อน โคลงนิราศเรื่องนี้พระยาตรัง
แต่งโดยใช้รายคันโคลง ดังนี้

รายบทที่ 1 เป็นรายคัน

โคลงบทที่ 1 - 148 เป็นโคลงคันบาทกฤต

รายบทที่ 2 เป็นรายคัน ไม่ส่งสัมผัสไปยังโคลงบทที่ 149

โคลงบทที่ 149 เป็นโคลงคัน ส่งสัมผัสทำนองเขาลิลิต

ไปยัง รายบทที่ 3

รายบทที่ 3 เป็นรายคัน ไม่ส่งสัมผัสไปยังโคลงบทที่ 150

โคลงบทที่ 150 - 181 เป็นโคลงคันวิจิตรมาลี

โคลงบทที่ 182 - 188 เป็นโคลงคันบาทกฤต

2. พระยาตรัง แต่งโคลงโดยใจคำที่มีความหมาย เต็มในที่ของ
คำสร้อยยักไปจากกวีรุ่นก่อน ๆ ดังเช่น

มือแมกระโดดตก

ทองปก ปีกไผ่

||| กักแคงหลวงชักขึ้น

เงินวาง แขน

แหล่เหลือจะโดยกาม กำหมับ ไปได้
 จรรมาณีนอกบิณฑเสก เสกาสักข์ ทุกข์ทั่ว
 พระยาตรัง

ประดิษฐการ เริ่มแรกในการใ้โหวาร

1. โหวารผากนาง พระยาตรังผากนางโดยเอานางใส่
 หีบไปผากไว้กับพระบรมม ซึ่งยังไ้บ่มีกวีคนใดเคยทำมาก่อน โดยกล่าวว่

เออองก้อมเรตทาว จักรกักร์ เออ
 โดมแน้ง เยว่ลัก ไทญ่นา
 เยียววงศ์ราจไตรจักร จักเสน่ นางขอ
 ผากบมี่ สืบเส

พระยาตรัง

2. โหวารเจิงสังวาส พระยาตรัง เป็นกวีที่มีโหวารเจิง
 สังวาสจะแจ่ง และโลกโณน การพรรณนาถึงความรักทำอย่าง เบ็ดเตล็ด ตรงไปตรงมา
 อย่างที่ไ้บ่มีกวีคนใดทำมาก่อน ดังตัวอย่าง

กรกุกโก เบกซอน ชุเรย
 กคินสัคนตร เบย กิเน่ง
 นาสาประสงกเศย จุบอ้ง หลายกร
 ทรวงทับทรวงสคุดสคอง สควกแควลาศรี

พระยาตรัง

โคลงบทนี้พรรณนา เจิงสังวาสอย่างจะแจ่ง ผอานสามารถนึกเห็นภาพตาบที่กวีพรรณนา
 ไว้ ส่วนที่ว่าโลกโณนนั้นคือในบาทสุดท้ายที่ว่า ทรวงทับทรวงสคุดสคอง สควกแควลาศรี
 เสียงและความหมายของคำว่า สคุด และ สคอง ทำให้รู้สึกถึงการกระทำที่ดำ ๆ หนัก ๆ
 และทำควยใจออกไปสาโลก แลวบอกลายอารยาไ้ในคำว่า สควก ควยการไ้จาก
 เจนนี้ทำให้โคลงบทนี้มีความหมายทางสังวาสอย่างจะแจ่งและโลกโณน

ออกเรียนเร่งกระสัน เสียวโสก บ่นบ่น
ถนัดคั่งกลดเอื้อยา นุชยาย เรียมตาม

พระยาตรัง

โคลงสองบาทนี้พระยาตรังบรรณาการลาบในเทที่ยกมาแล้ว ก็ดิไรคำอย่างตรงไปตรงมา
โดยเฉาะในบาทสุดท้ายที่ว่า ถนัดคั่งกลดเอื้อยา นุชยาย เรียมตาม นั้นจะแจ่มมาก
สามารถเข้าใจได้โดยไขคองมีคำอธิบาย และไม่เกยมีกวีนักใดเกยทำเจนนี้มาก่อน

ถนัดโชนเสยร์สกา เบกพี่ เกี้ยวแนว
เรือกรัทยา นาฏฐิติ เรียม

พระยาตรัง

โคลงสองบาทนี้พระยาตรังบรรณาการแจ้งสั่งว่าไขความเปรียบ ระหว่าง เรือกับน้ำ
และตนเองกับนาง ว่า เรือกรัทยาของเรา นางกรัทยาของคน นั้นเป็นคนแรกที่บรรณา
โดยไขความเปรียบเจนนี

บับทัยอรุณเตา เต็มควง แดเอย
กือกาทนคอบพนก ทอดทน
นาหนัก เหนื่อยทรงขวัญ แฉวนอก อุ่มแ่ม
ปลายทัพทมพณนำ มุกาม

พระยาตรัง

โคลงบทนี้ไขความหมายแจ้งสั่งว่าสออย่างจะแจ่ม ก็เป็นการกล่าวถึงการรวมเพศอย่าง
ตรงไปตรงมา และพระยาตรัง เป็นกวีคนแรกที่ทำเช่นนี้

3. โวถารมณาง พระยาตรัง เป็นกวีคนแรกที่มณางว่า
งามกวานางในอุการกุทวีป โดยกล่าวไว้วา

โอโณมอรแอบอาจ อคร ทวีปแธ
หิบบักครจันทรภูลเพ็ญ เพิ่มไว
จะหาราเะเหลศมร เษวนาภ มีกา
จากเปลาใจชนไร ราวเออ

พระยาตรัง

และชมความงามของดวงตานางว่างาบราวกับน้ำค้าง เตน ว่า

ว้าววิธรผลแดง
คู้ค้งน้ำกุง เณ

เคิมหม่ม เนตรฤา
ก่นแห

พระยาทรง

4. ไวหารทรงไปตรงมา และ เปิดเผย เจน

บรมโรยบงรายหัว

หัวมา

หาราษรัดจวนใจ

จากจวน

ก็อลงรตปรีดา

โดยเกลด ไปเอย

ฐาภความอ้อมมาน

เปื้อน

กุงกั้นประ เวททอง

ท่ายแทน เลยแบ

เคหัวลานหนานี้

กามคั้น

ฟักประอบทองบทน

ทำเ นอยฤา

เหตุเวระะรักเจ้าวัน

รานถึง

พระยาทรง

โคลงสองบทนี้พระยาทรงกล่าวถึงนางที่รักของตน ว่าเป็นกนก ปรากฏา จนนกฉัว
ราวกับนกฉัวแมว เมื่อทราวยกนไม่ไ้ นางก็ไปพบผอบบทน ทั้งนี้เพราะความหึง
ของนางนั่นเอง จะเห็นว่าการพรรณนาถึงนางของพระยาทรงผิดไปจากกวีอื่น ๆ คือ
เปิดเผยทุกอย่างแบบความไม่คิของนาง ซึ่งยังไม่มีการคิดทักท้วงก่อน เพราะความ
ปกติความเงในนิราศของกวีทั่ว ๆ ไปมักจะปิดกั้นความดีและความงามไว้มีที่ทางบรอย

รติยาะ เถาะยั้ง

ถึงหลาย ด้ยเอย

ไปละลฤณ

แบนพาง

เสมอลุอำนาจสาย

สมรบท หลี่

ในที่ลับ เวื่อมอว

อวฤณ

พระยาทรง

โคลงบทนี้ก็คล้ายคลึงกับโคลงในบทที่สี่แล้ว ก็เป็นการกล่าวถึงนางอย่างตรงไปตรงมา
และเปิดเผย แม้ในสิ่งที่ไม่น่ากล่าว เช่นการที่นางแสดงอาการอบหลุณในที่ลับตาคน
ทำให้ภาพของนางที่ปรากฏแก่ผู้อ่านไม่งดงามเท่าที่ควร

จึงนับไควาไวหารทรงไปตรงมา จะ เปิดเผย เจนนี้ เป็นลักษณะ

ประติมากรรม เริ่มแรกของพระยาทรง

ประจักษ์การเริ่มแรกในการบ่งชี้ทัศนะ พระยาตรัง เป็นท้าวที่
ทัศนะบางอย่างที่แสดงไว้ในเราสองท่านนึกแยกไปจากท้าวอื่น ๆ เจนการกล่าวถึง
เทพคาอารักษ์ ว่าการที่ตนขอให้เทพคาอารักษ์ช่วยตนนั้นคงไปเป็นผล เพราะ
เทพคาอารักษ์มักจะช่วยคนที่เคยให้ของ เช่นสรวง แต่ตนไม่มีของ เช่นสรวงให้ ถ้า
เป็นท้าวคนอื่น ๆ ก็คง เพียงแต่ขอให้เทพคาอารักษ์ช่วยเท่านั้น ไม่กล่าวต่อไปดังที่พระยาตรัง
กล่าวไว้ว่า

IS5 บาเทญแจารุก	เจ็บโอย โอยท่าน
พลันอย่าหันเราเป็น	ยี่ดเนนา
หักศอกสับเลือดโอย	กินแรง
เวรมีคางสา	ซาคกัน
IS6 ไปรับสง เกราะดีไ้	โดยคำ ขอเลย
ทุกละ เมาะภุมม	หมื่น
อารักษ์รักท้าวคน	เกยทา ไ้ไ้
แดนปเจ้าสื่อน	ออกหิว

พระยาตรัง

นอกจากประจักษ์การเริ่มแรกดังที่ได้อธิบายมาแล้ว ในโคลงนิราศ
ของพระยาตรังยังปรากฏว่าประจักษ์การตามแบบอีกด้วย แสดงว่าพระยาตรัง เป็น
ไ้ด็กีนาและชาวซึ่งในวรรณคดีรุ่นก่อนไว้เป็นอย่างดี

ประจักษ์การตามแบบของพระยาตรังส่วนใหญ่เป็นประจักษ์การตามแบบ
ด้านการให้โอวาทและทัศนะบางประการ เช่น ในโคลงกำสรวลศรีปราชญ์กล่าวถึงทะเล
ว่าสง เสียงรูงไ้ครวกรวญกัสนัน พระยาตรังก็กล่าวในทำนองเดียวกันนี้ แต่ใช้คำ
เสียใหม่ ดังตัวอย่าง

เยียมมา เทพสาคร	กรวญสวาสัก
เสียงดาวกรรูงไ้	สง เสียงสุกเสียง
	กำสรวลศรีปราชญ์
สาครครวญรูงหวั่น	หวาดทรวง เบา
เรียนราสืบสารสรวง	สอไ้
	พระยาตรัง

และในโคลงนิราศพระบาทของพระมหานาค วัดท่าทราย กล่าวถึง
 นกยูง พระยาตรังก็กล่าวถึงนกยูงไว้ในโคลงนิราศของท่านเช่นกัน ดังนี้

เรียบเบิลมยุเรศฉาย	เฟือนเฟื่อง
นางมยุระน้อย	แก่งย้าย
บรรพทิศัยสูง	สังวาส
ตุคำ เนินนกคาย	แมคลายยงยล
	พระมหานาค
เรียบทั้งมยุเรศรอง	รินคง
ขุนมยุระ เวียนวง	กกก
เรียกนางมยุระลง	สังวาส
อาบแกนก เรียบรอง	เรียกเจ้าในใจ

พระยาตรัง

อย่างไรก็ตาม ขอให้เป็นที่เข้าใจว่า ผู้เขียนมิได้หมายความว่า
 พระยาตรังไกล่อกเลียนแบบกวีรศรศรีปราสาทหรือโคลงนิราศพระบาท หากแต่พระยาตรัง
 เป็นกวีผู้รักและสนใจงานวรรณกรรมเก่า ๆ คงได้กวีรศรศรีปราสาทที่เขาค้นพบมาซึ่ง ครั้น
 คงเดินทางไปทำศึก ไกลพบสิ่งเหล่านี้ก็พรรณนาออกมาตามที่ความรู้สึกโดยบังเอิญสิ่งที่มีอิทธิพล
 ต่อจิตใจของท่าน เช่นความซาบซึ้งในวรรณคดีรุ่นเก่า เป็นต้น เรื่องนี้จะได้นำมากล่าว
 อีกครั้งหนึ่ง เมื่อกล่าวถึงเรื่อง สิ่งที่มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมของพระยาตรัง

2.4 การพรรณนา

เมื่อกวีได้พบเห็นสิ่งใดและเกิดอารมณ์สะเทือนใจขึ้นแล้ว กวีย่อมจะ
 แสดงออกมาให้ผู้อื่นใคร่ได้เห็น และเกิดอารมณ์เช่นเดียวกับตนด้วย การที่จะทำเช่นนั้น
 ได้ กวีต้องอาศัยสิ่งที่สำคัญหลายอย่าง เช่นการใช้ถ้อยคำและภาษา รวมถึงวิธีการพรรณนา
 และการแสดงอารมณ์ด้วย

ในการวิเคราะห์วิธีการพรรณนาของพระยาตรังในโคลงนิราศทั้งสอง
 เรื่องนี้ ผู้เขียนจะได้นำมาพิจารณาดังนี้

1. การพรรณนาถึงสิ่งที่ได้พบเห็น
2. การพรรณนาถึงนาง

3. การพรรณนาแสดงอารมณ์ของกวี

4. การพรรณนาแบบสัมผัส

5. การพรรณนาเชิงสำนวน

6. การพรรณนาโดยโวหารสัญลักษณ์

ต่อไปนี้จะได้อธิบายการพรรณนาของพระยาทรงธรรมคำทอง ๖

ที่โคจำแนกไว้แล้ว ดังนี้

2.4.1 การพรรณนาถึงสิ่งที่โคพบเห็น เนื่องจากโคลงนิราศทั้งสองเรื่องนี้พระยาทรงธรรมได้เดินทางไปทำที่กว๊าง ๖ ฉะนั้นจึงได้พบเห็นสิ่งต่าง ๆ มากมาย และได้เขียนพรรณนาไว้ในนิราศของท่าน วิธีการพรรณนาถึงสิ่งที่โคพบเห็นนั้น บางครั้งพระยาทรงธรรมก็พรรณนาโดยเปรียบเทียบกับตนเองหรือกับสิ่งอื่น เช่น

46	อนาถะนางงูไท	เก็บตาย นันแน
	กลาฆอลากถิ่นดังเดิง	กุมวย
	สงสารพี่ส่วงสวาย	แสงแกล ออเนอ
	บ่แนตายควยโค	จุจาว
		พระยาทรง

โคลงบทนี้พระยาทรงธรรมเห็นปลาตายชนิดตายอยู่ควยกัน ทำให้คิดว่าถ้านางที่รัก
คงตาย ตนก็จะตายควย เช่นเดียวกับปลาเหมือนกัน

50	เมืงหม่นหมอกมองพราว	พรวนพราว
	พลับไผ่คังสาค	สะท้อน
	มหากมวดคปราง	ปริงเงาะ
	คมตะโกก่คอง	ขมขมน
51	รฤกยลเภาะววน	อารมณ์ ราม
	ดวงครุฑตราครัด	เจรงเภา
	เดิมแดนยพาทม	เซยเซียง
	พลางกร ลอกเยาโย	ยุคค
		พระยาทรง

โคลงบทนี้พระยาทรงพระพรหมได้ถึงคนไม้ที่โคพบเห็น ซึ่งชวนให้ระลึกถึงทรวงอกอันงดงาม
ของนาง นับว่าเป็นการพรรณนาโดยเปรียบเทียบเข้ากับทรวงอกของนาง

บางแห่งก็พรรณาสีที่โคพบเห็นแบบการเดินคำ โดยใจคำที่มีเสียง
เหมือนกันแต่ความหมายต่างกันมา เขากัน กิ่งกล้วย

เกาะกรามเขียว เล่ห์ไค กรวมลง
พิศพางพัตราองค นุชยอน

พระยาทรง

ในโคลงสองบาทนี้ พระยาทรงให้คำว่า กรวม ในความหมายที่ต่างกัน คือ กรวม
คำแรกหมายถึงชื่อเกาะ และ กรวม คำหลังหมายถึง เวงสีว่าเงาที่โคจากตนครวม

47 แบกคองกคองแคอง ก้นเสียง เสียงกา
พลไโบเรี เรงสาว

พระยาทรง

ในโคลงสองบาทนี้พระยาทรงให้คำว่า กคอง ในความหมายต่างกัน คือ กคอง คำแรก
หมายถึงชื่อสถานที่ และ กคอง คำหลังหมายถึง เครื่องที่ซึ่งควยหนัง

นกบกวรักแกวเจน เวียนรัก
โมบมกอแกวจัก นี่
เบญจวรรกเจงวนัก จวนตัน
แกวเยยจักถ คับแกวแลสวร

พระยาทรง

โคลงบทนี้พระยาทรงเล่นคำว่า แกว ถึง 4 คำ และทั้ง 4 คำนี้ต่างก็มีความหมายต่าง
กัน แกว ในบาทที่ 1 หมายถึงจ้อนกษนิคนหนึ่งมีขนสีเขียว ปากแดงแก้ม กับหมายถึง
คนไม้คนหนึ่งคอกสีขาว มีกลิ่นหอม แกว ในบาทที่ 2 หมายถึง แกวกา อันเป็นส่วน
สำคัญของกาที่ทำให้มองเห็น และ แกว ในบาทที่ 4 หมายถึง นางที่รักของกวี ส่วน
คำว่า วรรณ ในบาทที่ 3 แปลว่า สี ประกอบกับคำว่า เบญจ ซึ่งแปลว่า ห้า หมายถึง
นกแกวขนาดโตเป็นหลายสี เสียงคำว่า วรรณ พ้องกับเสียง วัน ในบาทเดียวกัน ซึ่ง
หมายถึงระยะ เวลาตั้งแต่เช้าจรดเย็น

นอกจากนี้ยังมีการพรรณาดังสิ่งที่ได้พบเห็นโดยมอง เห็นสิ่ง เหล่านั้นมี
อาการหรืออารมณ์เหมือนมนุษย์ เช่น

สุริยาลาโลกย์เรา

รุดทรง

เป็นพิกานเลอลง

ดวงแลว

พระยาตรัง

โคลงสองบาทนี้พระยาตรังพรรณาดังดวงอาทิตย์ โดยมอง เห็นดวงอาทิตย์ว่าอาการคล้าย
มนุษย์ คือ สามารถลาโลก เร่งรุดทรง และ เบิกจากวิมาน ซึ่งอาการเหล่านี้จะเป็น
อาการของมนุษย์มากกว่า

ทอดตามอารักขัน

อมเออ

โอบโหวปานง

ทนมวน

ไปรับรุรเลยเดอ

จ้งบน กัณังนา

พระยาตรัง

โคลงสามบาทนี้พระยาตรังพรรณาดังคนไม่ซึ่งทวนสังควาไปถึงนางที่รัก แต่คนไม่กลับ
มีอาการนั่งเฉย (เพราะลมใบพัด) ทวนจึงมองเห็นไปว่า ที่คนไม่ใบยอมรับฝากกล่าวคง เป็น
เพราะคนไม่เกลียดชังนาง นับเป็นการนำเอาความรู้สึกของมนุษย์ไปใส่ให้กับสิ่งที่ใบ
ฉวีต

รูกซารหงเรือน

เรียวรุน

พายุโพนบายเกี้ยว

กิงกัน

พระยาตรัง

โคลงสองบาทนี้พระยาตรังพรรณาดังอาการของกิ่งไม้ที่คงคมพายุโยนกิ่งไปมาว่าเป็น
การเกี้ยวพาทันของกิ่งใบ นับเป็นการนำเอาอาการของมนุษย์ไปใส่กับสิ่งไม่มีชีวิต

และยังมีการพรรณาดังสิ่งที่ได้พบเห็นโดยนำชื่อมาเรียงกันเข้า แสดง
ถึงความสามารถของพิเศษของกวี เช่น

กริมกรายกากคสรอย

ชีวเสื่อ

เปื่อนบปนเพียน

ภานำ

สลิตสลาคลลไหลเหื่อ

คโธ

คฤชโคแกมว่า

รอนหมอ

พระยาตรัง

หรืออาจพรรณนาถึงธรรมชาติและอาการที่ไ้พบโดยตรงก็ได้ เช่น

โสกสักรังรักชาว	ชลาวยเซลง
ประคองกันซึก	ซากงัว
ยางยงพยอมเค็ง	ตายกรอน
หักรหยหอยกิว	การเนคน
แข่งเขียนเตียวซาบขึ้น	ชนทอง
หางดกหัวฟิงแพน	แผเคลา
โมรีรานกวนกอง	กามเสนห์
ชวานแขวกแซกเตาเตา	คันคน
	พระยาตรัง

2.4.2 การพรรณนาถึงนาง พระยาตรังพรรณนาถึงนางผิดไปจาก
กวีอื่น ๆ คือ นอกจากจะพรรณนาถึงความงามของนางแล้ว ยังพรรณนาถึงบทกวีระเื่อง
ตนกับนางอย่างเปิดเผย และยังมีการพรรณนาถึงความโมโหถึงนางของนางควย เช่น

เกนนิอมเรกเอ้อม	องกแผงเงา
ภาสุเรนทรชุมแปลง	หลากหลา
ลาตงธวัทแลง	ล่องรูป ภาแม่
หลักสุเรนทรยวคหนา	พิแลวเนาโค
สืบทิศทิพยรณอง	ฉมสวร ปองแม
ปางพิไกรทรวงกร	โอยรูกอน
งอนธรรตวันทร	เน่องเนตร กุเอย
งามแมงอนสนรคอน	เกรชาวันเน็น
เกาะดวงจุเจ้าตั้ง	กิดคา อยู่แบ
พุนคำตรึงคฤบาล	พิกพื้น
ลำทรวงทิพยสรา	เพ็ญภากย์ พิฤา
กล่าแมคล่าภาลัน	ยอบเข้าคีนาย
จักรพรรดิภวนารตไท	ทตองก
ชบวิเชียวเซยอนงค์	เน่องหนา
ภิรมย์รศยรรยง	ยุพโยค แบแม
สนกนทีศรศทา	นางนงกลเคียว

ฉวีสรรรถออนไธ
 สรงสระทิพย์นาไคย
 จากสมุทรพิเศษย์โค
 ชายแต่สวายเขตรัฐา

เอาใจ ฟ้นา
 หลึ่งเฝ้า
 งามเหมือนเคย
 ทราบรู้ เรียมกวีค
 พระยาตรัง

โคลงที่ยกมานี้พระยาตรังพรรณนาถึงความงามของนาง วาามราวกับนางในสวรรค์
 แปลงร่างลงมา ส่วนที่พระยาตรังชมเชยที่สุกีนั่นก็ทรวงอกของนาง จากนั้นจึง
 พรรณนาถึงบุพการีของตนกับนางซึ่งชาวซึ่งครั้งใจตนมาก นับ เป็นการพรรณนาถึงนางอย่าง
 เปิดเผย

แรมโรยแรงรายทิว
 ทารวมรักจวนใจ
 กื่อดวงระเรีกรา
 ชูรานความอ้อมาน
 คงคั่นประเวศทอง
 เล่าวีลาวเนห็น
 ชาติประอบทองแทน
 เหตุเพราะรักเจ้าร้น

ทิวมา
 จากจวน
 โดยเกลศ ไปเวย
 เปื่อน
 หายม เน เอยนม
 คายกัน
 ทำที่ นอยกา
 รานหิง
 พระยาตรัง

ในโคลงสองบทที่พระยาตรังพรรณนาถึงความคู่กัน ถึงดวงของนาง จนท่านกวีราวกับ
 หนักล้นบว ซึ่งเป็นสิ่งที่ภรรยาไม่ควรกระทำ

จากตัวอย่างที่ยกมาตลอดทำใจของ เห็นได้ว่า พระยาตรังพรรณนา
 ถึงนางที่รักของตนอย่าง เปิดเผย ตรงไปตรงมา มิใช่พรรณนาบทความถึงงามเท่านั้น
 จึงน่าจะคิดว่า นางในนิราศของพระยาตรังน่าจะป็นจริง วิธีการ เป็นการพรรณนาไปตาม
 ประเพณีการแต่งนิราศเท่านั้น ความขบขันจึงสนับสนุน เรื่องภรรยาของตนที่เขียนไว้ใน
 ทีวีประวัติของท่านแล้ว

2.4.3 การพรรณนาสงสารของกวี พระยาตรัง เป็นกวีที่
 ความสามารถในการแสดงอารมณ์ของตนในผวนทราบดีโดยการวิพากษ์ ๗ และปี

ความหมายเด่นมาเรียบเรียงได้อย่างกระชับ เหมาะเจาะ จนในภายหลังเกิดอารมณ์
กลอยตาบ เสนอการพรรณานี้รู้สึกถึงความเรียบง่าย เวลาเปลี่ยน จิตใจวันใด
เศร้าโศก และเจ็บปวด ในโคลงต่อไปนี้

โอ้โอละที๋บาย	ข้าเบา มีต้อ
จิตรพิไลเหวเหว	โลกแล้ว
จากนางคังตกเขา	เบรควาด ลง เกย
สุดจะสอศตาบว	มณฑา คินทา
สอศโศกทุกคำเขา	อกส คัว เวย
เพียงพิกลกายดู	คังนี้
อกนางกับอกก	เหมือนคัง นี้ๆ
ภาวามุขแบบมี	วิ เคนกลใด
เจ็บ เรียมสุดทอหิว	หาบวาม บบฮ่า
ยอกขึงหนามเอาหนาม	และ เสียน
บงกัสมิ่ที่จากควาบ	เจ็บมม แดนม
ภาจะ เบียงัว เพี้ยน	ที่ไวตรอบกาย

พระยากรัง

และโคลงต่อไปนี้แสดงอารมณ์กระสันของชายอย่างรักเจน

รากรพิลิกบิ๊ด เบี้ยว	บัวบุบมี บาดย้อย
เอนแอบบั้งคณอน	บนบ เกลน
นายเห่ประ เกลน	นวนเงื่อง งงวง
เทจร เตนเรา	รอบกาย

พระยากรัง

2.4.4 การพรรณานาแบบสังกต วรราศีประ เภทนิราศที่ไม่พินที่

จะต้องปีสำนวนสังกต ซึ่งหมายถึงการสังกตสิ่งที่ยบเห็นเด่น นก เเมข คนใบ สวยนำ
วอความมากกวไปบอกนางที่รัก ทั้งนี้บว เป็นธรรมดาของคนที่ต้องนคัพรากจาก
สิ่งที่รัก ถึงกัจะอยู่ไกลมาหานาง เองไม่ไค ก็ยากสงขาไวเอนางไคทราบความรู้สึก
ของคน กวจึงใจวิหิงสังกตนี้

ในโคลงนิราศของพระยาตรังมีการใช้สำนวนสิ่งทุกอย่าง เหมือนกัน

เช่น

เรียนมาขาคูขาว	ควาคนอง บลวบอ
<u>เชอญเทพยนาสารสนอง</u>	ขาว เจา
ควานามคนองหมอง	ควากุกบ บนน
ก้อยูกอกกยา เกรา	โกกรอนรูนวลี
	พระยาตรัง

โคลงบทนี้ พระยาตรังพรรณาคความโดยขอฝากสารไปกับ เทพเจา

กาง เขนนางนกขาว	ไคนา
จับโกถสงสารา	ขาวขึ้น
คทรนขาวจา	สารสั่ง นกฯ
นกมคอบค่านัน	นิงควา เรียง
	พระยาตรัง

โคลงบทนี้ พระยาตรังพรรณาคความโดยสั่งสารกับนกนาง เขน

2 4.5 การพรรณาคเงืงสั่งวาส พระยาตรัง เป็นกวีที่พรรณาค
เงืงสั่งวาสไว้ในนิราศของท่านมาก และโจ่งแจ่งกว่ากวีอื่น ๆ ดังตัวอย่าง

ถวิลถรรกออนโอ	เอาใจ ฟีน
สรงสระทิพยมาลัย	หลังน้ำ
จากสมรพีเสพย์โค	ถามุง เหม่อเคย
ชวยนตสายเนตร์ชา	ทราปรู เรียงวลี
กรกูปโกเมศซอน	ร เวย
กัณสุคนธร เวย	หนิง
นาสารประสงค์เสีย	วมสั่ง หลายคร
ทรวงทีทรวงสกุคสคง	สควมควาฉวี
	พระยาตรัง

โคลง 2 บทนี้ พระยาตรังพรรณาคเงืงสั่งวาสอย่างโจ่งแจ่งและโลกโชนโดยการกจาว
อย่างตรงไปตรงมา และใจกว้างใจเจนมาก

ลำปางบางนางเนือง	นางสาร
ถนัดลำยอง เยาวยศ	แยบเยื้อง
เกียกกลศ เทาคาน	ไคลคลึง ดงเอย
สุทนต์สแห่ง เห่ง	ห่าใจ
ลามควาโลภสิ่ง เละ	หลกควาย เล็ดบ่อ
คอคจันทราไป	ปิดปลง
กนิงทังคังควาพลาย	เพลงพาค
ไขวควายควาควาควง	ตาเบ

พระยาทรง

โคลง 2 บท ถึงแนวพระยาทรงจะพรรณนาโดยโง่ซุกซุกคั่นคั่น แตกเป็นที
เข้าใจว่า เป็นการพรรณนาถึงบดอัสจรยระว่างตนกับนางที่รัก

2.4.6 การพรรณนาโดยโง่ซุกซุกคั่นคั่น เห็นพินาสั่ง เกตว่าบ้อย

นคายแ่งที่พระยาทรงพรรณนาความโดยโง่ซุกซุกคั่นคั่น ซึ่งเอวาระเข้าใจ เป็นอวางไร
นั้น ขึ้นอยู่กับความรู ประสพการ และความนึกเห็นของผู้อ่านเอง เช่น

อาโถมมิงมิตรสรอย	เสาวนาลัย
ยามภร เบียงทวง	ภูษา
รอรอเรนทรบาย	บัวมาศ
พาเขาะ เชิงซุนหญา	หยอมหยอง

พระยาทรง

โคลงบทนี้ พระยาทรงพรรณนาถึงแบบคั้งซึ่งมีระมคอกว้านที่ขึ้นอยู่ในหง เขา กวเว้น
เห็นว่า แบลงนาว เป็นสักคักคั่นคั่นทณาย และคอกวัว เป็นสักคักคั่นคั่นแทนหญิงถึง คั้งนี้
โคลงบทนี้จึงมีความหมายเชิงสัจวาสนั่นเอง

จียอกบาถำวี	หุ่ยเขา
กิกคักว้าใจ	เจ็บว้า
กาสีงคณินเก	กัณณ
หวงวาทางถำกัน	เค็ดคทง

พระยาทรง

โคลงบทนี้ พระยาตรังพรรณนาถึงมาดำตีว่า ทำให้คิดถึงจิตใจของตนแล้วกล่าวถึง
ทางซึ่งหลงทาง เขาไปในถ้ำ เห็นเงาเงาทางนาค เป็นสัตว์ลึกลับที่เห็นยาก และ
ถ้าเป็นไขยุคลึกที่เห็นยาก โคลงบทนี้จึงมีความหมายแจ้งสัจวาสนาเกี่ยวกับบท
กล่าวมาแล้ว

3. แนวความคิดในการแต่ง

แนวความคิดในการแต่งหมายถึงความถี่ถ้วน ๆ ของการแต่ง
คำประพันธ์ เรื่องใด เรื่องหนึ่ง จากการเก็บมาโคลงนิราศของพระยาตรังทั้ง 2 เรื่อง
พบว่า แนวความคิดในการแต่งคือ การพรรณนาตรวจวัดที่ตงจากนางที่รักไปทำศึก
สงครามโดยที่ไม่รู้ว่าจะไปใกล้กับพมกัณท์อีกหรือไม่ ดังเห็นเงาเงาส่วนในใจในเรื่อง
จึง เป็นการพรรณนาตรวจวัดถึงความรัก ความอาลัยที่ตงนาง ส่วนการชมมาบเมือง
และการขอพระเกียรติพระนางก็อยู่ในตอนต้นเรื่องนั้น ทำไปตามแบบแผนที่นิยมกัน
ในการแต่งนิราศ

~~จบ~~

4. สิ่งที่มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมของพระยาตรัง

เนื่องจากการศึกษาสิ่งที่มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมเป็นเรื่องที่กว้างขวางและ
ละเอียดลึกซึ้ง หากศึกษาอย่างจริงจังแล้ว การศึกษาดังสิ่งที่มีอิทธิพลต่อวรรณกรรม
เพียง เรื่อง เกี่ยวก็เห็นว่ามากมาย เพียงพอแล้ว เพราะจะต้องศึกษาทุก ๆ เรื่อง มี
อะไรบางอย่างที่มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมและวรรณกรรมใดสะท้อนให้เห็นอิทธิพลนั้น ๆ อย่างไร
บ้าง ดังนั้น ในการศึกษา เรื่องสิ่งที่มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมของพระยาตรังครั้งนี้
ผู้เขียนจะศึกษา เพียงพอให้ เป็นแนวทางอาจจะทำอะไรได้อย่างไร

สิ่งที่มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมของพระยาตรังนั้น ผู้เขียนแบ่ง เป็น 2 ทาง

คือ

4.1 อิทธิพลจากชีวิตความเป็นอยู่ของตัว เชน

4.1.1 การศึกษา

4.1.2 ภาษาพูด

4.1.3 การเป็นอยู่และอุปนิสัยส่วนตัว

4.2 อิทธิพลจากสิ่งภายนอก เจน

4.2.1 อิทธิพลจากสภาพสังคมสมัยก่อน

4.2.2 อิทธิพลจากวรรณคดีรุ่นก่อน

ทั้งนี้จะได้อธิบายละเอียดยกตัวอย่างต่อไป

4.1 อิทธิพลจากชีวิตความเป็นอยู่ของกวี *

4.1.1 การศึกษา ตามประวัติชีวิตของพระยาทรง ในวัยเด็ก ได้ศึกษากับสืออวยไท ดังที่ เขียนใน สรุทวิกรมการ¹ กล่าวไว้ว่า "การ เรียนหนังสือ ของเจ้าวรวงศ์ไศ ไม่รู้จักเรียนกันในวัดหรือที่อื่น เรียนกันตามสูตรของปักษ์ใต้ที่มีมานาน ตั้งแต่ครั้งมหาอาณาจักรไทหลวงกล คือ เวียนแลทองอาวหนังสืออวยไท จึงตายาย (บรรพบุรุษ) ท่าน เปลี่ยนแปลงมาจากหนังสือเทศ และก็รื้อหนังสือซึ่งสกฤตนั้นเอง เพราะฉะนั้นคำใดเป็นคำเทศก็คงทิ้งทิ้งทั้งหมด ไม่เอาเก็บตัวตามรองเก็บ ทั้งนี้ ทั้งนี้ก็เพื่อไม่ต้องการไถ่ถอนไทยยุคเทศ... จึง เห็นว่าท่าน (พระยาทรง - ผู้เขียน) คง เรียนหนังสืออวยไทตามวิธีการเทศสูตรปักษ์ใต้ เห็นจากการไต่ถามของท่านที่เอา คำเทศมาเป็นคำไท สวดดี อาวกล ภัทธร คำภีร์ สำนะโรง สะระระ ที่มีอยู่ในบทกวีนิพนธ์ ของท่านทุกเรื่องไป"

ผู้ที่ได้อ่านโคลงนิราศของพระยาทรงจะพบว่า การ ใช้คำของ ตามบางคำผิดไปจากกวีอื่น ๆ ในสมัยเดียวกับท่าน (คือสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธ - ยอดฟ้าจุฬาโลก ถึง สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว) เจน

สงฆาณพินานแสง

สยบไถย

เว้นจิตคิดแหวนสาย

สวาที่ มาหา

* บทที่ 2 ตอนชีวิตประวัติ

¹ เขียนใน สรุทวิกรมการ ของปักษ์ใต้ หน้า 10

ปิดกักรั้หนึ่งกำสรว

สาจักร แลภา

เผ็ดเผื่อนสดคหน้าโลก

เจาสา ภัต

พระยาตรัง

4.1.2 ภาษาพูด ดังที่ได้อธิบายแล้วว่า พระยาตรัง เป็นกวีชาว

ภาคใต้โดยกำเนิด ภาษาที่ใช้พูดคือภาษามลายู ภาษาถิ่นใต้จึงมีอิทธิพลต่อวรรณกรรม
ของท่าน คือทำให้ท่านใช้คำภาษามลายูในวรรณกรรม* ดังตัวอย่าง

เสนาะสังนิราคนง

นางนอง

พระยาตรัง

คำว่า นาง คัดมาจากคำว่า นางค์ โดยการตัดเสียงหน้าตามสำเนียงภาษามลายูใต้

ลีละองอูเร

สินธุ

พระยาตรัง

คำว่า แส คัดมาจากคำว่า กระแส โดยการตัดเสียงหน้าตามสำเนียงภาษามลายูใต้

4.1.3 ความเป็นอยู่และอุปนิสัยส่วนตัว พระยาตรัง เป็นคนตรงไป

ตรงมา ใจกว้าง โกรธง่ายหายเร็ว และหุนหัน ตัว ส่วนภรรยาของท่านเป็นคนขี้นิ่ง
สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลปรากฏในโคลงนิราศของท่าน โดยเฉพาะ การไป ถวาย ๗ โคความหมาย
กระซิบ สำนวนโวหารโจ่งแจ้ง ตรงไปตรงมาไม่拐弯 และมีความเชื่อมั่นในตัวเอง ถึง
ตัวอย่าง

ไปหนึ่งหนโคกลั่น

สามสาว น้อยเคย

ถึงท่าวันเสียง เกรีย

เกรียน

สรวลเสพลูราด

โฉ

เกิดสาเปียงนองจวน

เจกวน

พระยาตรัง

โคลงบทนี้ แสดงทัศนะของพระยาตรังต่อสาววันว่าไปชอบ เพราะ กินเวลาส่งเสียงดัง
เอะอะ"และยากจนอีกด้วยนางที่รักของตนซึ่ง เป็นชาววัง

หวังวานวานไขไ้
กรกระทบทรงผิง
อระที้ที่เสื่อสาน
แตกไ้ถลกลีปคำ

โคยวาน
แนวว่า
สอง เพาะ
เปลี่ยวแคว

พระยาตรัง

โคลงบนี้แสดงว่าพระยาตรัง เป็นคนเบิกเมย กล่าเขียนแนสิ่งที่ไม่เข้าเขียน เณ
เรื่องอาการรองความเปล้าเปลี่ยวนี้

เสมอคุด้านาจุสาย
ในทึลัมเออองาง

สมรลบ หลี่
อวกถน

พระยาตรัง

โคลง 2 บทนี้แสดงว่าพระยาตรัง เป็นคนเบิกเมย กล่าเขียนแมกระทั่ง เรื่องที่ภรรยา
ลบหลดหมั่นทน

กรุงศรี ธรรมราชทนาย
แสงอญบยา
เขมขาทนถบคี่
นิราศเรื่องพองหน้า

เมี่ พอฮา
คนรอง
โคยเสด็จ เส็กแธ
ทรงคี่

พระยาตรัง

โคลงบนี้แสดงว่าพระยาตรัง เป็นคนทะนงตน ถือตนว่าเป็นคนมีฝีมือในเชิงโคลงกลอน

4.2 อิทธิพลจากสิ่งภายนอก

4.2.1 อิทธิพลจากสภาพสังคมสมัยกวี จะสอดคล้องถึง 2 อย่าง

คือ อิทธิพลจากศาสนาและความเชื่อ กับอิทธิพลจากระบบการปกครอง

อิทธิพลจากศาสนาและความเชื่อ คนไทยเราับถือ
ศาสนาพุทธ มีกาวบเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษไปจนถึง เรื่องชาติที่แล้วมา นามว่าสังค
สมัยสุโขทัย ถึงจะเห็นได้จากข้อความในถ้อยคำจารึกของพ่อขุนรามคำแหงและ เถกนิภดา
ของสุชาติไท แขนกระทั่งมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ความนับถือและกาวบเชื่อ เน้น
ก็ยังไปเรื่อยไป พระยาตรังก็เป็นคนไทยคนหนึ่ง ความนับถือในศาสนาพุทธและ
ความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ ชาติที่แล้วมา น่าจะมีอิทธิพลต่อความคิดของท่านอยู่มาก

จึงปรากฏความในโคลงนิราศหลายตอนที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ เช่น

บุญใดเวียนมาสร้าง	นานา สมญา
บาปสิ่งไหนพอจา	จากเจ้า
ทาพระมณฑปทางสุ	สาธุ
เสริญเคาประพชกฤช	จนตอย
สินทกอวยยศ	เงินไทย ที่แท้
ทองกลดเกายอย	หยักสินธุ์
ออกกทอกรโอบร่อน	อาไศรย สัตว์เอย
องกอนันตนิมร	บาปนี้
เสร็จสีกาโลย	ภาเค
คฤชพลคุณเจ้า	ทอสมพร
รอยเวรวิบัติพริค	แพรงพรา
กนกมวณนาจอย	จีบเบียด
	ระยาตรัง

อิทธิพลจากระบบการปกครอง สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
ประเทศไทยปกครองโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นพระบรมราชูปถัมภ์ ตามพระราช
พงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์สมัยรัชกาลที่ 2¹ ว่า "ครั้งรัชการ ะบรมบท^{*} แล้ว
พระราชวงศานุวงศ์ เสนาอำมาตย์ราชเสวก ประชุมพร้อมด้วยพระสงฆ์ราชาคณะ มี
สมเด็จพระสังฆราช เป็นประธาน ในอาคันตุกะเสด็จคำนับทูลอัญเชิญสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชวังบวรสถานมงคล เสด็จรับมานพิกษ อานคากราบทูลนี้แล้ว
พระสงฆ์เจ้าฤกษ์ปริศนาวาพระพรชัยมงคล แทนพระบรมวงศานุวงศ์แลข้าราชการ การ
จึงกระทำสัตย์ถวายกอไคละดวงดลืพระบาททอนาโดยคำคม ทั้งในกรุงและหัวเมือง
ปักไคฝ่ายเหนือต่ำกัน" ดังนั้น ข้าราชการบริพารทั้งหลายจึงต้องรักษาคำสัตย์ในอันที่จะ

¹ สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า

พระราชพงศาวดาร

กรุงรัตนโกสินทร์ - รัชกาลที่ 2 หน้า 4

^{*} หมายถึงพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

จงรักภักดีต่อบ้านเมือง และพระมหากษัตริย์ ทั้งนี้แม้ประชาชนทั้งหลายก็มีความ
จงรักภักดีในพระมหากษัตริย์เช่นกัน

พระยาตรังก็เห็นคนไทยคนหนึ่งและยังได้เป็นข้าราชการบริพาร
อีกด้วย จึงได้รับอิทธิพลจากระบบการปกครองนี้ ทำให้มีความจงรักภักดีและ
เทิดทูนองค์พระมหากษัตริย์ของตน สิ่งเหล่านี้ปรากฏในวรรณกรรมของท่านด้วย
เช่น

ศิเรกกรุง เกียรติเจ้า	จักรพรรดิ
จงจิตรพลเมืองสถาน	สุฟ้า
กัลยาณคัมภีร์ศาก	ชายขัน จมแอ
โสภิตก " เสงฆลา	นางอลวนภา เคนม
พระจอมภริยา	แยงเต็ก
ทรงซึ่งทศารรบเบื่อง	เนื่อง เลียง
สินามคร เพ็ก	พลอาจ ผดงเอย
แรงอรินทร เพียง เอื่อง	พุงดา
กัณันโอรสพอง	ภาคี ไนยนา
ทัฬละ ทัฬ เภินเย	แมงคาว
คือจันทรบุตรี	ภา เคา
พลกุมารทาวกวาง	กวาไศล
	พระยาตรัง

4 2 2 อิทธิพลจากวรรณคดีรุ่นก่อน เนื่องจากระยาตรัง เป็น
ผู้รักการศึกษาและสะสมวรรณคดีเก่า ๆ เพราะฉะนั้น วรรณคดีรุ่นก่อน ๆ จึงมี
อิทธิพลต่อวรรณคดีของท่าน วรรณคดีที่มีอิทธิพลต่อโคลงนิราศของพระยาตรังมากที่สุด
ได้แก่ โคลงกำสรวลที่ปรากฏ นอกจากนั้นก็ยังมี โคลงนิราศพระบาทของพระมหานาค
วัฑฒนทนาย ลิลิตยวนพ่าย และ โคลงนิราศเจ้าพ่ออภัย เป็นต้น อิทธิพลที่เป็นเด่นชัด
คือ วิธีการดำเนินเรื่องโดยมีเทพารักษ์มาพจน์ ขยายเบื่อง และขอพระเกียรติพระมหากษัตริย์
ในคอนตอนเรื่อง วิธีการพรรณนาที่พรรณนาไปตามสถานที่หรือสิ่งที่ได้พบเห็น

ส่วนลักจะฉันทลักนั้นคล้ายคลึงกับโคลงรุ่นก่อนบททุกอย่าง นอกจากวิธีอธิบาย
ความในโคลงบาทสุดท้าย คือวิธีรับแถวจะเขียนบรรทัดละ 2 บาท ฉะนั้น บาทที่ 1
กับบาทที่ 2 จะเป็นความตอนหนึ่ง ส่วนบาทที่ 3 กับบาทที่ 4 จะเป็นความอีกตอนหนึ่ง
ดังที่ พ. อ. ประมวลมารค¹ อธิบายไว้ ส่วนโคลงของพระยาไตรภพมีเขย่นมากที่จะ
แบ่งกวาน 1 บท เป็น 2 ตอน ส่วนในบทจะเป็นโคลง 1 บท ต่อ 1 ความหมาย
ถ้าจะอธิบายความต่อไปอีกก็เขียนเป็นโคลงอีก 1 บท หรือมากกว่านี้ +

* อิทธิพลของวรรณคดีรุ่นเก่าที่มีต่อโคลงนิราศของพระยาไตรภพ
นอกจากที่กล่าวแล้ว ยังมีอิทธิพลด้านการใช้คำบางคำ และอิทธิพลด้านโวหารและทักนะ
บางประการ ก็จะได้อธิบายต่อไป

อิทธิพลด้านการใช้คำ

วรรณคดีรุ่นก่อน		โคลงนิราศของพระยาไตรภพ	
ปิ่นกามกระเวนหิว	ใจที่ พระเอย	ปิ่นกามจะลอบล่าง	ลำเพอู้ พี่กา
	กำตรวล ฯ		
เทพทรงทุเรมา	บางพุก พี่แม่	เทพทรงกั๊บ เกลือกกลิ้ง	มองหน หามม
	กำตรวล ฯ		
เรือแฉ่นผ่าผ่าผาย	ผาวใจ	ปากแมคยาผ่า	ผาคเสียง แฉ่นเสียง
	กำตรวล ฯ		
กะพีทวายนำหนา	มีคเมา	ละมีเมานาหนา	ควเขาถิ่นยาม
	กำตรวล ฯ		
บ่าวบ่าวราศบ่าว	กามา	บ่าวบ่าวราศเปื่อง	บ่าวเรอ
	กำตรวล ฯ		
บ่าวบ่าวราศเปื่อง	บ่าวรง		
	นิราศพระบาท		

จากตัวอย่างข้างต้นนี้จะเห็นว่าวรรคคือรูปก่อน โดยเฉพาะคำกรวลศรีปราชญ์
มีอิทธิพลต่อการแต่งวรรณกรรมของพระยาตรังมาก ถึงกับนำคำหลายคำในกาสรวล
ศรีปราชญ์มาใช้ในวรรณกรรมของตน

อิทธิพลด้านโวหารและทักนะ

มีวรรณกรรมรุ่นก่อนหลายเรื่องที่มีอิทธิพลต่อการแต่งวรรณกรรมของ
พระยาตรังในการแสดงโวหารและทักนะต่อสิ่งที่กระทบเห็น เช่น

โคลงกาสรวลศรีปราชญ์พรรณาดังมือของแบคำที่วันวายยุคออกเวลาว่า

มือนมคาลาวลาว

แลนถึงโซรมหิง

คำกรวลศรีปราชญ์

พระยาตรังก็กล่าวถึงปากของแมคำซึ่งยุคออกเวลาว่า

ปากแมคำผ่าผ่า

ผาคเสียงแถมเสียง

พระยาตรัง

โคลงคำกรวลศรีปราชญ์พรรณาดังความทุกข์ยากเพราะไม่ได้กินข้าว ว่า

บ่ไคกล่าวขาวแก

วันนา

กล่นแกยาคกวบ

กึ่งซอน

กาสรวลศรีปราชญ์

พระยาตรังก็พรรณาดังความคล้ายกัน ว่า

ละดีมรตบกลกล่า

โภชา

กอบบตลคักคทา

ทายทอง

พระยาตรัง

บทฝากนางในโคลงคำกรวลศรีปราชญ์ ซึ่งฝากนางไว้กับตัวของนางเอง

กล่าววว่า

โถมบมจักฝากฟ้า

เกรงอินทร์ หยอกนา

อินทรทาน เทอถเวา

ส่าฟ้า

โถมบมจักฝากดิน

คินทาน บอวแฮ

คินฤชคิเจ้าเวลา

สัสสอสงส

โถมแนปากนางน้ำ	อรรค แดงา
ยวนาก เรยอ็อก	พี่ไหา
โถมแนราฟิงจบ	ไครโลกย์
โถมแมกรสงวนไค	เทาเจ้าวงวนเอง
	กำกรวดกริปรากต์

ในโคลงนิราศของพระยาตรังก็พิมพ์ปากนางที่ความหมายในทำนองเดียวกันนี้ แสดงว่าพระยาตรังได้รับอิทธิพลในด้านกาพย์กลอนที่สละสลวยมาจากโคลงกำกรวดกริปรากต์ ทว่าพระยาตรังไรค่าเสียใหม่ให้กลายเป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง ว่า

โถมเจ้าจะแหวกฟ้า	ฝากพรหม เมศกา
เกรงจะจมฉานเมิล	แนไว
จะฝากอิศกรม	ไกรลาศ
ไวรารครอนหลาไท	ทั่วแพง
เดียบเล็งโคกคาสุสัน	สรรพางค์
เจ็บฝากเจ็บแผงผืน	ไผเผ่า
คิดทั่วทิศนาง	แผนที่ วายเลย
โถมแนฝากไวเวา	จึงคง

พระยาตรัง
โคลงกำกรวดกริปรากต์พรรณนาถึงความร้อใจที่ตองจากนางและใคร
จะได้เก้เก้านางสักครั้งหนึ่งว่า

เยียนา เยียไงาน	อกพี่ นาม
อกพี่เห็นนอย	หนึ่ง เจายาใจ
	กำกรวดกริปรากต์

พระยาตรังก็พรรณากวาวในทำนองเดียวกันนี้ ว่า

ยามเย็นพี่เองค	อกเปลี่ยว เปล่านา
มาแม่เพื่อนเรียมนอย	หนึ่งควงไป
	พระยาตรัง

โคลงกำสรวลศรีปราชญ์ร่อนถึงความรู้สึกที่ตองจากนาง ว่า
จากนางยังคนตก เมรุบาศ

พระยาตรังก็ไต่พรรณาคความรู้สึกที่ตองจากนางไว้ในทำนองเดียวกันนี้ ว่า
จากนางคังตกเขา เบรพลาก ลงเอย

พระยาตรัง
โคลงกำสรวลศรีปราชญ์กล่าวฝากสารไว้กับนาง ว่า

สารนั้นชแนบไว้	ในหนอน
อย่าบออย่าควรเอา	อ่านเทศน์
ยามนอนนาๆเอาณ	เป็นเพื่อน ราแม่
คืนคำฤาไคเวน	วางใจ

ในโคลงนิราศของพระยาตรังก็มีการกล่าวฝากสารไว้กับนางในทำนองเดียวกันนี้ ว่า

สารนี้สายสวาทิเจ้า	จงลงวน ไวแม่
แทนที่แทนองค์นอม	แอมพรอง
ไปควรเมออย่าควร	กำที่ แพรงเลย
เขาคำเพื่อนทองนอง	กฯ ศรี

พระยาตรัง

โคลงนิราศพระบาทเป็นการกล่าว เปรียบเทียบความงามของนางซึ่งทำให้
ชายต้องจิตใจหวนไหวและเป็นเหตุถึงกับสรวทรวงของพระรามทั้งสามเล่ม ว่า

สามเษบราเมกไท	สังวร
แบกทรงสามกร	เปรียบทาว
ทานมลาณอสุรมณ	ลากศัพ
เจ้ากมลลาศายอกราว	มอคมวยกเสมอ
ศร เนตร เสียบ เนตรคน	คบสัน
กรส่า เนียรตริงกรรณ	สงข่า
กรโคมแมมยิงยั้ง	ยายาก
ทองผไทออกซ่า	เอกทาวสาคร

โคลงนิราศพระบาท

พระยาตรังคงได้รับอิทธิพลเรื่องความรักงามของนางจากโคลงนิราศพระบาทน้ำพรธนา
ถึงความงามของนาง ว่า

โห่เห็นทรูเจตรเจ้า	จอบสปร เริ่ยมเวย
โดยเสกัจ เกจโสภณ	พิณแว
อาองค์แมทรงกร	สาบเลม
สักจะยิงแยงแกว	กองกร

พระยาตรัง

+ ในลิลิตยวนพ่ายนี้บรรยายพรธนาถึงองค์พระมหากษัตริย์ ว่า

แตนนนบนนญา เบนทรนญ เบญ นเรศวรวิมลราชิยศักดิ์ศรีสรรเพชญ์
สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถนายก คิลกญเป็นเจ้า เกลาภวณดล สกสพิลเบศ
คือพระเชษฐาภคินีบริพัตย์ ทรงมกุฎรัตนศีศตราภรณ์วิสิศเสรีว เสกัจเหนือ
ปทุมภูวนคฤชรร ครอบมรสติย์เอราวรรก ครรไลยยังนครคณา ถวัลยวิญญานหลา
แหลงเปี่ยมโกมญ ทานนา

ลิลิตยวนพ่าย

เมื่อพระยาตรังพรธนาถึงองค์พระมหากษัตริย์ก็พรรณาควยเพื่อความคล้ายกันนี้ ว่า

กมลนั้นบันนญคดี ศรีสยามบรมนารถ ราชรพีพงศ์ทรงวร
ภริต จิตรลดาควงพวงสุวรรณรอย สร้อยสังวาลกาญจนมกุฎ อุดมมาวุธเก็ก ฤทธิ
รวิวรจรเจมฟ้า หนาอำพรธองคลองมารุณาสี ดีลาศอาสน์ไกรยญุฑ ะระปรัค
เปื่องแก โห่โห่พาทยทงกอง กักแกน

พระยาตรัง

นอกจากนี้การพรรณนาถึงกระบวนทัพในลิลิตยวนพ่ายนี้ว่า

เสนานา เนกชาย	แหมว่า เลาแฉ
หมายหุขรรกไชยศรี	สาแกลว
ชัยสินธุสาอาญา	วทุขรยบ รยงแฉ
พลเลือกพลแลวลอม	ใจวแสวง

ลิลิตยวนพ่าย

พลหลวงหลายกอบก่า	คืบทาง ทงแ
ขุนกาบขุน เรือหาญ	ทันดาว
ชนั้คพลชนทาง	งาวยุ อบายแ
ทันหอกทอเงื่องาว	งาตาว
	ลิลิตยวนพ่าย

พระยาตรังก็ไคพรทงาถึงกองทัพอไ้ในโกลงนิราศของท่านว่า

เสนาพายุยาย	ยาตรพล
คาคเครื่องสรุ เจรหาญ	แตกทม
สพายคามกำกุด	กำซาบ
ออกกระลิ่ง เงามุม	งารำ

พระยาตรัง *

5. คุณค่าของโคลงนิราศของพระยาตรัง

วิทย์ กิระถียรยานนท์¹ กล่าวไว้ว่า วรรณคดีอย่าง เดียวเท่านั้นที่ช่วยให้ มนุษย์ทอดสายตาไปไกลและกว้างที่สุด ที่ไม่ละเลยส่วนใดส่วนหนึ่งของชีวิต คำกล่าวนี้แสดงว่า วรรณคดีมีคุณค่าต่อชีวิตในทุกแง่มุม

กระบสร มาลายาภรณ์² กล่าวถึงคุณค่าของวรรณคดีไว้อย่างประการ ก่อ

1. คุณค่าทางอารมณ์ วรรณคดีต้องสามารถทำให้อารมณ์เกิดอารมณ์ คลอตามกวีได้

2. คุณค่าทางปัญญา ทำให้อารมณ์เกิดปัญญากว้างขวางทั้งในทาง แก่เรื่อง คำและความหมาย โบราณวัฒนธรรมและพฤติกรรม เป็นต้น

3. คุณค่าทางศีลธรรม คือมีคติและแง่คิดแทรกไว้ อาจ เป็นใน เนื้อเรื่อง หรือในระหว่างบรรทัด

¹ วิทย์ กิระถียรยานนท์ วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ หน้า 209

² กระบสร มาลายาภรณ์ วรรณคดีเปรียบเทียบเบื้องต้น หน้า 24 - 27

4. คุณค่าทางวัฒนธรรม กวียกบแต่งวรรณคดีโดยกล่าวถึงวัฒนธรรม
ของตน (หรือของผู้ใดเคย) ทำให้ผู้อ่านเข้าใจหรือจุ่มเข้าไปกับวัฒนธรรมนั้น ๆ

5. คุณค่าทางประวัติศาสตร์ ช่วยให้อ่านรู้ความเป็นไปในสมัยนั้น
เกิดความภูมิใจในบรรพบุรุษ เห็นอักษรศิลป์ของกวีและรู้จักภาษาที่ใช้ในสมัยนั้น

[วิทย์ กิระกรียานนท์ ¹ กล่าวว่า วรรณคดีเป็นเสน่ห์พยาน
หลักฐานว่าชนชาติมีความเป็นอยู่ ปึกความกึกก้องเป็นอย่างไร คึกกว่าประวัติศาสตร์เสียอีก
เพราะประวัติศาสตร์ได้แต่บันทึกเหตุการณ์ภายนอกที่เกิดขึ้นแล้ว ส่วนวรรณคดีแสดง
อำนาจสำคัญที่อยู่ในจิตใจของประชาชนอันเป็นสมมุติฐานที่ปรากฏออกมาภายนอก]

6. คุณค่าทางจินตนาการ คางกับคุณค่าทางอารมณ์ในแง่ที่ทำให้
ผู้อ่านเกิดความนึกฝันต่อไปอีก

7. คุณค่าทางประสบการณ์ วรรณคดียอมให้ประสบการณ์แก่ผู้อ่าน
อย่างสมบูรณ์ มีระเบียบ เก่ง และสนใจ ทำให้ผู้อ่านระเริงอย่างหนึ่งถึงปีลักษณะ
รวม ๆ ซึ่งบางทีก็ออกไปไควว่าเป็นอย่างไร หรือมีอะไรบาง

8. คุณค่าทางการรู้แจ้งในความจริงว่าจากอ่านวรรณคดีอย่างใดควรยก
แล้ว

9. คุณค่าทางทักษะเชิงวิจารณ์

10. คุณค่าทางภาษาและ เนื้อหา

✓ การวิเคราะห์คุณค่าของโคลงนิราศทั้ง 2 เรื่องของพระยาตรัง ผู้เขียน
ได้นำเกณฑ์ตามที่ กระแสร์ มาลายาภรณ์ เสนอไว้มาพิจารณา คัดแปลง โดยได้แบ่ง
เกณฑ์การพิจารณาคำของวรรณคดี ดังนี้

1. คุณค่าทางอารมณ์
2. คุณค่าทางปัญญา
3. คุณค่าทางศีลธรรม

¹ วิทย์ กิระกรียานนท์ วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ หน้า 226

4. คุณาทางวัฒนธรรม
5. คุณาทางประวัติศาสตร์
6. คุณาทางการแสดงออกซึ่งบุคลิกภาพของกวี

เมื่อนำเกณฑ์การพิจารณาคุณค่าของวรรณคดีข้างต้นนี้มาวิเคราะห์โคลงนิราศของพระยาตรัง พบว่า โคลงนิราศของพระยาตรังมีคุณค่าด้านต่าง ๆ ดังนี้

5.1 คุณาทางด้านอารมณ์

โคลงนิราศของพระยาตรังเกือบทุกบทให้อารมณ์ต่าง ๆ กัน พระยาตรังมีกลวิธีต่าง ๆ ในการสร้างอารมณ์ของผู้อ่านให้คล้อยตามอารมณ์ของตน เช่น

แสดงอารมณ์โดยการวิพากษ์เปรียบ ดังโคลงต่อไปนี้ซึ่งพระยาตรังกล่าวเปรียบนำตาของตนกับสายฝน ว่า

นุช เอย แค้นรอน	ครวญกึ่ง ถึงแม่
แมนวาทวนบึง	ทวนหง
รุมรับสุชลพิง	เพ็ญเพ็ญ แลวแธ
สายพรุชฌโลกยแลง	ไปแลง เทวธเรียม
	พระยาตรัง

แสดงอารมณ์โดยการพรรณนาให้เห็นภาพ

รัตนอนันต์นั่งไถ	โซ่ เท
ชุกคึก เกบหลงโจม	จวบแธ
กนกอดเขาดโศเค	ล้ำยาก
ยักโศกมัจฉินแกล	กำสรวล
	พระยาตรัง

โคลงบทนี้ พระยาตรังพรรณนาให้เห็นอาการของตนซึ่งกระวนกระวายทวนนางว่า เคียวกันนอน เคียวกันนั่ง เคียวกันไถ เคียวกันยืม ความเป็นอาการของคนที่รุ่มรอมเรวความรัก

พันหนามมาพันา้น	ลมยสน หนาเอย
คนที่เคียวไปชม	จันควย
เคียวพวงพิพวงแรวน	ชวักฝาก ปากว่า
นบประกาศทวยทอง	ทวยเขา
	พระยาตรัง

โคลงบทนี้ พระยาทรงพระพรหมให้เห็นอารมณ์เงิบ เงงา ว่าแนวของตน ถึงขนาด
จะปีนขึ้นไปเดินทางไปควมไบบ่นนับแสนคน แแต่ก็กลัวรู้สึกปวดบวมคนเดียว เพราะ
ชากนาง เมื่อเห็นพลางจึงร่ำว่าพันเผือกถอยกำไว้อภัยเขา เพื่อให้นำไปบอกนาง

5.2 กุศลาทางปัทมา

โคลงนิราศของพระยาทรงพระพรหมมีคุณค่าทางสร้างสรรค์ปัทมาให้มนุษย์
ศึกษาหลายอย่าง นับว่า การทลายความคิดของผู้อ่านนี้เป็นลักษณะหนึ่งของโคลง
นิราศของพระยาทรง เช่น

ให้ความรู้เรื่องสถานที่ต่าง ๆ ที่ย้ายไป ซึ่งคือสถานที่บางแห่ง
ที่ปรากฏในนิราศนั้น ปัจจุบันอาจไม่มีหรือเปลี่ยนชื่อไปแล้ว การศึกษาโคลงนิราศของ
ท่าน ทำให้ทราบว่าการเดินทางโดยทางเรือในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า -
จุฬาโลกนั้น มีทางที่จะไปได้อีกทางหนึ่ง คือ ตามเส้นทางที่ท่านทรงดำไว้ในโคลงนิราศ
ทั้ง 2 เรื่องนั่นเอง

ให้ความรู้และกระตุ้นความคิดทางคำที่ยากแก่การเข้าใจ เช่น

สร เจ็บถึงคอแถม ตาลม

พระยาทรง

คำว่า ตา ในโคลงบทนี้ ตามภาษาถิ่นภาคใต้แปลว่า ประศู เพราะฉะนั้น ตาลม
จึงหมายถึงประศูลมหรือทางลมนั่นเอง

เกาะดวงจุจ เค็จกั้ง คึกตา อยู่แ่ง
พูนคำตรึงตฤกษา พิศพัน

พระยาทรง

คำว่า คำตรึงตฤกษา ชวนให้คิดว่า หมายความว่าอย่างไร จะเป็นคำว่า คำ ซึ่ง
หมายถึงมีคำติด กับ ตรึง ซึ่งแปลมาจาก จรุง และ ตฤกษา ซึ่งเป็นคำเกี่ยวกับ คัดหา
หรืออย่างไร

เสมอมหานินรุทธ

ทรุคคั้น

พระยาทรง

คำว่า นินรุทธ ก็ชวนให้ตั้งปัญหาพิจารณาว่า มาจากคำว่าอะไร จะแปลมาจาก เมรุหรือ
ไถหรือไม

อิงอาภัพโคลงสอง สิบเก้า

พระยาตรัง

โคลงบาทนี้ชวนให้คิดว่า โคลงสองหมายถึงอะไร ทำไมจึงใช้กับคำว่า สิบเก้า ในวรรณคดี

5.3 คุณค่าทางศีลธรรม

โคลงนิราศของพระยาตรังมีปรัชญาคติธรรมที่แสดงไว้อย่างเด่นชัด แก่นฐานต้องพิจารณาเอาเอง เช่น

กรรมกำมิดจ้อง	จกสู่วิเอย
โมหหวงยุบงสนม	ชอกมวญ
สติก็เกินขอ	คงชีพ
พิสวาสกันเขาวญ	หุบไผด

พระยาตรัง

โคลงบทนี้ พระยาตรังบอกแต่เพียงว่าจะให้บุคคลทั่วๆ ไป แะแล้วก็มีสติคิดขึ้นได้ว่า ไม่ควรทำเช่นนั้น นับว่า พระยาตรังไม่ไกลถกญานตรงๆ ว่า การฆ่าตัวตายนั้นไม่ใช่เป็นการกระทำที่ขาดสติ ทว่า หากญานสติก็พอจะเข้าใจเช่นนั้นได้

5.4 คุณค่าทางค่านิยมธรรม

โคลงนิราศของพระยาตรังชี้ให้เห็นวัฒนธรรมบางประการของไทย เช่น

วัฒนธรรมการเกวายเป็นของสตรี ดังโคลงว่า	
ปานนี้ศรีสวัสดิ์ใจ	จอมสมร พี่เอย
กันจู่ไรฐานอน	นั่งเหิน
"ซบพวงภูเกสร"	บุบผาภิ ฤชฤา
ฤวานฤสรุ เสน	เกษมของนางสนาน

พระยาตรัง

โคลงบทนี้แสดงให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ส่วนหนึ่งของสตรีสงกัอีกด้วยว่า อยู่อย่างสุขสบาย อาจจะกินไร่มม นั่งเล่นนอนเล่น รอยคอกใบ หรือสระเมฆของนาง ก็ได้

วัฒนธรรมทางจิตครอบครัว ดังปรากฏในโคลงว่า

รกกนวลคอยหาน้ำ	นมทาน โภชนา
คอยกรวีวันแฉ	ไลกอน
บอยมอกรถหาร	หาพิภพ ใพิ
อรอยรกรอรอน	รวกเยา

พระยาตรัง

โคลงบทนี้แสดงภาพจิตครอบครัวว่า ยามที่สามมีรับประทานอาหาร ภรรยาที่จะนั่งอยู่ข้าง ๆ คอยหิ้วสามมี ไลแมลงวันที่มาารบกวน และบอกลูกสามมีที่ทราบรสอาหารแต่ละอย่าง

วัฒนธรรมคานคนตรี เจน

แกงไก่ในสลบ	ลมพา
เพลงพาทกัณฑ์สำเนียง	เสนาะไม
เด็กเสียนขบขันสาร	สังคิต
กรวดทวาราวไท	เก็บนอน
นวลนิ้วกรรไกร	เย็บทรว คลายเสด
พวงซาเคื่องงอนใน	เนื่องขอม

พระยาตรัง

โคลงนี้ช่วยไขปริศนาถึงเครื่องดนตรีบางอย่างที่เป็นสมัยนั้น เช่น พิณพาทย์ เครื่องสังคิต และขอ เป็นต้น ก็ยังช่วยไขปริศนาอีกว่า สตรีในสมัยนั้นมีความสามารถในการเล่นดนตรี และมีการฝึกซ้อมอยู่เป็นประจำ

วัฒนธรรมคานวรรณกรรม ดังโคลงว่า

คิดเคยพาน้ำ	ใน อ เป็นเอย
อิงอาณกาพยโคลงสอง	สืบเกา

พระยาตรัง

โคลง 2 บทนี้ชี้คุณค่าในการแสดงสภาพของวรรณกรรมในสมัยนั้น ว่าได้รับความนิยมจากคนไทยเรามาก โดยเฉพาะกับตัวพระยาตรังเอง ในเวลาเขียนนี้การนำวรรณกรรมออกมาอ่านกันเป็นประจำ

5.5 คุณค่าทางงานประวัติศาสตร์

เนื่องจากเหตุที่ทำให้พระยาทรงแคงนिरากทั้งสอง เรื่องนี้คือ ทองจาก นางที่รักไปทำศึกสงคราม อันนับไคววเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของไทย พระยาทรงวังไค้บันทึกเหตุการณ์ข้างตอนไว้ นับว่ามีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เช่น

รอยยี่สิบเกลสิน	แบบฉบับ โคลงแอ
นिरากทรงไปลัษ	เก็กสู
ฉลางบอกแ่ง เหตุพิพ	พงามคึก ฉลางนา
ควรแกส่าปราชญ	อานอางอวยผล

ปางแสงกฤมคิราธ เบื้อง	เขาราด
สนกนัถรงค์รำไชย	เจ็ยวกลา
ชั้นสังสรทวยหาญ	เหมเสรีจ
บองพหลหนาหอม	บาทหลัง
บันกรัสีรร เทญไท	ขริบกรั ทานนา
คลื่นพญายังยาน	ยาครยาย
เดลิงอาณันรัคณมกี	นา เวศ
เหมสุบรรณหวายหวาย	แหวกสันธ
	พระยาทรง

โคลงทั้งสามบทนี้เป็นหลักฐานยืนยันไควว ในสมัยที่พระยาทรงยังมีชีวิตอยู่นั้นไค้ตาบ เส็กิจพระมหากษัตริย์ของตนไปทำศึกกับพม่าซึ่งยกมาตีเมืองฉลางของไทย จึงนับว่าเป็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์พอสมควร

5.6 คุณค่าทางการแสดงออกซึ่งบุคลิกภาพของกวี

โคลงนिरากของพระยาทรงทั้งสอง เรื่องนี้สะท้อนให้เห็นบุคลิกภาพของพระยาทรงหลายประการ และน่าถือว่าเป็นบุคลิกภาพที่ตรงกับบุคลิกภาพที่แท้จริงของท่าน เช่น

5.6.1 พระยาทรงน่าจะเป็คนเปิดเผย ตรงไปตรงมา คิดอย่างไรก็พูดอย่างนั้น แนววจะเป็นเรื่องที่ไคว้ควรพูด เห็นไค้โคลงซึ่งพรรณนาเจ็ยสังวาสอย่างเปิดเผยว่า

ถวิลรกรถอนโอ	เอาใจ ฟีน่า
สรงสระติพยมาลัย	หลังน้ำ
จากสมรพีเสพโยโก	ถามงู แม่มองเลย
ชายแกลสายเนกรชา	ทรมารูเรียบถวิล
กรกุมโกเมกซอน	ช.เชย
กลั่นสคนธร เดย	หินง
นาสาประสังค์เสย	จบสัง หลายคร
ทรวงทัททรวงสกุคสกุ	สควกบลวลากร

พระยาตรัง

แต่ทว่าในความโง่งม ครบไปตรงมานี้ก็มีกวางอนทวนอยู่ในที่ เจนในโคลงว่า

มาจามา เท็ดมิ่ง	ไมตรี ตรี เอย
ถนัดกอรบังหวน	แหงหา
จวบจวบฤคิ	ทันเทวก ราเจ้า
บมแมมมาทาท	ทวค เนน

พระยาตรัง

คำว่า มาจามา เท็ด ในโคลงบทนี้ เป็นคำที่ให้ความรู้สึกถอนถอน กลายกับจะพูดว่า
บาเถิดนะวะ คำว่า มิ่งไมตรี ก็เพราะทั้ง เสียง เหน้ทั้งความหมาย และยังจบ
โคลงบาทแรกด้วยการออกชื่อของท่าน ดูเป็นการเวาวอนอย่างถอนถอน และแสดงถึง
ความทองการทองของท่านอย่างจริงใจ

5.6.2 จากโคลงบางบทแสดงว่าพระยาตรัง เป็นกนทะนงตัว กล้า
แสดงออก มีความมั่นใจในสิ่งที่กระทำ ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าทำผิดไปจากกามนิยมนของคนอื่น ๆ
และอาจไม่เป็นที่นิยมก็ได้ เช่นการใช้คำที่มีความหมายเต็มในที่ของคำสร้อยในโคลง
เป็นต้น โคลงที่แสดงว่าท่านเป็นกนทะนงตน และเชื่อมั่นในความสามารถของตน
คือโคลงที่กล่าววว่า

กรุงศรีธรรมราชหมาย	เมธี พธธา
แสงวอญยาช	คพรอง
เฉลิมบาทนฤบคิ	โดยเสด็จ เก็กนอ
นิราศเรื่องพองหนา	อรงก

พระยาตรัง

5.6.3 บุคลิกภาพอีกประการหนึ่งที่สังเกตเห็นได้คือ พระยาตรัง เป็นคนเจ้าชู้ แยกออกจะเกรง ๆ ปรารถนาอยู่ เห็นได้จากโคลงว่า

แรมโรยแรงรายหัว	หัวบา
ทารามรัญจวนใจ	จากจาน
คือดวงรทปริศนา	โดยเกลศ ไปเอย
ชราบความอ่อนบาน	เมื่อห
คงคั่นประเวททอง	หายพาน เลยแหม
เลหวีลาหนหัน	คามกัน
โคประอบทองแทน	ท่าที่ นอยดา
เหตุเพราะรักเจ้าวัน	รานดัง
	พระยาตรัง

5.6.4 พระยาตรัง เป็นผู้มีคามวงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์เป็นอย่างยิ่ง เห็นได้จากโคลงว่า

ภิเษกกรุง เกียรติเจ้า	จักรภาพ
จงจิตรพล เมืองสถาน	ส่า
กัลยาณคณิกมชาญ	ชายต้น ชมแธ
โสภิตภพ เลื่องหลา	แหล่งลวนฤา เกนเม
พระจอมธรรมาธิ	เมย เทย
ทรงซึ่งทศธรรมเขื่อง	เนื่อง เคียง
สืมานคร เพ็ญ	พลอาจ ฤจธเอย
แรงอรินทร เขื่อง เคื่อง	พุงดา
	พระยาตรัง

5.6.5 พระยาตรัง เป็นผู้มีคามรู้เกี่ยวกับวรรณคดีต่าง ๆ มากมาย ที่เห็นอย่างแน่ชัดคือ กำนตรวดศรีปราชญ์ โคลงทวาทศมาส โคลงนิราศพระบาท สมุทโฆษคำฉันท์ อนิรุทธคำฉันท์ จันทกนิรี รามเกียรติ์ พระพันธุกุมาร และพระรถ - เมรี เป็นต้น *

จบ

วิเคราะห์โคลงคันฉดิมพระ เกียรติพระบาทสบเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

1. รูป

1.1 ลักษณะการขึ้นคน

ในการแต่งโคลงคันฉดิมพระ เกียรติพระบาทสบเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยนี้ พระยาทรงวังขึ้นคนเรื่องควายกำประพันธ์ประเภทถวายสุภาพ 1 บท ซึ่งมีข้อความย่อพระ เกียรติพระบาทสบเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยว่า

ศรีสุภภูมิภูติเคา มหาธิลลภูเบนทร์ สุโรเทรพิพิ
มหารัตนสินธุ์ ราชคเชนทรแปดกษ ภูพานนลาคคาลัย พลายทั้งสี่สังขมวิสุทธิ
บรมพุทธบุษยบงบึง มิ่งมงคลอรรคราว ท้าวทฤฎีดำรง ทรงทศรวมดิเรก
เอกนักรชัตติโยไทเนอ แดงอุคาแคตตรง ทานตรงไทรงคิน คุจอินทรมานแมน
แสนสุภิกกรแก้ว บณามกยไภยม ใสสุภาติยสรวงสรรค์ ม้าเกโกล ใสสุริยสมบัติ
พิชิตราชสมบุรณ์ พูลสิริราชอลังการ แฉนรัตนราชธานี ศรีสุภภูมิเคา มหาจักรพรรดิ
ไกรกรรณ มงคลรวมทรสถาน หากยังหากพระพิภพ ฤทธิพิงฤทธิสุรศักดิ์ อรอัศวบุ
วิสุทธิอุดม สมบุศตยวิโรจน์ ไพรคณิกรลูลาง วงศาภิเบื้อบรณ สอนเอริยทรงสัถย์
คารวิคยมิแแรง แสงยาปมพิพราย สลายโลกประสาม สบานโลกเสบอ บำเรอ
นฤนำโสม จรรโลงโลกกลียุค ทุรตุก้าทุกเจ็ดนาย ระบายยาปมรเบื้อนพร ทวร
วิธจายพิศ ฤทธิพิริภักย์ อัครภูริวิราช พระบาทบรมพงศ ลงทั้วท้าวถวายม่อ
ภูาพระยกฟงฟ้า ทลาสิริสยบ ลขสุรมลาย หายเล็กเลื้อนเคื้อบราย ทามทกพิศทั้วกว
นาวนครคาคเคช เขตขัณฑกวางวาง ขางเปื้อกมุนากนี พระนารถวี้อยูบึงแฉ
ฤาติพิภรัตนกรรณทว เกียรติคำโคเสมอ แคดา

จบรายนำเรื่องแคววัง เริ่มคำเจินเรื่องต่อไป

1.2 ลักษณะฉันทลักษณ์

พระยาทรงวังแต่งโคลงคันฉดิมพระ เกียรติพระบาทสบเด็จพระพุทธ -
เลิศหล้านภาลัยควยคำประพันธ์ 2 ชนิด คือ ร่าย 2 บท และโคลงบาทกฤษร 478 บท
ถึงที่ทานเขียนบอกไว้ว่า

สวาทักคีกร
กลอนกลาวกลเผื่อน

รสกลอน

ฝ่ายขึ้น

บรรพทนายภคสร

เชิงกลอน นลายแฉ

ขอพระ เกศกางกั้น

เกศเกษม

พระยาตรัง

เมื่อทำเนิ จุลศักราช 1180 ปีชวด นักษัตร สัมภพิก
ทำเจ็ดเดือนสิบสามวัน เป็นโคลงบาทกฤษณ 478 บท

พระยาตรัง

โคลงของพระยาตรังนี้กว่าดีและอย่างหนึ่งคือ มีสัมผัสใน ทั้งในวรรค
และโยนสัมผัสข้ามวรรค เกิน

สุทธานิพนธ์ ขลุ่ย เบี่ยง

พิบสอง ก้นเคย

ไกรสรมาถ์โกลน

กวนเกา

บัลลังก์มณฑกทอง

มอญทอง

ทูลเจ้าเกล้า

เกล้า

หน้ามณฑลออกไถ่

คุดเคี้ยว

บงกชังการอง

อาจล้าง

หลาวพม่าคุดเคี้ยว

คุดคืบ

มาถึงประโศภาง

ออกถ่อ

บันทอนออกเกล้า

เกล้าฤทธิ

ฤทธิฤทธิอรอน

ราชภรรยา

ก้องคุดเคี้ยว

ราเมศ

ยิบเบศราชพิมาย

พิมาย

พระยาตรัง

แต่เมื่อเปรียบเทียบกับโคลงคันธีราศตามเสด็จหัชคำเจ้ามอญแล้ว
สัมผัสในในโคลงคันธีราศระ เกียรติเรื่องนี้ดีกว่า

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในโคลงแต่ละบทจะมีคำใดตามกันหลักๆ เพียง

3 คำ เท่านั้น และบางบทก็เพียง 2 คำ ก็มี ดังตัวอย่าง

<u>วอคนรทัต</u> หมายมอสิน	สคทงศ์
พงก์กักคือสอนสอน	สีก
ไคบาทบาทดงสับง	กษรัจ เรืองแฮ
ตราบหะเส็กจิโคโค	<u>ครัสตรอง</u>
<u>ครัสตรอง</u> อรรธโธออง	อรรธา ฐานกา
คงพระยคคองครอง	ครอบไว
เลลิมเกทบทวรา	เรืองราช
เทียรสูกะธาไท	<u>เทียบการ</u>
<u>เทียบการ</u> ประสาทสรอย	สคคสน
สนสคคสนทรสาร	ทอชอย
บ่าเรอรสโรยบน	บนเบื่อง บนนา
เกียรรรคเงินจอยจอย	จิมเกียร
	พระยาตรัง

และมีบางบทที่พระยาตรังนำคำในวรรคตายบทที่ 3 มาขึ้นต้น

บาทที่ 4 ดังตัวอย่าง

ในทวีปว่าวากย้าง	วายเกิน
เห็นพระเคียวคาลผืน	แยก
อกแวนพระอยเกิน	<u>รอยบน</u>
<u>ชอยน</u> แญเจาหลา	หล้งหลาย
คารากนดาบการ	แคนาว
จรจักรราถิยาย	เพงพน
ระคะดาบระคาว	<u>คลับ</u>
<u>คลับ</u> บกลน	เล็ทคูก
แสนเก็บแสนกัสร้าง	แสนสินสุ กัก
แสนชาติชายตาบมุก	บทเตา
แมพระคเบื่องอินทร	<u>เอาโลก</u>
<u>เอาโลก</u> เป็นบาทเฝ้า	ฝากสเอง

เผื่อปากโกศพอเพียง พางสร้อย
 เสกจ้อออกอวยเมืองครอง ปินทาว
 สมภารพอเพ็ดพล แสนสข
 แสนสขขอชาเจ้า จวบท้าย

พระยาตรัง

นอกจากนี้ยังมีโคลงอีกหลายบทที่ทานแต่ง เป็นโคลงกระทู้หนึ่ง โคลง
 กระทุสอง และโคลงกระทู้สาม กังถ้อยอย่าง
 โคลงกระทู้หนึ่ง เชน

บางมากำขราบซ้ำ ศาสตร์แดง
 บางซัดดอกหาดรอน รวกลาง
 บางบาแมนทวนแทง โดบถึก
 บางแลนลอบคนต่าง ฉับหนี

พระยาตรัง

โคลงกระทุสอง เชน

พระเกษมดลโลกชน ภูมิภาค เรานอ
 พระเกษมจรวงเลย ลองฟ้า
 พระเกษมจจรจาก จอมสี่ เหนือ
 พระเกษมจลงหลา เลารุา
 พระเกษมามีทอง ไกรเกรียง
 พระเกษมบรมพระปือ โทคงลวน
 พระเกษมสุริโสเสียง กมเลศ
 พระเกษมถถองถวน ธิรรบ

พระเกษมศรีพิพไว คงวั
 พระเกษมศรีกรงโครมเผื่อ ผาไท
 พระเกษมศรีถฤมธรรค ศิลปศาสตร
 พระเกษมศรีเชียวสาณิธา ขางชาณ

<u>พระเกียรติกรุงราชบุรี</u>	เรื่องจบ
<u>พระเกียรติประกอบการ</u>	ก่อเกิด
<u>พระเกียรติราชมรรคา</u>	การว่า
<u>พระเกียรติออกเรือ</u>	ฝากฝัง
<u>น้าบักอมาทวเมือง</u>	วิบัติเป็น
<u>น้าบักทกขเขยเคื่อง</u>	ขุนคน
<u>น้าบักโง่งงเวียน</u>	สติเต่ง
<u>น้าบักทกขโหม่นมา</u>	มากมี
	พระยาตรัง

โคลงกระทสาม เชน

<u>พลรณกรันครัน</u>	เครงเสียง
<u>พลรณกรากวอน</u>	ราพราย
<u>พลรณกรเร็วเพียง</u>	ทางจักร
<u>พลรณกรแผลงนาย</u>	เพ็งเพ้ง
<u>พระฤทธิฤทธิลาคา</u>	กินไหว
<u>พระฤทธิฤทธิลาลาเลื่อง</u>	โหลลงวน
<u>พระฤทธิฤทธิไภมย</u>	สูญเก็ก
<u>พระฤทธิฤทธิโหม่นมา</u>	แผนพาล
<u>พระฤทธิฤทธิเกริกกอง</u>	กรงโกรม
<u>พระฤทธิฤทธิเล็งลาญ</u>	ลุลบ
<u>พระฤทธิฤทธิเงิงโถม</u>	ถับทับ
<u>พระฤทธิฤทธิกลัวกม</u>	เกงดาบ
	พระยาตรัง

1.3 วิธีการดำเนินเรื่อง

โคลงต้นเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยนี้ พระยาตรังทรงนิพนธ์ไว้ตั้งแต่ครั้งนั้น

รายบทที่ 1 มีใจความย่อพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยว่า ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ ทรงมีช้างเผือกคู่บารมี พระองค์ทรงไว้มิ่งพิชิตราชธรรม ทรงครอบครองทั้งฟ้าและดินราวกับพระอินทร์ พระองค์ครองราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ ทรงบำรุงราชนิกุลให้มีความสุข กับที่อื่นต่างกับบ้านนอกนอม ทรงปราบศึกไคทุกทิศ ทำให้เมืองของพระองค์กว้างใหญ่ไพศาลและมีเกียรติไปทั่วเมืองใดเทียบเท่าใด

โคลงบทที่ 1 ถึง โคลงบทที่ 61 เป็นการ "กล่าวเมือง" พรรณนาถึงความจงรักภักดีของราษฎรที่มีต่อพระมหากษัตริย์ ความยิ่งใหญ่และความงดงามของบ้านเมือง ตลอดจนกล่าวถึงสถานที่สำคัญหลายแห่ง ดังตัวอย่างโคลงต่อไปนี้

คำวางแผนพทนต์	กรุงกบฏ
พุทราบานบุรพาเรอ	รมเกล้า
โสรมศรีสุรเทิดศักดิ์	ศรีแห่งโลกแอ
ยสนสนุนิพัทพา	เลิงเมือง
ปราสาทเทียรแห่งแก	กรองโสรบ
เมิดมาสมังเมื่อง	เลื่องไฉ
คุดจันทาโทยม	ลวยเคอนมาภา
ภาสุรเทพไทไท	เทียบถาย
โรงอาลักษ์แอกอ้าง	กลกลอน
เรียงเรียงพิมพ์นาย	พาดเผ่า
พิมพ์ารวจในรอย	อริราช
โรงนั่งประนั่งเรา	เรงยาม
พระเกียรติปรากฏควย	เคหา
ท่านุศาสนสส	เสกสร้าง
วัดศรีรัตนกาศ	รามรุ่งเรืองแอ
โนนโนนวรสวาง	หลากหลาย

ปอมปากทุกทิศทั้ง	ขอบขั้ว
นายประจำเขาเย็น	อยู่เฝ้า
<u>ปอมอินทรวงศ์</u>	สรวก
<u>อีกอนันต์ศิริ</u> เรา	รวกปั่น
<u>ปอมสักบรรพต</u> เฝ้าย	สักกัฏ
ณิเคศศกรณ	ผาส
<u>อีกปอมกัฏ</u>	จึง เขต
<u>ปอมบิเฬร์วิคณ</u>	นครา
	พระยาตรัง

โคลงบทที่ 62 ถึง โคลงบทที่ 69 พรรณนาถึงพระราชพิธี "ราชาภิเษก" อย่างย่อ ส่วนใหญ่กล่าวถึง เกรวียง เบจกนกฤกษ์และ ระแสงอันภาวูที่นำพาใช้ใน พระราชพิธี ก็กล่าวถึงการเสด็จ เฝ้ายพระนครควย กังค้ำอย่างไกลงต่อไปนี้

พระองค์ฉัตรเอกอาจ	อมรินทร์
โดยเสด็จกรนสง	เกาไท
<u>ราชาภิเษกสิลป์</u>	กรยทอ บึงแฉ
เสวยสุรสวสกีไท	เสวีทง
พระมหามกุฏแก้ว	พระจรก
ฉารพระกรวกรง	คณฑา
<u>พรมเกรวองกฤกษ์</u>	วาลวิช นีพอ
ฉลอง ระบาทยาตรา	เสด็จไกล
บุษพระสรพสิทพรอบ	ไพบลย์
<u>เกรวองอันภาวู</u> ใน	บงคัง
พระแสงจักรศรีกุล	สรวก
ทรงพระแสงโคปรคัง	คังถวาย
ไปรบขามมาลิสลว	จรจร
โดยเสด็จ <u>พระนกร</u>	เลี่ยมแลว
เสนานิกรมตันต์	มามนแด
ปราชกิริยเพื่อบภา	ผอง เกบม
	พระยาตรัง

โคลงบทที่ 70 ถึง โคลงบทที่ 76 พรรณาเรื่อง "ข้างเผือกมาสู่พระบารมี"
กล่าวถึง เมืองขึ้นต่าง ๆ ส่งขางเผือกมาถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
ถึงโคลงบางบทว่า

พระจอมจักรพรรดิเจ้า	จอมเกศ
พรเพียบพรพลโพยม	เอิบอาว
ออกเมืองส่งสารเสวต	ถวายทาน แดแด
ชวนแต่เผือกยชาง	นิง เมือง
เฉลิมบุคพระยานเภา	ภูการาร
ทั้งศุภพาหนเนื่อง	นอมไท
เผือกยชโศภณิกาย	ยักยั้ง
กับพระบอกกอนไค	กอนถวาย
พระจอมอมรมิ่ง	มาศรี อยู่ยง
สำหรับพาหนหลาย	เล็กแล
เจียงไคยเผือกยช	มาหนึ่ง
หนึ่งน่านเผือกยช	ทวนสาม
กำกน เอนเผือกยช	ยอญ
ยอพระยศวรครอง	ครอบไว
เผือกยชจะมาตน	มาเื่อง มาเอย
ถึงทวนเจ็ดทางไค	คังคำ
	พระยาตรัง

โคลงบทที่ 77 ถึง โคลงบทที่ 80 พรรณาเรื่อง "บาทน" โดยกล่าวถึง
บาทนของพระมหากษัตริย์ว่ามีลักษณะดีและเก่งกล้า ถึงโคลงว่า

เป็นศรีอยู่ยงพร้อม	ไพบลัย
เสร็จสรรพลักษณะ	เทพเจื้อ
ชวนอัสวตระกูล	สงักก
เปนเอกอาสนเภา	กอมญ

อัครวราจักรโอวาท	วลาหก
ทางภมรเขมงคบุณ	มุนเฑา
ยางนอยยะ เทยาะยก	ย่าแมน
ตัวละตัว เร็วเรา	เรงตัว

พระยากรัง

โคลงบทที่ 81 ถึง โคลงบทที่ 84 พรรณนาถึง "เรื่องพระที่นั่ง" ว่ามีความ
งดงามและรูปทรงประวิทย์ทำไฉนเด่นไฉนรวดเร็ว ทั้งโคลงว่า

เสร็จทรงมาทั่วซรวง	เสกสร
สนองบวรราชา	รำไ
นาวาวองวางขยับ	ไวว้าง
ล้ำล้ำลึกโล	เลื่อมเงา
สำหรับพาหนะยิ่งล้ำ	ละล้ำ
เทียมเทพดลเหล่า	เลื่อมโล
พระที่นั่งประจำ	ทวีปเล็ก แลวบ
ยาวเสร็จเด่นหนึ่งใด	คจหมาย
	พระยากรัง

โคลงบทที่ 85 ถึง โคลงบทที่ 113 พรรณนาถึงกระบวน "พยุหยาตราเรือ"
โคลงกล่าวถึงการเสด็จพยุหยาตราทาง เรือของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
ว่ามีกระบวนเรืออันประกอบด้วยเรือต่าง ๆ งดงามมาก ทั้งโคลงบางบทว่า

สมเด็จพระบาทเบื่อง	บรมพงศ์
โดยเสร็จเหล่าพลหลาย	นานน้า
เสด็จคำหนักแพลง	ลอยทอด
เรงพยุหยาตราล้ำ	เล็กขบวน
พระยศยศยดกฟ้า	คินฉวร
คจปรเมศวร	สควา
โดยเสด็จเคียรสลอน	หลายหลัง
เปนพยุหยาตราทาว	ว เร่งไกล
	พระยากรัง

<u>ศรีสรวรดิไชยอาสน์ท้าว</u> เสรีจทรง	
คจสุริยพิมาน	นาศยอย
นายนักสรวรดิ้อง	ประนบ หนาแธ
พลพวกพายทองชอย	เจ็กพาย
<u>ไกรสรหมขุนนั้น</u> ร่องทรง	
จตุรมุข เมลืองฉาย	เจ็กฟ้า
ชนน เวณยวร เอกองค์	ไสยาสน์
หางพิมานลงหลา	เลือนพล
พระยาตรัง	

โคลงบทที่ 114 ถึง โคลงบทที่ 119 กล่าวถึงเรื่อง "มอญเมาะตะมะ มาสู่พระโพธิ์สมภาร" ว่าบอกที่เมือง เมาะตะมะช่วยกันฆ่าพม่าแล้วหนีมาพึ่งพระบรมโพธิ์ - สมภารของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งพระองค์ก็ทรงรับไว้ ดังโคลงว่า

พระมีมहिธิ เรื่อง	วร เก ฐาพอ
ทุกประ เทศมา เปน	บาทไท
<u>มอญมัตตะมะ</u> เท	กวัครอก มานา
สุโพธิ์สมภารไค	บาทบงส์
หมื่นแสนอาจออกไค	คจ เคี้ยว
มอญอหังการอง	อาจลาง
หลาวพมามักเคี้ยว	คลยับ
บาพึ่งพระโพธิ์อง	ออกถื่อ
มอญพาไปรกรับไว้	ไปรกรปราน
หังกรอบกวัอิงฮื่อ	พรั้งพรอม
เงินทองพระราษทาน	แจกจ่าย
ใครชอบบุญขอบไห	ยศถา
พระยาตรัง	

โคลงบทที่ 120 ถึง โคลงบทที่ 125 พรรณนาถึง "เมืองใหม่" ซึ่งพระบาท - สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดให้เป็นที่อยู่ของมอญที่เขาวงกตแห่งพระบรมโพธิ์สมภารใน

คราวนั้น กังโคลงว่า

มอญีหมมาอยู่ไค	ในเมือง ไหมนา
พอเสร็จบริบูรณ์	พรั่งพร้อม
วัดวาอารามเรือง	ราชแกง แลวแอ
คูเวื่อนกำแพงป้อม	ไกศรม
กำแพงบูรเพื่องแขง	สองปาก
สเปนชนกินถม	ทบั่น
เบื่องลบมียาก	สีกหยาด
ลวนมนมมีสิ้น	เลตแดง
	พระยาทรง

โคลงบทที่ 126 ถึง โคลงบทที่ 167 พรรณนาถึงเรื่อง "ทหารฉวามือ" ซึ่งกรมศิลปากร¹ อธิบายว่า คคลาจะเป็นการกระทำในระหว่างพระราชาพิทักษ์เจนนทรีศว สนวน หรือแทสระสนวน ซึ่งเป็นพระราชาพิทักษ์เคื่อนหา เนื้อความในโคลงตอนนี้เป็น การประลองยุทธหน้าพระที่นั่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย กังความในโคลงบางบทว่า

พระคาลวรเคือไท	บัตถจรรย
ทุกทวนิกรเกรง	กรายเกล้า
เสด็จที่นั่งสุชาสวรย	วรเวก ฟ้าแอ
<u>ทางกางกิลปกาสกรเวา</u>	<u>แขงฉวามือ</u>
เลงพลพลเอกอาจ	พลวัม รินทรเอย
แสดงกิลปหลายหลาย	หลากลวน
ทวนทอดอึกไหมร่า	แทงเทง กันนา
กระบี่คาบคายทวน	ทวนท้าว

¹ พระยาตรัง โคลงกับแฉล้มพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย หน้า 138

พลหาญมหัทธาว	นักเขมร
กำเลาะกำลั้งแรง	ปลักปล่า
ละคนละคนเจน	จักกัก
กึกกึกขางพลกำ	กั้งบาร
มะไลยบายบาย	กรายกฤช
กฤชตอกกฤชกรายนัน	คลองเกลด
บัคแทงเพงแทงตึก	คายตอบกันนา
บุงกิมักกะสันเขา	แขงขัน
	พระยากรัง

โคลงบทที่ 168 ถึง โคลงบทที่ 206 พรรณนาเรื่อง พระราชพิธี "โสกันต์" ซึ่งกรมศิลปากร¹ อธิบายว่า เป็นพระราชนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎ โดยพระยาตรังได้พรรณนาถึงการตั้งเขาไกรลาสตามแบบโบราณ กระบวนแห่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ ฯ ไปยังพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พิธีสงฆ์นำซึ่งโหลอดจากปากสัตว์ทั้งสี่แล้ว ทรงเครื่อง จากนั้นจึงเสด็จทรงพระยานมาศเวียนขวารอบเขาไกรลาส 3 รอบ แล้วเสด็จเข้าพระราชวัง และมีการสมโภช 3 วัน จึงจะไถ่ยกตัวอย่างโคลงในตอนนี้อย่างบทเช่น

สังคังไกรลาสหน้า	พระพลาน
ทั้งทิวภาณุทอง	ทวยไธ
ตามระบอบบทเขาราก	เรื่องราชบานา
สำหรับกษัตริย์ไซ	เสวีสรรพ

¹ พระยาตรัง โคลงกั้นเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย หน้า 140

พี่เลี้ยงถนนมราช	เอารส
เหล่านีกรนางใน	หมั่นนอม
สมกักก็ประยุยศ	สนองบาท
โดยเสด็จคำเนิรพยอม	พรั่งพรู
พระบรมหนอนาถเจ้า	<u>เสด็จทรง</u>
<u>ยานมากเตรียมตรู</u>	ผากผาย
พรอบพระเครื่องอลง	กฎรัตน
หมนาคยชวาชาย	เลิกกัน
พี่เลี้ยงหนอราฯ เจ้า	จอมโล่ กาวอ
เวียงเสด็จพระโสรจสง	อุทกแถว
ขางมาราชสีห์โก	ไหลจาก ปากนา
ทรงสุกนรเพริศแพรว	เสร็จทรง
	พระยาทรง

โคลงบทที่ 207 ถึง โคลงบทที่ 221 พรรณนาถึง "พระราชพิธีสิบสองเดือน" โดยกล่าวถึงพระราชพิธีที่สำคัญในเดือนต่าง ๆ พร้อมทั้งบอกเหตุที่กระทำพระราชพิธีนั้น ๆ ภาย คึงตัวอย่าง

<u>ทวาทศมาสตั้ง</u>	ตามพิธีแถม
สำหรับราชวรณ	เนื่องไท
พร้อมพฤติประสิทธิ	ไสยเทพ
เจริญสุขสวัสดิ์ไท	เหตุเห็น
<u>เดือนหาเริ่มเกตุกึ่ง</u>	<u>สระสนาน</u>
<u>พระกษกเชนทร์เปน</u>	เกียรติค่าง
เทวกรรมวิชเนกชาญ	ไชยฤทธิ์
กุมโทมอันตรายราง	ราสหาย
<u>เดือนหกประสิทธินี้</u>	<u>นาชวิก</u>
อิตรวิชเนกนารายก	แก่งคัง
<u>พิธีจรคณังคัล</u>	แบกรเริ่ม นาคา
เพื่อเพิ่มภักฎาทั้ง	บากวิ

เคื่อนเจ็จจร เริ่มตั้ง	ตามกิจ กอนแฮ
ณิว เคญะพิธิ	ข้างทิ้ง
นารายณวิธ เนตอิศ	กร เคศ
กันพิศักยหยัง	อยู่เย็น
	พระยาตรัง

โคลงบทที่ 222 ถึง โคลงบทที่ 259 พระยาตรังกล่าวถึงเรื่อง "ชาตญุทธ"
โดยพรรณนาถึงพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยในศิลปศาสตร์
เชิงยุทธวิธี ดังตัวอย่าง

พระคำวิธรอนร	เรื่องชาต
ทุกสิ่งศิลปะศาสตร์ทรง	เสร็จชรอง
พระยุญยุทธอนนราญ	อริราช
กลแคงกลดงหอม	เหตุเห็น
พระ เสร็จทรงทราบสิ้น	สุดกัฏ ธิบพอ
ชาตญิตติศาสตร์เปน	เอกอาจ
สงครามพยหัตส	โคยเลศ
สพลิงศิลป์มาจาง	เชียววาท
พระ สคิมักแม	พรหนินทร์
ท้าว เทพเทพาภา	เลาพรอง
พระพางวรวัชรินทร์	เรื่องราช
แลดวงบก่อรอง	ชายเชิญ
พระ โธิโธภาสเพียง	จักรนาท
ทวยท้าวพิศาเห็น	ทอนเวน
แม่โคยประทุษรูดาญ	นฤพิ
นอกช่อในคคเรน	รวบรอง
	พระยาตรัง

โคลงบทที่ 260 ถึง โคลงบทที่ 271 เป็นการพรรณนาถึงการ "บำรุง
ราชนคร" ว่า พระองค์เสด็จมาทำนุบำรุงบ้านเมืองและราชนครให้ร่มเย็นเป็นสุขด้วยกัน
เทนในโคลงว่า

พระมาตุพิไวั	กรุงวัน
แสนสนุกนิปริคิเปรม	คำเขา
พระมาตุกนิราอัน	ทรายรานกร
คัมโปกกระสันเกรา	โศกสูญ
พระมาประหลาดควน	เหลือนลาย
มาเพิ่มโลกไ้มลย์	ยิ่งพน
พระมาตุกเจ็ดทวย	ภาทอน มีนา
พระพอพิมอดน	เจ็ดกุก
	พระยาตรัง

โคลงบทที่ 272 ถึง โคลงบทที่ 275 พระยาตรังตั้งหัวข้อการพรรณนาว่า
 "พระอิศวร" เปรียบเทียบพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยประดุจพระอิศวร
 ดังตัวอย่าง

เปนศรีนค เรกแถว	พลโพยม
เสวยสุขภิรมย์ฤา	รำไค
พิบานพิมลโสม	โสภิต
สถานถิ่นสุธาไท	เทียบทัน
พระพรประสิทธิ์ทั้ง	โลกา
แสนกักรบั้งกัล	ทั่วดาว
พระคูกิ่งสำเสา	แสนเดช
คจอิศวร เป็นจาว	โลกถึง
	พระยาตรัง

โคลงบทที่ 276 ถึง โคลงบทที่ 279 พระยาตรังตั้งหัวข้อการพรรณนาว่า
 "พระอินทร์" เปรียบเทียบพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยประดุจพระอินทร์
 ดังโคลงต่อไปนี้

พางองค์อบเรศแม	อมรินทร์
นางพิภพดาวกิงส์	เคยา
พรอมโลกวรโลกิน	ครองครอบ
แสนอัสสรครองหนา	นอบถวาย
	พระยาตรัง

โคลงบทที่ 280 ถึง โคลงบทที่ 284 พระยาตรังตั้งหัวข้อการพรรณนาว่า "พระพรหม" เปรียบเทียบพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยประดุจพระพรหม ทั้งโคลงว่า

พางองค์มหิศรราชไท	ธาดา
เสวยสุภิมณีนาน	เจ้าวแทน
พระเจริณพระเมตกา	เบื่องนิจ
ทรงพระการุญแล	เล็ดหลาย
พระเสด็จสถิตดาว	แดนกิน
โอภาสพิมลฉาย	เจ็ดไป
ทรงพานหงส์บิน	ลอยลง มาบอ
มาประสิทธิ์สอนเหล่า	โลกเจดิม
	พระยาตรัง

โคลงบทที่ 285 ถึง โคลงบทที่ 301 เป็นการพรรณนาในหัวข้อ "พระโพธิสัตว์" เปรียบเทียบพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยและพระจริยาวัตรทางศาสนาของพระองค์ว่าประดุจพระโพธิสัตว์ ดังตัวอย่างโคลงบางบทว่า

พระยิ่งยกโยคแย้ม	เยี้ยวพยุ
พุทธิโเจพิทุโปแคลง	คลาสุแคลว
พระศาสนบริสุทธิ	ของทาน แลแถม
อาจลงอาสวะแล้ว	เล็ดหลาย
บำรุงพระศาสนพรวน	ยอยก
พระพุทโธวาทแถลง	เลื่องหลา
ทรงสร้างพระไตรปิฎก	คลุเมื่อนี้แล
ปานประทีปวิโรจ	แจ่มหลาย
เพิ่มผลผลเพื่อควย	กรณา
ทรงพระสังคายนาย	หนึ่งไว
ปลูกพระโพธิลังกา	สถานแทน
คาบประเพณีกิไ	ถองธรรม
	พระยาตรัง

โคลงบทที่ 302 ถึง โคลงบทที่ 319 พรรณนาในหัวข้อ "พระเมตไตรย"
โดยเปรียบพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยประจุพระกรักริยาเมตไตรยเสด็จ
มาโปรดสัตว์โลก ดังโคลงต่อไปนี้

หมายมุ่งมัตโมกษ	นฤพาน
พจนจากจตุรเปียนนร	บาปล้าง
พางพระเมตไตรยญาณ	มาเมื่อ หนานา
บริสุทธิศาสนา	อิกองค์
บารมีพระพร้าพร้อม	เพรงมา
สืบทอสงไชยเป็น	เอกอาจ
ในเนอพระศาสนา	องค์เมต ไตรยแ
พระพอลแล้วพาง	ผองเพียง
	พระยาครัง

โคลงบทที่ 320 ถึง โคลงบทที่ 339 พรรณนาในหัวข้อ "เทพดาถวายพร"
โดยกล่าวถึงเทพดาถวายพรแก่พระองค์ ดังโคลงว่า

เทพินทรเทพทาว	ถวายพร
แดยพิมานฐาม	ขอแก้ว
สถานทิพวิราช	ใจกัน รมพอ
เสริบพระเกียรติคุณณแผ้ว	แผผล
อาภาคาคันธรอง	สรรเสริญ
ชาวชาวขจรบน	เบื่อง ฟ้า
เพิ่มพรพระจาเริก	ฤทัย
คงครอบครองหลา	หลักกิน
	พระยาครัง

โคลงบทที่ 340 ถึง โคลงบทที่ 354 พรรณนาในหัวข้อ "สนองพระบาท"
โดยกล่าวถึงความจงรักภักดีที่ตนมีต่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจนทองแดง
คำขอพระเกียรติพระองค์สืบ เทเป็นโคลงว่า

หวังหวังวรวากยว	วายนากู แลดา
กือสมุทไรตเปน	เปรียเอาง
บังคัลคคี่ปาก	ฝ่นอบ ชมนนา
กงกชี่วาวาง	วอลคบก
วอกมรคัหมายมอบสิน	สูกพงก
พงศักกคี่สอนสอน	สูก
ไคมาทบาทหงสียง	กตรัช เรืองแ
ตราบพระ เสคจิกไค	ทวีสตรอง
กรีสุนทรสคสรอย	สุนทรา
ยอพระยศเหลือเผอ	ผารู
กุกวงสุริยมา	มกิตเรต
เคียวาลับบลวก	กลับเห็น

พระยาตรัง

โคลงบทที่ 355 ถึง โคลงบทที่ 375 พรรณนาในหัวข้อ "เทพย์รักบา"

มีใจความขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายให้ช่วยผูกพันรัก และคุ้มครองพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ดังตัวอย่าง

ขอพระพุทธศาสนาทั้ง	ไครยา
ธรรมสถิตถือนหัว	แห่งรู
อิกองคิกร เคา	จากเขต
จงประสิทธิพร	สัจสนอง
ขอพรพรหมเมกไท	พรหมินทร์
จงสขถาวรรคอง	จีพทา
อิกพรสุรวรินทร์	เรืองเดช
ทุกสิ่งสรรพก่า	ร่ำสม

พระยาตรัง

โคลงบทที่ 376 ถึง โคลงบทที่ 378 พรรณนาในหัวข้อ "พระเดช"

มีใจความสรรเสริญพระเดชของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ดังโคลงต่อไปนี้

พระ เกษชัคเขตควา	แกนกง ครองหว
พระ เกษนิจ เนืองนัต	หนึ่งแท
พระ เกษพิรณคง	แคนทวีป
พระ เกษพระคกแล	เล็กให้ลือ
	พระยาตรัง

โคลงบทที่ 376 ถึง โคลงบทที่ 378 พรรณนาในหัวข้อ "พระ เกียรติ" มีใจความสรรเสริญพระ เกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ดังตัวอย่าง

พระ เกียรติเกริกกำจี้	ชมบุญ
พระ เกียรติกรงไคยัง	ยอมเภา
พระ เกียรติเกษมสน	ทรง รื่องพอ
พระ เกียรติกฤตยภาเสรา	เลื่อมสลุ
	พระยาตรัง

โคลงบทที่ 382 ถึง โคลงบทที่ 384 พรรณนาในหัวข้อ "พระยศ" มีใจความยกย่องพระยศพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ดังตัวอย่าง

พระยศย่นัวฟ้า	กินทรง
พระยศครองไทรตร	โลกล้ำ
พระยศยั้งเอกวงก	อบเรศ
พระยศเย็นย่น้ำ	เนื่องหล
	พระยาตรัง

โคลงบทที่ 385 ถึง โคลงบทที่ 387 พรรณนาในหัวข้อ "พระฤทธิ์" มีใจความสรรเสริญพระฤทธิ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เช่นโคลงว่า

พระฤทธิ์ฤทธิลาควา	กินไหว
พระฤทธิ์ฤทธิลลาญเลื่อง	โหลลงลาน
พระฤทธิ์ฤทธิไภษณ	สลุเศก
พระฤทธิ์ฤทธิมามวน	แสนพาล
	พระยาตรัง

โคลงบทที่ 388 ถึง โคลงบทที่ 451 เป็นการพรรณนาแสดงความรู้สึก
ส่วนตัวของพระยากรังในการแต่งโคลงเรื่องนี้ เช่น

อคฺลยฺ์เคธบริรัก ^๑ เรื่อง	เรื่องโพธิ์
คจฺตกัณฺธจฺรณ	จรัสฟ้า
ทอเคธวรทวังโปรค	เวียรวากย์ ^๒ นี้แด
เพียร ^๓ เพื่อกศัญญา	กิดสนอง
ไปปี่สพฺรตมาศไม	เงินงาม
อาภัพทวิพียง ^๔ นง	โชนอย
มีน ^๕ ตวิชาตาม	สนกงบาท
ทางสมาลยรอย	เรียบถวาย
เป็นเกียรตักฤช ^๖ เรื่อง	กัลปา
ถึงสุเมร ^๗ ท่าลาย	โถมวย
แสนสร ^๘ เทพาคา	คา ^๙ เห็น
เผยอพระยศไวกวบ	อयाสญ

พระยากรัง

โคลงบทที่ 452 ถึง โคลงบทที่ 478 พรรณา "กัณ^๑ความ" มีใจความ
สรรเสริญพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยอีกครึ่งหนึ่ง แล้วจบลงด้วยโคลงว่า

ราพรรตณ ^๒ อาจาง	ออกก ^๓ สินธุ
หระ ^๔ เคธพระคตแสดง	เคธ ^๕ กัณ
ไปเสรีจต ^๖ รียสุน	ท ^๗ รราช ^๘ นี้ ^๙ นา
ธ ^{๑๐} า ^{๑๑} ล ^{๑๒} ิม ^{๑๓} ท ^{๑๔} กัณ	แก ^{๑๕} ถวาย
แนมว ^{๑๖} ย ^{๑๗} เม ^{๑๘} ร ^{๑๙} มา ^{๒๐} ก ^{๒๑} ฟา	ก ^{๒๒} ิน ^{๒๓} ก ^{๒๔} ัล ^{๒๕} ป ^{๒๖} ี
ยัง ^{๒๗} พระ ^{๒๘} ย ^{๒๙} ก ^{๓๐} ยัง ^{๓๑} ห ^{๓๒} มาย	อ ^{๓๓} ย ^{๓๔} า ^{๓๕} ม ^{๓๖} ว ^{๓๗} ย
ย ^{๓๘} า ^{๓๙} โลก ^{๔๐} ป ^{๔๑} ระ ^{๔๒} ล ^{๔๓} ย ^{๔๔} กัณ	ส ^{๔๕} ญ ^{๔๖} โลก
ย ^{๔๗} ก ^{๔๘} โย ^{๔๙} ค ^{๕๐} ย ^{๕๑} ก ^{๕๒} ยัง ^{๕๓} ค ^{๕๔} ว ^{๕๕} บ	เค ^{๕๖} ท ^{๕๗} พ ^{๕๘} ร ^{๕๙} ท ^{๖๐} ม

พระยากรัง

รายบทที่ 2 กล่าวขอพระ เกียรติสืบ ๆ ว่า

เทพพรหมบรมสุขไชยวรรค์ ครอบสร้อยจันทร์สูงสูด มวย
ปรีดิ์พิลาทรา เภยสุขทุกถวนหนา ท้าวทวยอบุญ ทานนา

พระยาตรัง

และจบลงด้วยคำอธิบายว่า

เมื่อทำนั้น จุลศักราช 1180 ปีชวด นกักร สัมฤทธิ์ศก
ทำเจ็ดเดือนสิบสามวัน เป็นโคลงบาทกฤษ 478 บท

พระยาตรัง

1.4 ลักษณะการจบเรื่อง

โคลงกั้นเฉลิมพระ เกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
จบเรื่องด้วยราย 1 บท มีความขอพระ เกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
และคำอธิบาย ว่า

เทพพรหมบรมสุขไชยวรรค์ ครอบสร้อยจันทร์สูงสูด มวย
ปรีดิ์พิลาทรา เภยสุขทุกถวนหนา ท้าวทวยอบุญ ทานนา

เมื่อทำนั้น จุลศักราช 1180 ปีชวด นกักร สัมฤทธิ์ศก ทำ
เจ็ดเดือนสิบสามวัน เป็นโคลงบาทกฤษ 478 บท

พระยาตรัง

2. ทำนองเขียน

2.1 ลักษณะการใช้คำและภาษา

2.1.1 การยืมคำและคำเสียงพยัญชนะ โคลงกั้นเฉลิมพระ เกียรติ
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ปรากฏการยืมคำเพื่อเพิ่มความไพเราะและ
ยืมความหมายของคำให้เด่นชัดยิ่งขึ้น หลายแห่ง เช่น

ไชยาภายกเลื่อง	ภายาญ
ชัยชนะภายาญ	ภากัน
อีกไทรยะอริการ	ทวยานทิ
เพียรรุกแรงขันขัน	เสร็จไกล
	พระยาตรัง

โคลงบทนี้ย่ำคำว่า จัย ในคำว่า ไชยา จัยชนะ และ ไชยะ ช่วยให้เสียงไพเราะและ
ช่วยให้นึกถึงความมีชัย ส่วนคำว่า ภายศ ภาชาญ และ ภาชา ช่วยให้ความหมายของ
คำว่า ภา นี้หนักแน่นขึ้น

<u>พระเกียรติเกริกขำ</u>	ชมบุญ
<u>พระเกียรติกรุงไคยัง</u>	ขอบเขา
<u>พระเกียรติเกษมสน</u>	ทรง รุ่งเรืองพอ
<u>พระเกียรติกฤตยาเสรา</u>	เลื่อนสูง
	พระยาทรง

โคลงบทนี้ย่ำคำว่า พระเกียรติ ทั้งสี่บาท ช่วยเน้นความหมายให้หนักแน่นเท่า และ
ยังไพเราะที่เสียงคำที่ 3 ของทุกบาทเป็นเสียงพยัญชนะเดียวกับเสียงคำว่า เกียรติ
คือคำว่า เกริก กรุง เกษม และ กฤตย์ ช่วยให้เสียงไพเราะ นับว่าเป็นความ
สามารถของพระยาทรงที่พาโคเสนนี้

<u>พระฤทธิฤทธิ เกริกทอง</u>	กรงโกรม
<u>พระฤทธิฤทธิ เลิงลาญ</u>	ลุด
<u>พระฤทธิฤทธิ เถิงโถม</u>	ถัมทัพ
<u>พระฤทธิฤทธิกริถัฏม</u>	เกรงวาย

พระยาทรง

โคลงบทนี้ย่ำคำว่า พระฤทธิฤทธิ ทั้ง 4 บาท ช่วยเน้นความหมายให้หนักแน่นเช่นเดียว
กับโคลงต่างตน แต่การย่ำถึง 3 คำในทุกบาทเช่นนี้ช่วยให้นึกแน่นกว่าการย่ำ 2 คำ
ประกอบด้วยคำที่ 2 ซึ่งออกเสียง ริก ซ้ำเสียงกับคำที่ 3 ซึ่งออกเสียง ริก - ทิ ช่วย
เสริมความไพเราะยิ่งขึ้น นอกจากนี้โคลงบทนี้ยังมีความดีเด่นในการซ้ำเสียงพยัญชนะ
สองคำทวยวรรคหน้า กับ สองคำในวรรคหลังบาทเดียวกันนั้น การทำเช่นนี้ ช่วยให้
ใจเสียงของโคลงที่ไพเราะ ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ลอยตาที่กวักวรรคหน้าไว้

อัสวราจักรโอราง	วลาห
ทางภรเขมม	มุนเทา
ยางนอยยะเหยะยก	ย้าแมน
กัวละกัวเร็วเรา	เร่งตัว

พระยาทรง

โคลงบท นี้มีที่นำสัง เกต ก็คือการใส่คำในบาทที่ 3 ซึ่งพระยากรังนำมาสวดอาการ
 ยาง เหยาะของมา โดยใส่เสียงหน่วยเสียง /ย/ ซึ่งเป็นเสียงอวัตสระ ทำเสียงโดย
 ใช้ลิ้นส่วนหลังแตะเพดานแข็ง ประกอบกับหน่วยเสียงสระเสียงสั้นเป็นคำว่า ยะ เหยาะ
 ยก ช่วยใ้ภาพยาง เหยาะของมาได้ดียิ่ง

2.1.2 การไต่ถามกระษัตริย์และให้ความหมายแก่ โกลดคันเจลิ้ม
พระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีการไต่ถามกระษัตริย์ และให้
ความหมายแก่เจ็ด ขวัญวิญญานเกิดอารมณ์โดยคำที่กวีพรรณนา เจเน

พระนิพนธ์เรื่อง
ทุกประเทศมาเป็น
บรรดา

คำในบาทที่ 2 ของโคลงนี้เป็นคำง่าย ๆ แต่การเรียงลำดับคำดี และให้ความหมาย
จริง เปรียบเทียบ ช่วยให้ความหมายในบาทที่ 2 เด่นมาก

แขกเทศาบอบเกล่า ถวายน้ไข
พระยากรัง

โคลงบาทที่คล้ายกับตัวอย่างที่ยกมาแล้ว คือเป็นการใช้คำง่าย ๆ แต่ควรมีวิธีการนำคำกริยากับคำนามมาประสมกันเป็นคำใหม่ที่มีความหมายเกิน และให้ภาพพจน์ที่ชัดเจนว่าปีแซกเทศมาอ่อนน้อมอย่าง รวบคาบ

แม่ไกรประทุมรุจิ
บัคแบงหัวตัวแคว
กตดอน คงนา
คลาถัก
พระยาบรัง

โคลง ๒ บทนี้ กวีไม่คงใจคำว่า ฆา หรือ ฆัน แต่ทำให้นิยามเข้าใจความหมาย
เช่นนี้ด้วยคำว่า ฆาง ฆัน เป็นความสามารถของกวี

อาจารย์รับ	รกรงค
หมายมุ่งจับฉด	เก็กสุ
<u>ละคนละคน</u>	ปี่นอก
สืบสิ่งผิดปรวกร	แควนการ
	พระยากรัง

คำว่า ละคนละคน ในบาทที่ 3 เป็นกว้างๆ คล้ายภาษาพูด แต่ให้ภาพว่า แต่ละคน
แต่ละคน (ก็ทุกคน) ต่างก็อยู่ยังคงกระพัน

การใช้คำห้วนนี้ ปรากฏหลายแห่งในโคลงคันถะลิหระ เกียรติ
พระบาทสยเค็จพระพุทฺธ เลิศหลานภักดิ์ เช่น

พระยาพระรามคึกเข	ยงยุทธ
พิงพินาณันลือ	ลันถลา
พางพร-สุชาชุก	โทรมศาสร์
<u>ทัวละทัวทัวกลา</u>	คอพัน
อัครวราอัครโออาจ	วลาหก
ทางภมร เขมมดง	มนเกล้า
ยางนอยยะ เทยาะยก	ย่าแบน
<u>ทัวละทัวเร็วเรา</u>	เร่งตัว
พลบามาบาหมา	หมายถึก
เร็วรุกคจพระพาย	พักเพียง
<u>ละทัวละทัวอีก</u>	โหนไล
นายประจาหลัง เลี้ยง	แลนภา
	พระยาตรัง

2.1.3 การใช้คำเลียนเสียง ในโคลงคันถะลิหระ เกียรติเรื่องนี้
ไม่ปรากฏมีการใช้คำเลียนเสียงมากนัก เช่น

หาญชวนเคลาคลอไม	หิวเคี้ยว
คาบเคลยกลางแปด	ปลามเปลือง
เงี้ยววาว <u>กระกราว</u> เกรียว	โทรมศาสร์
จงรักภักดีเปื่อง	บาทถาย
	พระยาตรัง

คำว่า กระกราว เกรียว เป็นคำเลียนเสียงอาวุธกระทบกัน ช่วยให้อ่านได้บันเทิง
และเห็นภาพพจน์ด้วย

เครื่องเครื่องเสียงกรีกกรัน เสียงก้อง
กลองแขกชวาชาน ปี่แจว

พระยาทรง
คำว่า เครื่องเครื่อง และ กรีกกรัน เป็นคำที่เสียงดัง ส่วนคำว่า แจว ในความ
รู้สึกไพเราะอ่อนหวาน เช่นในคำว่า แจวเสียง

พระยาทรง
กาสร่าชัยมาน บาปนา
ผู้เกี่ยวข้องพลจร จอมเจก
มาลดันเชิงสา อางเสียง

พระยาทรง
คำว่า เชิงสา คือคำว่า เชิงซา หรือ เชิงแซ ซึ่งหมายถึง เสียงดังระงไปเบก ส่วน
คำว่า อาง เสียงแวบ ซึ่งเกี่ยวกับการพรรณนาถึงคนวิ่ง ดังที่ การวิเศษ
เสียงเสียงในโคลงบทนี้จึง เหมาะสมดี

2.1.4 การวิเศษความเปรียบ ในโคลงคันเถลิงพระ เกียรติพระบาท -
สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ปรากฏวิเศษความเปรียบในโคลง เกือบทุกบท ทั้งนี้
เพื่อทำให้อ่านเข้าใจและ เห็นภาพพจน์ตามที่ควรต้องการ โดยเฉพาะการพรรณนา
สิ่งที่เป็นนามธรรม ความจำเป็นในการวิเศษความเปรียบยิ่งมีมาก เช่น การพรรณนา
ถึงพระปรีชาสามารถ พระยศ พระเกียรติ พระฤทธิ์ของ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้าน-
ภาลัย และสิ่งที่นำมาเปรียบมักเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ สิ่งที่สวยงาม สิ่งที่มีความไพเราะ
สิ่งที่สูงสุด สิ่งที่เป็นไปไม่ได้ สิ่งที่มีมนุษย์นิยมชมชอบ หรือสิ่งที่น่าเกรงขาม ดังตัวอย่าง
การเปรียบกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โลก การเปรียบพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
พระคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

พระพรปรีดิ์พิทักษ์ โลกา
แสนกวีตรึงคัล ท้าทาว
พระคุณยิ่งสหัสสา แสนเคา
ควอดิกร เป็นจาว โลกถึง

พระยาทรง

อินทรีพรหมพร เมกัไท

พินธุ

นางพระพพิทตรง

เสวีจลิน

พระค้อจักรพรรดิตร

กรราโลก

คุยกิ่งสหัส เคศลิน

เลาแดง

พระยาตรัง

หรือเปรียบพระองค์ประดุจพระโพธิสัตว์ว่า

พระยิ่งยกโยคแบบ

เยียวพท

พทโพธิพทโพธิไคแดง

คลากแคลว

พระสาสนบริสุทธ

ของทาน แดแ

อาจดวงอาสวะแล

เล็กทาย

พระยาตรัง

การเปรียบกับสิ่งสวยงาม

เช่นการเปรียบพระราชาอุทยาน

วางามราวกับดอยมาจากสวรรค์ ว่า

อุทยานเยียวฟองฟ้า

มาคิน แลภา

ภาพิพย์อุทยานเป็น

เปรียบอาจ

เกว เกาะชะแวกสินธุ

ฝ้ง

คลอง เขอนสทนาง

เนกวัน

พระยาตรัง

หรือเปรียบคำไกลกับดอกไม้ว่า

เช็กสมพวนพราพรอง

ธาดูเจิง

นายนเบิกอบคเปรย

เปรียบแ

จรงรสสำเรึง

รวยกลิน

ตระเลบวบขจรแ

เล็กกุก

พระยาตรัง

การเปรียบกับสิ่งกว้างใหญ่ไพศาลและสิ่งสูงสุด เช่น การเปรียบ

พระปารมีกับมหาสมุทร และเปรียบพระอาทิตย์กับเขาพระสุเมรุ ว่า

บารบิมาบอยแบ	มาก เผลอ
ทางสมทรรคทองพัน	คณินกรีน
บัณฑาบังยศ เผลอ	พุ่มทวม
แสนสเมรคำค้น	ไผ่ปาน

พระยาตรัง

การเปรียบกับสิ่งที่เห็นไผ่ไม้ไผ่ เชนพรรณธนาว่า

แม่มวย เบรมาศฟ้า	คินกัลป์
ยังระบคยังหมาย	อยามวย
แมโลกประดัยศค	สุกโลก
ยกโยคยคยังคาย	เคอพรหม

พระยาตรัง

การเปรียบกับสิ่งที่มนุษย์นิยมชมชอบ เชน การเปรียบพระบาท -
กษัตริย์ในยามที่อยู่กับพระราชโอรสว่า เสมือนดวงจันทร์ซึ่งในในความสงบรมเย็น ว่า

พระ เอรสนอนนอม	บังคัล
มรมบาทราช เรือง	ฤทธิพน
พระ เสคิจจรจรัส	บุรยากร
กจศกิริ รลอยลน	เลศไกร

ปางไพบรวิรักษ์ เรือง	เอารส
กจศกิริ รลอยลน	ลวงหลา
ควนศกคีสนองบท	ยุคคมาท
ทนอนาถราช เจ้าฟ้า	เฟื่องบุก

พระยาตรัง

การเปรียบกับสิ่งที่น่า เกรงขาม เชน เปรียบพระบาทสมเด็จพระพุทธ เลิศหลานภาลัยประคูกวงอาทิตย์ ว่า

เอกองค์จักรพรรดิทรวม	ไพบลย์
ผานอยุทธยกรงศรี	เฟื่องฟ้า
กจกวงสริยจรณ	จรัสโลก
พระประสทิทวิวิธหลา	เลศหลาย

2.1.5 การใช้คำแผลง ในโคลงก้นเจ็ดมพระ เกียรติพระบาท - สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีการใช้คำแผลงบางเล็กน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับ โคลงนิราศแล้ว พระยาทรงใช้คำแผลงน้อยกว่ามาก เช่น

ตาพระบาทเบาราว เรืองราช มาณา

สำหรับกษัตริย์ไซร เสรีจสรพ์

พระยาทรง

คำว่า เบาราว แผลงมาจาก โบราณ โดยแผลงเสียงสระ โอ เป็นสระ เอา

พระชาล แว เลศลวน ไกรยางค์

อรรธรสคำรงแคน คั่นดาว

พระยาทรง

คำว่า ชาแว แผลงมาจาก ชาลิต โดยแผลงเสียงสระ อี เป็นสระ เอ

ปรัด พิน ภคาคล แคนทวีป

แสนสมุทรรอร เสรีจทรง

พระยาทรง

คำว่า ปรัดพิน แผลงมาจาก ปฤถวี โดยแผลงพยัญชนะ ฤ เป็น ร และแผลง ว เป็น พ แผลงสระ อี เป็นสระ อี เดิมตัวสะกด น เป็นคำว่า ปรัดพิน

เมิลมุข จร โอภา ไพโรจน์

พระยาทรง

คำว่า โอภา แผลงมาจาก โอภาส โดยการตัดเสียงตัวสะกด

2.1.6 การใช้ภาษาถิ่นและคำโบราณ เนื่องจากพระยาทรง เป็น กวีที่เกิดในท้องถิ่นภาคใต้ของไทย และเป็นกวีที่รักและเฝ้ามองงานวรรณคดีเก่า ๆ ดังนั้น ในวรรณกรรมของท่านจึงมักปรากฏคำภาษาถิ่นและคำโบราณอยู่มาก ใน โคลงก้นเจ็ดมพระ เกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยก็เช่นกัน ดังจะยกบ่าวให้เห็น ดังนี้

ภาษาถิ่นใต้ เช่น

ฉุฉัก^๑แทง^๒ทัช^๓ชำ

สายเสย

พระยาตรัง

คำว่า ฉัก เป็นภาษาถิ่นใต้ แปลว่า เตะจิ้นไปตรง ๆ คำนี้เคยใช้ในภาษากลาง เป็นกริยาของช้าง ดังที่ปรากฏในฉันทกถาของท้าวพระนิพนธ์สมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส ว่า

ฉิบฉัก^๑ไล่^๒แคน^๓แหลก^๔ลง เพื่อ^๕พาล^๖ทรนง
แด^๗หอน^๘ทำนุก^๙ใน^{๑๐}ทำนอง

สมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส

ต่อมาคำนี้ไม่ใช้ในภาษากลาง แต่ยังคงมีใช้ในภาษาถิ่นใต้เป็นคำกริยาใช้โต้กับทั้งคนและสัตว์

บัก^๑บอง^๒บัก^๓แควน^๔กลา

กลางหาญ

พระยาตรัง

คำว่า บอง เป็นภาษาถิ่นใต้ แปลว่า กระบอง

เกตุ^๑ฦา^๒ยั้ง^๓ยัก^๔กัญ

โถมั่ว

เกก^๑เกียง^๒ไป^๓มี^๔เขา

เจ๊กมื่อ

พระยาตรัง

คำว่า เกก เป็นภาษาถิ่นใต้ แปลว่า ไม่เป็นระเบียบตรงกับภาษากลาง เช่น วัวเขา เกก

พระ^๑เห็น^๒หน^๓เหตุ^๔ให้

ออก^๑หัว^๒หัน^๓นา

เลย^๑ไป^๒มี^๓มา^๔หา^๕ต

หัด^๑ต^๒สุ

พระยาตรัง

คำว่า หัว เป็นภาษาถิ่นใต้ แปลว่า ความคิด และคำว่า หัน ก็เป็นภาษาถิ่นใต้เช่นกัน แปลว่า หมุน ฉะนั้น บิด นั้น

สิษ^๑ร^๒ศรี^๓วิ^๔เก^๕ย^๖ชั้น

เชิง^๑ชา^๒ต

พระยาตรัง

คำว่า สิชร เป็นภาษาถิ่นใต้ สืบมาจากคำว่า วิสิษร โดยการคัดเสียงหน้าตามสำเนียงภาษาถิ่นใต้

คำโบราณ เช่น

เมืองลพบุรี

ถวนมันมิลัน

สักหยาก

เล็ดแลง

พระยาตรัง

คำว่า ลัน เป็นคำโบราณ หมายถึง จวน หรือบาง

ไว้องคตองคัสตรา

ฉนวนแมนเลนหลวง เขา

ฉนวนแมน

จักจรง

พระยาตรัง

คำว่า ฉนวน เป็นคำโบราณ แปลว่า ฉวย จับ ใ้ แมน ชล้ง

เชียวความไปป่วยทรง ปากเสริญ

พบพระพอบุกหลวง

เล็ดแลง

พระยาตรัง

คำว่า เชียว เป็นคำโบราณ แปลว่า รับประทาน

สายรอกแรงแรงเสียง

แสงสว่าง โคมแสง

พระยาตรัง

คำว่า แรง คือคำว่า เร่ง ซึ่งเป็นคำโบราณ แปลว่า เร็ว ถี่

แยกสรวงสรวงเจ้า

เดาจากเมืองบนคาย

จอมอินทร์

กิ่งฟ้า

พระยาตรัง

คำว่า กิ่ง เป็นคำโบราณ แปลว่า กิ่ง ทรงลงไป

นอกจากนี้ ยังมีคำที่ไ้มาจากภาษาอังกฤ คือคำว่า สลุป

ในโคลงว่า

สลุปกำนัน เขา

ทั้งสลุปกำนัน เขา

ทุกประ เเทง เนอง เนอง

เขตกาม

มา เบียบ

คินดาว

พระยาตรัง

คำว่า สลุป หมายถึง เรือใบเกินทะเลชนิดหนึ่ง แบบชาวตะวันตก ภาษาอังกฤว่า

และมีคำบางคำที่ต้องสันนิษฐานความหมาย เช่น

บาง ค้างว่าง้าง	ถอน <u>ทล</u> ม
ชาญเขียวสงครามเคบ	ทุก <u>ค</u> รั้ง
	พระยา <u>ค</u> รั้ง

คำว่า ทล ม น่าจะแผลงมาจากคำว่า ทรม ซึ่งหมายถึง คนไม่

บางสารทากหักทาว	สงคราม
เหิมมกัทธิ เรืองแรง	ราราย
<u>ล</u> บม เมื่อใดคหลาม	ทริม <u>ท</u> ราบ
บาบมมุกบันณาย	ฉัก <u>ค</u> ฉัง

พระยาครั้ง

คำว่า ลม น่าจะแผลงมาจากคำว่า ชโลม โดยการตกเสียงคำหน้าออกแล้วแผลงสระ
โอ เป็นสระ อุ

2.1.7 การใ้สร้อยคำ ในโคลงกั้นเจดิมพระ เกียรติพระบาท -

สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระยาครั้งใ้สร้อยคำมากนั้ และสร้อยคำที่
ใ้สร้อยเป็นสร้อยคำที่ปรากฏอยู่ทั่ว ๆ ไป กล่าวคือ ทาเเฒ่าเฒ่า กับที่กรืออื่น ๆ ใ้สร้อย เช่น

โสมศรีสุร เทศศักดิ์	ศรีแห่ง <u>โลกเอย</u>
แสนสนกนิท้าวทาว	เกิง เมือง

พระยาครั้ง

โคลงนี้พระยาครั้งใ้สร้อยว่า เอย ในความหมายที่เป็นเชิงรำพึงกับตนเอง

คจจนิมานโพยม	ลอยเลื่อน <u>มาภา</u>
กาสุร เทพไทไท	เหียบถวาย

พระยาครั้ง

โคลงนี้พระยาครั้งใ้สร้อยว่า ภา ในความหมายเชิงคำถามและ เชื่อมความกับบาทต่อไป
กวย

โพนพงพะผา	เผื่อง <u>ง</u>
เข็นชานกระจายจ	ใจจัน <u>ใจนา</u>

พระยาครั้ง

โคลงนี้พระยาครั้งใ้สร้อยว่า นา เป็นเชิงบอกเล่าทั่ว ๆ ไป

เฉลิมเดช เลิศล้ำ เลขกรง กษัตริย์
พระนิเวศน์เวียงวัง วาดไว

พระยาตรัง

โคลงนี้พระยาตรังใช้คำสร้อย พอ เป็นคำเรียกผู้ฟัง เพื่อให้ทราบ

โรงเรียง เคียงกไว ถึงทวาร นอกแ
ทิวคแสนหามิ สงาลำ

พระยาตรัง

โคลงนี้พระยาตรังใช้คำสร้อย แอ เป็นเชิงบอกเล่าทั่ว ๆ ไป

แดนโคกค้อชัก ชิงแขง ไคล
ลานหลอบขอบ เปนชา ชาคมื่อ

พระยาตรัง

โคลงนี้พระยาตรังใช้คำสร้อย เลย ในความหมายเชิงปฏิเสธ

งามสงางามเลิศ ภาเลา กันด

พระยาตรัง

โคลงนี้พระยาตรังใช้คำสร้อย เฮย เป็นการบอกเล่าทั่ว ๆ ไป

แสนกัลป์แสนกัปสร้าง แสนสินธุ์ กัล

พระยาตรัง

โคลงนี้พระยาตรังใช้คำสร้อยถึง ๔ คำ ก่อ กี่ กี้ กั เพื่อให้ทราบค่า แต่ความหมาย

เหมือนเดิม

2.2 ทักนะกวี

ทักนะกวีของพระยาตรัง เท่าที่ปรากฏในโคลงคั่นเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทั้งหมดเป็นทักนะเชิงบวก เพราะไม่ว่าจะ แสดงทักนะต่อสิ่งใดก็ล้วนแต่ชื่นชมยินดีและอีก เติม แสดงความจงรักภักดีและขอบนม ซึ่งก็ความจะ เห็นเช่นนี้เพราะลักษณะของโคลงเฉลิมพระเกียรตินั้น เป็นคำประพันธ์ที่แต่ง ขึ้นเพื่อสรรเสริญพระเกียรติของพระมหากษัตริย์และแสดงความจงรักภักดี ดังนั้น จึง แสดงทักนะเชิงบวกทั้งสิ้น ดังตัวอย่าง

ทักนะต่อพระมหากษัตริย์ ล้วนแต่แสดงความชื่นชมยินดีในพระบุญญา-
 บารมีและพระวิชาสามารถของพระมหากษัตริย์ พระยาตรังแสดงทักนะเช่นนี้ในฐานะ
 ที่เป็นคนไทยคนหนึ่ง ซึ่งมีความจงรักภักดีในองค์พระมหากษัตริย์ของตน ดังที่ปรากฏใน
 โคลงว่า

คำทรงภพแผนพน	กรุงกบัตร์
ทุกราบฏรป่าเรอ	รมเกล้า
โสรมศรีสุรเทิดศักดิ์	ศรีแห่ง โลกเออย
แสนสนุนิทั้วทาว	ถึง เมือง
บุญพระครองครอบเกล้า	กรุงกบัตร์
ฉายแผนภคา เรือง	รุ่งหลา
แดนโคกคือซัด	ชิงแขง ไคเลย
ลวนหลอมมอบ เป็นชา	ชาคมือ
พระสติมั่นแนบ	พระมินทร์
ทั่วเทพเทพาภา	เลาพรอง
พระปางวรวัชรินทร์	เรืองราช
แลลงบคือของ	ชายเชิญ
	พระยาตรัง

ทักนะต่อบานเมือง ในโคลง เจลึงพระ เกียรติพระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธเลิศหล้านภาลัย ปรากฏโคลงที่แสดงทักนะของพระยาตรังที่มีต่อบานเมือง
 ของตน ล้วนแล้วแต่แสดงความชื่นชมในความงามและความยิ่งใหญ่ของบานเมือง
 อย่างภาคภูมิใจ ดังปรากฏในโคลงว่า

ปราสาทเทียรแห่งแก้ว	กรองโสม
เมือบาถมลั้ง เมลือง	เลื่อมไค
คุดจนิมานโทยม	ลอยเลื่อม มาภา
ภาสุรเทพไทไท	เทียบถวาย

พิภพงามงามเงื่อนแค้น	ตรุครา
ณังทามสุพรรณกลาย	เลขล่ำ
เมิลมุขจตุรโสภา	ไฟโรจน์
หวยประคอง เคียงกำ	เสียดเส้า

พระยาตรัง

ทัศนะกอกองทัพ ทัศนะของพระยาตรังที่แสดงออกกอกองทัพ
ล้วนแล้วแต่เป็นไปในทางชื่นชม อีกเห็บในความเกรียงไกรและ เก่งกล้าของกองทัพ
ของบ้านเมืองของตน ทั้งปรากฏในโคลงว่า

ชาติถีนานน่านำ	ลาคไกล
แสนหมื่นมาไปเคื่อง	แขงสู
พลเรื่อรวกเรื่อไสว	ลมแลน
พลพอรเรื่อ	รวบรอนญ
พลรถอำนาจเพียง	สรภังค์
ถับชนเคียวคด	คั่นมวย
บานมณีทิกำลัง	ภาลัน
แผลงประลัยลาดควย	เคทสร

พระยาตรัง

2.3 ประวัติการ

พระยาตรัง เป็นกวีที่นิยมการสร้างสรรคสิ่งใหม่ ๆ ในงานวรรณคดี
ของท่าน ดังนั้น ในโคลงคันทะเลิมพระ เกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
จึงปรากฏประวัติการของท่าน ดังนี้

2.3.1 ประวัติการเริ่มแรก พระยาตรัง เป็นกวีคนแรกที่แต่ง
โคลงเจลิมพระ เกียรติพระมหากษัตริย์ โดยแบ่งเนื้อหาในการพรรณนา เป็นเรื่อง ๆ
ไป โดยตั้งหัวข้อไว้ออกการพรรณนา หัวข้อการพรรณนาของพระยาตรังมีดังนี้
กลาวเือง - ราชากิเบก - ชาวเผือกมาสู่พระยารมี - บาดน - เรือพระที่นั่ง -
พยุหยาตราเรือ - มอกเมาะตะมะมาสู่พระโพธิสมภาร - เมืองใหม่ - ทหารถวายมือ
- โสภักดิ์ - วิถีสิบสองเดือน - ซากยุทธ - บำรุงราชนคร - พระอิศวร - พระอินทร์ -

พระพรหม - พระโพธิสัตว์ - พระเมตไตรย - เทพดาถวายพร - สมองระบาท -
เทพย์รักบา - พระเคอ - พระเกียรติ - พระยศ - พระฤทธิ - คั่นความ และจบ
ถวายคำอธิบายบอกเวลาแถม ชนิคและจำนวนโคลงที่แต่ง

2.3.2 ประติมากรรมตามแบบ พระยาตรังได้สร้างประดิษฐาน
ซึ่งนี้เค้าโครงจากวรรณคดีรุ่นก่อน ๆ ดังนี้

ในลิลิตยวนพ่ายกล่าวถึงพระปรีชาสามารถของสบเค็จ -
พระบรมไตรโลกนาถในชั้นเชิงการศึกว่า มีพระปรีชาสามารถมาก สามารถเอาชนะ
ชั้นเชิงของชาติใดได้โดยกล่าววว่า

เของแกแอกไทดให้	ท่ายแรง รวจแอ
เของรบรายพลทุก	ซุมไว
เของแอกสังแสงเของ	ลาลาค ก็คิ
เของซงงเสียใคร	รอบการยุ
	ลิลิตยวนพาย

ในโคลงคั่นเฉลิมพระเกียรติพระบาทสบเค็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยก็มีโคลงที่มีข้อความ
คล้ายคลึงกันนี้ แต่พระยาตรังใจคำเสียใหม่ว่า

การศึกพระแควนแกลว	ซาญเชิง
คำวิหคโลกหมาย	แมบแพ
มาไกลกลาวสารเชิง	ทันตัน
พระคตงพระคอบแก	มอดป้อ

พระยาตรัง

โคลงบาทบทในลิลิตยวนพ่ายสรรเสริญพระเกียรติสมเด็จพระบรม -
ไตรโลกนาถโดยกล่าวว่า เทพเจ้า 11 องค์ รวมกันมาเป็นองค์สมเด็จพระบรมไตร -
โลกนาถ

เอกาทสเทพแสง	เอาองค์
เป็นพระศรีสรรเพชญ	พิอาง
พระเสด็จดำรงรักษ	ลยงโลกย ใสแอ
ทุกเทพทุกทางไหว	ช่วยไย
	ลิลิตยวนพาย

พระยาตรังคงได้แนวคิดนี้มาดัดแปลง เสียใหม่ว่า พระจักรพรรดิกับขันนันทน์องค์
รวมกันมา เป็นองค์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยกล่าวว่า

จักรพรรดิพันหมื่นแสน	มาเป่าพระฤา
บุตพระพิรุณ	เทียบแต่
เลขาอาจไกรเห็น	หาฤทถาว
ถึงจักรพรรดิพันแสน	ละกล

พระยาตรัง

นอกจากนี้ ในลิลิตยวนพ่ายมีการใช้คำว่า เรา แทนกองทัพฝ่าย
ของตนและใช้คำว่า เขา แทนกองทัพฝ่ายศัตรู ดังปรากฏในโคลงว่า

หาญเราคอเตงวง	โห่งวฤา
สวรเคียบคอคววทับ	เทาหน
เรารุกแรงพลป้อ	ยุอพาน
มาทางฉวักไสชนน	ชวยแทง

ลิลิตยวนพ่าย

พระยาตรังได้รั้อธิพจน์การใช้คำเช่นนี้มาใช้กับโคลงของตนด้วย ดังที่ปรากฏใน
โคลงว่า

พลเรือเราวอควา	วายุชนม
พังพายลมลงลาญ	จีพมวบ
หาญเรือพวกเรารบ	แรงรบ
บุญพระหากเห็นถวย	เคอเห็น

พระยาตรัง

2.4 การพรรณนา

ในการศึกษาโคลงคันฉดลนพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยครั้งนี้ ผู้เขียนจะได้ศึกษาวิธีพรรณนาของพระยาตรัง เป็น 3 ลักษณะคือ

1. การพรรณนาสิ่งที่ได้พบเห็นโดยตรง
2. การพรรณนาสิ่งที่ได้พบเห็นโดยแสดงอารมณ์หรือทัศนคติของกวีด้วย
3. การพรรณนาโดยนัย

2.4.1 การพรรณาสัตว์ที่โคพบเห็น การพรรณาเช่นนี้จะพรรณาเฉพาะสัตว์ที่โคพบเห็นจริง ๆ เท่านั้น เช่น พรรณาดังสถานที่ หรือธรรมชาติต่าง ๆ การพรรณาเช่นนี้พบน้อย เพราะช่วยให้เห็นภาพแต่เพียงอย่างเดียว กวีจึงใ้สนิยม ดังตัวอย่างว่า

แถวสถานทิวทัศน์ทั้ง	สวนศรี
สวนวิเศษหลากหลาย	แซ่ซ้อง
สัตว์ความบุรณรี	ชุมชวาค
ทางพระนิมพานต์พรอง	เพรียกเสียง
	พระยากรัง

โคลงบทนี้เนื้อความพรรณาดังนกที่โคพบเห็นในส่วนว่ามีปากมายหลายชนิด กูราวกับป่าหิมพานต์ ช่วยให้ผู้อ่านเกิดภาพพจน์ได้

หอกลองสูงโศกขาว	คเหต
เพลิง เกิกัศรมา	รำไม
ไวศาลสร เทเวศร์	ถวายขาว เชื้อธูนา
ศักดิ์สิทธิ์ เสือ เมืองไห	เหกถึง
	พระยากรัง

โคลงบทนี้พรรณาดังสถานที่ที่โคพบเห็น อันมี หอกลอง และศาลเจ้าพ่อเสือเมือง เท่านั้น ช่วยให้ผู้อ่านทราบความจริงโดยตรง แต่ไม่ทราบว่ากวีมีความรู้สึกอย่างไรที่โคพบเห็นสิ่งเหล่านั้น

2.4.2 การพรรณาสัตว์ที่โคพบเห็นโดยแสดงอารมณ์หรือทัศนคติของกวี กวีจะช่วยให้ผู้อ่านเห็นทั้งภาพ เกิดทั้งอารมณ์คล้อยตาม ทำให้เข้าใจและซาบซึ้งในวรรณคดียิ่งขึ้น กวีจึงนิยมการพรรณาคาวยวิสันต์ ดัง เช่น

บัลลังก์หยาง เบื้อง	บุศพาง บันเอย
ลอยสลาลำ เเกียง	คเคลา
อินทร์ละกลาง	ปกรอน
สองแลนสองลำเยา	ยัวพาย

วิ๑คา๑ไลย๑อ๑น๑โ	ล๑ำ๑เพ๑า
ท๑อ๑ค๑ระ๑ท๑ว๑ย๑ข๑าย๑ก๑ร๑าย๑	ก๑ร๑ี๑ค๑น๑ำ๑
อา๑ส๑า๑ท๑ก๑ เ๑ล๑า๑ เ๑ล๑า๑	ล๑ำ๑แ๑ข๑ง๑
น๑ห๑าย๑ม๑ง๑ อ๑ร๑ิ๑น๑ท๑ร๑ห๑ำ๑	ห๑ำ๑ร๑อ๑ญ๑

พระยาตรัง

โคลงสองบทนี้พรรณนาถึง เรือปากน้ำและเรืออินทรี ว่าแล่นลอยลำไปอย่างงดงาม แต่
ก็สามารถไซ้ปราบศัตรูได้ควย นับว่าเป็นการพรรณนาโดยให้ทั้งข้อเท็จจริงและความ
รู้สึกของกวีไปพร้อม ๆ กัน ช่วยให้อ่านมองเห็นภาพอันงดงามของ เรือทั้งสองลำนี้
ขณะเดียวกันก็เกิดความรู้สึกอีก เติมในความสามารถของบรรณบุรุษของกวี

มา๑ชม๑บา๑จ๑น๑า๑นา๑	ค๑า๑พ๑บ๑ พ๑ระ๑พ๑อ๑
เท๑ว๑ระ๑ เท๑ท๑ร๑ว๑ง๑	โ๑ก๑ก๑สิ๑น๑
แ๑ม๑มา๑ล๑าย๑ล๑บ๑	ล๑อ๑ย๑โ๑ล๑ก๑
ห๑ว๑า๑ม๑ห๑วัน๑วะ๑ว๑า๑ห๑วัน๑	ห๑วัน๑ท๑าย๑
อ๑ย๑ร๑ยา๑ย๑ก๑โย๑ค๑ย๑ง๑	ย๑ง๑ เ๑เห็น๑ แ๑ล๑ถ๑า๑
ค๑า๑บ๑เ๑ก๑ิ๑ก๑ี๑ห๑ล๑าย๑ห๑ด๑าย๑	ช๑า๑ก๑ี๑ล๑ว๑
มา๑พ๑บ๑ เ๑ื่อ๑น๑ุ๑ญ๑เ๑็น๑	น๑ุ๑ญ๑ร๑า๑ษ๑ ฎ๑ร๑เ๑ย๑
พ๑าง๑พ๑ิ๑มา๑น๑เ๑ื่อ๑ง๑แ๑ว๑	เก๑ก๑เ๑ื่อ๑ง๑

พระยาตรัง

โคลงสองบทนี้พรรณนาถึงความชื่นชมยินดีที่ตนมีบุญได้เกิดมาพบพระมหากษัตริย์พระองค์นี้
ทำให้ตนหมดความทุกข์โศกใด ๆ ทั้งสิ้น การพรรณนาเช่นนี้ช่วยให้ผู้อ่านซาบซึ้งถึง
ความรู้สึกของกวีที่มีต่อองค์พระมหากษัตริย์ ซึ่งก็ดูเหมือนว่าผู้อ่านซึ่งเป็นคนไทยเหมือนกัน
มีความรู้สึก เช่นนี้ต่อองค์พระมหากษัตริย์ของตนเช่นกัน

2.4.3 การพรรณนาโดยนัย เป็นการพรรณนาที่ไม่กล่าวตรง ๆ

แต่ความหมายของบทประพันธ์จะบอกให้ผู้อ่านทราบวาทรรวดมาถึงอะไร เช่น

พ๑ระ๑ม๑ิ๑ม๑ห๑ิ๑ท๑ิ๑ เ๑ื่อ๑ง๑	ว๑ร๑เ๑ ๑า๑พ๑อ๑
ท๑ก๑ป๑ระ๑ เ๑๑ท๑บ๑า๑เ๑น๑	บ๑า๑ท๑ไ๑

พระยาตรัง

๖
แขกเทศมามอบเกล้า

ถวายมือ

พระยาตรัง

จากตัวอย่างข้างต้นนี้ จะเห็นว่า คำที่กล่าวขึ้นมีความหมายโดยนัย ลึกลงไปกว่า
 ความหมายของคำที่นำมากล่าว กล่าว มาเป็นบาทไทย หรือ มอบเกล้าถวายมือ
 มีความหมายถึง การมายินยอมอ่อนน้อมขอเป็นเมืองขึ้น

๖
บาไครประทุมครุฑ

คคหอน คงนา

บัคแบ่งหัวตัวแคลว

คลากกัน

พระยาตรัง

คำว่า บัคแบ่งหัวตัวแคลวคลากกัน มีความหมายถึงการฆ่าโดยการตัดหัว

3. แนวความคิดในการแต่ง x

แนวความคิดของพระยาตรังในการแต่ง โคลงกั้นเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย คือการพรรณนาถึงพระปรีชาสามารถ และพระเกียรติยศของ
 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เพื่อแสดงความกตัญญู และความจงรักภักดี
 ของตนต่อพระมหากษัตริย์พระองค์นั้น

4. สิ่งที่มีอิทธิพลต่อโคลงกั้นเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

4.1 อิทธิพลจากตัวประวัติของกวี

อิทธิพลที่เห็นได้ชัดคือ ภาวะถิ่นภาคใต้ ซึ่งเป็นภานาที่พระยาตรัง
 ไซพักจายอยู่ ถึงแม้ว่าเมื่อเปรียบเทียบกับในโคลงนิราศแล้วจะพบคำภาษาถิ่นในโคลง
 เฉลิมพระเกียรติน้อยกวากก็ตาม ต่อไปนี้จะยกตัวอย่างคำภาษาถิ่นที่ปรากฏอยู่
 ในโคลงกั้นเฉลิมพระเกียรติเรื่องนี้ คือ

ฉัด แปลว่า เตะขึ้นไปตรง ๆ

บอง แปลว่า กระบอง

เกก แปลว่า ไม่เป็นระเบียบ

หัว แปลว่า ความคิด

หั้น แปลว่า หมุน ฉิน บิด

ว้าย	แปลว่า คลาย ยั้งตัว
เลื่อง	แปลว่า วาว
ทุบ	แปลว่า มาก

4.2 อิทธิพลจากภายนอก

4.2.1 อิทธิพลจากสภาพสังคมสมัยกวี โคลงคั่นเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยนี้ พระยาตรังแต่งขึ้นโดยได้รับอิทธิพลจากสภาพสังคมในสมัยนั้นหลายประการ ทั้งจะไต่ถวิลถึงสัก 2 ประการ คือ

อิทธิพลจากระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราช ทำให้ข้าราชการบริพาร และประชาชนมีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์เป็นอย่างยิ่ง สำหรับเขาอาจจะต้องเสียสละเพื่อพระมหากษัตริย์และราชบัลลังก์แม้กระทั่งชีวิตของตน ก็ยอมสละให้ได้ พระยาตรังก็เป็นคนหนึ่งที่มีความคิดเช่นนั้น ทั้งนี้ เมื่อพระรณาดังองค์พระมหากษัตริย์จึง เป็นไปทางยกย่อง ขึ้นชมยินดีในพระบุญญาบารมีของพระองค์ ตลอดจนแสดงความกตัญญูรักใคร่ที่มีความสุขอยู่ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร ดังที่ปรากฏในโคลงว่า

ฝูงราษฎรแซ่ครอง	สรร เสรีณ
กราบราบกมลเปรม	ปิ่นเกล้า
อวยพรพระ เจริญ	กริ้วสวัสดิ์
เขมมสุขทุกคำเชา	ชั้นโสม
อคลย์เดชบริรักษ์เรือง	เรืองโพธิ์
จุฬาทิณจรรณู	จรัสฟ้า
ขอเขวรวรหังโปรก	เวียรวากย์ นีแล
เพียรเพื่อกตัญญา	คึกสนอง
ชาวขอเป็นชาวไทย	ทูลดอง
รองบุลีบาทมุล	ทานแด
ขอพระเดชปกครอง	กิริแห่ง ตานา
แสนชาติอียาไกรวง	มอบคง
	พระยาตรัง

อิทธิพลของความงดงามของสถานที่ ทำให้พระยาทรง เกิด
ความซาบซึ้งและสามารถพรรณนาถึงได้อย่างไพเราะ ชวนให้นึกอ่านเห็นภาพตามที่ท่าน
พรรณนาไว้ เช่นการพรรณนาถึงวัดพระศรีรัตนศาสดารามว่า

พระเกียรติปรากฏควย	เคหา
ห่านุกสาสนแสน	เสกสร้าง
วัดพระศรีรัตนศาสดา	รวมรุ่ง เรืองแสง
ในนี้เวณักรสลาง	หลากหลาย
อุโบสถโพนพ้องโพน	เพียง เกือบ ฟาแฉ
แหวววาววาวพราย	เพริศล้ำ
หลังคากระเบื้องเคลือบ	เขียวสด
แสงสพรหมเสดควา	สงแสง
ไวพระมรกฏแก้ว	เป้นประวาน
พระพุท เทียบแทนแสง	เคหาไท
สำหรับนครปาม	ปนพระ ยิง เอย
"คณนุญควาไค	คังองค์
	พระยาทรง

4.2.2 อิทธิพลจากวรรณคดีรุ่นก่อน วรรณคดีที่มีอิทธิพลต่อ
โคลงฉันฉลิมพระ เกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีหลายเรื่องคือ
ลิลิตยวนพ่าย โคลงฉลิมพระ เกียรติพระนารายณ์มหาราช โคลงยอพระ เกียรติพระเจ้า -
กรุงธนบุรี และโคลงสรรเสริญพระ เกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
อิทธิพลที่ปรากฏชัดคือ

วิธีการดำเนินเรื่อง วรรณคดีที่ออกชื่อข้างต้นนั้น ขึ้นต้น
เรื่องด้วยการยอพระ เกียรติพระมหากษัตริย์ แล้วดำเนินเรื่องโดยกล่าวถึง เหตุการณ์
สำคัญ ๆ ในสมัยนั้น ๆ และจบเรื่องด้วยการถวายพระพรแด่องค์พระมหากษัตริย์ของตน
พระยาทรงก็ดำเนินเรื่องด้วยวิธีการ เช่นนี้ หากแต่ในการกล่าวถึง เหตุการณ์สำคัญ ๆ
นั้นท่านแยกกล่าว เป็นเรื่อง ๆ ไป ดังโคลงกล่าวไว้แล้วในเรื่องวิธีดำเนินเรื่อง (ขอ 1.3)

อิทธิพลด้านการไต่ค่าบางคำ ในลิลิตยวนพ่ายมีโคลงบางบท
ที่ไต่คำว่า พระมา ซ้ำ ๆ กันเพื่อย้ำความ เช่น

พระมาลายโสภทลา	เหลือคู่ช
มาครยกไครภพภา	รำไค
พระมาบันเทาทูกข	ทุกสิ่ง เสนอขอ
ทุกเทศทุกทาวไท	นอบเนื่อง
	ลิลิตยวนพ่าย

โคลงบางบทของพระยาตรังก็มีการซ้ำคำว่า พระมา เช่นเดียวกัน เช่น

พระมาชชีฟไ	คงวัน
แสนสนกนิปริศเปรม	กำเขา
พระมาทุกขนิราอัน	ตราयरามทร
คัมโปถกระสันเสรา	โศกสูญ
	พระยาตรัง

อิทธิพลด้านโวหารและทัศนะบางประการ พระยาตรังคง
ได้รับอิทธิพลด้านโวหารและทัศนะบางประการจากวรรณคดีรุ่นก่อนบางเรื่อง เช่น การ
ขอให้สิ่งทีตนชื่นชมยารุสสุหายแม่โลกจะแตกทำลาย ทั้งที่ปรากฏในโคลง เฉลิม -
พระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ว่า

สุริยสุยสองมวย	เมืองสวรรค์ ถัก
เมรมอดสัณคบริพัณ	ทั่วทั้ง
สุยสินแวนคินอร	ถพนาถ นาค
กลอนกลาวโคลงนี้ตั้ง	อยู่ใส่อ.าสุย

โคลง เฉลิมพระเกียรติพระบาท -
สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

จะเห็นว่าโคลงบทนี้มีเนื้อความว่า ขอให้กลอนของตนจงอยู่ยารุสสุถึงแม่สิ่งในจักรวาลจะ
ทองสุยสินไป พระยาตรังอาจจะได้ความกึกเช่นนี้มาแต่โคลงของตนมีเนื้อความกลาย
กันว่า ขอให้พระเกียรติยศของพระมหากษัตริย์ของตนจงอยู่ยารุสสุถึงแม่ทุกสิ่งทุกอย่าง
จะทองสุยสินไป ทั้งโคลงว่า

แม่มวย เหมรุม่าฟ้า	คินกัลป์
ยังพระยศยังหมาย	อยามวย
แม่โลกประลัยกัล	สูญโลก
ยกโยคยศยังควย	เกชพรหม

พระยาตรัง

นอกจากนี้ พระยาตรังคงไค่ความคิดเกี่ยวกับพระปรีชาสามารถ
ของพระมหากษัตริย์ในเชิงกลที่จากลิลิตยวนพ่าย เพราะในลิลิตยวนพ่ายมีโคลงอยู่
บทหนึ่งว่า

กลวิธแมนเพียง	พระกฤษณ
กลคอกกลนกล	กยจกง
กลกลคอบกลลิด	กลไกร ถึง เลย
กลแคงกลคงรี	รอบรณ
	ลิลิตยวนพ่าย

และในโคลงคั่นเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยก็มีโคลงอยู่บทหนึ่ง
ว่า

การ เกิกพระแควนแกลว	ชาญเชิง
คำวิธกลไคหมาย	แมนแท
มาไกลกลลาวสารเถิง	ทันถิ่น
พระแคงพระคอบแก	มอคมื้อ

พระยาตรัง

และยังมีโคลงของพระยาตรังอยู่บางบทที่มีความคล้ายคลึง
กับโคลงในโคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ในเรื่องการขอพรจาก
พระพรหม ก็ในโคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราชว่า

ขอพรพรหม เมกร เรือง	วังสรวค์
วังบรกลสงสารกัลป์	กอเกื้อ
ขอจงปิ่นภรรรร	มิกราช
ราวเรื่องสมมุติเชื้อ	จันทวยไธสร

โคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระ
พระนารายณ์มหาราช

และโคลงในโคลงคันฉ่องพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยว่า

ขอพรพรหมเมทไธ	พรหมินทร์
จงสุทธาวรรคอง	จีพทา
อีกพรสุริยเทวี	เรือง เกษ
ทุกสิ่งสรรพคำทา	รำสม

พระยาครัง

ความคึกในเรื่องการขอพรนี้ ยังมีโคลงบางบทของ
พระยาครังที่ได้ตีพิมพ์จากโคลงยอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี คือโคลงความคิดเรื่อง
การขอพรจากพระเทวกรรมมาเกือบทั้งบท ดังที่โคลงในโคลงยอพระเกียรติพระเจ้า
กรุงธนบุรีว่า

ขอพระ เทวราชไท	เทวกรรม
นำแก้วกฤษณจรัส	สุไท
ไครบทศสารสรค์	มาสุ พระนา
เป็นชำนินาคไท	ขึ้นทาวชมเชย
	โคลงยอพระเกียรติพระเจ้า
	กรุงธนบุรี

และโคลงในโคลงคันฉ่องพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยว่า

อีกพระวรจักรไท	เทวกรรม
ขอคชแก้วคเณ	เอกอง
สนองบาทบรมหัตถ์	กฤตย
จงประสิทธิไคทาง	เผือกถวาย
	พระยาครัง

5. คำของโคลงคันฉ่องพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

5.1 คำทางอารมณ์

โคลงคันฉ่องพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
มีคำทางอารมณ์หลายประการคือ

ตามที่ท้าวพรธาดาไว้ เช่น

5.1.1 อารมณ์ชื่นชมยินดี เป็นสุขใจ และภาคภูมิใจในความงาม

เรื่องแสงไฟโรจน์เรือง	เรื่องศรี
หอพระมนเทียรจรร	เมกไท
คมกรากมณี	ลายเล็ก
พร้อมพระไตรปิฎกไว้	สรรพสม
เชิดชมพจนราพรอง	ชาติเชิง
บานเบิกอุบลเปรย	เปรียบแพ
จรงรสสำเริง	รวยกลิ่น
ครุฑลอบจวบจรแล	เล็กคึก
ควรค่าประคินคล่อง	กรองความ
วีรศรีภริยาสุนทร	เพราะพรอง
บาทพพจนงาม	ประหงัดเงื่อน เงามเอย
เพราะพระเกษไวทอง	แดงแดง
	พระยาตรัง

5.1.2 อารมณ์ชื่นชมความดี และ เกิดจินตนาการ

เห็นภาพพจน์ตามที่ท้าวพรธาดาไว้ เช่น

บางกระบอง เหล็กกลวน	บอง เหล็ก
คือดอยประคัง เคียง	เกาคัน
ลวนเตเจียะจิ๋ว เจก	บุกบาป
บัลลังก์กลางคืน	สุคปราณ
บางจันจับดาบจ้อง	จาวฟ้า
หลัง เลือกลงหลายลาญ	จีพมว
บางจันจี๋มาฉับ	นกไล
ทันเพงทวนสออสวย	ซุขพ
	พระยาตรัง

5.1.3 ทำให้เกิดความยำเกรง โดยกล่าวถึงพระบารมีขององค์
พระมหากษัตริย์ว่าไม่มีใครสามารถเอาชนะได้ ว่า

พระโพธิ์โสภาสพน	จักรพาฬ
ทาบทัตติศาเห็น	ทอนเวน
แม่โครประทุษลดาญ	นฤชีน
นอกชื้อในคคเรน	รวบรอนญ
สว่างปานประทีปแก้ว	ไกรแสง
สองท้าววิบริ	บัคมว
กรรามฤทธิยังแผลง	มลาญจิง วายน
บุญพระหากทายควย	เทรเอง
	พระยาตรัง

5.2 คุณค่าทางปัญญา

การใช้คำแผลง คำภาษาดินไต่ และคำโบราณ เช่น ขวเลศ เกก
เกตุญา หัว หั้น เขียวขาว ลั่น ฉมวย เรง หลุม ทำให้ต้องศึกษาความหมายของคำ
เหล่านั้น นอกจากนั้นโคลงฉันเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
ยังทำให้ทราบลักษณะของคนไทยอย่างหนึ่ง คือความจงรักภักดี ความปรีดิ์รัถา และความ
นอบนอม ที่มีต่อองค์พระมหากษัตริย์ของตน และยังทำให้ทราบวัฒนธรรม ประเพณี และ
ประวัติศาสตร์ไทยบางประการด้วย ดังจะได้อธิบายต่อไป

5.3 คุณค่าทางศีลธรรม

โคลงฉันเฉลิมพระเกียรติเรื่องนี้ พระยาตรังไม่ได้แสดงคุณค่าทาง
ศีลธรรมอย่างแจ่มแจ้งลงไป แต่มีโคลงบางบทที่ให้อคติทางศีลธรรมอันดีงามบางประการ
เช่น

บุญฤทธิบุญลาภท้าว	เทบญ มากนา
บุญพอมิ่งแมนสรค	สวชรวง
พระยาหมื่นเมืองขุน	ถวายสัจ
ถวายสัจไปชื้อตอง	ตกเจ็ญ

พระคุณาวานาง	ออกสุก สันดา
พระสุเมรุไครพิง	พดบพ
สนองบาทบตสมมุต	สังเขป นอยนา
เพราะเพือกตัณดูแล	เลาถม
	พระยาตรัง

5.4 คฤหาทางวัฒนธรรม

พระยาตรังไคกลาวถึงวัฒนธรรมและประเพณีของไทยในสมัยพระบาท -
สมเด็จพะพุทธเลิศหล้านภาลัยไว้ในโคลงกั้นเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์พระองค์นั้น
ไวหลายอย่าง คือ

พระราชพิธีสิบสอง เดือน ไคแก
เดือนหา พระราชพิธีคเชนทรสนา
เดือนหก พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ
เดือนเจ็ด พระราชพิธีเทโว
เดือนแปด ไม่ออกชื่อพระราชพิธี แต่ทราบไคว่าเป็นพิธีเข้าพรรษา
เดือนเก้า พระราชพิธีพืชมงคล
เดือนสิบ พระราชพิธีมิถุเขาสครา
เดือนสิบเอ็ด พระราชพิธีอาสาสมุทร
เดือนสิบสอง พระราชพิธีจองเปรียง
เดือนอ้าย พระราชพิธีตรียัมปวาย
เดือนยี่ พิธีชักวาว
เดือนสาม พระราชพิธีฉานยเทะห์
เดือนสี่ พระราชพิธีสัมพัจฉรฉินท์
พระราชพิธีราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพะพุทธเลิศหล้านภาลัย
พระราชพิธีโสกันต์สมเด็จพะเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฏ ฯ
พระราชพิธีท้าวเวียง

ในการพรรณนาถึงพระราชพิธีต่าง ๆ เหล่านี้ พระยาตรังจะ
พรรณนาแค่เพียงโดยย่อเฉพาะเหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ เท่านั้น แต่ก็พอทำให้ทราบถึง -

พระราชพิธี เหล่านั้นได้ ดังตัวอย่าง

พระยาทรงพระรตนาดังพระราชพิธีราชาภิเษกไว้ว่า

พระองค์อัครเอกฉาง	อมรินทร์
โดยเสด็จคุณแสง	เกษไศ
ราชาภิเษกศิลป์	ศรยทอ ยิ่งแธ
เสวยสุขสวัสดิ์ไท	เสด็จทรง
พระมหามกุฏแก้ว	พระขรรค์
ธารพระกรควรง	กทลา
พร้อมเครื่องกกุธภัณฑ์	วาลวิช นีพอ
ฉลองพระบาทยาตรา	เสด็จไคล
บุณพระสรพสิทธิ์พร้อม	ไพบลย์
เครื่องอัญญาจรใน	มตงตั้ง
พระแสงจักรทวิกุล	สุรวุช
ทั้งพระแสงโคบรมคัง	คังถวาย
แสงขอยงยุทไท	ชาภกรงค์
ชนะอรินทรดวงหลาย	กฤษร้าย
อวยนามสวัสดิ์คิม	คลออุก กมนา
ชื่อพระยาแสนพลนัย	พัชชัย
พระแสงคาบคฑา	สะโคง
อาจลงยุทยิงใน	น่านน้ำ
เขนคาบเกาทัณฑ์	ไกรศักดิ์
กับคาบชะเลยล่า	เลศทรง
สำหรับบริรักษ์เรื่อง	ราชา
ภิเษกพราหมณ์ประสงค์	นอบนอม
ถวายแปดทิศเวร	ประสิทธิ์ พรพอ
ครบอัญญาจรพร้อม	พฤติพร

ไปรยมาตบารัตแล้ว	จรรจร
โดยเสด็จพระนคร	เลียบแล้ว
เสนานุกรมหนัก	แทนแทน
ปรายหิรัญเพ็ญแล้ว	นอง เกน
ฝูงราวทรแซกรอง	สรรร เสริก
กราบรามาถมเปรม	ป็นเกล
อวยพรพระ เจริญ	ศรีสวัสดิ์
เชมสุขทุกคำเขา	จีนโสม

พระยาตรัง

เมื่อลองพิจารณาเทียบกับพระราชนิพนธ์ราชานุกาพย์ - พระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ¹ ทรงอธิบายไว้ จะเห็นว่าพระยาตรังจับตอนพรรณนาเอาไว้ในวันพระฤกษ์บรมราชานุกาพย์ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศเสด็จบาประทับพระที่นั่งภัทรบิฐ พระมหाराชครูพรหมมณเฑียรบาล บังคมทูล ฯ ถวายสิริราชสมบัติ แล้วถวายพระสุพรรณบัฏและเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ มาทูลเกล้าถวายพระแสงอัมรินทร์ ทรงรับถวายพระหัตถ์แด่พระมหามงกุฎ พระแสงขรรค์ พระแสงดาบ พัดวาลวิชนี ขวาทะกร พระแก้วมรกต และฉลองพระบาท ส่วนพระแสงอัมรินทร์โปรดให้เจ้าพนักงานรับ เมื่อถวายเครื่องราชูปโภคแล้ว พระมหाराชครูพรหมมณเฑียรบาลจึงอ่านเวทถวายพระพร ทรงมีพระบรมราชโองการ แล้วทรงไปรยคอกพิกลทองพิกลเงิน สิ่งละพาน พระราชพิธีต่อจากนี้ พระยาตรังไปโคพรรณนาถึง แต่ข้ามไปพรรณนาถึงการเสด็จเลียบพระนคร และทรงไปรยเงินพระราชนาฏราชซึ่งมาคอยถวายพระพรอยู่สองข้างทางจนตลอดระยะทาง แล้วเสด็จกลับคืนเข้าสู่วังพระบรมมหาราชวัง เลย์ที่เดียว

ผลจากการเปรียบเทียบโคลงของพระยาตรัง กับความในพระราชนิพนธ์พงศาวดาร เห็นได้ว่า พระยาตรังจะกล่าวถึง เฉพาะเหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ เป็นหัวใจ

¹ สบเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ พระราชพงศาวดารรัชกาลที่ 2

ของพระราชพิธีเท่านั้น ส่วนการเตรียมการพระราชพิธีและรายละเอียดปลีกย่อยนั้น พระยารัษฎไม่ไ้กล่าวถึงเลย

ในการพรรณนาถึงพระราชพิธีโสกันต์ของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎ และพระราชพิธีท้าวถวายมือ พระยารัษฎก็ใช้วิธีเดียวกันนี้

ผู้เขียนเห็นว่า การพรรณนาเพียงเท่านี้ก็พอทำให้ทราบว่า ในสมัยนั้นมีพระราชพิธีอะไรบ้าง และในการพระราชพิธีนั้น ๆ มีอะไรที่เป็นส่วนสำคัญที่สุด ที่คนไทยคนหนึ่งประทับใจมากที่สุด และคนไทยคนอื่น ๆ ก็คงจะมีความรู้สึกคล้าย ๆ กับท่านเช่นกัน

ส่วนการพรรณนาถึงพระราชพิธีทั้ง 12 เดือน พระยารัษฎจะบอกเพียงสั้น ๆ คือบอกเดือน ชื่อพระราชพิธี เทวรูปสำคัญที่ใช้ในพระราชพิธี และจุดประสงค์ของพระราชพิธี เท่านั้น จะไม่ให้รายละเอียดอื่นใดนอกจากนี้เลย เช่น

<u>เดือน</u> <u>ท่า</u> <u>เริ่ม</u> <u>เทศ</u> <u>ค</u>	<u>สระ</u> <u>สน</u> <u>น</u> <u>า</u> <u>น</u>
<u>พระ</u> <u>ค</u> <u>ช</u> <u>ก</u> <u>เท</u> <u>น</u> <u>ท</u> <u>ร</u> <u>เบ</u> <u>น</u>	<u>เก</u> <u>ย</u> <u>ร</u> <u>ค</u> <u>ี</u> <u>อ</u> <u>า</u> <u>ง</u>
<u>เท</u> <u>ว</u> <u>ก</u> <u>ร</u> <u>ม</u> <u>ว</u> <u>ิ</u> <u>ษ</u> <u>เ</u> <u>น</u> <u>ก</u> <u>ษ</u> <u>า</u> <u>ญ</u>	<u>ไ</u> <u>ช</u> <u>ย</u> <u>ฤ</u> <u>ท</u> <u>ี</u>
<u>ค</u> <u>ม</u> <u>โ</u> <u>ท</u> <u>น</u> <u>อ</u> <u>น</u> <u>ท</u> <u>ร</u> <u>า</u> <u>ย</u> <u>ร</u> <u>า</u> <u>ง</u>	<u>ร</u> <u>า</u> <u>ส</u> <u>ท</u> <u>า</u> <u>ย</u>
<u>เค</u> <u>ื่อ</u> <u>น</u> <u>ห</u> <u>ก</u> <u>ป</u> <u>ระ</u> <u>ส</u> <u>ิ</u> <u>ท</u> <u>ี</u> <u>น</u> <u>ั</u> <u>น</u>	<u>น</u> <u>า</u> <u>ช</u> <u>ว</u> <u>ั</u> <u>ญ</u>
<u>อ</u> <u>ิ</u> <u>ก</u> <u>ร</u> <u>ว</u> <u>ิ</u> <u>ษ</u> <u>เ</u> <u>น</u> <u>ก</u> <u>ษ</u> <u>า</u> <u>ร</u> <u>า</u> <u>ย</u> <u>ณ</u>	<u>แ</u> <u>ท</u> <u>ง</u> <u>ค</u> <u>ั</u> <u>ง</u>
<u>พ</u> <u>ิ</u> <u>ร</u> <u>ิ</u> <u>จ</u> <u>ร</u> <u>ค</u> <u>น</u> <u>ั</u> <u>ค</u> <u>ั</u> <u>ล</u>	<u>แ</u> <u>ร</u> <u>ก</u> <u>เ</u> <u>ร</u> <u>ิ</u> <u>ม</u> <u>น</u> <u>า</u> <u>สา</u>
<u>เพ</u> <u>ื่อ</u> <u>เ</u> <u>ป</u> <u>ิ</u> <u>ม</u> <u>ข</u> <u>ั</u> <u>ต</u> <u>า</u> <u>ท</u> <u>ัง</u>	<u>ม</u> <u>า</u> <u>ก</u> <u>มี</u>

พระยารัษฎ

โคลงสองบทนี้ พระยารัษฎกล่าวถึงพระราชพิธีในเดือนท่า และเดือนหกไว้ว่า เดือนท่ามีพระราชพิธีก เซนทรสนาน ซึ่งในพระราชพิธีนี้ใช้ เทวรูปที่สำคัญคือพระ เทวกรรมและพระ พิษเนก พระราชพิธีนี้กระทำขึ้นเพื่อปิดเป่าภยันตรายทั้งหลายมิให้เกิดขึ้น ส่วนในเดือนหกนั้นมีพระราชพิธีวรคพระนังคัลแรกนาขวัญ เทวรูปที่สำคัญในพระราชพิธีนี้ คือ พระอิศวร พระพิษเนก และพระนารายณ์ พระราชพิธีนี้กระทำขึ้นเพื่อช่วยเพิ่มพูนพันธุ์ ขัณฑ์ที่จะเพาะปลูกให้โคผดบังขึ้น

พระราชพิธีในบางเดือน พระยารัษฎไม่ได้ออกชื่อพระราชพิธีไว้ แต่ ก็พอเป็นที่เข้าใจได้ว่าเป็นพระราชพิธีอะไร เช่น

เคื่อนแปกประ เทกทั้ง	หึงชวย
เริ่มเร่องรสธรรมเป	ป็นเกล้า
วิมเนศถึกรณารายณ	ฤทธิยง
ชาวพอพฤศพราหมณเภา	เทียบถววย

พระยาตรัง

พิจารณาจากเนื้อความในโคลงบทนี้แล้ว ถึงแม่ว่าพระยาตรังจะไม่ได้ออกชื่อพระราชพิธีไว้ ก็พอทราบได้ว่า คง เป็นพิธีพระราชกุศลเจ้าพระมาในเคื่อนแปก

การพรรณนาถึงพระราชพิธีในบางเคื่อน พระยาตรังไม่ได้บอกชื่อพระราชพิธีจริง แต่บอกลักษณะสำคัญของพระราชพิธีนั้น ๆ ไว้ เช่น

เคื่อนยี่คำแห่งนั้น	วิธี่แมลง
ชักวาวหงาวลอลม	เล็กขึ้น
วิธี่เนศถึกรยสง	วิบนุเคย
หวัง เพื่อพายุฝน	พิคงาม

พระยาตรัง

จากโคลงบทนี้ สันนิษฐานได้ว่า ในเคื่อนยี่มีพระราชพิธีเกี่ยวกับการชักวาว เพื่อให้มีลมพัดตามฤดูกาล

พอจะสรุปได้ว่า โคลงกั้นเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมีคุณค่าในการบันทึกและถ่ายทอดวัฒนธรรม ตามความประทับใจของพระยาตรัง ซึ่งเป็นคนไทยคนหนึ่งที่ได้พบเห็นเหตุการณ์เหล่านั้น

5.5 คุณค่าทางประวัติศาสตร์

เนื่องจากโคลงกั้นเฉลิมพระเกียรติโดยทั่วไป การดำเนินเรื่องมักจะพรรณนาถึงเหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ ในสมัยนั้น ๆ โคลงกั้นเฉลิมพระเกียรติจึงมักมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์อยู่มาก โคลงกั้นเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยก็เช่นกัน และนอกจากจะบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์แล้วยังแสดงให้เห็นความรู้สึกนึกคิดของกวีที่มีต่อเหตุการณ์นั้น ๆ ด้วย

คุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในโคลงกั้นเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย คือช่วยให้อนุชนทราบเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

สภาพบ้านเมืองในสมัยนั้น เช่นสถานที่ที่สำคัญต่าง ๆ และความ
สงบรวมเป็นของบ้านเมือง

ช่าง เพื่อกมาสู่พระบารมี
เรือพระที่นั่ง

มอญเมาะตะมะมาสู่พระบรมโชนิสมภาร

สร้าง เมืองใหม่ใหม่มอญ

เมืองขึ้นของไทยสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ทหารฝรั่ง

ก็จะได้อีกตัวอย่างโคลง เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ดังนี้

ความรูทางประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับสภาพบ้านเมืองในสมัยนั้นหลาย

อย่าง เาน

ในพระนิเวศน์ไ้ว	ส่วนตรี
พางพระพิณสุร รค์	เบกสร้าง
พระที่นั่งจตุรตรี	มุขมาศ
เกราะกะสวาง	หลากหลาย
ละ เองประหลาดลวน	หลากหลาย
จีณลัคนุลลาย	ลวกไม้
ฤา เองปะกิงทัน	เทียมอาสน์
เลื้อบเลื้อมสุพรรณไไล	หลอกรี

พระยาตรัง

คำว่า ส่วนตรี ที่ปรากฏในโคลงนี้ คงหมายถึง ส่วนขวา ซึ่งมีกล่าวถึงในพระราชนิพนธ์ -
พงศาวดารรัชกาลที่ ๒ ทั้งในฉบับที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงนิพนธ์ และที่เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ทรง มีจดหมายเหตุร่าง เป็นหนังสือของ
เจ้าพระยาจักรีถึง เจ้าเวียงจันทน์ บอกเรื่องสวนขวา มีความว่า พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ให้ขยายกำแพงพระราชวังคานไคออกไปอีก และให้
ขุดสระที่มีอยู่เดิมในกวางออกไปอีก และให้ทำพระที่นั่ง เองจันและคิกฝรั่งอีกด้วย

เห็นไ้ความการพรรณนาของพระยาทรง กับความในพระราชพงศาวดารรัชกาลที่สองนั้นจะ
ตรงกันเป็นส่วนใหญ่

มีกาลสมณกลาง	ทรงทุกข
ฝ่ายทหารพลเรือน	เรียบไว
สำหรับกลียุค	เข็ดราน ภูรนา
บัตรบอกสารตราไขว	สงถวาย

พระยาทรง

โคลงบทนี้ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสภาพบ้านเมืองในสมัยนั้น ในด้านการปกครอง
ที่ฝ่ายทหารและพลเรือน สามารถส่งฎีกาถวายพระเจ้าอยู่หัวได้ นับว่าเป็นการปกครองที่
ให้ความยุติธรรมแก่ราษฎรพอควรทีเดียว

ความรู้ทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเรื่องช้างเผือกมาสู่พระบารมี
โคลงกันเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ของพระยาทรงไ้บันทึกลง
เหตุการณ์ตามช้างเผือกมาสู่พระบารมีพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ไว้ดังนี้

พระจอมจักรพรรดิเจ้า	จอมเกศ
พร เพียบพรพลโพยม	เอิบอาว
ออกเมืองสงสารเสวค	ถวายทาน แลแด
ลวนแควเผือกยว้าง	วัง เมือง
เฉลิมบุญพระผานแผ	ภูการาร
ทั้งกษพาทนเนือง	นอบไท
เผือกผุสโพธิญาณ	ยกยั้ง
กัมพูชบอกกอนไค	กอนถวาย
พระจอมอมรมิ่งฟ้า	บาศรี อดุชยขอ
สำหรับพาหนหลาย	เล็กแล
เที่ยงใหม่เผือกผุส	มาหนึ่ง
หนึ่งนานเผือกผุส	ทวนสาม

ยัง เบื่องหมายทั้งท้าว	เที่ยวหา อิกนา
บำเหน็จบำนาญนาม	แต่งตั้ง
หมอลาวกั้นหน้าตา	เบ่ง เลือก
ลากุลเลื้อยมาทั้ง	เงินทอง
ค่ากนหอนเหือกยัง	ยอมข
ขอพระยศควรครอง	ครอบไว
เผือกจะมาพบ	ยกเนือง ขาเอย
ถึงทวนเจ็ดหางโก	คังคำ
สรรเสริญเรือเริ่มอาจ	ออกเมือง มาจา
พังเผือกสองกอนนำ	นอมทาว
มาสู่สวัสดิ์เรื่อง	นค เรก
สนองพระบาทมณฑลเจ้า	กอนมา
สารสวัสดิ์คีรีแถวคลื่น	มากมี
ชาคิตทัณฑ์ปรา	เสริฐแท
อุโบสถสวัสดิ์คีรี	บริสุทธิ ยิ่งพอ
มาสู่พระโศภิตแล	เลทอนพร
	พระยาตรัง

โคลงซึ่งพระยาตรังกล่าวถึง เรื่องช้างเผือกมาพระบาทมณฑลเจ้า ตามพระราชนิพนธ์
รัชกาลที่ 2 สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 24 มีช้างเผือกมาสู่พระ -
บาทมณฑลเจ้าหลายเชือก ดังนี้

1. พระยาแก้วมุกดาหาร เป็นช้างพลายเผือกเอก คล่องได้
ที่ทุ่งยัง เจ้ากระพอบลายน้ำ เมืองโพธิ์คีรี พระยาอภัยเขตร ญวราชการเมือง
พระตะบอง นำถวาย เมื่อ พ.ศ. 2355
2. พระบรมนาถนรินทร์ เป็นช้างพลายกระ เจ้านคร -
เวียงจันทน์ (อนุ) นำถวาย เมื่อ พ.ศ. 2355
3. พระบรมหัตถ์คิน เป็นช้างพลายกระ พระยาเชียงใหม่
นำถวาย เมื่อ พ.ศ. 2358

พระมีมติธิเรื่อง	วรเก ฐาพอ
ทุกประ เทกบา เปน	บาทไท
มอณัมตะมะ เท	กรวักรอก บานา
สโพธิสมภาราค	บาทบงส์
ห็นแสนอาจออกโค	คจ เคียว
มอณอหังการอง	อาวลา
หลาวพมาบัคเคียว	กลยั
บาพึงพระโพธิอาง	ออกถื่อ
มอณมาโปกรับไ	โปรดปราน
หังกรอบกรวัอิงฮือ	พรงพรอม
เงินทองพระราษทาน	แจกวาย
ใครชอบชูปยอมให้	ยถา
สบสิ่งสรรพพายโค	คัง เนิน
พระโพธิ เติมพลมา	ไชนอย
กัทรหมอริ เชิญ	คินนอบ
ถื่อพระพ้านสัจถอย	ทุก เมือง
	พระยากรัง

5.6 คุณค่าในการบสคงออกซึ่งบุคลิภาพของกวี

จากโคลงคัน เณลิมพร เกียรทิพระบาทสมเ็วพระพุท เล็กหลานภาลัย
พอจะมอ ให้นบุคลิภาพบางประการของพระยากรัง คือ

5.6.1 พระยากรัง เป็นผู้มีควมกตัญญู และจงรักภักคี่ต่อพระมหา -
กษัตริย์ ดังปรากฏในโคลงว่า

หวังชีพฝากชั่วฟ้า	คินหาย
ตราบประลัยลาญผลาญ	โลกลา
<u>หมายมอบชีวาวย</u>	<u>รองบาท</u>
รองบทยารูราง	รามกรสุญ
	พระยากรัง

<u>ชาวขอเป็นชาวไทย</u>	<u>ทลลลล</u>
รองอธิบดีกรม	ท่านแท
ขอพระ เกษปกรรอง	กิริแห่ง ชานุก
แสนชาตอภารางแบ	มอบกง
อคุลย์เคบบริรักษ์เรื่อง	เรื่องโจ
คุจกักรรจรรณ	จรัสฟ้า
ขอเคศวรหวังโปรก	เวียรวากย์ นีแล
<u>เพียร เพื่อกักตัญญา</u>	<u>คิกสนอง</u>

พระยาตรัง

5.6.2 พระยาตรัง เป็นผู้มีคานคิดสร้างสรรค์ มีระ เปียบ บละกลา แสดงออกในสิ่งที่ตนคิดเห็นว่าดี เช่น การพรรณนา เรื่องต่าง ๆ ที่ละ เรื่องโดยวิธีหัว เรื่อง บอกให้ทราบว่าจะไปจะกล่าวถึงอะไร ช่วยให้อ่านเราใจง่าย นับว่าเป็นผู้มีความคิด สร้างสรรค์ที่ดียิ่ง

5.6.3 พระยาตรัง เป็นรักความจริง ชอบพูดความจริง และพูดอย่าง ตรงไปตรงมา ดังจะเห็นได้จากโคลงว่า

กวีร รมถวนกลว	กลลว
ขอขจิตคิกประสงค	อานอ
บุรณบทพจนงาม	ง่าเงื่อน อยู่เว
เสริญพระ เกียรดีเจ้าจาง	เฉกสรวง
ไชสนทรเลื่อนลิ้น	ประลองงอน
เลิง เลหยุบลลวง	ลอเลียว
สรรพลักรักอักษร	เสริมใส่
ฤา เบิกขบงกลเกี้ยว	เกียงความ

พระยาตรัง

โคลงสองบทนี้ พระยาตรังกล่าวว่า ที่ตนแต่งคำประพันธ์ขึ้นมาก็เพื่อสรร เสริญพระ เกียรติ มหากษัตริย์ มิใช่จะนาลกลเลียวเล่นลิ้น หรืออวดก็อะไรเลย

5.6.4 พระยาตรัง เป็นผู้ยอมรับความผิดพลาดของตนเอง ถ้าผิดจริงขอลอภัยในหน้าที่ หรือแก้ไข ใด เช่นความที่ปรากฏในโคลงว่า

มรุสรวรค์ไธแสง	แบกสาร
มครพจนสยาบ	พากย์เพี้ยน
ประทุบบุไปปาน	รบายบท
<u>โคตโคโพล้ง เพี้ยน</u>	<u>ฉลัดยปลง</u>

พระยาตรัง

5.6.5 พระยาตรัง เป็นผู้ใจกว้างรกรอกดีร่นเกลวมาก ทำให้ได้รับอิทธิพลจากวรรณคดีเหล่านั้น เช่น ลิลิตยวนพ่าย โคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์ - มหาราช โคลงยกพระเกียรติพระเจากรุงธนบุรี และโคลงสรรเสริญพระเกียรติพระบาท - สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เป็นต้น

วิเคราะห์เพลงยาวของพระยาตรัง

1. รูป

1.1 ลักษณะการขึ้นต้น

เพลงยาวของพระยาตรังทั้ง 6 ฉบับ ขึ้นต้นตามแบบที่นิยมกัน คือ ขึ้นต้นควยก่าที่ 2 ของกลอน แล้วดำเนินความต่อไปจนจบ ส่วนข้อความในการขึ้นต้น มี 3 แนว คือ

ขึ้นต้นควยกการมนาง	นืออยู่เพียงฉบับเดียว กล่าวว่
นิว เนื้อใจ เชื้อระคนนวล	โฉมจันทร์หรือขวัญพี่สอสงวน
หรือแผลงพัศตร์ฉลัดพัศตร์ลักขี	กระสวนทรงมาแตรองค์สุรางค์ไค
แกล้งกล่าวกลืนเสาวคนธ์ไพบินใจ	มาดอบศรีโลกกลาง เมื่อปางไหน
	จะครรรไลในนวลซึ่งควรชม

พระยาตรัง

ขึ้นต้นควยกการรำพันถึงความทุกข์ของตน มี 4 ฉบับ คือ

..

ไม่ทางหายคลายเทวนสัถวันเลย

แสนทุกข์สุดทุกข์ครั้งนี้เอย

หรือมาเปรียบเปรยไยอาลัย

พระยา ตรัง

จำลองใจบาในอักษร
แสนระทมกรรมสวาทระย่ำยับ
เพราะหมายโถมโถมอินทร์อรชร

กึ่ง เบรจลาจายถำนักแห่ง

จันทนาที่นามาามองนวล

ถกสารเสนาะ เสนหา
ควยจินตนาปรารภนิรันดร
กึ่งสุเมรุทนต์ทรวงสมร
จึงร้องรอนักกวิต เป็นนิจกาด

ชายเนตรจวบ เนตรพินิตรแสง
ไวยสงทองอสุรีที่ราหูรอน

ทั้งใจที่ใจไม่เจียบสงวน
เอยก็ควรหรือมารีให้แรงครอม
พระยาตรัง

ชั้นตนควยการรำพันถึงความรักที่มีก่อนนาง มี 1 ฉบับ คือ

แสนสวาทพิไลชาคทิวาวาย
แสงสว่างกระจ่างแจ่มจับเนตร
แบนเรื่องฤทธิ์เหมือนวิทย์ยาธร

ชาวเหลื่อง เรืองกรวี เจียรฉาย
เสนห์หมายวัตรวิรัตนอลงกรณ
วันประเวศนวิบูลยสังขร
จะเขจรแหวกเมฆไป เบียงชม
พระยาตรัง

1.2 ลักษณะฉันทลักษณ์

เพลงยาวของพระยาตรังทุกฉบับ

ถูกต้องตามลักษณะฉันทลักษณ์ กึ่งกวีอย่าง

ใจสืมนุญเหมือนพระลอคลิกโลก
ส่วนพระลอมิไพล่องสองนางจวน
จึงโคสมสองงามเป็นสามเสนย
จนทหารเขาประหารมลาฤทธิ์วัน

ส่วนใหญ่แต่งควยกลอนสุภาพที่

จึงแสนไ่กบิไควายกระหายวอน
ให้รักจวนไปควยวิทยานันต์
ซิคเซยสองข้างประคองขวัญ
เอยกระนั้นเเลเด็กก็ควรตาย
พระยาตรัง

สุภา ทิวถนอม¹ ไกยกวีอย่างการสงสัมผัสของ เพลงยาวของพระยาตรัง

¹ สุภา ทิวถนอม วิเคราะห์กลอนเพลงยาวสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 2199 ถึง พ.ศ. 2310) และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325 ถึง พ.ศ. 2475) (กรุงเทพฯ: มติชน, 2551)

ก่อนหนึ่งว่า คำสุดท้ายวรรคสองส่งสัมผัสไปยังคำที่ 3 ของวรรคสอง ถือว่าไพเราะ คือ

ซึ่งใจที่ไม่เจียมใจสงวน

ซึ่งหน้าที้นามามาหมองนวล

เออก็ควรหรือมารีไ้แรงครอบ

พระยาตรัง

แต่มีการส่งสัมผัสบางแห่งที่ส่งสัมผัสคำสุดท้ายวรรคหน้าไปยังคำที่ 5 หรือ

6 ของวรรคหลัง เช่น

แสนระทมกรรมสวาทระย้ายิบ

กึ่งสุเบรทุมทับทรวงสมร

พระยาตรัง

และนี่บางแห่งที่ส่งสัมผัสจากคำสุดท้ายวรรคหน้าไปยังคำที่ 2 ของวรรค

หลัง เช่น

เหมือนนิเหนาเส้าภาคย์กับบุษษา

เออสาลิที่ใจไม่เจียมใจ

พระยาตรัง

บางแห่งส่งสัมผัสจากคำสุดท้ายวรรคหน้าไปยังคำที่ 2 ของวรรคหลัง

แต่โดยตรงจังหวะหยุดเสียงในเวลาอ่าน เช่น

เพราะว่าจิตคอกจึ่งจำว่ารากไกล

เป็นไจิงใบคับกิกเมื่อคราวครอง

ปีให่สงสุริเนทรที่เจนไพยม

ลงไจมจับทับแกวฟีราวเย

ถาปรานีแลวอยาเ็นนานสนอง

ประคองสวาทอยาให่ตาคปรารถนา

พระยาตรัง

พระยาตรังยังแต่ง เพลงยาวของท่านให้มีสัมผัสในวรรค เพื่อ เพื่บความไพเราะ

อีกควย

สัมผัสในของ เพลงยาวของพระยาตรังนี้ทั้งสัมผัสสระและสัมผัสอักษร กังตัวอย่าง

ไนรหรือวาประบูรวิทคทงส์

ถวิลงไธมนักรที่สถาน

ไบรวมสาคิกาวกาคระกลการ

ไอประมาถแมเนนอกจรกา

คำกักิหรือบารกวงค์เทเวศ

ใหเิดเกศุณาหันนอสักทยา

แมเนนิเนาเสาวภาคย์กับบุษษา

เออสาลิที่ใจใบเวเียมใจ

พระยาตรัง

เป็นที่น่าสัง เกตว่าสัมผัสในของ เพลงยาวของพระยาตรัง ส่วนใหญ่เป็น สัมผัสอักษร ที่เป็นสัมผัสสระนั้นมีประมาณวรรคละ 1 คู่ ที่จะถึง 2 คู่ นั้นหายาก ทั้ง ๆ ที่สัมผัสในของกลอนนิยมสัมผัสสระมากกว่าสัมผัสอักษร ผู้เขียนเชื่อว่าพระยาตรังคง เป็น กวีที่เชี่ยวชาญในเชิงโคลงซึ่งนิยมสัมผัสอักษรมากกว่าสัมผัสสระ ครั้นมาแต่งกลอนจึงทำ ใหกลอนของท่านมีสัมผัสอักษรมากกว่าสัมผัสสระไปเลย และผู้เขียนยังรู้สึกอีกด้วยว่า สัมผัสอักษรกับสัมผัสสระนั้น ให้ความรู้สึกแก่ผู้อ่านต่างกัน เช่น

ขอพบ เนตรคือนัยนาหนอย

อย่า เป็นมอยหมางเหงางามเสงี่ยม

พระยาตรัง

กลอน 2 วรรคนี้มีแต่สัมผัสอักษร ไม่มีสัมผัสสระเลย เมื่ออ่านออกเสียงจะรู้สึก ว่า ออกเสียงไคต่อกันไปเรื่อย ๆ คล้ายกับความกึกของกวีที่พรั่งพรูออกมา และยังไค อารมณ์ตามลักษณะของ เสียงซึ่งนำมาใช้

ครั้นนางโยนมือที่สว้าง

กนแขววางขวาน ลั่นสนั่น เสียง

เพราะใจ ยักยัก โกรธพิโรธ เพียง

กัังจะ เอียงแถมภพจักรวาล

พระยาตรัง

กลอนบทนี้มีทั้งสัมผัสอักษรและสัมผัสสระ แต่จะพิจารณาเฉพาะสัมผัสสระ เมื่ออ่าน ออกเสียงจะรู้สึกวาทองหยุด เน้นคำที่มีเสียงสระสัมผัสกัน ไคความไพเราะไปอีกอย่างหนึ่ง

1.3 ลักษณะการดำเนินเรื่อง

เพลงยาวของพระยาตรังทั้ง 6 ฉบับ คำเนินเรื่องคล้ายคลึงกัน คือ ขันตนควยการชมนางบาง ราฟังถึงนางบาง ราหันถึงความทุกข์ของคนบาง แล้วจึง พรรณาถึงความรักซึ่งไม่สมหวังที่มีคอนาง เพราะนางสูงกว่าตนควยฐานะและยศศักดิ์ มีการตัดพ้อทอว่า ราหันถึงความทุกข์ของตน ขอให้นางรับรัก พร้อมกับในก้ามเส็กกา แขนาง

เมื่อพิจารณาจากลักษณะการดำเนินเรื่อง ทำให้ทราบว่า เพลงยาว ของพระยาตรังทุกฉบับ เป็น เพลงยาว เจิงสังวาสทั้งสิ้น

ส่วนความยาวของ เพลงยาวแต่ละฉบับนั้น ก็ดังนี้

ฉบับที่ 1 มี 20 คำ
 ฉบับที่ 2 มี 50 คำ
 ฉบับที่ 3 มี 36 คำ
 ฉบับที่ 4 มี 30 คำ
 ฉบับที่ 5 มี 46 คำ
 ฉบับที่ 6 มี 28 คำ

1.4 ลักษณะการจบเรื่อง

เพลงยาวของพระยาทรงสุรเดชฉบับที่ 4 จบอย่างถูกต้องตามกัณฑ์ลักษณะกลอนเพลงยาว คือ จบถ้อยคำวรรคที่ 4 ของกลอน ถ้อยคำว่า เอย โดยนี้เพื่อความต่าง ๆ กัน คือ

จบโดยให้สัญญาแกนางว่า	จะ เอาจิต เป็นทั้งมัดลึงก์สมาน
ฝ่ายพี่จะไว้ชีวิตมิคร	เอาसानนทนเสี่ยงประโคมโลม
เอารสเสน่ห์แทนรสสุมาลย์	เฉลิมขวัญขวัญดวงประคองโอบ
เอาสิ่ง เสนบแลสับผัสเป็นฉัตรกัน	ลงใจจับทัพแก้วที่ราว เอย
มีแสงสุริเยนทร์ที่เจนโหมม	พระยาทรง
จบโดยขอโหสิต่อกันและขอไม่ได้ไต่พบกันอีก ว่า	
จงอภัยอย่าให้พี่เวรีสอง	ว่าจ้องควมหมั่นตโทยา
ไต่พลั้งพลาดประบาทกายแลว่า	ขอสมาเถิดอย่ามีเวรืราด
เราจงจิกอนญาตประสาทให้	อโหสิกันไปวนอวสาน
จงดวงภพสปรอยกาสดาภา	จงมันดาลอย่าไกรวมภริมย์ เอย
	พระยาทรง
จบโดยขอใ้หนางทอบสาร ว่า	
ถาปราณีแล้วอย่าเป็นน่านสนอง	ประคองสวาทอย่าให้ขาดปรารณา
จะนับบาทมาคหยาบนาฬิกา	จะตั้งตาคอยสารสมา เอย
	พระยาทรง

จบโดยขอใ้ทางรักตอบ ว่า
 อย่านึกแค้นใจจะแกล้ง แสกดสับ
 เห็นไหมงามตามเด็กจะ เวียนเพียร
 เอ็นคเด็กที่ถูกระทุงรัก
 คำรักปลาวายาคิดให้ผิดคลอง

ถ้าเบนรักแล้วอย่ารักเป็นพาเหียร
 ห่วงถอนเกราถอนเสียเสียหนอยเอย
 เห็นแก่พักร์เด็กจง เบือนเสนหสนอง
 ใบศรีประคองอย่าให้สุดสวาทเอย
 พระยาตรัง

จบโดยสอนใจตนเอง ว่า
 ขอจะเฉยอย่าเฉยเหมือนเสนหวัง
 จะบจนวิคอยู่เป็นนิตยนิรันดร

นี่แน่ใจเอยจงฟังใจสั่งสอน
 จูระรอที่จะบรโรยเอย
 พระยาตรัง

2. ท่านองเขียน

2.1 การใช้คำและภาษา

2.1.1 การยากำและชำเลียงพยัญชนะ ดังใ้กล่าวแล้วว่า
 การย่ำคำในคำประพันธ์นั้นจะช่วยให้ความหมายของคำที่ย่ำใ้หนักแน่นยิ่งขึ้น ทำให้
 ผู้อ่านเกิดอารมณ์ตามความหมายของคำนั้น โดยเฉพาะในคำประพันธ์ประเภทเพลงยาว
 ซึ่งเป็นวรรณกรรมแสดงอารมณ์ของบุคคลและต้องการให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตาม การ
 ย่ำคำจึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญ

เพลงยาวของพระยารัษฎ์มีการย่ำคำต่าง ๆ ในที่ต่าง ๆ กัน

เช่น

ไฉนใจจึงใจไม่คิดบาง
 ครั้นใครไ้ใจเล่าก็ใจที่ใจเคย
 ไฉนใจจึงจะไม่เห็นควย
 เอ็นกุใจเด็กอย่าให้ใจละอาย

หรือใจจางว่าไม่ควรประคองถนอม
 หรือใจเปรยเพราะว่าช่นควยสมใจ
 ใจจะม้วยเสียแล้วหรือเพราะมุ่งหมาย
 เอ็นคกวยเด็กที่เอื้อบจนสุขมีอ
 พระยาตรัง

กลอนที่ยกมาใ้ย่ำคำว่า ใจ ในสองตัวอย่างแรก คำว่า ใจ หมายถึง ใจของนาง
 ในตัวอย่างสุดท้ายหมายถึงใจของกวี จะเห็นว่า ถ้าอ่านออกเสียงจะช่วยใ้ใ้ใจถึงพระดี

ทำให้ทั้งไฟเราะ ทว่าหนักแน่น ส่วนด้านความบ้ายก็หนักแน่นขึ้น คำว่า ใจ นี้ ถิ่น
นิยมใช้ เป็นคำย่อ เพราะบักว่าบ้ายที่ คือหมายถึงส่วนที่สำคัญที่สุดของ ร่างกายของคน

เห็นสักคิกลูกกตัญญูทักท้วงสวดรัก

สกนั กทวะ เสี ยง วา สนา

ส ค ร ว ส ค น ิ ว ร ก เ จ ก น า

กิ่ง แฉกผาทุ้มกิ่ง ลงกลางดล

พระยาทรง

กลอนบทนี้ยากว่า สุก ซึ่งปีเสียงหนักเป็นคำตายและมีความหมายดี ในคำว่า สุกคิด สุกฤทธิ์
 สุกเสียง สุกนิวรรณ์ นั้น สุกขยายถึง ทมด สิ้น จม ไบอาจ และในคำว่า สุกรัก สุกรอน
 สุกขยายถึง มากที่สุด จะเห็นว่า คำว่า สุก มีความหมายอยู่สุดท้ายทั้งในทางบวกและ
 ทางลบ

ประการใดในพระเพทนีสนิต

ตราใบปลิวสินบวญคินคอน

ថ្ងៃច័ន្ទ ១១ រោច ឆ្នាំ ឧស្ស័វ

เงื่อนไขของการโดยกระบวนการ

เช็ดเบือนเด็กอย่าถูประปราย

ขอเจ้านองพระองค์ เสนอสดวาทชาย

ขอประสิทธิ์สวาทใจในสายสมร

เงื่อนไขการส่งเสริม สนับสนุนองค์กร

เจริญสมัคร นายท้าววัฒนอมท้าว

วานอยาฉันทา เคยครั้ง เกียจกาย

เกิดประจวบมาค้ำชูมาดวย

กว่าจะวางท่าลายก็พลีชีพคง

พระบาทฯ

ตัวอย่างนี้ พระยาตรังย้ำคำว่า เกิด ในตอนต้นวรรคเกือบทุกวรรค เพื่อแสดงว่า
 ๑. วรรคนี้ตนนางทำตามที่เขาเข้านจริง ๆ

นอกจากการย่ำคำเจนนี้อยู่แล้ว ในเพลงยาวของพระยาตรัง
ยังมีการซ้ำเสียงพยัญชนะ เสียง เกี่ยวกันเพื่อความไพเราะ และทำให้น่าอ่านเก๋ไก๋อารมณ์
หรือเห็นภาพตามพิพิตรภณ เจน

ก็เฝ้าเฝ้าที่จะ เฝ้าละ เฝ้า เฝ้า

กีฬา เทนนิส

พระยาตรัง

กลอนบาทนี้ ในวรรณกรคำเสียงหน่วยเสียง /ล/ ซึ่งเป็นพยัญชนะ เหนือ ไซ้ด้นกับปุ่มแกงออก เป็นตัวทำเสียง เมื่อออกเสียง /ล/ หลาย ๆ ครั้ง จะรู้สึกถึงอาการเคลื่อนที่บนที่โคน ที่รูขี้ ราวาเหิงละ เิง เอน จึงทำให้อานเกิดภาพพจน์และ อารมย์จากเสียงพยัญชนะ ไคเหมาะสมควรกับความหมายของคำ ในวรรกหลังคำเสียงหน่วยเสียง/ช/ ซึ่งเป็นเสียง

ถึงเสียงคลี่ การออกเสียงระยะแรกคล้ายเสียงหยุดหรือเสียงระเบิดแล้วปล่อยลมออกมา คล้ายเสียงเสียงคลี่ เสียงนี้จึงช่วยให้เกิดความรู้สึกว่าขาดตอน ในทันทีจริงจัง การนำคำที่มีเสียง /ซ/ มาเรียงกันในวลีว่า ไซ เซน เซิงจิม จึงทำให้ได้ความหมายสมบูรณ์ และให้ความรู้สึกเต็มทีด้วย

ขอพบ เนตรตอแน้นาหนอย

อย่าเป็นมอยหมางนางามเส้งี่ยม

พระยาตรัง

ในวรรคแรก ซ้ำเสียงหน่วยเสียง /น/ ซึ่งเป็นเสียงนาสิก ไซลินและปุ่มเหงือก ให้ ความรู้สึกไปทางนิ่มนวล อ่อนหวาน ความในวรรคนี้จึงให้ความหมายในเชิงขอร้องอย่าง สุภาพ ส่วนในวรรคหลัง ซ้ำเสียงหน่วยเสียง /ม/ ซึ่งเป็นเสียงนาสิกเช่นกัน แต่ใช้ริมฝีปากทั้งสองทำเสียง ทำให้ลักษณะของเสียงจริงจัง แน่นกว่าเสียง /น/ จึง ทำให้ความในคำ เป็นมอยหมาง ฝั่งนี้เป็นการขอร้องเชิงบังคับ มีความหนักแน่นกว่าความ ในวรรคแรก

2.1.2 การใช้คำกระชับให้ความหมายเด่น เพลงยาวของพระยา- ตรัง แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า พระยาตรัง เป็นกวีผู้มีความสามารถในการใช้คำใดกระชับ ไม่มีคำใดที่ไร้อย่าง เลื่อนลอยหรือเกินเข้ามาโดยไม่จำเป็น และพระยาตรังยังใช้คำใด เหมาะจะเจาะกับความหมายที่ต้องการ ทำให้กลอนของท่านมีความหมายชัดเจนแจ่มแจ้ง เช่น

รักนิคเด็กชวยชีวิตไว้

ไซวะลอลงนองประลองโลม

ขอพบ เนตรตอแน้นาหนอย

แต่หามใจก็สูกใจเจียน

อย่าสูกใจเลยนะ เว้วิมลโฉม

เชิญแม่โนมใจนอมสวาทเรียม

อย่าเป็นมอยหมางนางามเส้งี่ยม

จึงเสียมลอลดลายหักถให้ทัตนา

พระยาตรัง

กลอน 2 บทนี้ พระยาตรังใช้คำใดดีมาก เป็นกว้างๆ แต่กินใจ โดยเฉพาะวรรค ที่ว่า รักนิคเด็กชวยชีวิตไว้ นอกจากนี้อีกว่า สูกใจ ก็ให้ความหมายดีมาก และคำว่า เสียมลอลด จวโยให้เห็นภาพว่าทองแอบหลบ ๆ ซ่อน ๆ เกินความจริง ๆ

บำหยักเทากาวหนาพะวาหลัง

ระวังนองลิมยังระวังยาง

พระยาตรัง

กลอน 2 บรรทัดนี้ พระยาตรังพรรณนาให้เห็นภาพของผู้ที่พระว้างไคอย่างดี ด้วย
จังหวะของคำ

อันเจ็บพินเจ็บจริงจริง เจียว

กึ่งแหลมเหล็ก เรียวร้อยนัยน์ตาชาย

พระยาตรัง

กลอนวรรคแรก พระยาตรังใช้คำง่าย ๆ คล้ายภาษาพูดธรรมดาแต่ให้ความหมายชัดเจน
ประกอบกับการเค้นเสียง /จ/ ทำให้ไพเราะยิ่งขึ้น

ยามกินลืมนินอาหารรส

ลืมหำหนัดนับคืนวันงน

เขตนอนนิ่งกลิ้งกลับเกลือกสกน

ไมหัลขวานจวบทุมลัดคืนวัน

พระยาตรัง

ความในกลอนบทนี้ช่วยให้อ่านเห็นภาพของกวีซึ่งเหมอลอยลุ่มตัว กระเสือกกระสน เพราะ
พิษของความรักไคดีมาก

แมงเรื่องกฤษ์เหนือเวียาธร

จะเขรแหวกเมฆไปเมียงทม

พระยาตรัง

ในกลอนวรรคหลังนี้ พระยาตรังใช้กิริยา แหวกเมฆ ช่วยให้อ่านชัดเจนและ เข้ากันดียิ่ง
คำว่า เมียง ซึ่งหมายถึง แอ้มมองหลม ๆ เคียง ๆ

2.1.3 การใช้คำเลียนเสียง ในเพลงยาวของพระยาตรัง

ปรากฏมีการใช้คำเลียนเสียง เพียง 2 คำ คือคำว่า เออ กับ จะอะ ซึ่งเป็นคำเลียนเสียง
แสดงอารมณ์ของกวี ทั้งในกลอนว่า

ซึ่งหน้าที้นามาทมองนวล

ซึ่งใจที่ไม่เจียมใจสงวน

เออก็กวรหรือมารีไให้เร่งตรอม

คำกัก็หรือมารักวงศ์เทเวศ

ให้ผิดเพศตนาหงันอดศึกษา

เหมือนนิเหนาเสาวภาคย์กับบุษบา

เออสาสึที่ใจไม่เจียมใจ

อะอะ เจ็บรักนี้หนักหนา

ยิ่งฝืนฝักยิ่งท้ออารมณ์ดมาย

พระยาตรัง

2.1.4 การใช้คำเปรียบ เพลงยาวของพระยาตรังมีการใช้

ความเปรียบมากมาย และการใจความเปรียบนี้เอง ช่วยให้อ่านเข้าใจและซาบซึ้ง

ในวรรณกรรมยิ่งขึ้น การไขความเปรียบในเพลงยาวของพระยาตรังนั้น ผู้เขียน
ขอแบ่ง เป็น 3 ประเภทคือ

การเปรียบกับตัวละครในวรรณคดีซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี และ
ตัวละครเหล่านั้นมีพฤติกรรมคล้ายคลึงกับพระยาตรัง หรือกับนาง เช่น

โง่ใจจึงใจไม่คิดบ้าง	หรือใจจางว่าไม่ควรประคองถนอม
เห็นคำถักก็หรือกลัวพัศตร์จะหลอชมอม	อย่าออบความเลณะ เจ้าไม่เชาการ
ถึง <u>จินตะหรา</u> เมื่อแสนแสนสุโข	เพราะวิโยก <u>อุเฒ่า</u> ปอง เป็นสองสบาน
ถากระนั้นก็ควรระพลันราน	นี้ทรมานอยู่ไม่เวนสักวันครวญ
	พระยาตรัง

กลอนนี้ พระยาตรังยกเรื่องอุเฒ่ามาเปรียบว่า ถนาคำคอกกว่านางคล้ายนางจินตะหราซึ่ง
คำคอกกว่าอุเฒ่า และอุเฒ่าไปไคนางอื่นมาเชยชบอีก

ไม่หรือว่าประยูรวิคหงส์	ถวิลลงโฉมพัศตร์ที่สถาน
ไม่รวมชาติกาจกากระกลการ	โอ้ประมาทเหมือน <u>ออกจรกา</u>
คำถักก็หรือมารักวงศ์เทเวศ	ให้ผิดเพี้ยนนางนั้นอสังญา
เหมือน <u>อุเฒ่า</u> เสาวภาคย์กับ <u>บุษบา</u>	เออสาส์นที่ใจไม่เจียมใจ
	พระยาตรัง

กลอนนี้ พระยาตรังยกเรื่องอุเฒ่ามาเปรียบ เช่นเดียวกับตัวอย่างแรก แต่เปรียบตัวเอง
เหมือนจรกาซึ่งคำคอกกว่านางซึ่งเปรียบเหมือนนางบุษบา

อัน <u>บทโศส</u> โมสรควย <u>ทศพัศตร์</u>	แล้วรารักกลับมารวมภิรมย์สมาน
กับ <u>พาลี</u> ล้มละสละมาร	แล้วก็รานรสรักจากนาริน
กลับมาขึ้นเรือนเรงในเชิงยัก	ก็ลืมนรักกาจากเจ้าซัดชิน
พี่ใครใจเหมือนเหิงใจยุพาพิน	มิรู้สินสิ่งสวาทไม่ขาดเลย
	พระยาตรัง

กลอน 2 บทนี้ พระยาตรังยกเรื่องรามเกียรติ์มาเปรียบ โดยเปรียบเทียบนางว่า หลายใจ
เหมือนนางมณีไศ

อันทุกขทั้งตรีภพจนสก	ก็ไม่เท่าที่พินสวาทความ
ไม่วางวายคล้ายเทวมลักกิ่งยาม	คัง <u>กรรมา</u> ชาทรวงลักแสนที่
	พระยาตรัง

กลอนบทนี้พระยาตรังยกเรื่องรามเกียรติ์มาเปรียบ เชนเกี่ยวกับตัวอย่างก่อนหน้านี้ โดยเปรียบเทียบความเจ็บปวดของตนเพราะพิษของความรัก กับความเจ็บปวดจากตรของพระราม

๒ ๒

ถ้าเกาะโคเหมือนเหรัญคัก

เห็นจะหักโคะควกโดยง่าย

พระยาทรง

ตอนที่พระยาตรังยกเอาความสามารถของhirinayakจากเรื่องรามเกียรติ์มาอ้าง

ถึงสีกาประจวบกาพระราแม่กร

เจ็บทรวงอกกระนั้นไม่นานเสีย

อิน เจบพน เจบจริงจริง เจียว

กิ่งแหลมเหล็ก เรียว รอยนัยน์ตาตาย

พระยาตรัง

กลอนบทนี้พระยาทรงยกเอาเรื่องรามเกียรติ์มาเชกกัน โดยเปรียบเทียบตัวเองกับพระรามและเปรียบนางกับนางสีดา

\ ' ' ' '
 อวดโฉมเล่นเซิร์ฟแมชลา

๒
ใหอสรารบสรระวงหลง

หลงใหลไปควยใจจ้านงคองก

พิทวงหวังบระกอง เคียง

ครุฑนาง โยนมดสีสว่าง

ถนนทวารวดีวนล้นสนั่นเสียง

เพราะใจยังรักโกรธพิโรธ เพียง

ก็จะ เบี่ยงเบนภาพจักรวาล

กั^๒ เมษดาฉายตามกั^๔แบ่ง

ช่ายเนตรจวง เนตรพิภกรแสดง

กิลดองคดงยัง เงามเมรมาท

ไห่แสงทอง อสรที่ราตรอน

จะไลโลมโนนางกลางอัมพร

ปึงจะทากัฟมวดยกวงสมร

ก่อนจิตไปควมฤทธิมกัพราย

พระยาทรง

กลอน 2 ตัวอย่างนี้พระยาตรัง เปรียบตัว เองกับรามสูร ซึ่ง เฝ้าติดตามนางผู้เปรียบกับนาง
เมขลา

ใจสีม่วง เหมือนพระลูกศิษย์โลก

จึงแสนโศกมิไควายกระหายหวน

สวนพระลอมไ้ ครอบงสองนางชวน

โทรทัศน์ไปควรวินิจฉัย

จึงโคลงสองงาบเป็นสามแทน

๒
จิตเขยสองข้างประคองตัว

จนทหารเขาประหารผลาญตัว

លោកជំទាវ គោ លោក ឧបនាយក

พระยาตรัง

กอดอนส่องชน พระยาตรึงยกความมาจากจิตพรค

โดย เปรียบตัว เองกับพระค

การเปรียบกับสิ่งซึ่งเป็นที่รู้จักทั่วไประยะ

ฝ่ายผู้ที่ว่าชีวิตนิรันดร์

เอารูปเสนอแทนรสสมามา

เอาสิ่งสมยอมแลสัจเป็นนัยกัน

มีในสงสุริเยนทร์ที่เจเนโพยม

อันอกพินักเทียบคิริทัต

แสนระทมกรรมสวาทระยา

จะเอาวิครเป็นคังไถล้งกัสมาน

เอาสานนแทนเสียงประโคมโม

เฉลิมทวักชวักนองประคองโม

ลงโมจับทัตบกวที่ราวเอย

พระยากรัง

คังบคนไทนจะกดกไคนณม

คังสเมรทุมทัททรวงสมร

พระยากรัง

กลอน 2 ตัวอย่างข้างคณนี้ ไชการเปรียบเพื่อแสดงใหญ่อานทราบถึงความอึดคิไวว่า
นี้มากราวกับนี้ภูเขามาพันอกออยู่

อันเจ็บพนเจ็บจริงจริงเจียว

คังทลมเกลกเรียวรอยนนยนคาชาย

พระยากรัง

กลอน 2 วรรคนี้ แสดงถึงความเจ็บปวดของพระยากรังว่า เหมือนกับ เอา เหล็กมาคมมารอย
นัยนาคาของคณ ความเปรียบนี้ในความรู้สึกแค้นอานไคคี่มาก

แสนทพพลทนทาบไมวายทว

คังมกีสอกกาเอยบระทม

พระยากรัง

กลอน 2 วรรคนี้ แสดงถึงความหม่นหมอง ไม่สดใส การเปรียบกับเพชรที่เหลียมชอกช้ำ
ซึ่งถูกใบสูกไสแฉววาวกัณไค อารมณ์ของพระยากรังก็ฉนั้น

การเปรียบที่ปรากฏอยู่มาก คือ การเปรียบให้เห็นความสูงส่ง
ของนางกับความต่ำต้อยของคณ โดยใช้สิ่งที่เป็นที่เข้าใจกันทั่วไคมาคี่กัน เช่น

ไมรหรวาาประมูรวินคหงส

ถวิลดงโมนกรนีที่สดาน

ไมรวาาคิกาจกาทระกดการ

โอประบาาเมอนอกจรกa

ไมเจ็บคนหรวาคนเป็นหิงหอย

มากิวรอยคามสงพระสริยนาย

ทานเมอนพลอยเพรรกนคาวาล

ควนีปานปนคหรวอกวรปอง

คนกระทายหรวอมาทมายจิตจง

มางวยงงอยกวยสงกกิไช

พระยากรัง

การเปรียบเทียบโดยนัย พระยาทรงไค้ใช้ความเปรียบเทียบโดยนัย
ไว้ในเพลงยาวของท่านในบางบท เช่น

ถิวเนื้อไซ้เจ้าระคนนวล

หรือแผลงพักตร์ผลัดกักรักอันมี

โอบจันทร์หรือทวักพิสดกสงวน

กระสวนทรงมาแต่องค์สร้างศไค

มาคอบศรีโลกกลาง เมื่อปางไผ่

ระยาทรง

กลอนข้างต้นนี้ พระยาทรงใช้ความงามของนางโดยมีไค้บอกหรือเปรียบว่าสวยเหมือนไค้
แต่ดูเพียงว่า ทรวดทรงของนางไค้แบบมาวากนางฟ้าองค์ใด หน้าของนางแผลงหรือเปลี่ยน
กับพระพักตร์ของพระลักษมีหรือ เทวีนุชานักทราบวาทะทรวงบะใบเอนาของนางนั้น
งามเพียงไค้

2.1.5 การใช้คำแผลง ในเพลงยาวของพระยาทรงมีการใช้
คำแผลงบ้างในบางบท อาจเพื่อรักษาสัมผัสหรือรักมากความไว้ก็ได้ การแผลงคำนั้น
มีหลายลักษณะ คือ

การแผลงโดยเปลี่ยนเสียงสระท้าย บางครั้ง เริ่มตัวสะกด

เพาควย เช่น

จงอภัยอย่าให้เวรีสนอง

ไค้ลั้งหลาดประมาทกายแฉวจา

วี่จ้องควมทั้เทโทษา

ขอสมาเถิดอย่าบิเวรีราญ

พระยาทรง

คำว่า เวรี แผลงมาจาก เวร ซึ่งแผลงเป็น เวรา แฉวจึงแผลงเป็น เวรี อีกทีหนึ่ง

มีไค้แสงสุริเยนทร์ที่เจนไผยม

ลงใจจับทั้บแกวพราวเอย

เราารักกว่าจะคีนมวคินคอน

จนอัมพรสุญควง ระสุริยัน

ระยาทรง

คำว่า สุริเยนทร์ และ สุริยัน แผลงมาจากคำว่า สุริยะ

คะนึ่งนองคังปองปทุเมศ

ในขอบเขตมัจฉินทั้สระสนาน

หนึ่งสักกรปทุมาในวาระศ

ไค้ว่าเทศเซ่นพงศ์ประสงคั้สรวง

พระยาทรง

คำว่า ปทุเมศ และ ปทุมมา แผลงมาจากคำว่า ปทุม

เจ้า'กั'ง'ค'ว'ง'ค'ว'ร'า'ท'ิ'พ'ม'า'ก'

ล'อ'ย'ล'ี'ล'า'ก'เล'อ'น'ส'ง'จ'ั'น'ข'ง'ข'ำ

พ'ระ'ย'า'ค'ร'ั'ง'

ค'ำ'ว'ำ' ล'ี'ล'า'ก' แ'ล'ง'ม'า'ว'าก'ค'ำ'ว'ำ' ล'ี'ล'า

ก'า'ร'แ'ล'ง'โ'ค'ย'ต'ัก'เส'ี'ย'ง'ห'น'ำ' เ'ชน

น'ิ'จ'จ'า'ม'ิ'ท'ร'ห'ั'ง'น'า'ค'ิ'ค'ส'ค'ะ'ไ'ค'

ห'ร'ือ'ห'น'ำ'ย'ไ'จ'ค'ว'ย'ว'ำ'ข'า'ค'อ'า'ล'ย'ส'น'อ'ง'

พ'ระ'ย'า'ค'ร'ั'ง'

ค'ำ'ว'ำ' น'ิ'จ'จ'า' ต'ัก'ม'า'ว'าก'ค'ำ'ว'ำ' อ'น'ิ'จ'จ'า

ค'ร'า'ย'ข'ำ'ส'ุ'ก'ุ'สิ'น'ม'ว'ย'ค'ิ'น'ค'อ'น'

เจ'ิก'น'ส'ร'ณ'ล'ี'ง' เ'ส'น'ห'ส'น'อ'ง'ก'ร'ร'บ'

พ'ระ'ย'า'ค'ร'ั'ง'

ค'ำ'ว'ำ' น'ุ'ส'ร'ณ' ต'ัก'บ'า'จ'าก'ค'ำ'ว'ำ' อ'น'ุ'ส'ร'ณ'

ก'า'ร'แ'ล'ง'โ'ค'ย'เป'ล'ี'ย'น'เส'ี'ย'ง'ท'ย'ัก'ต'น'ะ'ม'า'ง'ท'ัว' เ'ชน

ส'แ'น'ร'ัก'ส'แ'น'ห'น'ัก'อ'า'ล'ย'ท'ะ'จ'ี'ง'

ส'แ'น'ร'ำ'ห'ี'ง' เ'ท'ม'พ'ে'ท'ন'ান'

พ'ระ'ย'า'ค'ร'ั'ง'

ค'ำ'ว'ำ' พ'ে'ท'ন'า' แ'ล'ง'บ'า'จ'าก'ค'ำ'ว'ำ' เว'ท'น'า

ก'า'ร'แ'ล'ง'โ'ค'ย'เป'ล'ี'ย'น'เส'ี'ย'ง'ส'ระ'ค'ำ'ห'น'ำ' เ'ชน

ส'ั'ก'ฐ'า'น'จ'อ'ก'ก'อ'ก'ข'อ'ม'เป'น'จ'ม'พ'ว'ง'

เก'ก'ไ'น'ห'ว'ง'ว'าร'ี'น'ี'ไ'ค'ร'ว'า'

พ'ระ'ย'า'ค'ร'ั'ง'

ค'ำ'ว'ำ' น'ี'ไ'ค'ร'ว'า' แ'ล'ง'ม'า'ว'าก'ค'ำ'ว'ำ' น'ี'ไ'ค'ร'ว'า

ก'า'ร'แ'ล'ง'โ'ค'ย'ต'ัก'เส'ี'ย'ง'ท'าย'ค'ำ' เ'ชน

เร'า'ข'า'บ'บ'ิ'ท'ร'ห'ั'ง'จ'ิ'ต'ว'ៃ'ค'อ'ย'ข'บ'

ย'ี'ง'ระ'ท'ม'ท'ร'ว'ง'ร'าว'อ'ร'ก'า'

พ'ระ'ย'า'ค'ร'ั'ง'

ค'ำ'ว'ำ' อ'ร'ก'า' เม'ื่อ'พ'ิ'จ'า'ร'ก'า'จ'าก'ข'อ'ค'ว'าม'แ'ล'ว' น'ำ'จ'ะ'แ'ล'ง'ม'า'ว'าก'ค'ำ'ว'ำ' อ'ร'ท'าง'ค'

2.1.6 ก'า'ร'ไ'ช'ภ'า'ว'า'ถ'ิ'น'แ'ล'ว'ค'ำ'โ'บ'ร'าก'ก' พ'ระ'ย'า'ค'ร'ั'ง'ไ'ช'ภ'า'ว'า'ถ'ิ'น'

ภ'า'ค'ไ'ค'ไ'น'พ'เ'ล'ง'ย'าว'ว'ข'อ'ท'า'น'ไ'น'บ'าง'ห'าง' แ'ต'ส'ว'น'ไ'ห'ญ'จะ'เป'น'ค'ำ'ท'ี่'ม'ี'ไ'ช'ไ'น'ภ'า'ค'ก'ล'าง' แ'ล'ว'ม'ี'ค'ว'าม'ห'ม'า'ย'ค'ล'าย'ค'ว'าม'ห'ม'า'ย'ท'ี่'ไ'ช'ไ'น'ภ'า'ค'ก'ล'าง'ค'ว'ย' เ'ชน

คัง เมธลา^๒ายถา^๒มดี^๒แหง

โ^๒เ^๒แสง^๒ทอง^๒อสุ^๒รี^๒ที่^๒รา^๒พ^๒รอน

พระยา^๒ตรัง

คำ^๒ว่า^๒าย^๒ ภา^๒ษา^๒ถิ^๒น^๒า^๒ค^๒า^๒ม^๒า^๒ย^๒ถึง^๒ แ^๒ง^๒ส^๒ะ^๒ท^๒อน^๒ ห^๒ร^๒ือ^๒แ^๒ง^๒ส^๒ว^๒าง^๒ แ^๒ล^๒ะ^๒คำ^๒ว่า^๒ ถ^๒า^๒ ก^๒็^๒ค^๒ือ^๒คำ^๒ว่า^๒
 ท^๒า^๒ น^๒ั^๒น^๒เ^๒ง^๒ ใน^๒ภา^๒ษา^๒ถิ^๒น^๒า^๒ค^๒า^๒ม^๒า^๒ย^๒ถึง^๒ ที่^๒ท^๒า^๒ ส^๒ว^๒น^๒คำ^๒ว่า^๒ แ^๒ง^๒ หมาย^๒ถึง^๒ ท^๒ิม^๒ ห^๒ร^๒ือ^๒ ต^๒ำ^๒ เ^๒ง^๒
 ใน^๒คำ^๒ว่า^๒ แ^๒ง^๒แ^๒ง^๒ต^๒า^๒ ค^๒ือ^๒แ^๒ง^๒เ^๒ว^๒า^๒ต^๒า^๒ เ^๒ห^๒ระ^๒จะ^๒น^๒ั^๒น^๒เ^๒ว^๒า^๒ม^๒ใน^๒กล^๒อน^๒ว^๒ร^๒ค^๒น^๒ี^๒ง^๒หมาย^๒คว^๒า^๒ม^๒ว่า^๒
 เ^๒ห^๒ร^๒ือ^๒น^๒าง^๒ เม^๒ธ^๒ล^๒า^๒ท^๒ำ^๒ท^๒า^๒เ^๒า^๒ค^๒ว^๒ม^๒ก^๒็^๒า^๒ย^๒แ^๒ง^๒โ^๒เ^๒แสง^๒ท^๒า^๒ น^๒ั^๒น^๒เ^๒ง^๒

ปี^๒โ^๒เ^๒แสง^๒สุ^๒ริ^๒เ^๒น^๒ท^๒รี^๒เ^๒น^๒โ^๒ย^๒ม

ล^๒ง^๒โ^๒ย^๒ม^๒จ^๒ับ^๒ท^๒ับ^๒ก^๒ว^๒ที่^๒ร^๒าว^๒เ^๒ย

พระยา^๒ตรัง

คำ^๒ว่า^๒ เ^๒น^๒ ภา^๒ษา^๒ถิ^๒น^๒า^๒ค^๒า^๒ม^๒า^๒ย^๒ถึง^๒ จ^๒ิน^๒ ช^๒ำ^๒น^๒า^๒ถ^๒ คำ^๒ว่า^๒ โ^๒ย^๒ม^๒ หมาย^๒ถึง^๒ จ^๒ุ^๒โ^๒ย^๒ม^๒ โ^๒ย^๒ม^๒
 แ^๒ล^๒ะ^๒คำ^๒ว่า^๒ ท^๒ับ^๒ หมาย^๒ถึง^๒ ช^๒อน^๒ ร^๒ม^๒ ล^๒อ^๒ คำ^๒า^๒บ^๒ใน^๒กล^๒อน^๒น^๒ี^๒ง^๒หมาย^๒คว^๒า^๒ม^๒ว่า^๒ จะ^๒เ^๒น^๒เ^๒ย^๒ม^๒ให้^๒
 แ^๒ง^๒อ^๒า^๒ท^๒ิ^๒ค^๒ย^๒มา^๒ท^๒ำ^๒ให้^๒แ^๒ว^๒ (หมาย^๒ถึง^๒น^๒าง^๒) ต^๒อง^๒ร^๒าว^๒ร^๒า^๒น^๒ไป^๒

ป^๒ระ^๒ เ^๒ม^๒เ^๒น^๒เ^๒ย^๒ม^๒อ^๒ย^๒พ^๒ัก^๒ค^๒รี^๒ค^๒ะ^๒ล^๒ิง^๒ห^๒ด^๒

ก^๒ี^๒ง^๒ว^๒ิต^๒ส^๒มา^๒น^๒ที่^๒ช^๒า^๒ญ^๒ถ^๒ว^๒ิล

พระยา^๒ตรัง

คำ^๒ว่า^๒ ป^๒ระ^๒ ภา^๒ษา^๒ถิ^๒น^๒า^๒ค^๒า^๒ม^๒า^๒ย^๒ถึง^๒ ป^๒ะ^๒ทะ^๒ ค^๒ว^๒า^๒ม^๒ใน^๒กล^๒อน^๒ว^๒ร^๒ค^๒เ^๒ร^๒ก^๒จ^๒ึง^๒น^๒า^๒ย^๒คว^๒า^๒ม^๒ว่า^๒
 เ^๒ม^๒เ^๒อ^๒ห^๒บ^๒ก^๒ัน^๒แ^๒ล^๒ว^๒ก^๒ลับ^๒ เ^๒ม^๒เ^๒น^๒ห^๒า^๒จ^๒าก^๒ัน^๒

ส^๒ำ^๒ห^๒รับ^๒คำ^๒โ^๒ร^๒า^๒ถ^๒น^๒ั^๒น^๒พ^๒บ^๒น^๒เ^๒ย^๒ม^๒าก^๒ เ^๒น^๒

อ^๒ย^๒า^๒น^๒ี^๒ก^๒เ^๒น^๒ง^๒า^๒จะ^๒แ^๒ก^๒ล^๒ง^๒แ^๒ส^๒ก^๒ง^๒ส^๒ค^๒ับ^๒

ถ^๒า^๒แ^๒น^๒ร^๒ับ^๒แ^๒ล^๒ว^๒อ^๒ย^๒า^๒ร^๒ัก^๒ เ^๒ป^๒็น^๒พ^๒า^๒เ^๒ห^๒ี^๒ย^๒ร

เ^๒ิ^๒น^๒โ^๒ม^๒ว^๒า^๒ม^๒ค^๒า^๒ม^๒เ^๒ิ^๒ค^๒จะ^๒เ^๒ว^๒เ^๒น^๒เ^๒ห^๒ี^๒ย^๒ร

ช^๒ว^๒ย^๒ถ^๒อน^๒เ^๒ร^๒า^๒ถ^๒อน^๒เ^๒สิ^๒ย^๒น^๒เ^๒สิ^๒ย^๒ห^๒น^๒เ^๒ย^๒เ^๒

ถ^๒ิ^๒ง^๒โ^๒ล^๒ก^๒ี^๒ย^๒ัง^๒ม^๒ิ^๒ค^๒ั^๒ร^๒า^๒ค^๒ี^๒ช^๒า^๒ค

แ^๒ม^๒เ^๒น^๒ป^๒ระ^๒มา^๒ท^๒ก^๒ี^๒ป^๒ระ^๒มา^๒ค^๒เ^๒ต^๒พ^๒า^๒เ^๒ห^๒ี^๒ย^๒ร

เ^๒ว^๒เ^๒น^๒ร^๒เ^๒ิ^๒ค^๒อ^๒ย^๒า^๒ เ^๒ว^๒เ^๒น^๒ร^๒ำ^๒ฟ^๒ิง^๒ เ^๒ห^๒ี^๒ย^๒ร

โ^๒ว^๒จ^๒ง^๒เ^๒ย^๒เ^๒น^๒โ^๒จ^๒ร^๒ัก^๒โ^๒ห^๒ั^๒ก^๒ร^๒อน

พระยา^๒ตรัง

คำ^๒ว่า^๒ ท^๒า^๒เ^๒ห^๒ี^๒ย^๒ร เ^๒ป^๒็น^๒คำ^๒โ^๒ร^๒า^๒ถ^๒หมาย^๒ถึง^๒ ภา^๒ย^๒น^๒อ^๒ก^๒

ม^๒ี^๒คำ^๒บ^๒าง^๒คำ^๒ที่^๒เ^๒น^๒เ^๒า^๒โ^๒จ^๒ว^๒า^๒พระ^๒ยา^๒ค^๒ร^๒ัง^๒จะ^๒หมาย^๒ถึง^๒อะ^๒ไร^๒ แ^๒ล^๒ะ

ท^๒ำ^๒เ^๒น^๒จ^๒ึง^๒โ^๒ว^๒คำ^๒ค^๒ำ^๒น^๒ั^๒น^๒ เ^๒น^๒

ล^๒ะ^๒ม^๒เ^๒น^๒ข^๒อบ^๒ค^๒อ^๒ย^๒น^๒อง^๒จะ^๒ เ^๒น^๒า^๒ถ^๒

ที่^๒โ^๒เ^๒ภา^๒ส^๒ป^๒ระ^๒ภ^๒ัส^๒ส^๒ร^๒ก^๒รี

จะ^๒พ^๒ร^๒า^๒ย^๒เ^๒พ^๒ร^๒ว^๒อ^๒ย^๒ค^๒ัง^๒แ^๒ว^๒โ^๒บ^๒ร^๒ี^๒ว^๒

อ^๒ัน^๒ท^๒ล^๒ี^๒ห^๒ร^๒ือ^๒จะ^๒เ^๒น^๒เ^๒ระ^๒ค^๒น^๒พ^๒า^๒ล

พระยา^๒ตรัง

ยังไม่เกิดจักรพรรดิสมบัติทวีป

จะรักรีบควนไพบโนภุชา

พระยาตรัง

2.2 ทักนะกวี

พระยาตรังได้แสดงทักนะไว้ในเพลงยาวของท่านหลายอย่างด้วยกัน ทั้งที่เป็นทักนะ เจิงบวก ทักนะ เจิงลบ และทักนะ เจิงประสม ดังนี้

2.2.1 ทักนะ เจิงบวก ปรากฏในตอนที่พระยาตรังพยายามสอนใจ ตนเองให้พ้นจากความทุกข์ เพื่อให้ตนเองมีความแจ่มใส สบายใจขึ้น ดังกลอนว่า

ท่านวาทาเลิครใจประมาณ

ยอมเป็นคลองมัจจุราชประหารผลาญ

สงวนสัตย์คักหวงบวงมาร

จะพลันพาสงสารที่วนเวียน

ถึงโลกียะยังบิศุคราคีชาค

แมนประมาณก็ประมาณแต่พาเหียร

เรียนรูเณคอย่าเรียนรำพึงเพียร

ใจจงเจียนใจรักให้หักรอน

ชอบจะเฉยอย่าเฉยเหมือนเซนหวัง

นี้แน่ใจเคยจงพึงใจสั่งสอน

จะเบจบจิตอยู่เป็นนิคยนิรันดร

ถูกระรอนก็จะแรบโรยเอย

พระยาตรัง

และยังปรากฏในตอนที่ท่านกล่าวขอโอโหสิในสิ่งที่ได้เคยล่วงเกิน นางมาบล และขอลาจากนาง เพราะไม่คู่ควรกัน ซึ่งบ่งบอกว่าท่านสามารถตัดใจ จากความรักที่มีแต่ความทุกข์เสียได้ ดังกลอนว่า

ขออภัยอย่าใหม่เวรisonง

วจีจงควมกันคโทษา

ไคพลั้งพลาดประมาณกายแควาจา

ขอสมาเถิดอย่ามีเวรืราด

เราจงจิตอนุญาตประสาทิไ

อโหสิกันไปจนอสุสาน

จนลงภพสมสรอยศาสดาญาณ

จงบันดาลอย่าไคความภริมย์เอย

พระยาตรัง

2.2.2 ทักนะ เจิงลบ เป็นทักนะที่ปรากฏมากที่สุด เพราะคาบ ลักณะของกลอน เพลงยาวนั้นเป็นการแสดงออกถึงความทุกข์จากความรักที่ไม่สมหวัง กวีจึงบ่งบอกทักนะ เจิงลบมากที่สุด ในเพลงยาวของพระยาตรังก็เช่นกัน ดังตัวอย่าง

ไม่ทางหายคลายเหวบสักวันเลย
 ไม่เล็งหลัง เคยเฝ้าครั้งจะ เริ่มรัก
 เพราะจำวิตกกังวลจำว่ารักไกล
 นิจวามิตรซึ่งมาคิณสละไค
 อันความรักก็ประจักษ์ว่าไวปอง
 โฉมใจจึงจะไม่เห็นด้วย
 เอ็นใจเอื้อยอย่าให้จละอาย
 แทะหามหามก็ไม่ถวิลเห็ดค
 จะตายใบที่มีให้ค่าคนคือ

แสนทุกข์สุดทุกข์ครั้งนี้เอย
 หรือมา เปรยแปรไคไปอาลัย
 ก็ประจักษ์อยู่ในจิตยลลาคิดไฉน
 เห็นไรจึงไปคั่นคิดเมื่อคราวครอง
 หรือหน่ายวิวควยว่าขาดอภัยสนอง
 ครวญรอนลงบกลงมานายถ้ายักกัน
 ใจจะม้วยเสียแล้วหรือ เพราะมุ่งหมาย
 เอ็นกายเถกที่เอื้อมจนสุดมือ
 จนทิว เฝ้าคยอมแล้วใบเห็นหรือ
 จะรื้อรักเอื้อยอย่ารักให้เหนื่อยนาน
 พระยาตรัง

2.2.3 ทักนะ เจิงประสม ปรากฏน้อยมากในเพลงยาวของพระยาตรัง
 เท่าที่พบ เป็นการบดกลทักนะ เจิงลบบดแสดงทักนะ เจิงบวก คือพรรณนาถึงความทุกข์
 ที่ยากจะไคนางบาครอง แต่ในตอนท้ายแสดงความหวังว่าอาจจะไคนางมาที่ชมถานาง
 มีเมตตาตอตน ดังกลอนว่า

คะนึ่งนองดังปองปทุเมก
 แสนลำบายากที่พันทรบาน
 เขยสรอยเสาวคณธโกมลมาศ
 แต่ไกลไกลก็จะดั้มลล
 ถาเหาะไคเหมือนเหรั้นคัยกัย
 นีสักเอื้อมที่วะ เอื้อมอาจคลาย
 ถาสมายรวงหลนพณสวรค์
 ถึงนิมอมกานไคก็ปากัว

ในขอบเขตเจดันทสระสนาน
 เพราะไปหาที่ที่จะหักมาชบช
 เมื่อลบลาคเพราะลอบเลียมอย
 แสงอรอนรองแต่เวียนช่าย
 เห็นจะหักไคโดยสควงาย
 บิจะวายชีพเพราะถาลิมัว
 บางเคาเถกถากระนั้นจะยังชั่ว
 ขอแต่ยี่ยมทนอยพอนบนบวล
 พระยาตรัง

2.3 ประคิณการ

2.3.1 ประคิณการเริ่มแรก ปรากฏในการไคความเปรียบหนึ่ง
 ไม่เคยบิครเปรียบมาก่อน คือ

เปรียบความซอกซำ หมนหนอง กับเพชรที่เหลี่ยมซำ ว่า
แสนทพทททท ทพทไม่วายทวิ คังบักตอกซำ เหลี่ยมมะทม

พระยาตรัง

เปรียบความเจ็บกับการถูกเหล็กแหลมรอนนัยน์ตา ว่า
อันเจ็บฟันเจ็บจริงจริง เจ็บทว คังแหลมเหล็ก เรียวรอนนัยน์ตาชาย

พระยาตรัง

เปรียบนางกับนาง เมขลา ดวงตาของนางกับแควนกีของ
นาง เมขลา และตนเองกับรามสูร ว่า

กัங เมขลาฉายตามถ้ำแห่ง
ก็คคองกัคยัง เจื่อมเมรุมาศ
ก็โลโลกโถมนางกลางอัมพร
อันนิลเนครนองสองมาสับท
เมื่อวาวับจักแวงกาคีชาย
ชาย เนตรววม เนตรพิมิตรแสง
ไพบสคงตองอสุรีที่ราญรอน
ปิมจะชากที่พวยคายวงสมร
ก็ออนวิทไปควยทุกทมิธทราย
ยิ่งบักนางฟ้าทั้งจำราย
ก็เมายกัพพวยควยแสงนิล

พระยาตรัง

เปรียบตนเองกับพระลอว่า ถากนเป็นพระลอก็ยี้กัจะตาย
เพราะไค้บเซย ะเพนพระบงกัเงิงใจเวทย์มนต์เรียกพระองค์ให้ไปทานางบคว
คังกลอนว่า

ใจสิมุง เมเมื่อพระคคกโลก
สวนพระลอบิไค้ปองสองนางจวน
จึงไค้สมสองงามเป็นสามเขนย
จนทหารเขาประหารณลาคัวัน
จึงบศกโศกมิไค้วายกระดาษาาน
ไ้ราชวณไปควาวิทยายันต์
ซิคเซยสองขางประคองชวัก
เออกระนั้นเดาเดิกก็ควรตาย

พระยาตรัง

นอกจากนั้น พระยาตรังยัง เป็นกวีนิยมใช้สัมผัสอักษรมากกว่าสัมผัส
สระ เมื่อเปรียบกับเพลงยาวรุ่นก่อน ๆ เาน

เพลงยาวของพระยาตรังว่า
โอ้แต่นี้จะนานไปมีขึ้น ทิวาคันบจะทอภกาทัยถอน

จึงสอนใจว่าใจเอยอย่าอวารถ
 แหมนทั้งคำแล้วอย่าร่ำรำพันรัก
 ถาหมายมั่น เห็นจะพลัดเหวลา

เพลงยาว เจ้าฟ้าวิจิตร

เมื่อมีแต่สุจริตกับพิทวาส
 แล้วตกคำก็จำจะ เจียนตาย
 เมื่อไรจำเร็ดใน เกียรติยศ
 กวณศักดิ์รักษาแถมอินทรีย์

เพลงยาวยายจันทนาวา

ว่า เรานี้ถอยควมน้อยยศ
 ครั้นลงมากลัวจะพาพัวพันร่าม
 จึงยังคิดบึก เบื่อนอยคังนี้
 เจาว่าไฉนใดใครมายุยง

เพลงยาวนายจุ้ยพันทาวา

ใจจะกลัววแถมเยื่อน เหมื่อน เถื่อนสติ
 ว่าป็นหยื่นนั้นสืเป็นคนแคลง
 เรื่อง ระ เคนจะ เป็นแอดหนังนี้
 กรรณวิบัติคอกจึงพัดคออกจากวัง

เพลงยาว เจ้าฟ้าธรรมธิ เบศร

โอ้สุคติสุกฤทธิ เห็นสุกรัก
 ใครจะช่วยบารุงรักช่วยตักเถื่อน
 ถึงว่าจากเพราะวิบากไต่บิบัติ
 ไคตั้งใจบิตรจิต รกิดผูกพัน

วงพันก่อนพันพัคคร้อยานำพา
 จง เจียมตักก็เถิดที่น้อยวาสนา
 ครุยังว่าก็ยิ่งใจกาหัยคะนิง
 พระยาตรัง

กาอาวรักเพณินให้เกินหมาย
 ใครจะ เห็นว่า เป็นชรายักคี่ดี
 จะปรากฏ เกียรติยศพิศ เสน่ห์พิ
 ไรไฉนก็เถิดจะมากหมายดัง
 เจ้าฟ้าจิตร

ประภพหมคจึงคิดในจิตชาม
 ให้เสื่อมนาบทรามยศสลกลง
 เห็นจะบิยทัคชัคประสงค
 ดยาไพลสงบิณถอยจ่านรรจา
 ยายจันเอย

ควยคำวิตรีดัง เมื่อยังแผง
 จะคักบุบมาบลงยังอำปลัง
 หรือ เป็นสี่สาววิภาในกาหลัง
 ศรีปัทมราชังกระมัง เชน
 นายจุ้ยพันทาว

เพราะคำภักทรไม่มีศักดิ์เสมอเหมือน
 โอนันท์ เถื่อนก็จะคัมไปนัยวัน
 ซอกอกสตัยไปจนสิ้นที่วาสตั
 ขอหมายหมั้นกว่าจะมวชมนาน
 เจ้าฟ้าธรรมธิ เบศร

2.3.2 ประดิษฐานการตามแบบ เพลงยาวของพระยาตรังไกรรับ
แนวคิดบางประการจากเพลงยาวรุ่นก่อน แล้วพระยาตรังนำมาแต่ง เสียบใหม่ให้ไพเราะ
หรือคมคายยิ่งขึ้น เช่น

การดำเนินความทั้งในก้านการไชคำ สัมผัส บัสนั้นเพื่อความ
คล้ายคลึงกับเพลงยาวของ เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์มาก คือ เพลงยาวของ เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์
ว่า

ไม่รักหนา เลวว่าหนาจะหมองนวล	สงวนรักถามาหักการมอดฉวน
	มาทาลวนพอลินไถ่ลมชาย
	เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์

เพลงยาวของพระยาตรังก็ดำเนินความในทำนองเดียวกัน

ว่า

ซึ่งหนาที่หนามาหมองนวล	ซึ่งใจที่ใจไม่เจียมสงวน
	เออก็ควรหรือมารีไถ่แรงกรอม
	พระยาตรัง

และยังมีการเปรียบเทียบความทกขัระทม ว่าราวกับต้องกร
ที่ทรงอก ดังที่ปรากฏในเพลงยาว เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ว่า
แสนกรรมระทมทรวงกัศกรพิบ มาตองคิอุดระอยไมรหาย

	เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์
ซึ่งความในทำนอง เดียวกันนี้	พระยาตรังกล่าวไว้ว่า
ไม่วางวายคล้ายเทวสัถกัณยาม	กัศกรรามาทรวงสัถแสนที่
	พระยาตรัง

นอกจากนี้ ยังมีบางตอนที่พระยาตรังได้แบบอย่างการบดกล
ทักนะเกี่ยวกับอาการของผีตกอยู่ในความรักแต่เพียงฝ่ายเดียว จากเพลงยาว เจ้าฟ้า -
ธรรมธิเบศร์ ซึ่งกล่าวไว้ว่า

เหนือใคร เป็นจะใครถามชาวถึง	แล้วอำถ้งกัศคนจะเสสรวด
จึงสูนึ่งมิไคติงวาจากรวด	อยู่ในใจรวนรวนควยแรงตรดม

จะหลับนอนกินอยู่ไปปรกติ
ทั้งยิวหนาผ้าพับจับหมองมอม

โดยพระยาครั่งกล่าววาท
แต่ห้ามห้ามก็ไม่ถวิลเหือด
จะตายไปที่มีให้ค่าคนลือ

เห็นตัวนี้มั่งภาไมจั่นไผ่จอม
คร่อมสวาคิณีโคชาคค่าทุเลา
เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์

จนกิวเหือดแถมแล้วไม่เห็นหรือ
จะรื้อรักเกิดอวยรักให้เหนื่อยนาน
พระยาครั่ง

2.4 การพรรณนา

การพรรณนาในเพลงยาวของพระยาครั่ง เป็นการพรรณนาเพื่อแสดง
อารมณ์ของกวีทั้งสิ้น เช่น

การพรรณนาแสดงความอึดอัดใจ ความทุกข์ ความเจ็บปวด ความ
เศร้าหมอง ความสิ้นหวัง และความท้อแท้ โดยการใช้ภาพลักษณ์ต่าง ๆ และการใช้
การเปรียบ เช่น

อันดกพันก็เพิ่มศิริทัพบ
แต่แสนทุกข์สุดทุกข์จะออกอ้อม
อันทุกข์ทั้งศรีภพจบสกล
ไม่วางวายคลายเทวสัถย์ยาม
ถึงต้องถือปัทมองค์นารายณ์วราฤทธิ์
แสนท้อพอลทนทวยไม่วายทวิ
คังโยทุกข์มาประทุทุกอ้อม
จะยิ้นเกินคำเนิ่นนงนอนที่ไหน
จนสิ้นเพียรภาวนาพยายาม
ยามกินลืมนินอาหารรส
เบตนอนนิ่งกลิ้งกลับเกลือกสกน

ตั้งแต่นั้นจะกลับไคคืนถนอม
จะทรงยอมกิวเหือดไม่บึงาม
ก็ไมเทาทัพพนสวาทหวาม
คังกรรมชั่วทรวงสัถย์แสนที่
ไม่เจ็บจิตเท่าเจ้าเจื่อนอารมณ์เห็น
คังมัจฉอกษาเหลียมระทม
แต่แถมเหือดเหือดแห่งจนหายงาม
ก็คังใจแถมจะคืนถวิลหวาม
จนลืมนความเรือนราชการตน
ลืมนกำหนดนับคืนวันจน
ไม่หลับจนจวนทุมสัถย์คืนวัน
พระยาครั่ง

บางครั้งก็พรรณนาถึงความหลัง เช่น

ไม่เลืงหลัง เคยเมื่อครั้งจะเริ่มรัก
เพราะจำจิตคอกจึงจำบาราศ์ไกล
นิจจามิตรซึ่งมาก็คิสละไค
อันความรักก็ประจักษ์ว่าใจปอง
เมื่อแรกรักเหมือนจะรักไม่จากไค
เสียกายจิตลุดคิดไม่เวนวัน

ก็ประจักษ์อยู่ในจิตแล้วคิดไฉน
เป็นไรจึงไม่กินคิดเมื่อคราวครอง
หรือหนายใจควรวาชาคาลัยสนอง
กวรหรือนองแกลงมาหนายฤทัยกัน
นี่เพราะไกลหรือจึงเร่เสนห์หัน
มีแต่ฝันหน้าตริกไมตรีครอม

พระยาทรง

และบางครั้งก็พรรณนาอย่างประชดประชัน เช่น

จงเชิดครองเด็กนะเจ้าให้สมพักตร์
จงสบจิตสมกิดอย่าทางสกนธ์

ให้สมศักดิ์เด็กที่ศักดิ์มาปฏิสนธิ
ตามนิพนธ์ที่พออ่านวยพร

พระยาทรง

แต่ก็มีบางครั้งที่พระยาทรงพรรณนาความอย่างอ่อนหวาน

นมนวล แสดงความทะนุถนอมความรัก เช่น

มาเด็กมาจึงมีผู้มา
ละมุนมอบคอยนงจะเนนาถ
จะพรายแพร่อยคงแก้วโมรีวิ
ฝ่ายพิทจะไว้วีวิคมิตร
เอารัฐเสนห์แทนรสสุมาลย์
เอาสิ่งเสวยแลสัมผัสเป็นฉัตรกัน
มิให้แสงสุริเยนทรที่เจนโพยม
พันหัตถ์จักประชีสาลีรอง
แสนสงวนมิให้ทองละอองลม
วัดดาเวียนวงจงประดับ
จะแนบไว้ในอุราทุกนาที

ในพานพื้นแว่นฟ้าสาลีประชี
ที่โอภาสประภัสสรศรี
อันธูรีหรือจะปนระคนพาล
จะเองจิตเป็นคังบัลลังก์สมาน
เอาศานานแทนเสียงประโกมโถม
เฉลิมทวักทวักนงประคองโถม
ลงโถมจับทับแก้วพิราวเอย
จะประคองซ่อนนมาสสม
จะวางชมบนพื้นสุมาลี
มิให้อับจนแสงมณีศรี
อันราศีมิให้ปนระคนพาล
พระยาทรง

3. แนวความคิดในการแต่ง

แนวความคิดในการแต่ง เพลงยาวของพระยาตรัง คือ การพรรณนาถึงความรักที่มีต่อนาง แต่ไม่สมหวัง เพราะศักดิ์ตระกูลและฐานะของตนต่ำต้อยกว่า ทำให้ต้องได้รับความทุกข์ทั้งกายและใจ จึงมีการถักพอต่อว่า เปรียบเปรย ต่าง ๆ นานา และอ่อนวอนให้นางรับรัก หรือตอบสารของตน

4. สิ่งที่มิใช่อิทธิพลต่อเพลงยาวของพระยาตรัง

4.1 อิทธิพลจากประวัติชีวิตที่ศึกษาพบ

จากการศึกษาประวัติของพระยาตรัง ทำให้เราทราบว่า นางที่รักของพระยาตรัง เป็นหญิงสงัดศักดิ์ คือ เจ้าหญิง เกบณี ธิดาเจ้านราสุริยวงศ์เครื่องนครศรีธรรมราช ด้วยความจริงเช่นนั้น ทำให้พระยาตรัง เขียนเพลงยาวถึงนางที่รักของท่านว่า

เจ้าดวงแก้ว เกิดกอปรสิริยศ

อย่ากำหนด เขมมิตีที่ชัชร

พระยาตรัง

และยังมีข้อความอีกหลายแห่ง ที่น่าเชื่อว่าเป็นเรื่องจริงในชีวิต

ของท่าน เช่น

ประ เนิ่มมอยผอยพัศตร์ตะลึงหลง

ก็จงจิตสรวนที่วาทถวิล

สิ้นประบาทอาชญาแลมลทิน

สิ้นประคินประคิพัชร์ในภัสศุภา

แสรมมิกรรมวนชวนขึ้นขึ้นคันสวาท

แล้วหยาดน้าอาลัยไว้ในหนา

พอสงฆ์กลับจึงคำนับวาจาจาลา

พี่เดินฝ่าปากพัศตร์ตระหนักรนาง

พระยาตรัง

ข้อความตอนนี้ คงกล่าวถึง เมื่อครั้งที่พระยาตรังหนีโทษจากที่คุมขัง เพราะเจ้านราสุริยวงศ์ถึงแก่อนิจกรรม เมื่อมาพบเจ้าหญิง เกบณี นางคงทำเป็นเฉยจนพระยาตรังแกล้ง เดินเฉียดไปข้างหนานาง

แสงสว่างกระจ่างแจ่มจับเนตร

วันประ เวทบนวิบูลยสังขร

แมนเรืองฤทธิ์เหมือนวิฑาธร

จะเขรแหวกเมฆไปเมียงหม

พระยาตรัง

ขอความตอนนี้ คง เป็นเรื่องจริงในชีวิตของพระยาตรัง คือท่าน
ไคเคยพบปะกับนาง ณ ที่แห่งหนึ่ง ซึ่งท่านออกชื่อว่า วิมลยสิงขร

4.2 อิทธิพลจากสิ่งภายนอก

4.2.1 อิทธิพลจากสภาพสังคมในสมัยนั้น เช่น ศาสนาและความเชื่อ
ทำให้พระยาตรังกล่าวถึง เรื่อง เวรกรรม ชาตินี้ชาติหน้า ความประมาท และโลกีย์วิสัย
เช่น

ชะรอยในปางก่อนไคบุหึง
อกุศลยลนั้นมาถึงใจ
สิ้นสุเมรุบรรพตนาภากาศ
จนหลาบลาลิ้นชีวัน
จงอภัยอย่าให้มีเวรสนอง
ไคพลั้งพลาดประมาทกายแลวจา
เราจงจิตอนุญาตประสาทให้
จนลงภพสมสรอยศาสดาฏาณ
ทวนวาทาแลไครใจประมาท
สงวนสัจย์คักหวงบวงมาร
ถึงโลกียย์มิตฺถราศีทาถ
เรียนรูเณคอย่าเรียนรำพึงเพียร
ชอบจะเฉยอย่าเฉลยเหมือนเซนหวัง
จะแจ่มจิตอยู่เป็นนิจนิรันดร

ให้จำทั้งกันทั้งจิตวิสัย
ให้จำไกลแลทั้งมิตรมาคิครอน
แต่สักชาติอย่าไครรวมภิมขวัญ
อันประจันที่ไคนลาภประมาทมา
วจีจงควมหันศโทมา
ขอสมาเถคอย่ามีเวรราญ
อโนลิกันไปจนอวสาน
จงมันดาลอย่าไครรวมภิมขวัญ
ยอมเป็นคลองมัจจุราชประหารเผลาญ
จะพลันพนสงสารทวนเวียน
แมนประมาทก็ประมาทแพพาเพียร
ใจจงเวียนใจรักให้หักรอน
นี่แน่ใจเอยจงฟังใจสั่งสอน
ธุระรอนก็จะแรมโรยเอย
พระยาตรัง

นอกจากนี้ สภาพสังคมไทยในสมัยนั้น ใบนิยมการที่หญิงมีสามีหลายคน
ความคิดเช่นนี้บ่ออิทธิพลต่อความคิดของพระยาตรังด้วย จนถึงกับท่านไคยกตัวอย่างนาง
มดเฒ มาถามนางที่รักของท่านว่า นางจะเหมือนกับนางมดเฒหรือไม่ โดยกล่าวว่า

เมื่อเราขึ้นไคฉันไม่คืนหลัง
แสนรักแสนหนักอ้าดัดทะลึง

ใจนี้ยังเฝ้าแต่ตรึกรำลึกถึง
แสนรำพึงเพิ่มเพทนนาน

อันมณโฑโสโบสรวทพทพัคตร
กับพาสีลิมละสละมาร
กลับมาขึ้นเรือนเรงโนเจิงยักข
ที่ไครใจเหมือนหนึ่งใจยุพาพิน
ก็เห็นนิคจวิตเล่ห์มณโฑรัก
ครั้นไครใจเลากี่โชที่ใจเคย

แล้วรารักกลับมารวมภริมย์สมาน
แล้วก็รารสรักจากพานริน
ก็ลืมนรักกาจากศเจ้าที่คติน
มิรู้สินสิ่งสวาทไม่ขาดเคย
ขอประจักษ์จงช่วยชีวิตก็เคย
หรือใจเปรยเพราะว่าขึ้นควยสมใจ
พระยาตรัง

4.2.2 อิทธิพลจากเพลงยาวรุ่นก่อน เพลงยาวที่มีอิทธิพลต่อ

เพลงยาวของพระยาตรังมากที่สุด น่าจะไคแก เพลงยาวของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ ดัง
ตัวอย่าง

ในเพลงยาวเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ มีการซ้ำคำว่า สุก ในคำว่า
สุกคึก สุกฤทธิ สุกรัก โดยกล่าววว่า

โอสุกคึกสุกฤทธิ เหนสุกรัก

ไครจะช่วยบำรุงรักช่วยคักเตือน

เพราะตำกักรไม่มีกักก็เสมอเหมือน

โอนันต์เตือนก็จะลืไปนัวัน

เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์

เพลงยาวของพระยาตรัง ก็มีการซ้ำคำว่า สุก ในคำว่า

สุกคึก สุกฤทธิ สุกรัก เช่นเดียวกัน แต่มีการเพิ่มคำว่า สุกนั สุกرون สุกนิวรรณ
เขาไปอีก โดยกล่าววว่า

เห็นสุกคึกสุกฤทธิควยสุกรัก

สุكرونสุกนิวรรณเจตนา

สุกนัที่จะเสียด่างาสนา

ถึงแดนตาทุบทิ้งลงกลางชล

พระยาตรัง

ในเพลงยาวของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์มีการเปรียบเทียบความไม่คง
กันของกระดากับดวงจันทร์ โดยที่กระดายเป็นฝ่ายลุ่มหลงถึงดวงจันทร์แต่เพียงข้างเดียว
ว่า

แสนวิคเหมือนกระดากที่ไผ่ผัน

พระจันทร์รอยส่าราญวิบานทอง

แสงพระจันทร์งามจรเวหาศทอง

ญาจะปองใจหมายกระดาก

เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์

เพลงยาวของพระยาตรังก็มีการเปรียบเทียบกับในท่านอง เคียว

กันว่า

ตนกระต่ายหรือมาหมายจิจง	มางวองงอญควยแสงฤๅไช
เมื่อจันทร์แจ่มแค้นตัวกระต่ายใน	วง เป็นไรกระต่ายไมหมายชม
	พระยาตรัง

ในเพลงยาวของ เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์มีการเปรียบนางกับ

ดวงดาว ว่า

ดั่งหมายดวงหมายเคื่อนการกร	ปางพิมาศสมานสุมาลย์สปร
	อันลอยพันอัมพรโผยพราย
	เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์
เพลงยาวของพระยาตรังก็มีข้อความที่คล้ายคลึงกันว่า	
เจ้าคังดวงการาติพมาศ	ลอยลีลาถ์เคื่อนแสงขึ้นแต่งชำ
	พระยาตรัง

ในเพลงยาวของ เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์มีการแสดงความมุ่งหวัง

ว่า ถ้าคนสามารถเหาะเหินเคินอากาศใดก็คงจะพอไคเข้าไกลนาง โดยกลาวว่า	
แนฟ้เหิร เกินไคในเวหาศ	ถึงจะมากก็ไมเสียซึ่งแรงหมาย
มิไคชมก็พอไคคำเนิรชาย	เมี่ยงหมายรัศมีจิมานทอง
	เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์
เพลงยาวของพระยาตรังที่มีความคล้ายคลึงกันนี้กลาวว่า	
ถ้าเหาะไคเหิรเอนเหรันศยักบ์	เห็นจะหักไคโดยสะควงาย
แนนเรื่องฤทธิเหมือนวิทยาธร	จะเขจรแหวกเมฆไปเมี่ยงทม
	พระยาตรัง

นอกจากเพลงยาวของ เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์แล้ว ยังพบว่า เพลงยาวของ เจ้าฟ้าจื๊อก็มีอิทธิพลต่อเพลงยาวของพระยาตรังด้วย เช่น

ในเพลงยาว เจ้าฟ้าจื๊อ กลาวเปรียบตนเองว่าเหมือนกับ
 หิ่งห้อยที่ไม่สามารถส่องแสงแข่งกับพระอาทิตย์ได้ ว่า

แล้วเจียมตัวควยว่าตัว เหยื่อหนึ่งหอย

จะรื้อรอยไปแข่งพระสรียไส
เจ้าฟ้าจิด

เพลงยาวของพระยาตรังได้รับอิทธิพลจากเพลงยาว 2 วรรค
นี้ทั้งในด้านการใช้คำ และกานแนวคิด โดยกล่าวว่า

ไม่เจียมคนหรือว่าคนเป็นหนึ่งหอย

มาหิ้วรอยตามแสงพระสรียไส
พระยาตรัง

5. คุณค่าของ เพลงยาวของพระยาตรัง

5.1 คุณค่าด้านอารมณ์

เมื่ออ่านเพลงยาวของพระยาตรังแล้วจะ เกิดอารมณ์คล้อยตามที่ท่าน
พรรณนาไว้อย่าง เจน

รู้สึก เป็นทุกข์และ เกราหมอง เพราะพระยาตรังสามารถ
พรรณนาโดยการให้ความเปรียบเทียบให้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตามได้ก็ ถึงกลอนว่า

อันอกพี่นี้ก็ เทียบศรีทมิ

ตั้งแต่นี้ไหนจะกลับไคคั่นถนอม

แต่แสนทุกข์สุดทุกข์จะอดอวน

จะทรงแอบนิว เฝือกไม้บึงาม

อันทุกข์ทั้งตรีภพจบสกอ

ก็ไม่เท่าที่พี่ทนสวาทหวาน

ไมวางวายคลายเทวบลักกึ่งยาม

ถึงกรรามช้าทรวงลักแสนที่

ถึงคงกิลปทรงองคนารายดราฤทธิ

ใบเจ็บจิตเทาเราเจ็บอารมณ์นี้

แสนทพพลทนเทวไมวายทวี

ถึงมีที่ชอกชาเหลียมระทม

พระยาตรัง

รู้สึกน้อยใจทนทวิ เพราะกวีสามารถพรรณนาถึงความ
ทุกข์ยาก ความเกราหมองของคน แล้วก็กลับสอนใจตนเองให้เจียมตน แต่ยิ่งตามใจ
ก็ยิ่งคิดถึงนาง อารมณ์เช่นนี้เป็นอารมณ์ของบุรุษที่มีความทุกข์เพราะความรักจริง ๆ
โดยพระยาตรังกล่าวว่า

โอแต่ นีจะนานไม่มีขึ้น

ทิวาค็นแะจะทอกฎาหัยถอน

จึงสอนใจว่าใจเยอยาวารก์

จงเ็นยอนเ็นพักทรอยานำพา

แมนังกำแล้วยารำรำพันรัก
ถ้าหมายมั่นเห็นจะพลันชีว่าลา

จง เจียมถักก็เกิดที่น้อยวาสนา
ครุยังว่าก็ยิ่งให้ฤทัยคะนัง
พระยาตรัง

รู้สึกตัวกับกวีที่เอาธรรมะมาขบใจได้ เช่น

เราจงจิตอนุภาพประสาทให้
จนลงภพสพรอยศาสดาภา
ชอบจะ เกยอย่า เฉลยเหมือน เช่นหวัง
จะแจ่มจิตอยู่ เป็นนิจนิรันดร

อโหสิกันไปจนอวสาน
จงบันกาลอย่าไกรวมภิรมย์เอย
นี่แน่ใจ เอยจงฟังโองาสอน
ธุระรอนก็จะแรมโรยเอย
พระยาตรัง

5.2 คุณค่าทางปัญญา

เพลงยาวของพระยาตรังช่วยให้อนานโคตรบางความคิดบางประการ
ของกวีที่นำมาก็ดอกต่อไปอีก เช่น พระยาตรังกล่าวถึงพระลอว่า

ส่วนพระลอปีโคปองสองนางชวน
จึงไคสมสองงามเป็นสามเสนย
จนทหารเขาประหารเผลาณช้วน

ให้รักชวนไปกัวยวิทย์ยันต์
จิตรเซยสองงามประคองช้วน
เออกระนั้นเล่าเกิดก็ควรตาย

พระยาตรัง

น่าจะคิดว่า ทำไมพระยาตรังจึงมีความกึกเช่นนี้ และแฉกลิขิตพระลอ
ทั้งหลายเคยกึกเช่นนี้บ้างหรือไม่

อีกแห่งหนึ่ง พระยาตรังกล่าวถึงนางจันทะพร
ถึงจันทะพร เมื่อแคนแสนสุโกก
ถ้ากระนั้นก็ควรระพลันราน

เพระวิโยกอิเหนาปอง เป็นสองสมาน

... ..

พระยาตรัง

ทำให้กึกว่า มีอานเรื่องอิเหนาสักคนที่เคยกึกว่า นางจันทะพร
น่าจะคัดขาดจากอิเหนา เหตุใดพระยาตรังจึงกึกเช่นนี้

การนำความคิดของพระยาตรัง เสนอมาคิดอีกทีหนึ่ง น่าจะช่วย
ประ เติ้องปัญญาของอานเพลงยาวของพระยาตรังยิ่ง ๆ ขึ้น

นอกจากนี้ ในเพลงยาวของพระยาครังที่เชิญไฉนางที่รักของท่าน
ไปมีรักไฉนนั้น ทำให้คิดว่าท่านกล่าวออกมาจากใจจริงหรืออย่างไร ดังที่ปรากฏ
ในกลอนว่า

จง เติญครอง เติญนะ เจ้าให้สมพักตร์	ให้สมพักตร์ เติญที่รักก็มาปฏิสนธิ
จงสมจิตสมคิโยบายทางสกลน	ตามนิพนธ์ที่พอช่วยอำนวยพร
จง เกนม เปรมสวาทอยาชาคั่น	ทุกวี่ไฉนอย่าให้กลายภิรมย์สมร
เราดาร์กกว่าจะสิ้นมวคินคอบ	จนอัมพรสูญดวง พระสุริยัน
สิ้นสุเมรุบรรพตนาภาภ	แต่สักขาคือยาใดรวมภิรมย์ขวัญ
จนหลาปสาปสิ้นชีวัน	

พระยาครัง

ผู้เขียนเอง เห็นว่าพระยาครังกล่าวประศคนางที่รักของท่านแน่นอน
เพราะดูจะใกล้เคียงกับอุปนิสัยของท่านกว่าที่จะยอมสละนางจริง ๆ

5.3 กลอนทางกัณฐกรรม

เพลงยาวของพระยาครังกล่าวถึงคำสั่งสอนบางประการทางพุทธ -
ศาสนา ซึ่งน่าจะเป็นคติสอนใจผู้อ่านได้ ในเรื่องการให้อภัยซึ่งกันและกัน ความ
ประมาท กวาศักดิ์ และการวนเวียนในวัฏสงสาร ดังกลอนในกลอนว่า

จงอภัยอย่าให้มีเวรสนอง	วิจัยองค์วมกันแต่โทษา
ไคพลั้งพลาดประมาทกายแลวจา	ขอสมา เติญอย่ามีเวรราญ
เราจงจิตอนุภาตประสาทให้	อโหสิกันไปจนอวสาน
ทานวาถาแค่โครใจประมาท	ยอมเป็นคองมัจจุราชประหารมลาญ
สงวนสัตย์ตักทวงบางมาร	จะพลั้งพลั้งสงสารที่วนเวียน
ถึงโลกียย์ยังมีศักรากิศา	แม้ประมาทก็ประมาณแต่พาเหียร
เรียนรู เติญอย่า เรียนรำพึง เพียร	ใจจง เวียนใจรักให้หักรอน
	พระยาครัง

5.4 กลอนทางวัฒนธรรมและประเพณี

เพลงยาวของพระยาครังช่วยให้อ่านทราบวัฒนธรรมในการ เลือกรับรอง
ของคนในสมัยนั้นว่า นิยบเลือกคนที่ฐานะและตระกูลดีเทียมกัน ดังกลอนว่า

โชนใจจึงใจไม่คิดบ้าง
เห็นต่ำศักดิ์หรือกลัวพัศตรจะพลอยมอบ

ไม่เจียมตนเลยวาทนนี้คำศักดิ์

หมายใจว่าใจอยู่ในจอบ
ไพบรหรือว่าประยูรวิเศษ
ไม่รวมภาคีจากจากตระกูลการ
คำศักดิ์หรือมารักวงศ์เทเวศ
เหมือนนิเหนา เสวภาคย์กับบุบผา

หรือใจจางว่าไม่ควรประคองถนอม
อย่าอ้อมความเลณะ เจ้าใบเขาการ

มารักที่ไม่ควรประคองถนอม
มีแต่บอมนามมอยให้อัประมาณ

ถวิลลงโฉมพัศตรที่สถาน
โอประมาณเท้านอกจรรกา
ให้ยึก เพศฐานนังนอสดัทยา
เออสาสึที่ใจไม่เจียมใจ

พระยาตรัง

นอกจากนี้ยังช่วยไทรราชวัตรธรรมในการครองคู่ว่า ไฉนนิยมหึงที่มี

สามี่หลายคน

ทั้งที่พระยาตรังยกตัวอย่างนางมอโหมากอวาวา

เมื่อเขาขึ้นไค่อนไม่คืนหลัง

แสนรักแสนหนักอวลยตะลึง

อันมดโกลโสมสรควยทกพัศตร

กับพาล์ลิมละสละมาร

กลับมาขึ้นเรือนเริงในเจิงยักษ์

พี่ใครใจเหมือนหนึ่งใจยุพาพิน

ก็เห็นยิดจรีตเล่ห์บดไครรัก

กรันใครใจเจ้าก็ใช่พี่ใจเคย

ใจนี้ยังแแต่เผ่ากริกรำลึกถึง

แสนรำพึงเพิ่มเพทนนาน

บลวรากรักคลับมารวมภิรมย์สมาน

แลวก็รานรสรักจากมานริน

ก็ลุ่มรักกาจากเจ้าชืดชิน

มิรู้สิ้นสิ่งสวาทไมซาเคย

ขอประจักษ์จงรวยสัคคี่เจดลย

หรือใจเปรยเพราะว่าขึ้นควยสมใจ

พระยาตรัง

5.5 คุณค่าทางประวัติศาสตร์

ผู้เขียนไม่พบวา เพลงยาวของพระยาตรังมีคุณค่าทางดำนนี้

5.6 คุณค่าในการแสดงออกซึ่งบุคลิกภาพของกวี

เพลงยาวของพระยาตรังสะท้อนให้เห็นบุคลิกภาพของพระยาตรัง

หลายดำนคือ

5.6.1 พระยาตรัง เป็นผู้มีใจกล้า กล้าไถ่กล้าเสียและ เด็กเคี้ยว
 คงจะ เห็นจากกลอนว่า

ธาสมาลยรวงหล่นพ่นสรวรค์
ถึงมือนอมกานี หักไม่กลัว

บาง เล่า เด็กถากกระนั้นจะยังชั่ว
ขอแต่ขั้วแย้มหนอยพอนมนวล

พระยาตรัง

กลอนบทนี้ แสดงว่าพระยาตรัง เป็นคนกล้า เมื่อจะทำสิ่งใดก็กล้าทำให้ได้ถึงความตั้งใจ

ถึงจินตะหรา เมื่อแค้นแสนสุโขก
ถากกระนั้นก็ควรจะพลันราน

เพราะวิโยคอิเหนาปอง เป็นสองสมาน

.....

ส่วนพระลอบีไคปองสองนางชวน
 จึงไคสมสองงานเป็นสามเซบ
 จนทหาร เขาประหารผลาญสิ้นวัน

ให้รั้งชวนไปควยวิทยายันต์

ทิดเซบสองงานประกองขวัญ

เออกระนั้นเล่า เด็กก็ควรตาย

พระยาตรัง

กลอนที่ยกมานี้ แสดงว่าพระยาตรัง เป็นคนกล้าไถ่กล้าเสีย กล้าตัดสินใจ และเป็นคน
 เด็กเคี้ยว เพราะแสดงทัศนะของนางจินตะหร่าว่าควรจะตัดขาดจากอิเหนา เมื่ออิเหนา
 ไปมีภรรยากใหม่ ซึ่งแสดงว่าท่านทอง เป็นคนเด็กเคี้ยวจริงๆ จึงจะทำเช่นนี้ได้ และยัง
 กล่าวถึงพระลอบีไคปองสองนางว่า เมื่อไคเห็นสมกันสมควรของการแลก สวมกร
 ที่จะตาย แสดงว่าท่านเป็นคนกล้าไถ่กล้าเสีย เมื่อได้รับผลประโยชน์แล้วก็ยอมที่จะเสีย
 อะไรบางอย่างทดแทนกัน

5.6.2 พระยาตรัง เป็นผู้มีอารมณ์หวานกับคนรัก และรักคนรักอย่าง
 ทะนุถนอม ดังที่ท่านพรรณนาถึงความรัก ความทะนุถนอมที่ พร้อมจะมอบใจนางว่า

มาเถิดมา มิ่งมิ่งมา

ในทวนพื้นสวนฟ้าฝ่าลิประชี

ละบุนมอมค่อนองจะ เนาเนาถ

ที่โอภาสประภัสสรศรี

จะพรายบพรอวยถึง แกวโมรีวี

อันธูล์หรือจะปาระกนพาล

ฝ่ายพี่ที่วะไวชีวิตมิตร

จะ เอาจิกเป็นคังบัลลังก์สมาน

เอารสเสนับพนรสสุมาลย์

เอาผ่านานบทนเสียงประโกมโลม

เอาสิ่ง' เสนยแลสับกัศ' เป็นฉัตรกัน
 มีให้แสงสุริ' เยนทรที่' เจนโพยม
 พันหัตถ์วัฏ' ประที' สำลี' รong
 มสนสงวนบี' โหคง' ละดง' ลม
 วัคธา' เวียนวง' จประคั' บ
 จะแนบไว' ในอุรา' ทุกนาที่'

เฉลิม' ขวัก' ขวัก' ของ' ประคอง' โจอม
 ลง' โจร' จับ' หัน' แกว' ที่' ราว' เอย
 จะ' ประคอง' ถอน' ขบ' ขบ' สสม
 จะ' วาง' ขม' บน' พื้น' สบ' ลี
 มี' ให้' อับ' ออน' แสง' มณี' ตรี
 อัน' ราคี' มี' ใ้' ปน' ระคน' พาล
 พระ' ยาท' รั้ง

5.6.3 พระยาตรัง เป็นคนยอมรับความจริง ถ้ารู้ว่าไม่ดีก็สั่งสอน
 ตัวเอง ดังกลอนที่กล่าวสอนใจตัวให้รู้ว่าไม่ควรไฝ่รักนางผสงศักดิ์ว่า

ยิ่ง' ห้าม ใจ ว่า' อย่า ไฝ่ วง ศา สง
 แต่' เวียน หวัง อยู่ มิ งั ง วิ ญ ญ า ก ไ ย
 โอ' แต่ นี้ จะ นาน ไม่ เปลี่ยน
 จึง' สอน ใจ ว่า' ใจ เอย อย่า อา ว ร กั

เกอ สา ลี ที่ ใจ ไม่ เจียม ใจ
 ใ' ว ยิ่ง จง ใจ กร นี้ นิ ก ไ ฉ น
 นี' ไ กร ไ ท หรือ จึง คร น ท วี ค ร ว ก
 ทิ' ว าค ัน แ จะ ท อ ด ก า ห ั ย อ น
 จง' กั น ณ อน ณ ัน พ ัก ค ร อ ย า น ำ พ า
 พระ' ยาท' รั้ง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และขอเสนอแนะ

การวิเคราะห์วรรณกรรมของพระยาทรงศรีครั้งนี้ พยายามสรุปสิ่งสำคัญ ๆ
ได้ดังนี้

จุดมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาประวัติชีวิตของพระยาทรงศรี และประวัติวรรณกรรม
ของท่านแต่ละเรื่อง
2. เพื่อวิเคราะห์วรรณกรรมของพระยาทรงศรีในแง่รูปแบบ ทำนอง เขียน
แนวความคิด และคุณค่า เพื่อให้ทราบลักษณะการแต่งวรรณกรรมของท่าน บุคลิกภาพ
และประวัติชีวิตที่แฝงอยู่ในวรรณกรรม
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของสิ่งต่าง ๆ ที่มีต่อวรรณกรรมของพระยาทรงศรี

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. พระยาทรงศรีมีลักษณะเฉพาะของตนในการสร้างสรรค์งานวรรณคดี
2. วรรณคดีที่น่าจะป็นอิทธิพลต่อวรรณกรรมของพระยาทรงศรีคือ ลิลิตยวนพ่าย
กากรวดศรีปราชญ์ โคลงนิราศพระบาท และเพลงยาวเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์
3. พระยาทรงศรีมีความสามารถในการเขียนโคลงมากกว่าเขียนกลอน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ผลของการศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมของพระยาทรงศรีจะเป็นประโยชน์
แก่ผู้สนใจศึกษาวรรณคดีโดยทั่วไป เพราะได้สร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับ
ประวัติและผลงานของท่าน
2. ผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะทำให้เห็นแนวทางในอันที่จะศึกษาวรรณคดีของกวีเฉพาะบุคคล
3. ผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษาวรรณคดีคือ
 - 3.1 เป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษาวรรณกรรมนิราศ
 - 3.2 เป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษาวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ
 - 3.3 เป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษาวรรณกรรมเพลงยาว

- 3.4 เป็นประโยชน์แก่ศึกษาวรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ก่อนต้น
- 3.5 เป็นประโยชน์แก่ศึกษาการประพันธ์ร้อยกรอง
- 3.6 เป็นประโยชน์แก่ศึกษาภาษาถิ่น

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า ศึกษาจาก

1. โคลงนิราศกลางหรือโคลงนิราศพระยาตรัง
2. โคลงกัณนิราศตามเสด็จทั้ลำน่านอย
3. โคลงกัณเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
4. เพลงยาวพระยาตรัง

การดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research)
 เสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)
 เป็นข้อมูลชั้นรอง (Secondary Sources)

และ
 ข้อมูลที่ใช้

เกณฑ์ในการวิเคราะห์วรรณกรรม

1. วิเคราะห์รูป (Form) ใด้มก
 - 1.1 ศึกษาวิธีการขึ้นทวนวรรคคี่แต่ละเรื่อง
 - 1.2 ศึกษาลักษณะฉันทลักษณ์
 - 1.3 ศึกษาวิธีการดำเนินเรื่อง
 - 1.4 ศึกษาลักษณะการจบเรื่อง
2. วิเคราะห์ทำนองเขียน (Style)
 - 2.1 ศึกษาการใช้คำและภาษา
 - 2.1.1 การย่ำคำ และการซ้ำเสียงพยัญชนะ
 - 2.1.2 การใช้คำกระชับให้ความหมายเด่น
 - 2.1.3 การใช้คำเลียนเสียง
 - 2.1.4 การใช้ความเปรียบ
 - 2.1.5 การใช้คำแฝง
 - 2.1.6 การใช้คำภาษาถิ่นและคำโบราณ
 - 2.1.7 การใช้สร้อยคำ

- 2.2 ศึกษาทักษะการ
 - 2.2.1 ทักษะ เจริญบวก
 - 2.2.2 ทักษะ เจริญลบ
 - 2.2.3 ทักษะ เจริญประสม
- 2.3 ศึกษากระบวนการ
 - 2.3.1 กระบวนการเริ่มแรก
 - 2.3.2 กระบวนการตามแบบ
- 2.4 ศึกษาวิธีการพรรณนา
3. วิเคราะห์แนวความคิดในการแต่ง (Theme)
4. ศึกษาสิ่งที่มีอิทธิพลต่อวรรณคดี
 - 4.1 อิทธิพลจากประวัติศาสตร์ชีวิตของกวี
 - 4.2 อิทธิพลจากสิ่งภายนอก
 - 4.2.1 สภาพสังคมสมัยกวี
 - 4.2.2 วรรณคดีรุ่นก่อน
5. ศึกษาคุณค่าของวรรณกรรมของพระยาทรงวัง (Values)

ผลการวิเคราะห์วรรณกรรม

1. ประวัติชีวิตของพระยาทรงวัง

พระยาทรงวัง เกิดที่เมืองนครศรีธรรมราช ในราวสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา (ก่อน พ.ศ. 2300) และถึงแก่อนิจกรรมในสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ท่านมีความเกี่ยวข้องกับเป็นกตัญญูกับพระราชนัดดาองค์หนึ่งคือ เจ้าหลานเธอ เจ้าพระยานคร (พัฒน์) เหมือนกัน นามเดิมของท่านชื่อ จัน หรือ จันทร ได้รับการศึกษาขั้นต้นจากวัดท่ามอญ (วัดศรีทวี) โดยได้เรียนเขียนและอ่านหนังสือขอมไท่ นางที่รักของพระยาทรงวังที่ท่านออกชื่อและกล่าวถึงในโคลงนิราศและเพลงยาวคือ เจ้าหญิง เบนนี่ ธิดาของเจ้านราสีริวงศ์ ผู้ครองนครศรีธรรมราช และเนื่องจากท่านเป็นคนเจ้าชู้จึงมีภรรยาอื่นอีกหลายคน

พระยาทรงวัง เป็นผู้มีอุปนิสัยขี้เล่น โกรธง่ายหายเร็ว และทะนงในความสามารถเชิงโคลงกลอนของตน

พระยาตรังถึงแก่อนิจกรรมเพราะถูกภรรยาคนหนึ่งสมคบกับชายชู้
ไต่ปิ่นลอบยิงขณะรับประทานอาหารค่ำอยู่

2. วรรณกรรมของพระยาตรัง

2.1 โคลงนิราศกลางหรือโคลงนิราศพระยาตรัง พระยาตรังแต่ง
เมื่อครั้งไปทำศึกกลางในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (พ.ศ. 2328)
ทราบโคโดยเทียบความในนิราศกับความในพระราชพงศาวดารรัชกาลที่ 1 โคลง
นิราศเรื่องนี้มีราย 1 บท และโคลงสี่สุภาพ 126 บท

2.2 โคลงกั้นนิราศตามเสด็จทัพล้านน่าย พระยาตรังแต่ง เมื่อ
คราวตามเสด็จทัพพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกไปกัเมืองพะวายเมื่อ พ.ศ.
2330 ทราบโคโดยนำความในนิราศมาเทียบกับความในพระราชพงศาวดารรัชกาลที่ 1
โคลงนิราศเรื่องนี้มีโคลงกั้น 188 บท และรายกั้น 3 บท ในบางฉบับพบว่ามีเนื้อโคลง
เดิมอีก 6 บท

2.3 โคลงกั้นเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
พระยาตรังแต่งขึ้นเมื่อปีจอ จุลศักราช 1180 ตรงกับ พ.ศ. 2361 เป็นโคลงบาทกฤษ
478 บท และราย 2 บท

2.4 เพลงยาวพระยาตรัง เป็นเพลงยาวที่พระยาตรังแต่งขึ้นใน
หลายโอกาส ตามฉบับหอสมุดแห่งชาติ มีเพลงยาวของทวน 6 ส่วนวน แต่ละส่วนวน
ยาวไม่เท่ากัน

2.5 โคลงกวีโบราณ เป็นโคลงโบราณที่พระยาตรังรวบรวมไว้
ถวายกรมพระราชวังบวรมหาดัศพิศเสพ จำนวน 127 บท

3. วิเคราะห์โคลงนิราศของพระยาตรัง

3.1 รูป ทั้งการขึ้นต้น ลักษณะคำหลักๆ การดำเนินเรื่อง และ
การจบเรื่อง เป็นไปตามกรรมนิยมนิยม แต่พระยาตรังทำให้ไพเราะขึ้น และ
งดงามขึ้น

3.2 ท่วงนองเขียน พระยาตรังได้แสดงลักษณะเด่นของท่วงนองไพเราะ
ในโคลงนิราศทั้งสองเรื่อง ในด้าน การใช้คำ การใช้ความเปรียบ การใช้คำเลียนเสียง
การพรรณนา และการแสดงทัศนะ พระยาตรัง เป็นกวีที่มีความสามารถในการเลือกคำ

มาใช้ได้ก็เยี่ยม ทำให้กระบวนการโคลงของท่านเหมาะสมเจาะ ถึงแม้จะมีการใช้คำแสง คำภาพคำอื่น และกาโบราณซึ่งเป็นคำเข้าใจยากอยู่มาก แต่ผู้เขียนมีความเห็นว่า การใช้คำเช่นนี้เป็นลักษณะเฉพาะของท่าน และพระยาตรังยังกล่าไ้คำที่มีความหมายในที่ของคำสร้อย ซึ่งสมัยนั้นไม่มีกวีผู้ใดกระทำ ทำให้เป็นที่วิจารณ์ว่าทำให้ลดคุณค่าความไพเราะ แต่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีกวีบางท่านนิยมทำเช่นนี้ ก็คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี สิ่งที่น่าสะอึกใจมากอีกอย่างหนึ่งคือ การพรรณนาเชิงสังวาสอย่างโจ่งแจ้งซึ่งไม่มีกวีผู้ใดทำได้เหมือน

3.3 แนวคิดในการแต่ง คงเป็นไปตามธรรมเนียมนิยม คือ รำพันถึงความทุกข์ที่ต้องจากนางที่รักไป

3.4 สิ่งที่มีอิทธิพลต่อโคลงนิราศของพระยาตรัง ได้แก่อิทธิพลจากประวัติชีวิตของท่าน คือ การศึกษา การแพทย์ ชีวิตครอบครัว และอุปนิสัยส่วนตัว กับอิทธิพลจากสิ่งภายนอก คือ สภาพสังคมในสมัยนั้น เช่น ระบบการปกครอง ความศรัทธาในศาสนา และอิทธิพลจากวรรณคดีรุ่นก่อน เช่น ลิลิตยวนพ่าย กำธรवलตรีปราชญ์ โคลงนิราศพระบาท และโคลงนิราศเจ้าฟ้าอภัย

3.5 คุณค่าของโคลงนิราศของพระยาตรัง ปรากฏในแง่ต่อไปนี้คือ กานอารมณ์ กานปัญหา กานศีลธรรม กานวัฒนธรรมและประเพณี กานประวัติศาสตร์ และกานแสดงออกซึ่งบุคลิกภาพของกวี ที่เด่นมากที่สุดคือคุณค่ากานอารมณ์ที่รองลงไปตามลำดับคือกานวัฒนธรรม กานแสดงออกซึ่งบุคลิกภาพของกวี กานประวัติศาสตร์ กานปัญหา และกานศีลธรรม

4. วิเคราะห์โคลงก้นเจดิมพระ เกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

4.1 รูป เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นไปตามครรบธรรมเนียม กานรูป หากไปกานึงถึงลิลิตยวนพ่ายแล้ว โคลงก้นเจดิมพระ เกียรติเจมนี้ เป็นเล่มแรก ที่ขึ้นคนคายราย นอกจากนี่ยัง เป็นโคลง เจดิมพระ เกียรติเล่มแรกที่ดำเนินเรื่องโดยกล่าวถึง เป็นเรื่อง ๆ ไป โดยมีหัวเรื่องบอกว่าจะพรรณนาถึงอะไร

4.2 ท่านองเขียน ตอนคนเรื่องไม่ปรากฏเด่นนัก แต่ตอนท้ายพระยาตรังไคแสดงความสามารถในการใช้คำอย่าง เก่งดัด เรื่องนี้พระยาตรังไคความเปรียบไคก็เด่น เหมาะสม การใช้ภาษาถิ่นและคำโบราณไม่มากเท่าโคลงนิราศทำให้อ่านเข้าใจง่าย การพรรณนาบางแห่งค่อนข้างยืดเยื้อ เพราะต้องการชักจูงให้ผู้อ่านเห็นคล้อยตาม

4.3 แนวความคิดในการแต่ง เป็นไปตามธรรมเนียมนิยมคือขึ้นต้นด้วยการกล่าวสรรเสริญพระ เกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช แล้วกล่าวถึงเหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ จบท้ายกล่าวถวายพระพร

4.4 สิ่งที่มีอิทธิพลต่อโคลงก้นเจ็ดมโหรี เกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ไคแก่ ความรู้สึกในคานจรัลภักดิ์ที่ประชาชนและชาวราชบริพารมีต่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ส่วนวรรณคดีที่มีอิทธิพลคือ ลิลิตยวนพ่าย โคลงยอพระ เกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และโคลงสรรเสริญพระ เกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

4.5 คุณค่าของโคลงก้นเจ็ดมโหรี เกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ที่เด่นที่สุดคือ คุณค่าด้านวัฒนธรรมและประเพณี ที่รองลงไปตามลำดับคือด้านประวัติศาสตร์ ด้านแสดงออกซึ่งบุคลิกภาพของกวี ด้านอารมณ์ ด้านปัญญา และด้านศีลธรรม

5. วิเคราะห์เพลงยาวของพระยาตรัง

5.1 รูป เป็นไปตามแบบธรรมเนียมทุกประการ

5.2 ท่านองเขียน เด่นในด้านการใช้ความเปรียบ และการเลือกใช้คำในบางตอน มีบางเล็กน้อยที่ฟังดูภาค ๆ มีการสร้างประติมากรรมในการใช้ความเปรียบ และมีการซ้ำเสียงพยักชนะในวรรค (สัมผัสอักษร) มากกว่ากวีคนอื่น ส่วนการพรรณนาแสดงอารมณ์ทำให้คล้อยตาม

5.3 แนวความคิดในการแต่ง เป็นไปตามธรรมเนียมนิยม

5.4 สิ่งที่มีอิทธิพลต่อเพลงยาวของพระยาตรัง ไคแก่อิทธิพลจากชีวิตความเป็นอยู่ของท่าน เช่น การมีภรรยาเป็นหญิงสูงศักดิ์ และอิทธิพลจากภายนอกคืออิทธิพลจากสภาพสังคม เช่น การเลือกครอง และอิทธิพลจากการรุดตึ้นของ เช่น

เพลงยาว เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ และ เพลงยาว เจ้าฟ้าจืด

5.5 คุณค่า เพลงยาวของพระยาทรงไห้คุณค่าด้านการแสดงออกซึ่งบุคลิกภาพของกวีมากที่สุด ที่รองลงไปตามลำดับคือ กานอารมณ์ กานปัญญา กานศีลธรรม และ กานวัฒนธรรม ส่วนกานประวัติศาสตร์ไม่ปรากฏว่ามี

อภิปรายผลการวิเคราะห์วรรณกรรม

1. ลักษณะ เฉพาะของพระยาทรงไห้ในการสร้าง สรรค์งานวรรณคดี ที่พบในการวิเคราะห์วรรณกรรมของท่านคือ การใช้ถ้อยคำที่เหมาะสม ทั้งในกานเสียง และความหมายเหมาะสมกับ เนื้อความและ เหมาะกับบุคลิกภาพของท่านเอง โดยเฉพาะในโคลงฉันท์นิราศความเสียดแทงล้นน่านอย แสดงถึงความสามารถเป็นพิเศษในกานการใช้คำของท่าน ด้วยเหตุนี้งานวรรณกรรมของพระยาทรงไห้จึง เป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง

นอกจากนี้ การแต่งวรรณกรรมด้วยคำประพันธ์ที่มีรูปแบบหลักบทฝึกไปจากกวีรุ่นก่อน ๆ เช่น การใช้คำที่มีความหมายเต็มในที่ของคำสร้อย และการแสดงทัศนะบางประการ ก็นับเป็นลักษณะ เฉพาะของพระยาทรงไห้ ที่กล่าวหาสิ่งที่ฝึกไปจากแบบแผนดั้งเดิม และโดยอุปนิสัยของพระยาทรงไห้เองก็ดูเหมือนว่า จะไม่ยึดธรรมเนียมดั้งเดิมเท่าไรนัก แต่ทว่า ระบบสังคมในสมัยนั้นไม่เอื้ออำนวยให้ ลักษณะ เฉพาะในการสร้างสรรค์งานวรรณคดีของท่านจึงไม่มีมาก และไม่แปลกใหม่ไปจากสังคมและสิ่งแวดล้อมของท่านมากนัก

2. วรรณกรรมของพระยาทรงไห้มีคุณค่าที่ผู้ศึกษาวรรคกวีจะมองข้ามไปเสียมิได้เลยคือ คุณค่าทางกานปัญญา กล่าวคือ วรรณกรรมของท่านออกจะหาทายความคิดของผู้นานิโพบายามคิดหาทำไมท่านจึงกล่าวไวเช่นนั้น ทั้งนี้แม้ว่าบางตอนยังไม่มีผู้ใดสามารถอธิบายได้อย่างแจ่มแจ้ง แต่การที่มีผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานของท่านไว้มากมาย นั้นนับได้ว่าเป็นนิมิตอันดี และเป็น การสนับสนุนว่า ผลงานของท่านก่อให้เกิดคุณค่าทางสติปัญญาเพียงใด

การที่วรรณกรรมของพระยาทรงไห้มีคุณค่าเช่นนี้ แสดงว่าพระยาทรงไห้ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม เป็นผู้มีความสามารถ มีปัญญา และมีความรอบ คอบจนกระทั่งมีความกล้า ในการแสดงออกอีกด้วย

3. พระยาตรัง เป็นกวีที่มีความสามารถในการเขียนโคลง โดยเฉพาะ โคลงคั่น มากกว่าเขียนกลอน ถึงแม้จะเห็นได้จากผลงานที่แต่ง เป็นโคลงไปถึง 3 เรื่อง คือ โคลงนิราศถลาง หรือโคลงนิราศพระยาตรัง โคลงคั่นนิราศตามเสด็จทัพล้านนอย และโคลงคั่นเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ตลอดจน กระบวนโคลงที่คั่น ทั้งในเจียงฉันทลักษณ์ ท่านอง เขียน และคุดตา นอกจากนี้ยังมี วิจารณ์ผลงานประเภทกลอนเพลงยาวของท่านว่า "ส่วนงานที่แต่งพอประมาณไม่ถึงขั้นดี" ¹ ทั้งนี้คงจะเป็นเพราะกระบวนกลอน โดยเฉพาะกลอนเพลงยาวซึ่งเป็นวรรณกรรมที่ แสดงออกถึงอารมณ์อันเศร้าโศกนั้น ต้องการความงามเชิงสุนทรีย์ะยะอยู่มาก หากแต่ ทางเสียงของพระยาตรัง ซึ่งเป็นชาวภาคใต้ และมีอุปนิสัยส่วนตัวเป็นคนใจร้อน เปิดเผย เอาจริงเอาจัง โกรธง่ายหายเร็ว เด็ดเดี่ยว และกล้าพูดกล้าทำในสิ่งที่มั่นใจว่าดี จึงทำให้กระบวนกลอนของท่านฟังดูแข็งกร้าว ขาดความอ่อนหวานไปบาง ผิดกับ โคลงคั่นซึ่งกระบวนโคลงก่อนข้างหวาน กระชั้น และรวบรัด เหมาะกับบุคลิกภาพของท่าน ทำให้เห็นว่า ท่านมีความสามารถในการเขียนโคลงมากกว่าเขียนกลอน

4. วรรณกรรมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างวรรณกรรมของพระยาตรัง ได้แก่ วรรณกรรมรุ่นก่อน ๆ มากมาย เช่น รามเกียรติ์ อิเหนา ลิลิตพระลอ จันทกนิรี - จันทกุมาร ลิลิตยวนพ่าย กำถรวลศรียีปราชญ์ โคลงนิราศพระบาท เพลงยาวเจ้าฟ้า - ธรรมธิเบศร์ ถึงแม้จะเห็นได้จากการนำเรื่องราวจากวรรณกรรมเหล่านี้มาอ้างอิงไว้ใน วรรณกรรมของท่าน แต่สำหรับวรรณกรรมที่มีอิทธิพลเด่นชัดมาก กล่าวคือพระยาตรัง ได้รับแนวคิดเกี่ยวกับการใช้คำ วิธีการพรรณนา และทัศนะบางประการ มาแสดงไว้ใน วรรณกรรมของท่านอย่างมาก ได้แก่ลิลิตยวนพ่าย กำถรวลศรียีปราชญ์ และเพลงยาว เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ แสดงว่า พระยาตรัง เป็นกวีที่นอกจากจะมีฝีมือในการ สร้างสรรค์แล้ว ยังเป็นผู้รักที่จะศึกษาและสะสมงานวรรณกรรมเก่า ๆ อีกด้วย หลักฐาน ยืนยันกล่าวนี้คือ ความรอบรู้ในวรรณกรรมเก่า ๆ ที่แสดงออกในงานวรรณกรรมของ ท่าน และวรรณกรรมเรื่องคดลงกวีโบราณ ซึ่งพระยาตรังไวถวายเป็นพระราชวังบรร - มหากัณธิ์พลเสพ และการแต่งโคลงแทรกไว้ในลิลิตยวนพ่าย 2 บท

อันที่จริง การที่กวีรุ่นหลังได้รับอิทธิพลจากกวีรุ่นก่อนนั้น มิใช่ เป็นสิ่งที่เสียหายอะไร โดยเฉพาะในสังคมไทยซึ่ง เป็นสังคมที่เคารพยกย่องผู้มีความรู้และอาวุโสกว่า การเลียนแบบงานวรรณคดีที่มีชื่อเสียงของกวีรุ่นก่อนก็เช่นกัน เป็นสิ่งที่น่าจะทำได้ แต่หากเลียนแบบไม่ดีกว่า เติมหรือไม่มีลักษณะเฉพาะของตนเองก็จะทำให้งานวรรณกรรมนั้นค่อยๆ ไปเอง

และหากจะถกอีกแง่หนึ่ง พระยาตรังอาจจะไม่ค่อยตั้งใจ เลียนแบบวรรณคดีเรื่องใดเลย หากแต่การที่ได้อ่านมาก ถึกมาก เมื่อจะสร้างงานวรรณคดีขึ้นเอง สิ่งต่าง ๆ ที่เคยประทับใจหรือวนเวียนอยู่ในความทรงจำคงจะปรากฏออกมาบ้าง เพราะแม่แต่กวีคนเดียวกันเมื่อสร้างงานวรรณคดีหลาย ๆ เรื่อง หรือแม่เพียง เรื่องเดียว ยังมีบางตอนที่มีความคล้ายคลึงกันใด

5. น่าสนใจเรื่องกวียานุโลมของพระยาตรัง เพราะจากการศึกษาพบว่า พระยาตรัง เป็นกวีที่ใช้กวียานุโลมมาก เช่น ในการแต่งคำ การตัดคำ การใช้คำยาก และฉันทลักษณ์ แสดงว่า ท่านเป็นกวีผู้อิสระเต็มที่ในการแต่งคำประพันธ์ ผู้เขียนเอง ไม่เคยนึกถึง เกียรติเรื่องกวียานุโลม ใบว่าจะ เป็นกวีคนใด เพราะถือว่า กวีควรนี้อิสระ ในการเขียนคำประพันธ์ และกวีย่อมไม่ยอม เจตจำนงตัวเอง ความคิด นอกจากนั้นการใช้กวียานุโลมของพระยาตรังยัง เป็นสิ่งหนึ่งที่ชี้ให้เห็นบุคลิกภาพของท่านอย่าง เด็ดขาด คือ เป็นคนกล้าคิด กล้าทำ แม้ในสิ่งที่ไม่มีคนทำมาก่อน

ข้อเสนอแนะ

1. น่าจะได้มีการศึกษาอิทธิพลของวรรณกรรมของกวีท่านอื่นในสมัยเดียวกับพระยาตรังที่มีต่อวรรณกรรมของพระยาตรัง และอิทธิพลของวรรณกรรมของพระยาตรังที่มีต่อวรรณกรรมอื่น ๆ ในสมัยเดียวกัน
2. น่าจะได้มีการศึกษาอิทธิพลของวรรณกรรมของพระยาตรังที่มีต่อวรรณกรรมรุ่นหลัง
3. เนื่องจากการใช้คำของพระยาตรังในโคลงฉันท์นั้นปราศตามเสด็จทัฬหี - ลำนาน้อยก็ค่อนข้างมาก น่าจะได้มีการศึกษา เรื่องนี้ตามขนบภาษาสาส์น

4. การศึกษาบุคลิกลักษณะของพระยาตรังครั้งนี้ ได้มาจากข้อมูลต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมของท่านเท่านั้น จึงน่าจะได้มีการศึกษาบุคลิกลักษณะของพระยาตรังตามแนวจิตวิทยาบาง

5. น่าจะได้มีการศึกษาส่วนงานการเขียนของพระยาตรังกับส่วนงานของศรีปราชญ์ เพราะทั้งสองท่านนี้สิ่งที่นำศึกษาและผลงานที่คล้ายคลึงกัน

6. น่าจะได้มีการศึกษาวรรณกรรมของกวีคนอื่น ๆ ตามแนวทางนี้หรือปรับปรุงให้ดีขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

๐ กระแสร์ มาลายาภักดิ์ วรรณคดีเปรียบเทียบเบื้องต้น พิมพ์ครั้งแรก โรงเรียน
สตรีเนติศึกษาแผนกการพิมพ์ 2516, 457 หน้า

X กุหลาบ บัลลิกะมาส "พระยาครุฑ" วารสารวัฒนธรรม 5: 12 - 17 ,
กรกฎาคม 2508

โครงการพัฒนาการศึกษา โคลงนิราศหริภุญชัย ทวาทมาส นิราศสุพรรณ โรงพิมพ์
สงเสริมอาชีพ 2505, 118 หน้า

จันจิรายุ รัชนี้, ม.จ. กำสรวลศรีปราชญ์ - นิราศนรินทร์ พ. ๓ ประมวลมารค
รวบรวมและเรียบเรียง แพรพิทยา 2511, 415 หน้า

จันจิรายุ รัชนี้, ม.จ. นิราศนรินทร์คำโคลงและนิราศปลื้กยอย พ. ๓ ประมวลมารค
กรวสอบชำระใหม่ และเขียนเพิ่มเติม เป็นฉบับนรินทร์จัน - ประชันนรินทร์อื่น
แพรพิทยา 2513, 347 หน้า

จันจิรายุ รัชนี้, ม.จ. ประชุมนิราศคำโคลง พิมพ์ครั้งแรก แพรพิทยา 2513,
455 หน้า

เจตนา นาควัชระ "ข้อคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนวรรณคดีระกัยอุดมศึกษา"
สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 7 : กรกฎาคม 2516, หน้า 28 - 40

เจตนา นาควัชระ "วรรณคดีวิจารณ์และการศึกษาวรรณคดี" วรรณไวทยาการ :
วรรณคดี โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์
แห่งประเทศไทย ไทยวัฒนาพานิช 2514, 54 หน้า

คำวรางรานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา ไทยรบพม่า คลังวิทยา
2505, 807 หน้า

/ คำวรางรานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา พระราชพงศาวดาร
กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2 เล่ม 1 โรงพิมพ์คุรุสภา 2505, 248 หน้า

✓ คำทรงราชูปถัมภ์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา พระราชพงศาวดาร
กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2 เล่ม 2 โรงพิมพ์คุรุสภา 2505, 247 หน้า

✗ ตรีง, พระยา โคลงกั้นเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
โรงพิมพ์คุรุสภา 2512, 142 หน้า

✗ ตรีง, พระยา วรรณกรรมพระยาตรีง พิมพ์ครั้งที่ 4 สำนักพิมพ์บรรณาคาร
2515, 271 หน้า

○ คุ้ม ชูบสาย, ม.ล. วรรณกรรมพินิจเชิงจิตวิทยา พิมพ์ครั้งแรก ไทยวัฒนาพานิช
2516, 162 หน้า

✓ ธรรมธิ เบตร์, เจ้าฟ้า เจ้าฟ้าธรรมธิ เบตร์ พระประวัติและพระนิพนธ์ทรงรอบรอง
พิมพ์ครั้งที่ 4 ศิลปบรรณาคาร 2513, 311 หน้า

○ นราธิปพงศ์ประพันธ์, กรมหมื่น วิทยาวรรณกรรม แพรวพินยา 2506, 1148 หน้า

✓ บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. แนวทางการวิจารณ์วรรณคดีประเภทรอบรอง
อนุสารทหะวชิราภษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร โรงพิมพ์คุรุสภา
42 หน้า

ปวเรศวรียาลงกรณ์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา โคลงเรื่องพระราชประวัติ โรงพิมพ์
โสภณพิพรรฒธนากร 2468, ไม่ทราบจำนวนหน้า

✗ เปลื้อง ๓ นคร โคลงกวีโบราณและวรรณกรรมพระยาตรีง โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์
2505, 123 หน้า

เปลื้อง ๓ นคร "วิชาประพันธ์ศาสตร์ว่าด้วยกาพย์กลอน (ฉบับที่ 3)" คำบรรยาย
ภาษาไทยชั้นสูงของชุมนุมภาษาไทย คุรุสภา โรงพิมพ์คุรุสภา 2511,
หน้า 38 - 48

○ พงษ์ เห็นทิทัศน์ การวิเคราะห์วรรณกรรมนิราศในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ปรีกษา
นิพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2515, 395 หน้า

กัญญา จิตธรรม ภาษาถิ่น โรงพิมพ์เมืองสงขลา 2513, 166 หน้า

มะเนาะ ยูเด็น เทปบันทึกเสียงคำบรรยายเรื่องวรรณกรรมพระยาตรัง ณ วิทยาลัย
วิชาการศึกษา สงขลา

เยี่ยมยง สุรกิจบรรหาร ทองดีปากโต โรงพิมพ์เมืองสงขลา 2511, 134 หน้า

ราษฏร์บัณฑิตยสถาน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 พิมพ์ครั้งที่ 3
โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม 2503, 1053 หน้า

ลลิตนา ศิริเจริญ คู่มือกำถรวลตรีปราชญ์ โรงพิมพ์คุรุสภา 2515, 103 หน้า

อวรวทพพิสิฐ, พระ วรรณคดีไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2496, 193 หน้า

○ วิทย์ ศิวะศรียานนท์ วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ พิมพ์ครั้งที่ 4 สภาคณภาษาและ
หนังสือแห่งประเทศไทย 2514, 372 หน้า

สงขลา, วิทยาลัยครู พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ ฉบับชั่วคราว โรงพิมพ์เมืองสงขลา
2514, 610 หน้า

○ ✓ สัทธา พิธิจกุล และคนอื่น ๆ ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย มหาวิทยาลัย
รามคำแหง 2515, 556 หน้า

สุวิงศ์ พงศ์ไชยกุล หลักฐานไทย ไทยวัฒนาพานิช 2513, 402 หน้า

สุภา ทิวณอม วิเคราะห์กลอนเพลงยาวสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 2199 ถึง พ.ศ.
2310) และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325 ถึง พ.ศ. 2411)
ปริทัศน์นิพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2515,
210 หน้า

ศักดิ์ศรี แยมมโนดา ศักดิ์ศรีนิพนธ์ โอเคียนสโตร์ 2517, 339 หน้า

หอสมุดแห่งชาติ ประชุมเพลงยาว สำนักพิมพ์คลังวิทยา 2507, 423 หน้า

หอสมุดแห่งชาติ ลิลิตยวนพ่าย พิมพ์ครั้งที่ 3 สำนักพิมพ์คลังวิทยา 2512,

๗ อนุমানราชชน, พระยา การศึกษาวรรคคติในแง่วรรณคดี สำนักพิมพ์บรรณาคาร
2515, 221 หน้า

อนุমানราชชน, พระยา เล่าเรื่องในไตรภูมิ พิมพ์ครั้งที่ 2 คลังวิทยา 2513,
188 หน้า

อุดม วิโรจน์สถิตยกิจติก ภาษาตราสารเบื้องต้น โรงพิมพ์คุรุสภา 2513, 209 หน้า

อุปกิตติผลสาร, พระยา ไวยากรณ์ไทย - จันทรลักษณ์ ไทยวัฒนาพานิช 2497,
184 หน้า

ประวัติย่อของผุ้วิจัย

นางทัศนีย์ ทานตวลิต เป็นบุตรนายอุดม นางจัตวาท้อง กลิ่นเจริญ
เกิดที่อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2492

สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนชุมแสง "ชนบท"
เมื่อปีการศึกษา 2507

สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง จาก -
วิทยาลัยครูสวนสุนันทา เมื่อปีการศึกษา 2511

ได้รับปริญญาการศึกษามัธยมศึกษา เกียรตินิยมอันดับ 1 สาขาวิทยบริการ
วิชาเอกภาษาไทย วิชาโทภาษาอังกฤษ จากวิทยาลัยวิชาการศึกษา บางแสน เมื่อ
ปีการศึกษา 2513

เข้ารับราชการตำแหน่งอาจารย์ตรี วิทยาลัยวิชาการศึกษา บางแสน ใน
ปี พ.ศ. 2514 และโอนสมรสกับนายสุธีระ ทานตวลิต ในปีเดียวกันนี้

ได้รับปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาอุทกศึกษาและการฝึกหัดครู วิชา
สามัญภาษาและวรรณคดีไทย จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในปีการศึกษา
2517

ปัจจุบัน รับราชการตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชาภาษาและวรรณคดี -
ไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน ชลบุรี